

**POROČILO O
PROSTORSKEM
RAZVOJU 2024**

POROČILO O PROSTORSKEM RAZVOJU 2024

Kolofon

Naročnik: Republika Slovenija – Ministrstvo za naravne vire in prostor, Dunajska cesta 48, 1000 Ljubljana

Pogodba: 2550-20-510024 Priprava poročila o prostorskem razvoju 2021, predstavnik naročnika

Avtorji:

– Urbanistični inštitut RS:

dr. Igor Bizjak
Boštjan Cotič
dr. Damjana Gantar
mag. Andrej Gulič
dr. Barbara Goličnik Marušič
Simon Koblar
Jana Kozamernik
Barbara Mušič
dr. Sabina Mujkič
doc. dr. Matej Nikšič
prof. dr. Boštjan Kerbler
dr. Liljana Jankovič Grobelšek
Robi Koščak
Rok Brišnik
Jakob Kmetič

– ZRC SAZU, Geografski inštitut Antona Melika:

prof. dr. Matija Zorn
doc. dr. Blaž Komac
doc. dr. Rok Ciglič

– Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo:

izr. prof. dr. Samo Drobne

Uredniki: dr. Igor Bizjak, dr. Liljana Jankovič Grobelšek, mag. Tomaž Miklavčič

Lektoriranje: Nina Novak

Izjava o omejitvi odgovornosti: Stališča, predstavljena v tem poročilu, so stališča avtorjev in ne izražajo nujno mnenja naročnika.

Poročilo je pripravljeno na podlagi izračunov, izvedenih v jeseni 2024, in vključuje podatke, ki so bili zbrani oziroma dostopni v letu 2024.

Ljubljana, 2025

Kazalo vsebine

Uvod	13
1 Ogroženost zaradi naravnih nesreč	19
1.1 Uvod.....	19
1.2 Analiza ogroženosti.....	20
1.3 Zemeljski plazovi.....	21
1.3.1 Infrastruktura.....	22
1.3.2 Ogroženost zemljišč in njihova raba.....	23
1.3.3 Objekti in prebivalci.....	25
1.4 Poplave.....	26
1.4.1 Infrastruktura.....	28
1.4.2 Ogroženost zemljišč in njihova raba.....	29
1.4.3 Objekti in prebivalci.....	31
1.5 Suša.....	32
1.5.1 Vodna bilanca.....	33
1.6 Gozdni požari.....	36
1.6.1 Infrastruktura.....	37
1.6.2 Ogroženost zemljišč in njihova raba.....	37
1.6.3 Objekti in prebivalci.....	39
2 Prostorski trendi: izzivi in priložnosti	42
2.1 Poselitev in prebivalstvo.....	42
2.1.1 Značilnosti demografskega razvoja.....	42
2.1.2 Poselitev in naselja.....	51
2.1.3 Javne površine v naseljih, zeleni sistemi in zelena infrastruktura.....	57
2.1.4 Krajinske značilnosti prostora.....	59
2.1.5 Prepoznavnost naselij in krajine.....	59
2.2 Raba prostora in zemljišč.....	62
2.2.1 Dejanska raba prostora.....	62
2.2.2 Namenska raba prostora.....	65
2.2.3 Ocena pozidanih in nepozidanih stavbnih zemljišč.....	72
2.2.4 Ocena pozidanih in nepozidanih stavbnih zemljišč v mestnih občinah.....	75
2.2.5 Razvrstena zemljišča.....	78
2.3 Graditev in stanovanja.....	81
2.3.1 Gradbena dovoljenja.....	81
2.3.2 Stanovanja.....	86
2.4 Gospodarstvo, trg delovne sile, turizem in promet.....	98
2.4.1 Vpliv gospodarstva in turizma na regionalni prostorski razvoj.....	98

2.4.2	Kopenski promet.....	103
2.4.3	Pomorski promet.....	107
2.4.4	Kmetijstvo in gozdarstvo kot gospodarska dejavnost	108
2.4.5	Ribištvo in marikultura	110
3	Izvajanje Pomorskega prostorskega plana Slovenije.....	112
3.1	Uvodna metodološka pojasnila.....	112
3.2	Ocena izvajanja PPP po posameznih vsebinskih področjih.....	112
3.2.1	Marikultura.....	112
3.2.2	Ribištvo	113
3.2.3	Obrati in infrastruktura za raziskovanje, izkoriščanje in črpanje nafte, plina in drugih virov energije, rudnin in agregatov in proizvodnjo energije iz obnovljivih virov	113
3.2.4	Pomorstvo in pomorski promet.....	113
3.2.5	Dejavnosti na področju obrambe in varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami na morju.....	114
3.2.6	Ohranjanje narave	114
3.2.7	Pridobivanje surovin	114
3.2.8	Znanstvene raziskave.....	114
3.2.9	Podmorski kabli, produktovodi in cevovodi	115
3.2.10	Turizem, šport in rekreacija	115
3.2.11	Kulturna dediščina	115
3.2.12	Urbani razvoj.....	116
3.2.13	Zmanjšanje poplavne in erozijske ogroženosti.....	116
4	Upravljavski okvir urejanja prostora v Sloveniji.....	117
4.1	Zakonodaja na področju urejanja prostora	117
4.1.1	Kratek pregled zakonodaje	117
4.1.2	Regionalno prostorsko planiranje in planiranje na morju	118
4.2	Pristojnosti in deležniki na področju urejanja prostora.....	120
4.3	Nadzor nad posegi v prostor	120
4.4	Nevladne organizacije na področju urejanja prostora.....	123
5	Ugotovitve in priporočila.....	127
5.1	Ogroženost zaradi naravnih nesreč	127
5.2	Prostorski trendi: izzivi in priložnosti	128
5.3	Pomorski prostorski plan	134
5.4	Upravljavski okvir urejanja prostora v Sloveniji.....	134
6	Viri in literatura	136
7	Priloge.....	142

Seznam kratic

AJPES	Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve
ARSO	Agencija Republike Slovenije za okolje
BDP	bruto družbeni proizvod
DARS	Družba za avtoceste v Republiki Sloveniji d. d.
DLN	državni lokacijski načrt
DPN	državni prostorski načrt
DRSI	Direkcija Republike Slovenije za infrastrukturo
DRSV	Direkcija Republike Slovenije za vode
DzE	Direktorat za energijo
DzHR	Direktorat za hrano in ribištvo
DzLPP	Direktorat za letalski in pomorski promet
DzN	Direktorat za naravo
DzO	Direktorat za okolje
DzPG	Direktorat za prostor in graditev
DzŠ	Direktorat za šport
DzT	Direktorat za turizem
DzV	Direktorat za vode
EDRKGZ	Evidenca dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč
EPO	ekološko pomembna območja
ESPON	European Territorial Observation Network
ETN	Evidenca trga nepremičnin
EU	Evropska unija
EU-27	države Evropske unije brez Republike Hrvaške
EUROSTAT	Statistični urad Evropske unije
FRO	funkcionalno razvrednoteno območje
GD	gradbeno dovoljenje
GIS	Geodetski inštitut Slovenije
GZ-1	Gradbeni zakon
GURS	Geodetska uprava Republike Slovenije
IKT	informacijsko-komunikacijska tehnologija
IRSKGLR	Inšpektorat Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo
JPP	javni potniški promet
KPS	Krajinski park Strunjan
KPSS	Krajinski park Sečoveljske soline
KZU	kmetijska zemljišča v uporabi
MGTŠ	Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport
MK	Ministrstvo za kulturo
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MNVP	Ministrstvo za naravne vire in prostor
MNVP – DzPG	Ministrstvo za naravne vire in prostor, Direktorat za prostor in graditev
MNZ	Ministrstvo za notranje zadeve
MO	mestna občina
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MOP – DzPGS	Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja
MOPE	Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo
MORS	Ministrstvo za obrambo
MZI	Ministrstvo za infrastrukturo
MzIP	Ministrstvo za infrastrukturo in prostor

MzIP – DzP	Ministrstvo za infrastrukturo in prostor, Direktorat za prostor
NUP	nosilec(-ci) urejanja prostora
NVO	nevladna organizacija
OECD	Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj
ONRP	osnovna namenska raba prostora
OPN	občinski prostorski načrt
OPPN	občinski podrobni prostorski načrt
PIS	prostorski informacijski sistem
PRO	prostorski red občine
PUP	prostorski ureditveni pogoji
REN	Register nepremičnin
RPP	regionalni prostorski plan
RRA	regionalna razvojna agencija
RRP	regionalni razvojni program
RS	Republika Slovenija
SD – OPN	spremembe in dopolnitve občinskega prostorskega načrta
SME	majhno ali srednje veliko podjetje (ang. small or medium-sized enterprise)
SPRO	strategija prostorskega razvoja občine
ReNSP15–25	Resolucija o nacionalnem stanovanjskem programu 2015–2025
ReSPR50	Resolucija o strategiji prostorskega razvoja Slovenije 2050
SILC	raziskava Življenjski pogoji (<i>ang. Living Conditions Survey</i>)
SOU	skupna občinska uprava
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
SV	Slovenska vojska
TIA	presoja učinkov na prostor (ang. Territorial Impact Assessment)
UIRS	Urbanistični inštitut Republike Slovenije
UMAR	Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj
UP	urejanje prostora
URSP	Uprava Republike Slovenije za pomorstvo
URSZR	Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje
ZGS	Zavod za gozdove Slovenije
ZNOrg	Zakon o nevladnih organizacijah
ZPNačrt	Zakon o prostorskem načrtovanju
ZRS	Zavod za ribištvo Slovenije
ZSRR-2	Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja
ZŠRMS	Zveza za športni ribolov na morju Slovenije
ZUNDPP	Zakon o urejanju naselij in drugih posegih v prostor
ZUPUDPP	Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor
ZUreP	Zakon o urejanju prostora (ZUreP-1, ZUreP-2, ZUreP-3)
ZVEtL	Zakonu o vzpostavitvi etažne lastnine
ZVKDS	Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije

Seznam grafikonov

Grafikon 1: Neposredna škoda izbranih naravnih nesreč v evrih, Slovenija, v obdobju 1992–2023 (vir: AJDA; SURS, 2024).	19
Grafikon 2: Neposredna škoda naravnih nesreč v evrih, statistične regije, v obdobju 1992–2023 (vir: AJDA; SURS, 2024).	20
Grafikon 3: Število gozdnih požarov in pogorela zemljišča, Slovenija, v obdobju 2004–2023 (vir: ZGS, 2024).	37
Grafikon 4: Rast števila prebivalcev v odstotkih, statistične regije, Slovenija, v letu 2024 glede na leto 2021 (vir: SURS, 2024).	43
Grafikon 5: Razlika v gostoti naseljenosti v odstotkih, statistične regije, v obdobju 2017–2024 glede na leto 2017 (vir: SURS, 2024).	44
Grafikon 6: Prikaz spremembe dejanske rabe prostora za izbrane kategorije dejanske rabe, Slovenija, v obdobju 2020–2024 (vir: Evidenca dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč, MKGP, 2024, https://rkg.gov.si/arhiv/RABA_Verzije/index.html).	64
Grafikon 7: Razlika v površinah kategorij ONRP 2020 – 2024 na podlagi primerjave podatkov OPN in PRO sprejetih do leta 2020 v odstotkih, Slovenija, za leti 2020 in 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).	67
Grafikon 8: Površine območij ONRP v veljavnih OPN in PRO v hektarih, statistične regije, za leto 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).	69
Grafikon 9: Deleži posameznih kategorij ONRP na podlagi podatkov sprejetih OPN v odstotkih, statistične regije, za leto 2024 (vir: podatki MNVP, 2024).	70
Grafikon 10: Razmerje med kategorijami ONRP na podlagi podatkov sprejetih OPN v odstotkih, mestne občine, za leto 2024 (vir: MNVP, 2024).	71
Grafikon 11: Površine ONRP po kategorijah v m ² /prebivalca, mestne občine, za leto 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).	72
Grafikon 12: Ocena nepozidanih stavbnih zemljišč po kategorijah podrobnejše namenske rabe prostora v hektarih, mestne občine s sprejetim OPN in PRO, za leto 2024 (vir: MNVP, 2024).	76
Grafikon 13: Ocena nepozidanih stavbnih zemljišč po kategorijah podrobnejše namenske rabe prostora v m ² /prebivalca, mestne občine s sprejetim OPN in PRO, za leto 2024, (vir: MNVP, 2024).	77
Grafikon 14: Število razvrednotenih območij glede na tipologijo FRO, Slovenija, za leti 2017 in 2023 (MOP, 2017, MNVP, 2023).	79
Grafikon 15: Število izdanih GD za stanovanjske in nestanovanjske stavbe, statistične regije, za leto 2023 (vir: SURS, 2024).	83
Grafikon 16: (a) Število dovoljenj za gradnjo stavb in (b) površine stavb za katere so bila izdana gradbena dovoljenja v m ² , Slovenija, v obdobju 2020–2023 (vir: SURS, 2024).	83
Grafikon 17: Število izdanih gradbenih dovoljenj na 1.000 prebivalcev, stanovanjske in nestanovanjske stavbe, mestne občine, v obdobju 2019–2023 (vir: SURS, 2024).	84
Grafikon 18: Število izdanih gradbenih dovoljenj na 1.000 prebivalcev, Slovenija, v obdobju 2014–2023 (vir: SURS, 2024).	84
Grafikon 19: Število vseh stanovanj in število naseljenih stanovanj, Slovenija, za leta 2011, 2015, 2018 in 2021 (vir: SURS, 2024).	87
Grafikon 20: Delež najemnih stanovanj v odstotkih, statistične regije, za leti 2018 in 2021 (vir: Prostorski informacijski sistem, SURS, 2024).	89
Grafikon 21: Delež dokončanih stanovanj v odstotkih, statistične regije, v obdobju 2021–2023 (vir: SURS, 2024).	91
Grafikon 22: Število stanovanj na 1.000 prebivalcev, Slovenija, za leta 2011, 2015, 2018 in 2021 ter ciljna vrednost za leto 2025 (vir: SURS, 2024).	92
Grafikon 23: Število stanovanj na 1.000 prebivalcev, statistične regije, za leti 2018 in 2021 (vir: SURS, 2024).	93

Grafikon 24: Delež stanovanj v javni lasti v odstotkih, statistične regije, za leti 2018 in 2021 (vir: SURS, 2024).	94
Grafikon 25: Delež naseljenih stanovanj, ki so opremljena z osnovno infrastrukturo, statistične regije, za leti 2018 in 2021 (vir: SURS, 2024).	95
Grafikon 26: Stopnja stanovanjske mobilnosti v odstotkih, statistične regije, za leti 2021 in 2022 (vir: SURS, 2024).	97
Grafikon 27: Število nočitev domačih in tujih turistov, Slovenija, v obdobju 2018–2023 (vir: SURS, 2024)	102

Seznam slik

Slika 1: Nevarnost proženja zemeljskih plazov po kategorijah nevarnosti, kjer je 5. najvišja kategorija nevarnosti (zelo visoka nevarnost proženja zemeljskih plazov) (vir: prirejeno po Zorn in Komac, 2008).	22
Slika 2: Ogroženost območij stavbnih zemljišč po ONRP v odstotkih, zaradi največje nevarnosti proženja zemeljskih plazov po občinah, Slovenija, za leto 2023 (vir: MNVP, GIAM, 2024).	24
Slika 3: Gostota objektov na km ² na območjih največje nevarnosti proženja zemeljskih plazov, Slovenija, za leto 2023 (vir: GURS, GIAM, 2024).	26
Slika 4: Poplavna nevarnost, Slovenija, za leto 2023 (vir: DRSV, 2024).	28
Slika 5: Ogroženost območij stavbnih zemljišč po ONRP v odstotkih zaradi velike in srednje poplavne nevarnosti po občinah, Slovenija, za leto 2023 (vir: MNVP, DRSV, 2024).	30
Slika 6: Gostota objektov na km ² na območjih velike in srednje poplavne nevarnosti v Sloveniji, Slovenija, za leto 2024 (vir: GURS, DRSV, 2024).	32
Slika 7: Mesečna vodna bilanca po meteoroloških regijah Agencije Republike Slovenije za okolje, Slovenija, za leto 2023 (vir: ARSO, 2024).	35
Slika 8: Požarna ogroženost gozdov, Slovenija, za leto 2023 (vir: ZGS, 2024).	36
Slika 9: Ogroženost območij stavbnih zemljišč po ONRP v odstotku zaradi zelo velike in velike požarne ogroženosti gozdov, občine, za leto 2023 (vir: ZGS, GUS, 2024).	39
Slika 10: Gostota objektov na km ² na območjih zelo velike in velike požarne ogroženosti gozdov, Slovenija, za leto 2023 (vir: ZGS, GURS, 2024).	41
Slika 11: Sprememba v gostoti poselitve v odstotkih, občine, leta 2024 glede na leto 2017, (vir: SURS, 2024).	45
Slika 12: Število skupnega selitvenega prirasta, občine, za leto 2023 (vir: SURS, 2024).	49
Slika 13: Indeks staranja, občine, za leto 2024 (vir: SURS, 2024).	50
Slika 14: Število prebivalcev, naselja, za leto 2024 (vir: SURS2024).	53
Slika 15: Občine, ki so tvorile FOU na 1., 2. ali 3. prostorski ravni, leto 2023 (vir: Drobne, 2024).	55
Slika 16: Funkcionalna urbana območja urbanih središč po SPRS 2050 na 1. ravni leta 2023 ter razlika v obsegu glede na leto 2015 (vir: Drobne, 2024).	56
Slika 17: Funkcionalna urbana območja urbanih središč po SPRS 2050 na 2. ravni leta 2023 ter razlika v obsegu glede na leto 2015 (vir: Drobne, 2024).	56
Slika 18: Funkcionalna urbana območja urbanih središč po SPRS 2050 na 3. ravni leta 2023 (vir: Drobne, 2024).	57
Slika 19: Prikaz informativnega zbirnega sloja ONRP na podlagi sprejetih OPN in PRO, Slovenija, v letu 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).	66
Slika 20: Prikaz ocene deležev nepozidanih stavbnih zemljišč, občine, za leto 2024 (vir: MNVP, 2024).	74
Slika 21: Stopnja stanovanjske mobilnosti v odstotkih, občine, za leto 2022 (vir: SURS, 2024).	97
Slika 22: Sprememba brezposelnosti v odstotkih, občine, v letu 2024 glede na leto 2020 (vir: ZRSZ, 2024).	100

Slika 23: Indeks delovne migracije, občine, v letu 2023 (vir: SURS, 2024).....	101
Slika 24: Občine z izdelano občinsko celostno prometno strategijo, občine (vir: SPTM, 2024).	104
Slika 25: Prebivalci v polmeru 1 km od postajališča JPP v odstotkih z vsaj zadovoljivo pogostnostjo voženj ob tipičnem delavniku v času šolskega pouka, občine, november 2024 (vir: Koblar, 2024).	105
Slika 26: Dostopnost do centralnih naselij z JPP v 45 minutah v odstotkih, občine, november 2024 (vir: Koblar, 2024).	106
Slika 27: Urbanistična zasnova gorenjskega širšega mestnega območja in krajinska zasnova Kozjanski park (vir: UIRS, 2024)	119
Slika 28: Število postopkov legalizacije nedovoljenih gradenj po upravnih enotah v obdobju 2019–2023 (vir: MNVP, 2024).	122

Seznam preglednic

Preglednica 1: Uporabljeni podatkovni sloji.	20
Preglednica 2: Ogroženost cest in železniških prog zaradi nevarnosti proženja zemeljskih plazov, po kategorijah nevarnosti proženja zemeljskih plazov, Slovenija, za leto 2023 (vir: GURS, 2024).	22
Preglednica 3: Ogroženost zemljišč glede na podatke iz evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč zaradi nevarnosti proženja zemeljskih plazov v odstotkih, po kategorijah nevarnosti proženja zemeljskih plazov, Slovenija, za leto 2023 (vir: MKGP, 2024).	23
Preglednica 4: Ogroženost zemljišč glede na podatke iz evidence dejanske rabe poseljenih zemljišč v odstotkih zaradi nevarnosti proženja zemeljskih plazov, po kategorijah nevarnosti proženja zemeljskih plazov, Slovenija, za leto 2023 (vir: MNVP, GIAM, 2024).	23
Preglednica 5: Ogroženost zemljišč glede na ONRP v odstotkih, zaradi nevarnosti proženja zemeljskih plazov, po kategorijah nevarnosti proženja zemeljskih plazov, Slovenija, za leto 2023 (vir: MNVP, GIAM, 2024).	24
Preglednica 6: Ogroženost objektov zaradi nevarnosti proženja zemeljskih plazov, po kategorijah nevarnosti proženja zemeljskih plazov, Slovenija, za leto 2023 (vir: GURS, GIAM, 2024).	25
Preglednica 7: Število ogroženih prebivalcev zaradi nevarnosti proženja zemeljskih plazov, po kategorijah nevarnosti proženja zemeljskih plazov, statistične regije, Slovenija, za leto 2024 (vir: MNZ, GIAM, 2024).	25
Preglednica 8: Ogroženost cest in železniških prog zaradi poplavne nevarnosti, po kategorijah poplavne nevarnosti, Slovenija, za leto 2023 (vir: GURS, DRSV, 2024).	28
Preglednica 9: Ogroženost zemljišč glede na podatke iz evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč (v deležu od vseh zemljišč, ki so bila zajeta v študije poplavne nevarnosti, %) zaradi poplavne nevarnosti, po kategorijah poplavne nevarnosti, Slovenija, za leto 2023 (vir: MKGP, DRSV, 2024).	29
Preglednica 10: Ogroženost zemljišč glede na podatke iz evidence dejanske rabe poseljenih zemljišč (od vseh zemljišč, ki so bila zajeta v študije poplavne nevarnosti, %) zaradi poplavne nevarnosti, po kategorijah poplavne nevarnosti, Slovenija, za leto 2023 (vir: MNVP, DRSV, 2024).	29
Preglednica 11: Ogroženost zemljišč po ONRP (v deležu od vseh zemljišč, ki so bila zajeta v študije poplavne nevarnosti, %) zaradi poplavne nevarnosti, po kategorijah poplavne nevarnosti, Slovenija, za leto 2023 (vir: MNVP, DRSV, 2024).	30

Preglednica 12:	Ogroženost objektov zaradi poplavne nevarnosti, po kategorijah poplavne nevarnosti, Slovenija, za leto 2024 (vir: GURS, DRSV, 2024).	31
Preglednica 13:	Število ogroženih prebivalcev zaradi poplavne nevarnosti, kategorije poplavne nevarnosti, statistične regije, za leto 2024 (vir: MNZ, DRSV, 2024).....	31
Preglednica 14:	Škoda zaradi suše, ko je imela suša razsežnost naravne nesreče v evrih, Slovenija, za leto 2003 do leta 2022 (vir: MKGP, 2024).	32
Preglednica 15:	Mesečna vodna bilanca na vremenskih postajah Agencije Republike Slovenije za okolje (razlika med padavinami in potencialno evapotranspiracijo, v mm), Slovenija, za leto 2023 (vir: ARSO, 2024).	33
Preglednica 16:	Ogroženost cest in železniških prog zaradi požarne ogroženosti gozdov, po kategorijah požarne ogroženosti, Slovenija, za leto 2023 (vir: ZGS, GURS, 2024)....	37
Preglednica 17:	Ogroženost zemljišč glede podatke iz evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč v odstotkih zaradi požarne ogroženosti gozdov, po kategorijah požarne ogroženosti, Slovenija, za leto 2024 (vir: ZGS, MKGP, 2024).	38
Preglednica 18:	Ogroženost zemljišč glede na podatke iz evidence dejanske rabe poseljenih zemljišč v odstotkih zaradi požarne ogroženosti gozdov, po kategorijah požarne ogroženosti, Slovenija, za leto 2023 (vir: ZGS, MNVP, 2024).....	38
Preglednica 19:	Ogroženost zemljišč glede na ONRP v odstotkih zaradi požarne ogroženosti gozdov, po kategorijah požarne ogroženosti, Slovenija, za leto 2024 (vir: ZGS, MNVP, 2024).....	39
Preglednica 20:	Ogroženost objektov zaradi požarne ogroženosti gozdov, po kategorijah požarne ogroženosti, Slovenija, za leto 2023 (vir: ZGS, GURS, 2024).	40
Preglednica 21:	Število ogroženih prebivalcev zaradi požarne ogroženosti gozdov po kategorijah požarne ogroženosti, statistične regije, Slovenija, za leto 2024 (vir: ZGS, MNZ, 2024).	40
Preglednica 22:	Rast števila prebivalcev v odstotkih, statistične regije, Slovenija, v letu 2024 glede na leto 2021 (vir: SURS, 2024).	42
Preglednica 23:	Naravno gibanje prebivalcev v številu prebivalcev, statistične regije, Slovenija, v obdobju 2019–2023 (vir: SURS, 2024).....	45
Preglednica 24:	Medregijske selitve v številu prebivalcev, statistične regije, v letih 2017 in 2023 (vir: SURS, 2024).	46
Preglednica 25:	Selitveni saldo s tujino v številu prebivalcev, statistične regije, Slovenija, v obdobju 2019–2023 (vir: SURS, 2024).....	47
Preglednica 26:	Tujci med prebivalci statistične regije v odstotkih, statistične regije, Slovenija, v obdobju 2019–2024 (vir: SURS, 2024).....	48
Preglednica 27:	Skupni selitveni prirast v številu prebivalcev, statistične regije, Slovenija, v obdobju 2019–2023 (vir: SURS, 2024).....	48
Preglednica 28:	Indeks staranja, statistične regije, Slovenija, za leto 2017 in 2024 (vir: SURS, 2024).	50
Preglednica 29:	Število naselij in prebivalstvo v naseljih, Slovenija, v letu 2024 (vir: SURS, 2024)....	52
Preglednica 30:	Število prebivalcev, površina naselja in gostota naseljenosti, naselje Trebnje, v obdobju 2019–2024 (vir: SURS, 2024).....	53
Preglednica 31:	Razlika površine, občin, prebivalcev in delovnih mest v FUO urbanih središč 1. do 3. ravni po SPRS 2050 v obdobju 2015–2023 (Vir: lastni izračun; vir podatkov: SURS, 2024).	54
Preglednica 32:	Absolutna sprememba dejanske rabe v hektarih, za izbrane vrste dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč, Slovenija, za leta 2020 in 2024 (vir: Evidenca dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč, MKGP, 2024, https://rkg.gov.si/arhiv/RABA_Verzije/index.html).	63
Preglednica 33:	ONRP v hektarih in odstotkih, po kategorijah na podlagi podatkov sprejetih OPN in PRO, Slovenija, 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).	66

Preglednica 34:	Sprememba kategorij ONRP v hektarih in odstotkih, na podlagi primerjave podatkov OPN in PRO, ki so bili sprejeti do leta 2020, Slovenija, za leti 2020 in 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).	67
Preglednica 35:	ONRP v hektarih in odstotkih, na podlagi podatkov OPN in PRO, statistične regije, Slovenija, za leto 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).	68
Preglednica 36:	Skupne površine ONRP v sprejetih OPN v hektarih, po kategorijah, mestne občine, v letu 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).	71
Preglednica 37:	Površine ONRP v m ² , po kategorijah, mestne občine, za leto 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).	71
Preglednica 38:	Ocena nepozidanih stavbnih zemljišč v hektarih in odstotkih, stavbna zemljišča na podlagi sprejetih OPN, statistične regije, Slovenija, za leto 2024 (vir: MNVP, 2024).	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Preglednica 39:	Ocena nepozidanih stavbnih zemljišč v m ² /prebivalca, statistične regije, Slovenija, za leto 2024 (vir podatkov: MNVP, SURS 2024).	73
Preglednica 40:	Ocena nepozidanih stavbnih zemljišč v hektarih in odstotkih, po kategorijah podrobnejše namenske rabe prostora, mestne občine s sprejetim OPN in PRO, za leto 2024 (vir podatkov: MNVP, 2024).	76
Preglednica 41:	Ocena nepozidanih stavbnih zemljišč v m ² /prebivalca, po kategorijah podrobnejše namenske rabe prostora, mestne občine s sprejetim OPN in PRO, za leto 2024 (vir: MNVP, 2024).	77
Preglednica 42:	Površine razvrstjenih območij v hektarih in odstotkih glede na tipologijo FRO, Slovenija, v letu 2023 glede na leto 2017 (vir: MOP 2017, MNVP, 2023).	78
Preglednica 43:	Površine revitaliziranih in novih razvrstjenih območij v hektarih, po tipologiji FRO, Slovenija, med leti 2017 in 2023 (vir: MNVP 2023).	79
Preglednica 44:	Število razvrstjenih območij, število na novo zaznanih območij ter število revitaliziranih območij, statistične regije, Slovenija, za leti 2017 in 2023 (vir: MOP 2017, MNVP 2023).	80
Preglednica 45:	Površine razvrstjenih območij v hektarih, statistične regije, Slovenija, za leti 2017 in 2023 (vir: MOP 2017, MNVP 2023).	80
Preglednica 46:	Število izdanih gradbenih dovoljenj za stanovanjske in nestanovanjske stavbe, Slovenija, v obdobju 2020–2023 (vir: SURS, 2024).	81
Preglednica 47:	Število izdanih GD, po vrstah stavb, Slovenija, za leto 2023 (vir: SURS, 2024).	82
Preglednica 48:	Število izdanih gradbenih dovoljenj za stanovanjske in nestanovanjske stavbe, občine, za leti 2019 in 2023 (vir: SURS, 2024).	85
Preglednica 49:	Število naseljenih in nenaseljenih stanovanj, urbana in ruralna območja, za leto 2021 (vir: SURS, 2024).	88
Preglednica 50:	<i>Najemna stanovanja v odstotkih, statistične regije, za leta 2011, 2015, 2018 in 2021 (vir: PIS, SURS, 2024).</i>	89
Preglednica 51:	Število dokončanih stavb glede na vrsto stavbe, Slovenija, v obdobju 2015–2023 (vir: SURS, 2024).	90
Preglednica 52:	Število dokončanih stanovanj, na število sob, Slovenija, v obdobju 2015–2023 (vir: SURS, 2024).	90
Preglednica 53:	<i>Dokončana stanovanja v odstotkih, statistične regije, v obdobju 2021–2023 (vir: SURS, 2024).</i>	91
Preglednica 54:	Število stanovanj na 1.000 prebivalcev, statistične regije, za leta 2011, 2015, 2018 in 2021 (vir: SURS, 2024).	93
Preglednica 55:	Stanovanja v javni lasti v odstotkih, statistične regije, za leta 2011, 2015, 2018 in 2021 (vir: SURS, 2024).	94
Preglednica 56:	Naseljena stanovanja v odstotkih, ki so opremljena z osnovno infrastrukturo, statistične regije, za leta 2011, 2015, 2018 in 2021 (vir: SURS, 2024).	95

Preglednica 57:	Stopnja stanovanjske mobilnosti v odstotkih, statistične regije, za leta 2015, 2018, 2021 in 2023 (vir: SURS, 2024).....	98
Preglednica 58:	Bruto domači proizvod na prebivalca, slovenske kohezijske regije, sosedske NUTS2 regije (vir: Eurostat, 2024)	99
Preglednica 59:	Prebivalci v polmeru 1 km od postajališča JPP v deležu z vsaj zadovoljivo pogostnostjo voženj ob tipičnem delavniku v času šolskega pouka, statistične regije, za leti 2019 in 2024 (vir: Koblar, 2024, Gabrovec in sod. 2019).	104
Preglednica 60:	Prebivalci z dostopom do centralnih naselij v odstotkih glede na raven središča po ReSPR50 z JPP in osebnim avtomobilom, Slovenija, november 2024 (vir: Koblar, 2024).....	106
Preglednica 61:	Število potnikov in potniških kilometrov z različnimi sredstvi JPP, Slovenija, za leta 2015, 2019 in 2023 (vir: SURS, 2024).	106
Preglednica 62:	Obseg cestnega prometa v milijonih km, število voznih kilometrov v Sloveniji registriranih vozil na slovenskem in tujem cestnem omrežju, Slovenija, za leto 2024 (vir: Obseg cestnega prometa, 2024).	107
Preglednica 63:	Inšpekcijski nadzor na gradbenem področju – število prejetih prijav in inšpekcijskih postopkov po letih, Slovenija, v obdobju 2020–2023 (vir: Poročila o delu Inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prostor/ Poročila o delu inšpektorata RS za naravne vire in prostor, 2024).	121
Preglednica 64:	Postopki za legalizacijo objektov, razlika z državnim povprečjem razmerja med tremi vrstami postopkov, izstopajoče UE, v obdobju 2019–2023 (vir: MNVP, 2024).....	122
Preglednica 65:	Pregled dejavnosti in primerov projektov NVO glede na cilje prostorskega razvoja, Slovenija, za leto 2024 (vir: anketa, 2024).....	124

Uvod

Poročilo o prostorskem razvoju periodično podaja informacije o prostorsko razvojnih trendih, ključnih razvojnih izzivih in doseganju ciljev prostorskega razvoja. Poglobljeno razumevanje prostorskih trendov in izzivov omogoča odgovorno in strateško usmerjanje prihodnjega razvoja ter prilagajanje politik in ukrepov na podlagi aktualnih razmer in potreb. To vodi k bolj trajnostni, konkurenčni in vključujoči družbi ter zagotavlja ravnovesje med potrebami prebivalcev in omejitvami prostora.

Cilji in usmeritve za prostorski razvoj države so določeni v Resoluciji o Strategiji prostorskega razvoja Slovenije 2050 (ReSPR50), ki je bila sprejeta v letu 2023. Vključuje vizijo in koncept prostorskega razvoja s poudarkom na prostorski koheziji, ki zagotavlja uravnotežen, skladen in trajnosten razvoj vseh območij. ReSPR50 poudarja pomen sodelovanja in aktivnega vključevanja deležnikov in javnosti v procese urejanja prostora, kar krepi prostorsko učinkovitost in identiteto. Prostorsko razvojni cilji Slovenije so v skladu z razvojnimi cilji, določenimi z mednarodnimi dokumenti in dokumenti EU.

ReSPR50 nadgrajuje cilje, opredeljene v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije iz leta 2004, obravnava ključne razvojne izzive, prinaša sodoben pristop ter vključuje trajnostne vidike in kompleksne izzive, s katerimi se Slovenija sooča danes in se bo v prihodnosti. ReSPR50 opredeljuje pet ciljev prostorskega razvoja: vzpostavitev ustreznih razmer za prehod v podnebno nevtralno družbo, doseganje mednarodne konkurenčnosti mest, zagotovitev kakovosti življenja v urbanih in podeželskih območjih in krepitev prostorske identitete. Doseganje ciljev je povezano s ključnimi izzivi, ki se različno izražajo v prostoru. To so demografske in podnebne spremembe, globalizacija gospodarstva, krepitev vloge mest ter digitalizacije in informacijsko komunikacijskih tehnologij na eni strani ter siromašenje naravne, biotske in krajinske ohranjenosti in upada prostorske identitete na drugi. ReSPR50 jih rešuje s petimi prostorskimi elementi: razvojnimi koridorji in vstopnimi točkami za izboljšano mednarodno vpetost Slovenije, policentričnim urbanim sistemom dobro opremljenih središč za racionalno dostopnost do storitev za prebivalstvo vse Slovenije, podeželjem, temelječim na naravnih virih in lokalni oskrbi, ter zeleno infrastrukturo, ki v mreži naravnih in polnaravnih območij zagotavlja kakovost okolja ter povezuje urbana in podeželska območja.

Spremljanje prostorskega razvoja se izvaja z rednimi poročili. Stanje prostorskega razvoja ugotavljamo s proučevanjem kazalnikov, s katerimi vrednotimo doseganje ciljev, ter z uporabo problemskih in tematskih poročil ter poročil o prostorskem razvoju. Kazalniki za spremljanje prostorskega razvoja so vključeni neposredno v ReSPR50, kjer je opredeljena tudi zelena smer njihovega razvoja, in Prostorski informacijski sistem (<https://pis.eпростor.gov.si/pis>), ki omogoča kartografski vpogled v prostorske podatke.

Poročilo o prostorskem razvoju 2024 (v nadaljevanju: poročilo) obravnava obdobje 2019–2024. Vsebinsko je razdeljeno na uvodni del in pet poglavij:

- Ogroženost zaradi naravnih nesreč,
- Prostorski trendi: izzivi in priložnosti,
- Izvajanje Pomorskega prostorskega plana Slovenije,
- Upravljavski okvir urejanja prostora v Sloveniji,
- Sklepne ugotovitve in priporočila.

Na prostorski razvoj v zadnjem obdobju sta močno vplivala dva dogodka. Prvi je bila pandemija covid-19, ki je v Sloveniji izbruhnila marca 2020. V času izvajanja ukrepov za zajezitev pandemije sta se spremenila način dela in življenja. Številni prebivalci so bili prisiljeni delati od doma, kar je povzročilo zmanjšanje potrebe po pisarniških prostorih in spremenilo prometne vzorce. V številnih evropskih mestih je bilo mogoče opaziti znatno izboljšanje kakovosti zraka, saj so ukrepi za zajezitev širjenja virusa zmanjšali prometne tokove in industrijske dejavnosti.

Drugi pomemben dogodek v Sloveniji so bile katastrofalne poplave avgusta 2023, ki so prizadele številna območja države in povzročile obsežno škodo na infrastrukturi, stanovanjskih in drugih objektih. Poplave so razkrile ranljivosti prostora, kar je privedlo do prenove ter izboljšanja zaščitnih ukrepov in prostorskih politik. Oba dogodka sta tako postavila nove izzive in obenem priložnosti za trajnostni prostorski razvoj, kar je ključno za prihodnje načrtovanje in prilagajanje prostorskih ureditev potrebam prebivalstva in naravnim spremembam. Poročilo zato predstavi te vplive in predlaga priporočila za krepitev odpornosti prostora na prepoznane izzive.

Pandemija

Pandemija covid-19 je imela v letih 2020 – 2021 posledice na prostor in tudi na načine delovanja prebivalcev in gospodarstva. Zaprtja in omejitve gibanja so povzročila povečanje dela na daljavo in selitve med mestnimi in podeželskimi območji. Učinki pandemije so spodbudili tudi razprave o kakovosti prostora ter kakovosti življenja in bivanja (kot npr. zdravje, blaginja, dostopnost do stanovanj in njihova opremljenost, pomen zelenih površin), kar je vplivalo na načrtovanje in oblikovanje prostočasnih in delovnih okolij. Ta preusmeritev v prostorskih politikah nakazuje pomembno prilagoditev, ki je zasnovana tako, da bo spodbujala odpornost in trajnost v prihodnosti.

Med pandemijo covid-19 so evropska mesta zaradi uvajanja dela od doma, omejitev osebnega prometa in zmanjšanja gospodarskih dejavnosti zabeležila znatna zmanjšanja onesnaženosti zraka. Po podatkih Evropske agencije za okolje so ravni dušikovega dioksida (NO₂) v urbanih območjih, kot so Pariz, Madrid in Milano, upadle za do 50 %, medtem ko je raziskava v reviji Environmental Science & Technology pokazala, da so v številnih evropskih mestih ravni finih delcev (PM_{2.5}) upadle za več kot 30 %. Okrepilo se je zavedanje o pomenu zelenih površin in njihovem pozitivnem vplivu na zdravje, kar je podprto z raziskavami, rezultati katerih potrjujejo, da so ukrepi za zaježitev pandemije privedli tudi do izboljšanja kakovosti zraka. Delo od doma je zmanjšalo potrebo po velikih poslovnih prostorih in prometne obremenitve v urbanih središčih. Pokazalo je, da je mogoče uspešno delovati z zmanjšano fizično prisotnostjo v pisarnah. Pozornost se je usmerila v infrastrukturo, ki podpira digitalno povezanost, kot so izboljšave internetne infrastrukture, razširitev širokopasovnih omrežij in povečanje zmogljivosti podatkovnih centrov.

Po končani pandemiji se je delo od doma v Sloveniji in Evropi zmanjšalo. V EU trenutno dela od doma približno 12 % zaposlenih, v Sloveniji pa okoli 7 %, kar je bistveno manj kot v času pandemije. Čeprav si večina zaposlenih v Sloveniji še vedno želi, da bi lahko delali od doma (več kot 90 %) povprečno od dva do tri dni na teden, pa številni delodajalci to možnost omejujejo ali zaradi narave dela ali zaradi želje po večji prisotnosti v pisarnah za ohranjanje timske dinamike. Nekateri delodajalci so opazili tudi zmanjšano produktivnost po prehodu na hibridno delo, predvsem v sektorjih, kjer je bila pred pandemijo večja prisotnost na delovnem mestu (Dakić in Grapulin, 2024).

Pandemija je tako postavila nove izzive ter priložnosti za prenovo in izboljšanje urbanistične in infrastrukturne zasnove prostora, da se ta bolje prilagodi potrebam prebivalstva v digitalno povezanem svetu. Spodbudila je razprave o trajnostnem prostorskem razvoju in zmanjšanju avtomobilizma v prihodnosti ter dualnem načinu dela – kombinaciji dela od doma in dela v poslovnih prostorih –, kar bo v prihodnosti vplivalo na načrtovanje poslovnih prostorov in infrastrukture in predvidoma zmanjšalo potrebo po velikih poslovnih kompleksih.

Naravne nesreče

Katastrofalne poplave avgusta 2023 so imele velik vpliv na prostor, saj so povzročile obsežno škodo na infrastrukturi, stanovanjskih in drugih objektih, kulturni dediščini ter kmetijskih zemljiščih. Učinki poplav so razkrili številne pomanjkljivosti pri prostorskem načrtovanju in upravljanju voda, kar je spodbudilo razpravo o nujnosti prilagoditev in izboljšanju strategij za njihovo obvladovanje.

Za zmanjšanje škod je treba najprej okrepiti preventivne in zaščitne ukrepe, kar predvsem vključuje izboljšanje odpornosti in zmanjševanje ranljivosti obstoječih objektov in ureditev ter izogibanje novih ureditev območjem, kjer je potencial pojavljanja poplav in drugih posledic naravnih nesreč velik oz. povečan. Poplave so prisilile lokalne skupnosti in državo, da se osredinijo na povečanje odpornosti na naravne nesreče in vključevanje trajnostnih praks v prostorsko načrtovanje.

Zaradi aktualnosti vsebine je tako del poročila namenjen ogroženosti Slovenije zaradi naravnih nesreč, med katerimi so poudarjeni zemeljski plazovi, poplave, suša in gozdni požari. Poročilo ne obravnava problematike potresne ogroženosti Slovenije, ki se ji bomo podrobneje posvetili v prihodnje. Pojavnost prej navedenih naravnih nesreč je povezana z geografskimi značilnostmi prostora. V goratem zahodnem in severnem delu države so pogosti skalni podori, snežni in zemeljski plazovi. Zemeljski plazovi in hudourniške poplave so značilni za hribovja osrednje Slovenije ter gričevja jugozahodne in severovzhodne Slovenije, medtem ko se poplave pojavljajo na ravninah, v kotlinah in dolinah. Suša najpogosteje prizadene panonski severovzhodni in sredozemski jugozahodni del države, pri čemer v panonskem delu nastaja škoda predvsem v kmetijstvu, v sredozemskem delu države pa tudi v oskrbi z vodo. Plazenje resneje ogroža približno 13,5 % slovenskega ozemlja, poplave večjih rek pa približno 2,5 % tega in vsaj 7 % prebivalstva. V zadnjih desetletjih se povečuje pogostnost suš in s tem škoda v kmetijstvu. Gozdni požari najbolj ogrožajo kraški jugozahodni del države.

Problematika naravnih nesreč zahteva celosten pristop tudi na področju prostorskega načrtovanja, ki naj predvsem vključuje preventivne ukrepe za zaščito prebivalstva in infrastrukture in zagotavlja odpornejšo rabo prostora.

Gljučne ugotovitve

Prebivalstvo Slovenije se je od leta 2021 do srede leta 2024 povečalo za 0,7 %, predvsem zaradi priseljevanja iz tujine, medtem ko je naravni prirast v vseh regijah negativen. Največjo rast prebivalstva ima osrednjeslovenska regija, ki je tudi najpogostejši cilj priseljencev iz tujine, medtem ko pomurska, zasavska, koroška in goriška regija beležijo negativne demografske trende z zmanjšanjem števila prebivalcev. Medobčinske migracije znotraj Slovenije so usmerjene proti urbanim območjem in v občine ob avtocestnem križu, medtem ko obmejne imajo regije in manjša naselja negativen medobčinski migracijski saldo. Projekcije kažejo nadaljevanje trenda staranja prebivalstva ter zgoščevanje prebivalcev v osrednjih in obalnih regijah, kar vpliva tudi na rabo prostora in regionalno demografsko strukturo. Medobčinske in medregijske migracije so bile v proučevanem obdobju zaznamovane tudi z navideznimi selitvami prebivalcev. V času pandemije so številni prebivalci svoje prebivališče prijavi v sekundarnih bivališčih (zlasti v turističnih občinah) in se tako izognili omejitvam gibanja med občinami. Po koncu pandemije in administrativnem izteku prijav začasnih prebivališč so se ti prebivalci ponovno navidezno preselili nazaj v domicilne občine – večinoma so to večja urbana središča.

Za Slovenijo je značilen razpršen vzorec poselitve z velikim številom majhnih naselij in koncentracijo prebivalstva v urbanih območjih okoli večjih središč, kar povečuje pritisk na infrastrukturo. Med letoma 2019 in 2024 so se najbolj povečala naselja z od 10.000 do 50.000 prebivalci, medtem ko so manjša beležila upad prebivalstva. Razvoj krajine zaznamujejo razpršena gradnja, urbanizacija, krčenje kmetijskih površin in spremembe rabe tal, predvsem zaradi povečanja pozidanih zemljišč in opuščanja kmetijske rabe. Ti procesi ter tudi podnebne spremembe in neustrezna gradnja vplivajo na prepoznavnost naselij in krajine, ki sta ključna elementa prostorske identitete in kakovostnega življenjskega okolja.

Regionalni prostorski razvoj je močno odvisen od gospodarske dejavnosti, ki vpliva na dostopnost delovnih mest blizu doma. Bruto domači proizvod (BDP) na prebivalca se je v Sloveniji med letoma 2019 in 2022 povečal za 16,3 %, pri čemer je bila najvišja rast v osrednjeslovenski regiji (20,3 %),

kar potrjuje gospodarsko moč glavnega mesta in osrednjeslovenske regije. Kljub splošni rasti ostajajo regionalne razlike, saj imajo manj razvite regije nižjo rast. Število brezposelnih se je med letoma 2019 in 2023 zmanjšalo za 21,0 % in Slovenija tako beleži najnižje stopnje brezposelnosti do zdaj. Večja zaposlenost izboljšuje življenjski standard, hkrati pa so opazni pomanjkanje delovne sile, pritiski na plače in inflacijo, potrebe po prilagoditvi izobraževalnega sistema in povečanju priseljevanja. Indeks delovne migracije kaže, da so delovna mesta večinoma zgoščena v mestnih občinah, okoliške občine pa služijo kot bivalna območja, pri čemer ostaja kakovost življenja odvisna od ravnovesja med delovnimi priložnostmi, bivalnimi pogoji in dostopnostjo storitev.

Kmetijstvo in gozdarstvo v Sloveniji sta ključni dejavnosti za krepitev samooskrbe s hrano, energijo in surovinami in za ohranjanje vitalnosti podeželja. Kmetijstvo se sooča z negativnimi trendi, kot so izguba kmetijskih zemljišč zaradi pozidave, opuščanje kmetijskih zemljišč in zaraščanje, kar vpliva tudi na prehransko varnost, podeželje pa se sooča s staranjem in zmanjšanjem števila prebivalcev. Obenem se razvijajo večje tržno usmerjene kmetije na območjih z dobrimi pridelovalnimi potenciali. Gozdarstvo kaže stabilen prirastek lesnih zalog, čeprav v zadnjem času povzročajo izrazito škodo vremenske ujme in čezmerno razmnoževanje podlubnikov.

Površina gozdov se je po dolgem obdobju širitve ustalila, pri čemer gozd prekriva 58 % površine države. Deleži gozdnatosti se po regijah močno razlikujejo – v primorsko-notranjski regiji znaša ta 74 %, v regiji jugovzhodna Slovenija 68 %, v goriški regiji 67 %, savinjski 57 % in pomurski okoli 29 %. Pritisk na gozdove zaradi urbanizacije, infrastrukture in kmetijstva ostaja velik, se pa zmanjšuje število posegov in nezakonitih krčitev. Kmetijsko proizvodnjo kljub vremenskim izzivom zaznamuje povečevanje pri nekaterih kulturah (npr. pri žitu, oljnicah, krompirju in zeleni krmi) z njiv je opazno povečanje v letu 2023 v primerjavi z letom 2022), medtem ko se pri živinoreji, sadjarstvu in zelenjadnicah beleži upad (Bedrač idr., 2023).

Promet podpira dnevno mobilnost in gospodarsko dejavnost, vendar individualni cestni promet povzroča negativne vplive, kot so izguba časa, izpusti toplogrednih plinov, hrup, prometne nesreče in čezmerna raba zemljišč. Zakon o celostnem prometnem načrtovanju (ZCPN, 2022) je uvedel strateški okvir za zmanjšanje teh vplivov ter predvideva tudi izdelavo celostnih prometnih strategij na občinski, regionalni in državni ravni. V javnem potniškem prometu (JPP) se je v letu 2024 z uveljavitvijo novih koncesij za 20 % povečal obseg voženj, kar je izboljšalo dostopnost JPP. Še vedno pa je dostop do JPP omejen v manjših obmejnih občinah. Iz teh je pogosto neustrezen tudi potovalni čas z JPP do urbanih središč. V cestnem prometu se je med letoma 2016 in 2023 povečal obseg prometa. Prav tako so se povečali stroški za mobilnost, ki so let 2022 predstavljali 17,5 % izdatkov gospodinjstev, kar je v vrhu EU.

Ministrstvo za naravne vire in prostor v sklopu Prostorskega informacijskega sistema uvaja elektronsko poslovanje na področju prostorskega načrtovanja (sistem ePlan) in graditve objektov (sistem eGraditev). Odločevalcem prinaša standardizacijo postopkov, izboljšano kakovost podatkov in boljši nadzor nad izvajanjem postopkov, za državljanke pa večjo informiranost, boljšo dostopnost do podatkov in hitrejšo obravnavo vlog. Uvedba sistemov poteka postopoma – od začetnega evidentiranja vseh prostorskih aktov po občinah in upravnih aktov na ravni upravnih enot do dokončne vzpostavitve v januarju 2026, ko bo poslovanje mogoče izključno v elektronski obliki.

Bilance površin o namenski rabi prostora in drugih povezanih izračunov, kot so stavbna zemljišča na prebivalca in delež nepozidanih zemljišč, na katere se opira to poročilo o prostorskem razvoju, so bile izvedene na osnovi razpoložljivih podatkov o veljavnih prostorskih aktih v starem državnem koordinatnem sistemu, ki so bili hranjeni v sistemu PIS pred uvedbo sistema ePlan. Po uvedbi tega sistema bo zagotovljena popolnost podatkov o veljavnih prostorskih aktih po posameznih občinah. Vsi podatki v sistemu se bodo vodili v novem državnem koordinatnem sistemu.

Zaradi zagotavljanja ustrezne natančnosti, popolnosti in časovne primerljivosti podatkov bo ministrstvo po uvedbi sistema ePlan zagotovilo ponovni izračun bilanc površine o namenski rabi prostora.

Podatki o osnovni namenski rabi prostora (ONRP) so ključni za analizo načrtovane rabe prostora v Sloveniji. Do leta 2024 je imelo občinski prostorski načrt (OPN) sprejetih 186 občin od 212, tri pa so imele sprejet prostorski red občine (PRO). OPN in PRO je imelo 189 občin. Skupna površina zemljišč, zajetih v ONRP, obsega 1.810.635 hektarjev, kar predstavlja 89 % celotnega slovenskega ozemlja. Med temi zemljišči je stavbnih zemljišč 6,7 %, preostanek pa zajemajo gozdna zemljišča (58,5 %), kmetijska zemljišča (32,3 %), območja voda (0,9 %) in območja drugih zemljišč (1,6 %). Iz primerjave sprememb med letoma 2020 in 2024 so razvidni majhni premiki, kot so povečanje površin stavbnih in kmetijskih zemljišč in zmanjšanje površine gozdnih zemljišč. Analiza kaže razlike v deležih namenskih rab med različnimi slovenskimi regijami, ki so odvisne od naravnih danosti in lokalnega razvoja: večji delež stavbnih zemljišč je v osrednjeslovenski regiji, največji delež gozdnih zemljišč pa v regiji jugovzhodna Slovenija.

Razlike med mestnimi občinami so opazne v absolutnih številkah in deležih na prebivalca. Največja površina stavbnih zemljišč je v Mestni občini Ljubljana, kjer je tudi najmanjša površina stavbnih zemljišč na prebivalca (271 m²), največjo površino na prebivalca pa ima Mestna občina Krško (968 m²/preb.).

Vseh stavbnih zemljišč v Sloveniji je 122.027 ha, od teh je bilo po oceni MNVP v letu 2024 pozidanih 89.619 ha (73,4 %) in nepozidanih 32.408 ha (26,6 %). Največ nepozidanih površin na prebivalca je v primorsko-notranjski regiji (407 m²), najmanj pa v osrednjeslovenski (85 m²/preb.).

Statistični podatki za obdobje 2020–2023 kažejo rast števila izdanih gradbenih dovoljenj do leta 2022 in rahel upad v letu 2023. Največ dovoljenj za leto 2023 je bilo izdanih za enostanovanjske stavbe, največji delež investitorjev predstavljajo fizične osebe. Povprečna velikost stavb narašča, regijske razlike pa potrjujejo osrednjo vlogo urbanih območij, kot so osrednjeslovenska in podravska regija, pri čemer nekatere občine izstopajo z visokim številom izdanih dovoljenj na število prebivalcev.

Po podatkih zadnjega registrskega popisa (SURS, 2024a) je bilo leta 2021 v Sloveniji 864.323 stanovanj, kar predstavlja 1,4-odstotno povečanje v primerjavi z letom 2018. V letu 2021 je bilo 80,8 % stanovanj naseljenih, 19,2 % pa nenaseljenih, pri čemer so v 78,7 % naseljenih stanovanj živeli lastniki stanovanj in njihovi družinski člani. V primerjavi z letom 2011 se je število naseljenih stanovanj povečalo, enako velja tudi za število nenaseljenih, predvsem v urbanih območjih (43,5 % nenaseljenih). V nekaterih občinah je delež nenaseljenih stanovanj zelo visok (npr. Kostel (51,9 %), Bovec (50,3 %) in Cirkulane (46,8 %)). V letu 2021 je bilo 9,0 % stanovanj najemnih, delež teh pa je v zadnjem desetletju naraščal. Tudi število dokončanih stanovanj je bilo v zadnjih letih večje, zlasti v dvostanovanjskih in tri- ali večstanovanjskih stavbah. Delež dokončanih stanovanj se je povečal, vendar število stanovanj na 1.000 prebivalcev v Sloveniji zaostaja za cilji, predvidenimi v ReNSP 15–25. S povečanjem števila stanovanj se izboljšuje tudi kakovost bivalnih razmer, saj je upadel delež prebivalcev v prenaseljenih stanovanjih in stanovanjih slabe kakovosti¹.

Razvrednotena območja so se s prenovo namenila za stanovanjsko gradnjo, poslovne in industrijske površine, površine za proizvodnjo energije iz obnovljivih virov, zelene površine ter površine za rekreacijske in kulturne namene, kar prispeva k doseganju ciljev trajnostnega razvoja. Med letoma 2017 in 2023 so se površine razvrednotenih območij skupno zmanjšale za 5,87 %. Na ravni regij je slika drugačna. Največje povečanje površin razvrednotenih območij je zabeležila podravska regija (+101,8 %), sledile so koroška (+50,2 %), obalno-kraška (+24,0 %) in pomurska regija (+17,4 %). Največja zmanjšanja so bila v regiji jugovzhodna Slovenija (–33,3 %) ter osrednjeslovenski (–26,4 %) in

¹ Delež oseb, ki živijo v stanovanjih z najmanj eno od teh težav: puščajoča streha; vlažne stene, vlažni temelji ali tla, trhli okenski okvirji ali trhla tla.

gorenjski regiji (-25,2 %). Podatki o povečanjih površin razvrednotenih območij so lahko tudi posledica različno podrobnih popisov in ne izhajajo nujno iz dejanskega povečanja v prostoru.

1 Ogroženost zaradi naravnih nesreč

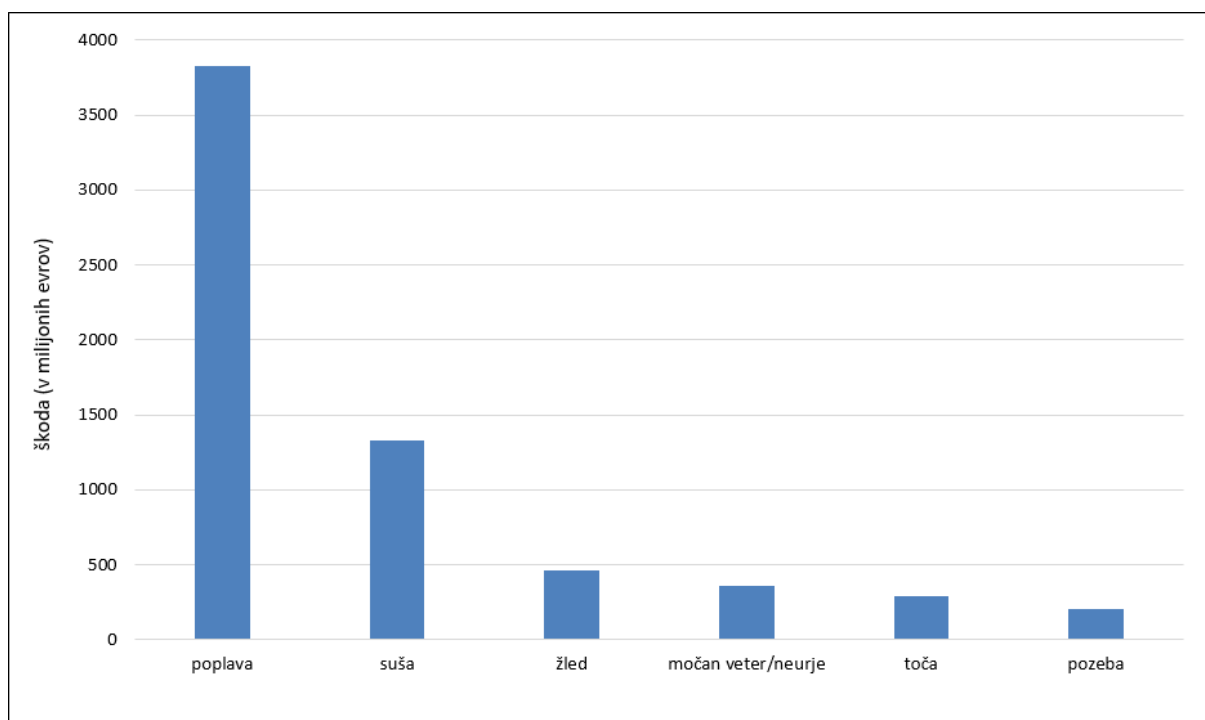
1.1 Uvod

Naravne nesreče so naravni pojavi v pokrajini, ki tako močno prizadenejo družbo, da ji povzročijo škodo in/ali žrtve (Zorn in Komac, 2011a). Slovenijo prizadevajo različne naravne nesreče (Perko, 1992; Zorn in Komac, 2011a; Komac idr., 2020). V gorskem svetu so pogosti skalni podori (Zorn, 2002), zemeljski plazovi, drobirski tokovi (Komac in Zorn, 2007) in snežni plazovi (Pavšek, 2002). V hribovitih in gričevnatih pokrajinah so pogosti zemeljski plazovi (Zorn in Komac, 2008) in hudourniške poplave (Komac idr., 2008; Trobec, 2016). Na panonskih ravninah na vzhodu ter v kotlinah in dolinah večjih rek prevladujejo nižinske poplave. Kraške poplave so značilne za dinarske pokrajine na jugu (Komac, Natek in Zorn, 2008). Suša najpogosteje prizadene kmetijsko intenzivna panonska območja na severovzhodu, težave pa povzroča tudi v dinarskih in sredozemskih pokrajinah na jugozahodu, kjer so pogosti tudi gozdni požari (Komac, 2022). Potresna nevarnost je največja na zahodu ter v osrednji in jugovzhodni Sloveniji (ARSO, 2021).

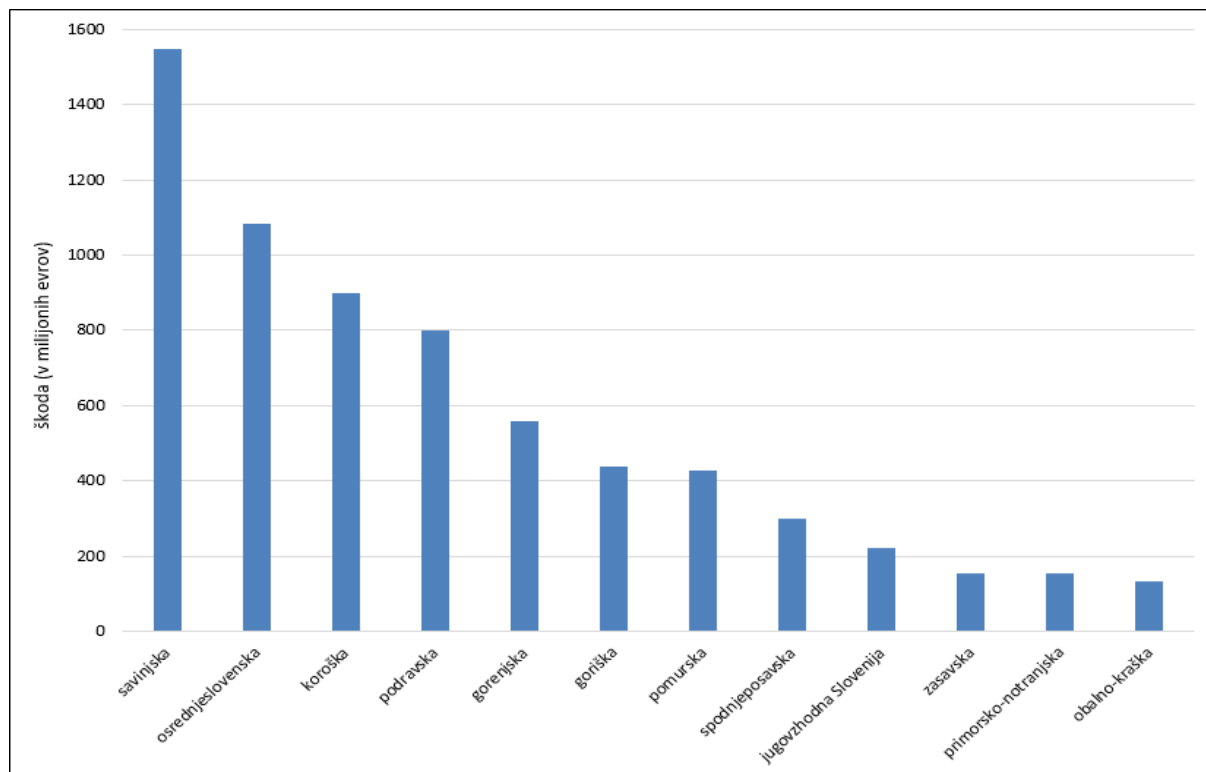
Naravne nesreče so med letoma 1992 in 2023 povzročile več kot 6,5 milijarde evrov neposredne škode. Izstopajo poplave, ki so povzročile več kot 3,8 milijarde evrov škode, pri čemer je bilo približno 70 % poplavne škode povzročene samo s poplavami 2023. Na drugem mestu je suša, ki je povzročila več kot 1,3 milijarde evrov škode in bi bila brez poplav 2023 po škodi enakovredna poplavam, več stotilijonsko škodo pa so povzročili še žled, neurja, toča in pozeba (grafikon 1).

Po statističnih regijah je med letoma 1992 in 2023 največ neposredne škode zaradi naravnih nesreč utrpela savinjska statistična regija (več kot 1,5 milijarde evrov). Sledijo ji osrednjeslovenska statistična regija (več kot milijardo evrov) ter koroška in podravska (približno po 800 milijonov evrov) (grafikon 2).

Grafikon 1: Neposredna škoda izbranih naravnih nesreč v Sloveniji v obdobju 1992–2023 (vir: AJDA; SURS, 2024).

Grafikon 2: Neposredna škoda naravnih nesreč po statističnih regijah v obdobju 1992–2023 (vir: AJDA; SURS, 2024).

1.2 Analiza ogroženosti

Za štiri vrste naravnih nesreč – zemeljske plazove, poplave, sušo in gozdne požare – je ugotovljena prostorska razsežnost ogroženosti, in sicer s pomočjo podatkovnih slojev o naravnih nevarnostih in podatkovnih slojev o prisotnosti človekovih dejavnosti v pokrajini (preglednica 1). Podatki veljajo za leto 2023 (za prebivalce za leto 2024) in so bili pridobljeni iz različnih virov.

Preglednica 1: Uporabljeni podatkovni sloji.

Podatkovni sloj	Vir	Vrsta sloja
Naravne nevarnosti		
integralna karta razredov poplavne nevarnosti	Direkcija Republike Slovenije za vode	vektorski sloj (poligoni)
zemljevid požarne ogroženosti gozdov	Zavod za gozdove Slovenije	vektorski sloj (poligoni)
nevarnost proženja zemeljskih plazov	Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU	rastrski sloj (25 m)
Človekova dejavnost v prostoru		
naslovi	Geodetska uprava Republike Slovenije	vektorski sloj (točke)
prebivalci	Ministrstvo za notranje zadeve	tabelarni podatek
evidenca dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano	vektorski sloj (poligoni)
evidenca dejanske rabe poseljenih zemljišč	Ministrstvo za naravne vire in prostor	vektorski sloj (poligoni)
namenska raba prostora	Ministrstvo za naravne vire in prostor	vektorski sloj (poligoni)
ceste	Geodetska uprava Republike Slovenije	vektorski sloj (linije)
železnice	Geodetska uprava Republike Slovenije	vektorski sloj (linije)

Metodološka pojasnila o uporabi podatkov:

Uporabljeni podatkovni sloji imajo nekatere omejitve. Integralna karta razredov poplavne nevarnosti velja le na območjih, za katera so bile opravljene hidravlične in hidrološke študije, zato ne pokriva celotne države.

Podatkovni sloj GURS železnice, ki je uporabljen v Poročilu, upošteva celotno dolžino tirov v Republiki Sloveniji in vključujejo: glavne proge, regionalne proge, industrijske tire in postajne tire. Celotna dolžina tirov po uporabljenih podatkih GURS meri 2419 km. Dolžina železniških tirov je zato drugačna, kot je dolžina javne železniške infrastrukture, ki skupaj meri 1207,7 km. Vsi preračuni v Poročilu so narejeni na dolžino železniških tirov in ne na dolžino javne železniške infrastrukture.

Pri izpostavljenosti cest in železnic so upoštewane nekatere posebnosti: pri odsekih predorov so upoštewane nevarnosti proženja zemeljskih plazov in gozdnih požarov, pri odsekih mostov in viaduktov niso upoštewane nevarnosti poplav. Zemljevid nevarnosti proženja zemeljskih plazov velja le za območja, na katerih lahko pride do sprožitve zemeljskega plazov, ne pa tudi za območja premikanja in odlaganja plazovine.

1.3 Zemeljski plazovi

Zemeljski plaz je premikanje zemeljskih gmot oziroma kamnin, preperine in prsti v nižje lege s plazenjem (Zorn in Komac, 2008). Proces plazenja razlikujemo od padanja kamninskih gmot, pri katerem nastajajo skalni podori (Komac in Zorn, 2007).

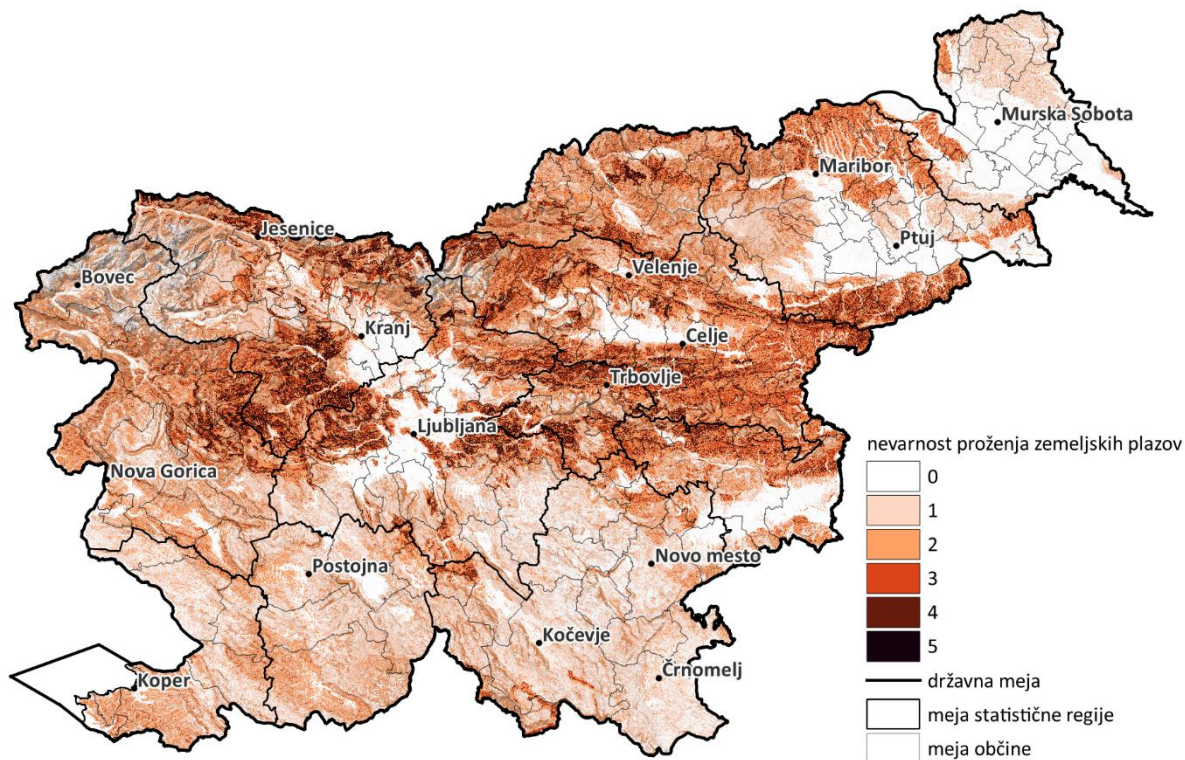
Za plazenje sta pomembna stabilnost talne podlage (kamnin in prsti) ter količina in/ali intenzivnost padavin. Kritična dnevna količina padavin, ki v Sloveniji povzroča plazenje, je približno 130 mm. Zemeljski plazovi nastajajo predvsem v hribovitih in gričevnatih pokrajinah osrednje, severovzhodne in jugozahodne Slovenije. Značilni so predvsem za Škofjeloško, Idrijsko, Cerkljansko in Posavsko hribovje ter za gričevnata območja Koprskih in Goriških brd, Vipavske doline, Haloz, Slovenskih goric in Goričkega. Plazenju so manj podvržene kraške pokrajine ter dna kotlin in širokih dolin (Komac, 2005; Zorn in Komac, 2008; Mikoš, 2020).

V nacionalni podatkovni zbirki zemeljskih plazov je zabeleženih okrog sedem tisoč zemeljskih plazov (Komac idr., 2007). Za beleženje zemeljskih plazov je bila vzpostavljena aplikacija *ePlaz* (ePlaz, 2024), v kateri je bilo v začetku novembra 2024 (za obdobje 1986–2024) zabeleženih 4.300 plazov, od tega je okrog 3.000 vpisov nastalo ob oziroma po obilnih padavinah in poplavah avgusta 2023.

Zemeljski plazovi povzročajo v Sloveniji precejšnjo gmotno škodo, ki je med letoma 1991 in 2008, dokler je Statistični urad Republike Slovenije (SURS) zbiral podatke, znašala več kot 100 milijonov evrov letno (Zorn in Komac, 2011b).

Nevarnost proženja zemeljskih plazov je na zemljevidu nevarnosti proženja zemeljskih plazov (slika 1) prikazana v petih kategorijah, pri čemer je 5 najvišja kategorija nevarnosti (zelo visoka nevarnost proženja zemeljskih plazov).

Slika 1: Nevarnost proženja zemeljskih plazov po kategorijah nevarnosti, pri čemer je 5 najvišja kategorija nevarnosti (zelo visoka nevarnost proženja zemeljskih plazov) (vir: prirejeno po Zorn in Komac, 2008).

1.3.1 Infrastruktura

Če upoštevamo najvišje tri kategorije nevarnosti proženja zemeljskih plazov, ogroža plazenje dobro desetino slovenskih cest (približno 6.000 km) (preglednica 2). Neogrožena je tretjina cest, nizko kategorijo ogroženosti pa ima preostala polovica (30.300 km). Plazenje ogroža ceste v pravzaprav vseh slovenskih vzpetih pokrajinah razen kraških pokrajin in ravnin, kar je na približno tretjini slovenskega ozemlja.

Približno 34 km ali 1,4 % **železniških tirov** je na območju nevarnosti proženja zemeljskih plazov kategorije 3 ali več. Večine železniških tirov plazenje ne ogroža (2.343 km).

Preglednica 2: Ogroženost cest in železniških tirov zaradi nevarnosti proženja zemeljskih plazov po kategorijah nevarnosti proženja zemeljskih plazov v Sloveniji za leto 2023 (vir: GURS, 2024).

Kategorija nevarnosti proženja zemeljskih plazov	0	1	2	3	4	5	Skupaj
dolžina cest (km)*	15.947,2	14.051,2	16.307,2	4.285,8	1.414,7	312,6	52.318,6
delež cest (%)	30,5	26,9	31,2	8,2	2,7	0,6	100,0
dolžina tirov** (km)	1.423,2	569,4	350,9	29,3	4,2	0,8	2.377,8
delež tirov (%)	59,9	23,9	14,8	1,2	0,2	0,0	100,0

Opombe: * V podatku dolžina cest so vključene naslednje kategorije: avtocesta, glavna cesta I. reda, glavna cesta II. reda, glavna mestna cesta, gozdna cesta, hitra cesta, javna pot, javna pot za kolesarje, lokalna cesta, mestna ali krajevna cesta, ne kategorizirana cesta, regionalna cesta I. reda, regionalna cesta II. reda, regionalna cesta III. reda, turistična cesta, zbirna mestna ali krajevna cesta.

***V podatku dolžina tirov so zajeti vsi tipi železniških tirov (glava proga, regionalna proga, industrijski tiri in postajni tiri), razen predorov.*

1.3.2 Ogroženost zemljišč in njihova raba

Plazenje glede na vrsto dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč iz Evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč ogroža predvsem gozdove, sadovnjake in travnike ter trajne nasade in vinograde (preglednica 3). Glede na vrsto dejanske rabe pozidano in podobno zemljišče (skupaj približno 833 km²) je v zgornjih treh kategorijah nevarnosti 3,2 % zemljišč, ki so opredeljena kot območja za bivanje (preglednica 4).

Preglednica 3: Ogroženost zemljišč glede na podatke iz Evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč zaradi nevarnosti proženja zemeljskih plazov v odstotkih po kategorijah nevarnosti proženja zemeljskih plazov v Sloveniji za leto 2023 (vir: MKGP, 2024).

Vrsta dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč	Kat. 0	Kat. 1	Kat. 2	Kat. 3	Kat. 4	Kat. 5
barjanski travnik	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
drevesa in grmičevje	0,5	0,5	0,5	0,1	0,1	0,0
ekstenzivni oziroma travniški sadovnjak	0,2	0,3	0,6	0,2	0,1	0,0
gozd	10,4	16,9	21,7	5,5	3,5	0,9
hmeljišče	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
intenzivni sadovnjak	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
kmetijsko zemljišče v zaraščanju	0,3	0,3	0,3	1	0,0	0,0
kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem	0,1	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0
neobdelano kmetijsko zemljišče	0,3	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0
njiva oz. vrt	6,5	1,0	1,0	0,3	0,0	0,0
odprto zemljišče brez nepomembnega rastlinskega pokrova ali z njim	0,4	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
oljčnik	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
suho, odprto zemljišče s posebnim rastlinskim pokrovom	0,5	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0
trajni travnik	4,8	4,6	5,5	1,6	0,4	0,1
vinograd	0,1	0,2	0,4	0,1	0,0	0,0
voda	0,5	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0

Opomba: Rabe zemljišč, pri katerih so vrednosti v vseh kategorijah 0, niso prikazane.

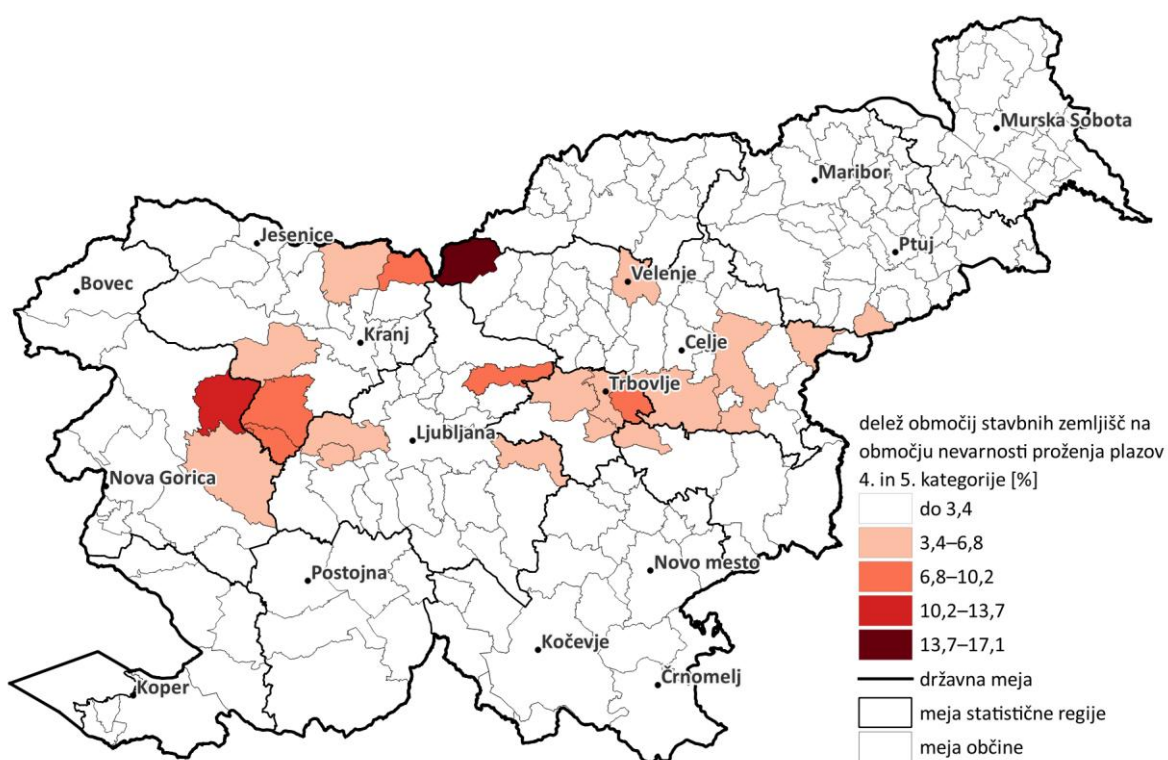
Preglednica 4: Ogroženost zemljišč glede na podatke iz Evidence dejanske rabe poseljenih zemljišč v odstotkih zaradi nevarnosti proženja zemeljskih plazov po kategorijah nevarnosti proženja zemeljskih plazov v Sloveniji za leto 2023 (vir: MNVP, GIAM, 2024).

Evidenca dejanske rabe pozidanih zemljišč	Kat. 0	Kat. 1	Kat. 2	Kat. 3	Kat. 4	Kat. 5	Skupaj
območja za bivanje	20,2	11,0	12,0	2,7	0,4	0,1	46,4
območje cest in parkirišč	0,8	0,3	0,2	0,0	0,0	0,0	1,3
območje kmetijske dejavnosti	8,6	4,8	5,8	1,6	0,2	0,0	21,0
območje za gospodarsko javno infrastrukturo	0,8	0,3	0,3	0,1	0,0	0,0	1,6
območje za industrijo, skladiščenje in obrt	5,1	1,2	0,8	0,1	0,0	0,0	7,2
območje za javne storitve	2,0	0,7	0,6	0,1	0,0	0,0	3,3
območje za obrambo, zaščito in reševanje	1,6	2,0	0,8	0,0	0,0	0,0	4,4

območje za šport in rekreacijo	1,7	0,5	0,3	0,0	0,0	0,0	2,5
območje za trgovino in storitve	3,0	0,6	0,4	0,0	0,0	0,0	4,0
območje za turizem in gostinstvo	0,9	0,5	0,3	0,0	0,0	0,0	1,7
območje zelenih površin v javni rabi	0,5	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,8
druga območja za transport in logistiko	1,4	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5
druga zemljišča	1,7	0,8	0,9	0,1	0,1	0,0	3,6
nedoločena raba	0,5	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,8
skupaj	48,7	23,0	22,6	4,9	0,7	0,1	100,0

Zemeljski plazovi ogrožajo 13,5 % slovenskega ozemlja (zgornje tri kategorije nevarnosti proženja na sliki 1), od tega glede na ONRP najbolj gozdna in kmetijska zemljišča, z 0,4 % ozemlja države oziroma 8500 ha pa jim sledijo stavbna zemljišča (preglednica 5). V več občinah delež stavbnih zemljišč na območju najvišjih kategorij nevarnosti proženja zemeljskih plazov presega desetino teh zemljišč (slika 2).

Slika 2: Ogroženost območij stavbnih zemljišč po ONRP zaradi največje nevarnosti proženja zemeljskih plazov po občinah v Sloveniji za leto 2023 (vir: MNVP, GIAM, 2024).

Preglednica 5: Ogroženost zemljišč glede na ONRP v odstotkih zaradi nevarnosti proženja zemeljskih plazov po kategorijah nevarnosti proženja zemeljskih plazov v Sloveniji za leto 2023 (vir: MNVP, GIAM, 2024).

Osnovna namenska raba prostora	Kat. 0	Kat. 1	Kat. 2	Kat. 3	Kat. 4	Kat. 5
območja stavbnih zemljišč	3,3	1,7	1,6	0,3	0,1	0,0
območja kmetijskih zemljišč	13,2	7,7	8,9	2,5	0,7	0,2
območja gozdnih zemljišč	9,9	16,2	21,2	5,4	3,4	0,9
območja voda	0,8	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0
območja drugih zemljišč	1,0	0,5	0,4	0,0	0,0	0,0

1.3.3 Objekti in prebivalci

Plazenje se pojavlja na območjih, kjer stojijo številni objekti (objekt je enota iz registra naslovov), in s tem ogroža prebivalce, ki živijo v njih. Skupaj je v Sloveniji 572.000 objektov, od tega jih plazenje ogroža približno 39.000 (slika 3).

V najvišji kategoriji nevarnosti je 969 objektov (0,2 % vseh). Na teh območjih živita 2.002 prebivalca (0,1 % vseh), in sicer največ v savinjski (682) in gorenjski statistični regiji (472), izstopata še osrednjeslovenska (311) in zasavska statistična regija (267) (preglednici 6 in 7).

Na območju četrte kategorije nevarnosti je 4.750 objektov (0,8 % vseh), v katerih živi okrog 10.000 prebivalcev (0,5 % vseh), in sicer je 37 % (3.932) v savinjski regiji, 13 % v gorenjski in 11 % v zasavski. Na območju zmerne ogroženosti tretje kategorije je približno 33.200 ali 5,8 % vseh objektov, v njih pa živi približno 93.000 prebivalcev (4,3 % vseh).

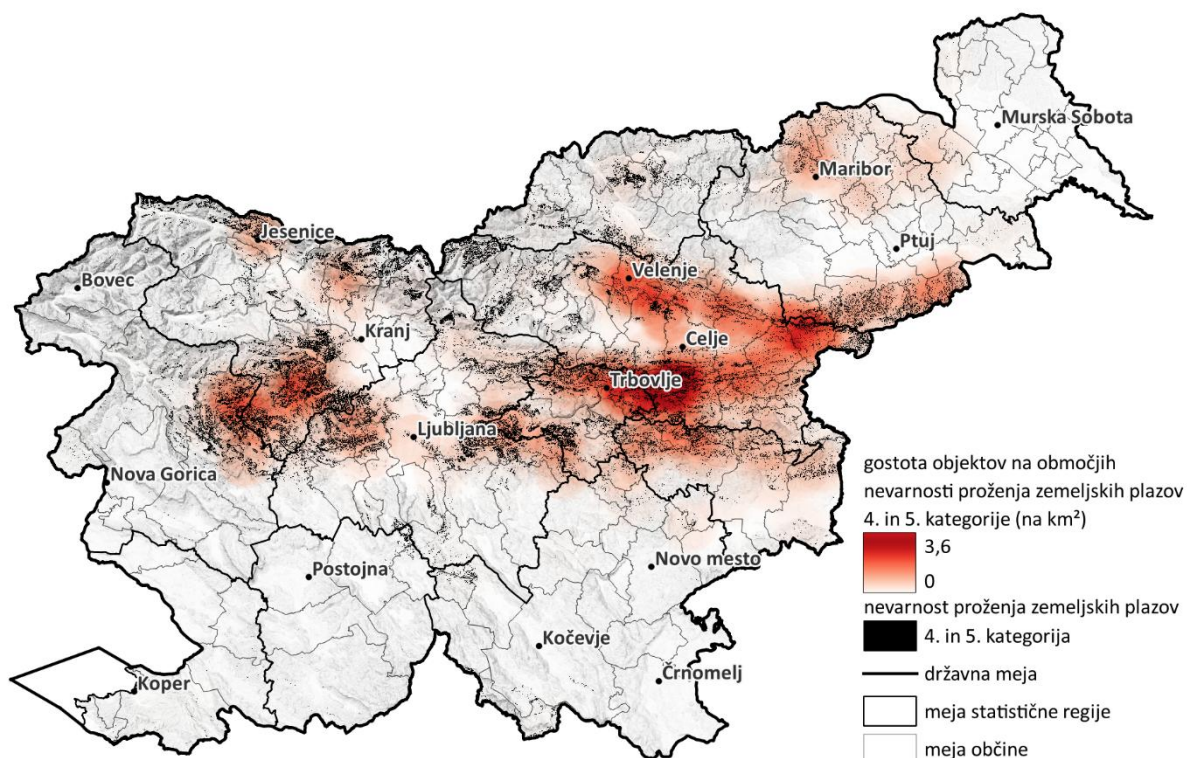
Preglednica 6: Ogroženost objektov zaradi nevarnosti proženja zemeljskih plazov po kategorijah nevarnosti proženja zemeljskih plazov v Sloveniji za leto 2023 (vir: GURS, GIAM, 2024).

	Kat. 0	Kat. 1	Kat. 2	Kat. 3	Kat. 4	Kat. 5	Skupaj
Število	253.608	132.540	147.058	33.281	4.750	969	572.206
Delež v %	44,3	23,2	25,7	5,8	0,8	0,2	100,0

Preglednica 7: Število ogroženih prebivalcev zaradi nevarnosti proženja zemeljskih plazov po kategorijah nevarnosti proženja zemeljskih plazov v statističnih regijah za leto 2024 (vir: MNZ, GIAM, 2024).

Statistična regija	Kat. 0	Kat. 1	Kat. 2	Kat. 3	Kat. 4	Kat. 5	Skupaj
koroška	22.908	23.859	22.155	1.945	192	33	71.092
zasavska	9.461	11.275	27.164	8.521	1.166	267	57.854
pomurska	90.799	12.357	8.964	2.293	153		114.566
primorsko-notranjska	19.652	16.490	18.600	16			54.758
goriška	42.792	35.449	37.640	2.857	580	71	119.389
podravska	197.874	53.496	69.939	14.217	1.205	48	336.779
savinjska	107.546	41.997	84.665	27.465	3.932	682	266.287
posavska	30.309	14.692	22.028	9.263	744	118	77.154
osrednjeslovenska	410.662	88.048	60.473	15.398	1.156	311	576.048
gorenjska	110.052	42.926	47.849	9.478	1.427	472	212.204
obalno-kraška	45.193	37.164	39.129	271	4		121.761
jugovzhodna Slovenija	65.103	60.385	22.762	1.317	66		149.633
Slovenija	1.152.351	438.138	461.368	93.041	10.625	2.002	2.157.525
delež vseh prebivalcev (%)	53,40	20,30	21,40	4,30	0,50	0,10	100,0

Slika 3: Gostota objektov na km² na območjih največje nevarnosti proženja zemeljskih plazov v Sloveniji za leto 2023 (vir: GURS, GIAM, 2024).

1.4 Poplave

Geografske značilnosti poplavnih območij in izkušnje iz preteklih poplav kažejo, da poplavne ravnice ob vodotokih pripadajo vodi oziroma so prostor za pretakanje viškov poplavnih voda (Komac idr., 2008).

Ker se katastrofalne poplave pojavljajo razmeroma redko, se pri načrtovanju dejavnosti v prostoru prepogosto ne upoštevajo. Zlasti v občinah, ki so pristojne za prostorsko načrtovanje na lokalni ravni, se zaradi pomanjkanja stavbnih zemljišč ne sme pozabiti na primarno vlogo poplavnih ravnice. Tako nam tudi po sprejetju Zakona o vodah (2002) pred več kot dvema desetletjema ni uspelo ustaviti pritiska na za poselitev neprimerna zemljišča na poplavnih ravninah.

Poplavljanje večjih rek v Sloveniji ogroža območje s približno velikostjo 500 km², kar je približno 2,5 % ozemlja države. Pojavljajo se hudourniške in nižinske poplave, poplavljanje kraških polj ter tudi obalne, mestne in umetne poplave (Natek, 2005).

Na poplavno ogroženih območjih živi vsaj 7 % prebivalcev Slovenije, največ v porečju Savinje (13 % prebivalcev tega območja), na Koroškem (12 %), v dolini srednje Save (10 %) in osrednji Sloveniji (9 %) (Komac idr., 2008). Posamezni poplavni dogodki povzročijo velikansko škodo, v povprečju pa so poplave v obdobju 1992–2023 povzročile več kot sto milijonov evrov škode letno. Velika škoda je bila leta 1990 povzročena v porečju Savinje (več kot 500 milijonov evrov neposredne škode), v zadnjem desetletju pa je neposredna gospodarska škoda štirikrat preseгла 200 milijonov evrov (v letih 2010, 2012 in 2014), leta 2023 celo okrog tri milijarde evrov ali 4,7 % BDP, posredna škoda pa je bila še nekajkrat višja.

Nižinske poplave se pojavljajo ob spodnjem toku večjih rek. Nastanejo zaradi razlike v hitrosti dotekanja visokih vod in odtočni zmogljivosti rečnih strug. V preteklosti so bile poplavne ravnice

nenaseljeni bogati ekosistemi mokrišč, pozneje pa so postale kmetijska in urbanizirana zemljišča, ki potrebujejo ustrezne protipoplavne ukrepe (Natek, 1992). Nižinske poplave prizadenejo velik del države ter se pojavljajo na ravninah v spodnjem toku večjih rek, kot so Ljubljanica, Savinja, Krka, Drava, Mura in Sava, ter ob manjših rekah, kot so Gradaščica, Pšata in Kamniška Bistrica, Pesnica, Lendava in Vipava (Komac idr., 2008). Najbolj obsežna poplavna območja so Ljubljansko barje (80 km²), območja ob Dravinji (66,5 km²), Krki (62 km²), spodnjem toku Savinje, Save, Sotle in Kolpe ter na Cerkniškem polju. Od začetka dvajsetega stoletja so bile večje nižinske poplave v letih 1901 (vsa Slovenija), 1910 (Drava), 1923 (Soča, Sava in Savinja), 1925 (Mura), 1926 (Ljubljana, Savinja), 1933 (Sava, Savinja), 1954 (Savinja), 1972 (Mura), 1990 (Savinja), 1998 (Sava), 2000 (Savinja), 2004 (Bača), 2005 (Sava), 2007 (Sora) (Komac idr., 2008), 2010 (Ljubljana; Komac in Zorn, 2013), 2012 (Drava; Kobold idr., 2013), 2014 (Ljubljana, Mura) in 2023 (Kamniška Bistrica, Savinja in Drava).

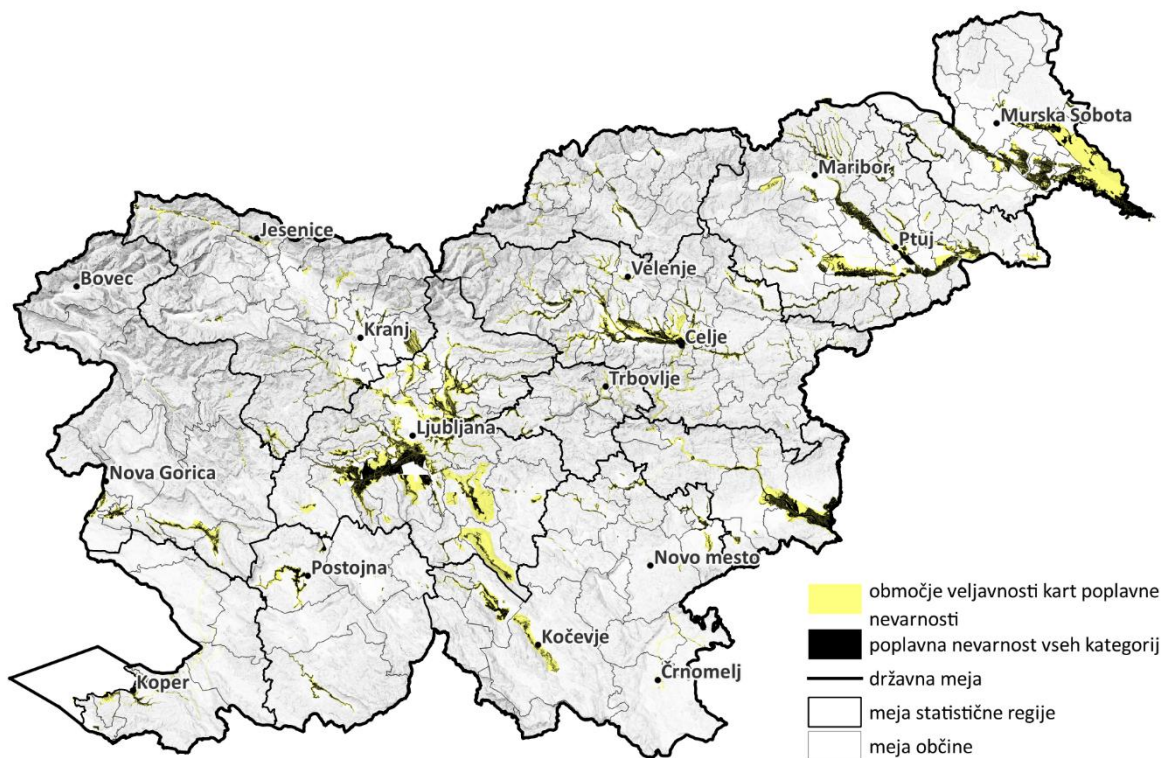
Za gorata, hribovita in gričevnata območja s prevladujočimi ozkimi dolinami so značilne **hudourniške poplave**. Od več kot 40.000 km vodotokov v Sloveniji jih je vsaj 8.000 km ali petina hudourniških. Ogrožajo 2.370 km² zemljišč ali približno 12 % ozemlja države (Komac idr., 2008). Da bi se izognila hudourniškim poplavam, se je tradicionalna poselitev večinoma umaknila na višje rečne terase in neaktivne naplavine (Komac idr., 2006), danes pa so ta območja gosto poseljena (Natek, 1992; Trontelj, 1997; Breg Valjavec in Komac, 2018).

Morske poplave so pogoste v jesenskih mesecih, ko morje zaradi skupnega vpliva vetrov, nizkega zračnega tlaka in plimovanja poplavi nižje ležeče dele obalnih mest. Letne poplave prizadenejo približno odstotek ozemlja obalnih občin, izredni dogodki pa približno štiri odstotke tega (Komac 2023). Zaradi dviganja morja naj bi se število poplavnih dogodkov do konca stoletja povečalo za petkrat, že pri dvigu gladine morja za 10–20 cm napovedujejo podvojitev njihove pogostnosti. V obdobju 1961–2019 je bilo največ poplav jeseni (40 %) in pozimi (34 %), najmanj pa poleti (7 %) in spomladi (18 %) (Komac 2023).

Kraške poplave so značilne na kraških poljih dinarskih pokrajin v južni Sloveniji. Pojavijo se tam, kjer se gladina podzemne vode dvigne nad višino dna polja ter le počasi odteka skozi razpoke in votline v njegovem dnu in na robu. V običajnem obsegu kraške poplave niso naravna nesreča, saj se pojavijo počasi, poleg tega ne ogrožajo naselij oziroma samo ob najvišjih vodostajih (Frantar in Ulaga, 2015).

Poplavna nevarnost je na zemljevidu poplavne nevarnosti (slika 4) prikazana za vse kategorije nevarnosti (velika, srednja, majhna in preostala nevarnost). Zemljevidi poplavne nevarnosti ne pokrivajo ozemlja celotne države, temveč samo slabo desetino.

Slika 4: Poplavna nevarnost v Sloveniji za leto 2023 (vir: DRSV, 2024).

1.4.1 Infrastruktura

Poplave ogrožajo skoraj tretjino **cest**, ki so na območjih, za katera so izdelani zemljevidi poplavne nevarnosti, od tega petino obsegata majhna in preostala nevarnost, srednje ogroženih je 7,6 % (507 km), na območjih velike poplavne nevarnosti pa je speljanih 119 km cest, kar je 1,8 % vseh (preglednica 8).

Poplave ogrožajo dobro petino **železniških tirov** (upoštevane so glavne in regionalne proge kot tudi industrijski in postajni tiri), od tega jih je 7,4 % (64 km) na območju majhne poplavne nevarnosti, 3,3 % (29 km) na območju srednje in 2 km (0,2 %) na območju velike.

Preglednica 8: Ogroženost cest in železniških tirov zaradi poplavne nevarnosti po kategorijah poplavne nevarnosti v Sloveniji za leto 2023 (vir: GURS, DRSV, 2024).

Dejanska raba zemljišč	Celotno območje poplavne nevarnosti*	Velika	Srednja	Majhna	Preostalo
dolžina cest (km)**	6.649,0	118,9	506,9	687,0	731,6
delež cest (%)	100,0	1,8	7,6	10,3	11,0
dolžina tirov (km)***	859,3	1,9	28,6	63,8	81,0
delež tirov (%)	100,0	0,2	3,3	7,4	9,4

Opombe: * Analize poplavne ogroženosti ceste in železniške infrastrukture so izvedene le za del poplavno ogroženih območij, ker so poplavni zemljevidi narejeni le za del poplavno nevarnih območij, in ne za vsa poplavno nevarna območja v RS. Zapis »Celotno območje veljavnosti« tako označuje, za katera območja so bile narejene analize oz. so »veljavni« rezultati.

** V podatku dolžina cest so vključene naslednje kategorije: avtocesta, glavna cesta I. reda, glavna cesta II. reda, glavna mestna cesta, gozdna cesta, hitra cesta, javna pot, javna pot za kolesarje, lokalna cesta, mestna ali krajevna cesta, nekategorizirana cesta, regionalna cesta I. reda, regionalna cesta II. reda, regionalna cesta III. reda, turistična cesta, zbirna mestna ali krajevna cesta.

***V podatku dolžina tirov so zajeti vsi tipi železniških tirov (glava proga, regionalna proga, industrijski tiri in postajni tiri). Mostovi in viadukti so za namen izračuna opredeljeni kot neogroženi. Zemljevidi poplavne nevarnosti ne vsebujejo hudourniških poplav, ki z erozijo in akumulacijo sedimentov ogrožajo mostove, pri obstoječih zemljevidih pa smo za železnice privzeli, da jih poplave ne prelijejo. Če bi upoštevali vse mostove, bi to neupravičeno povečalo poplavno ogroženost tirov.*

1.4.2 Ogroženost zemljišč in njihova raba

Poplave se glede na vrsto **dejanske rabe** kmetijskih in gozdnih zemljišč iz Evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč večinoma raztezajo na njive, vrtove in trajne travnike (preglednica 9). Glede na vrsto dejanske rabe za pozidana in sorodna zemljišča, ki so bila vključena v poplavne študije (skupaj približno 190 km²), je znotraj kategorij poplavne nevarnosti 13,1 % zemljišč, ki so opredeljena kot območja za bivanje (preglednica 10).

Glede na **ONRP** izpostavljamo stavbna zemljišča. Območja velike, srednje in majhne poplavne nevarnosti obsegajo 6.670 ha stavbnih zemljišč. Od tega območje velike poplavne nevarnosti obsega 610 ha stavbnih zemljišč, srednje 2.500 ha in majhne 3.500 ha. V Sloveniji predstavljajo stavbna zemljišča 6,9 % poplavnih zemljišč, ki so bila zajeta v študiji poplavne nevarnosti (preglednica 11), vendar to velja ob dosedanjih predpostavkah, neupoštevaje prihodnje hidrološke razmere kot posledico podnebnih sprememb (Dolinar, 2018). Dodajamo, da na poplavnih območjih (neupoštevaje preostalo nevarnost) glede na površino prevladujejo kmetijska zemljišča (38.000 ha), sledijo stavbna (6.600 ha) in gozdna (5.800 ha). Na območjih velike poplavne nevarnosti izstopajo kmetijska zemljišča (6.700 ha), ki jim sledijo gozdna (1800 ha). V nekaterih slovenskih občinah delež stavbnih zemljišč na območju velike in srednje poplavne nevarnosti presega 10 % stavbnih zemljišč (slika 5).

Preglednica 9: Ogroženost zemljišč glede na podatke iz Evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč (v deležu od vseh zemljišč, ki so bila zajeta v študije poplavne nevarnosti, %) zaradi poplavne nevarnosti po kategorijah poplavne nevarnosti v Sloveniji za leto 2023 (vir: MKGP, DRSV, 2024).

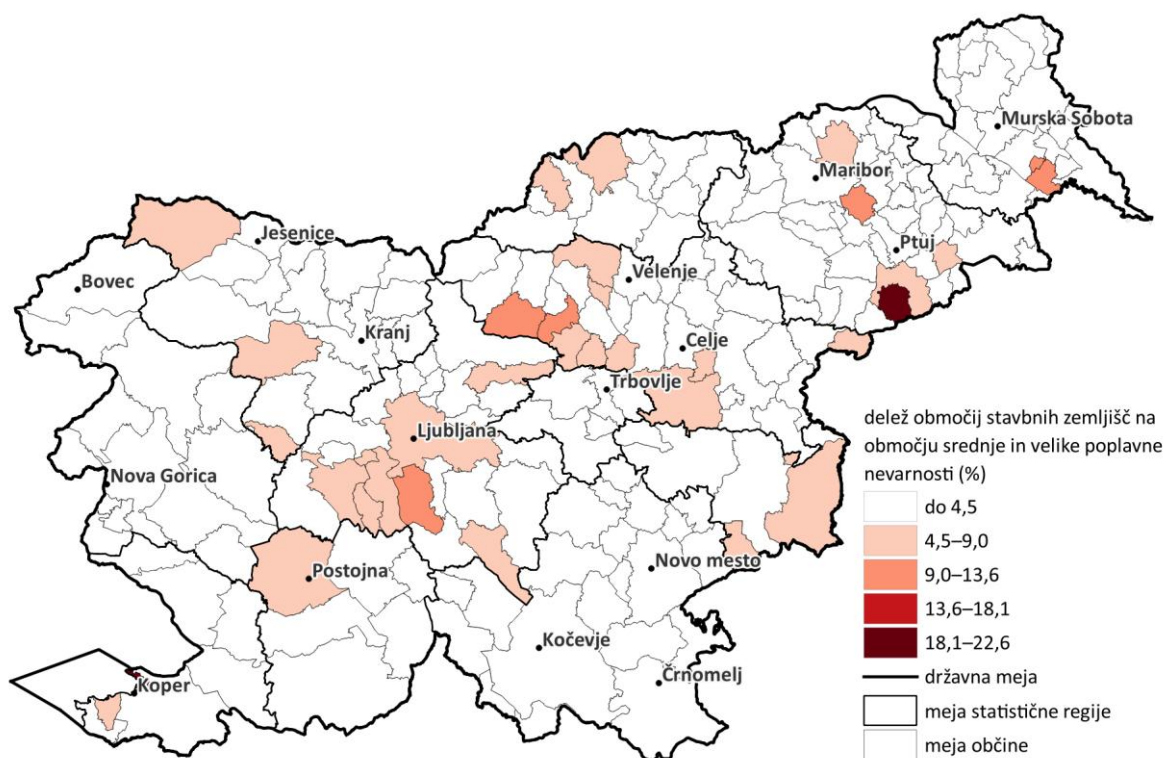
Vrsta dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč (izdelane študije poplavne nevarnosti = 1.565 km ²)	Velika	Srednja	Majhna	Preostalo
barjanski travnik	0,7	1,3	0,3	0,1
drevesa in grmičevje	0,5	0,5	0,3	0,2
ekstenzivni oziroma travniški sadovnjak	0,0	0,1	0,1	0,1
gozd	1,1	1,9	0,9	0,8
hmeljišče	0,0	0,1	0,1	0,2
intenzivni sadovnjak	0,0	0,1	0,0	0,0
kmetijsko zemljišče v zaraščanju	0,2	0,3	0,1	0,1
neobdelano kmetijsko zemljišče	0,2	0,3	0,2	0,2
njiva oz. vrt	1,6	5,3	4,5	3,3
drugo zamočvirjeno zemljišče	0,1	0,1	0,0	0,0
pozidano in sorodno zemljišče	0,2	1,1	1,8	2,3
trajni travnik	1,3	4,3	2,8	1,9
vinograd	0,0	0,1	0,0	0,0
voda	1,1	0,1	0,1	0,1

Opomba: Rabe zemljišč, pri katerih so vrednosti v vseh kategorijah 0, niso prikazane.

Preglednica 10: Ogroženost zemljišč glede na podatke iz Evidence dejanske rabe poseljenih zemljišč (od vseh zemljišč, ki so bila zajeta v študije poplavne nevarnosti, %) zaradi poplavne nevarnosti po kategorijah poplavne nevarnosti v Sloveniji za leto 2023 (vir: MNVP, DRSV, 2024).

Vrsta dejanske rabe poseljenih zemljišč	Velika	Srednja	Majhna	Preostalo	Skupaj
območja za bivanje	0,2	2,5	4,8	5,8	13,1
območje cest in parkirišč	0,0	0,1	0,2	0,4	0,7
območje kmetijske dejavnosti	0,1	1,0	1,8	1,7	4,6
območje za gospodarsko javno infrastrukturo	0,0	0,1	0,1	0,2	0,4
območje za industrijo, skladiščenje in obrt	0,1	0,8	1,5	2,1	4,4
območje za javne storitve	0,0	0,2	0,3	0,6	1,2
območje za obrambo, zaščito in reševanje	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2
območje za šport in rekreacijo	0,1	0,4	0,5	0,6	1,6
območje za trgovino in storitve	0,0	0,3	0,7	1,3	2,4
območje za turizem in gostinstvo	0,0	0,2	0,2	0,3	0,8
območje zelenih površin v javni rabi	0,0	0,1	0,2	0,2	0,5
druga območja za transport in logistiko	0,2	0,2	0,1	0,1	0,6
druga zemljišča	0,0	0,1	0,1	0,1	0,3
nedoločena raba	0,1	0,1	0,2	0,1	0,5
skupaj	0,9	6,2	10,7	13,6	31,4

Slika 5: Ogroženost območij stavbnih zemljišč po ONRP zaradi velike in srednje poplavne nevarnosti po občinah za leto 2023 (vir: MNVP, DRSV, 2024).

Preglednica 11: Ogroženost zemljišč po ONRP (v deležu od vseh zemljišč, ki so bila zajeta v študije poplavne nevarnosti, %) zaradi poplavne nevarnosti po kategorijah poplavne nevarnosti v Sloveniji za leto 2023 (vir: MNVP, DRSV, 2024).

Osnovna namenska raba prostora (izdelane študije poplavne nevarnosti = 1.567 km ²)	Velika	Srednja	Majhna	Preostala
območja stavbnih zemljišč	0,4	1,6	2,3	2,7
območja kmetijskih zemljišč	4,3	11,9	8,1	5,7

območja gozdnih zemljišč	1,1	1,8	0,8	0,6
območja voda	1,5	0,4	0,2	0,2
območja drugih zemljišč	0,0	0,0	0,0	0,0

1.4.3 Objekti in prebivalci

Na območjih velike, srednje in majhne poplavne nevarnosti stoji približno 16.600 objektov ali 12,1 % vseh (preglednica 12), na območju preostale nevarnosti pa še dodatnih 17.200 (slika 6). Od skupaj 572.000 objektov so bile študije poplavne nevarnosti narejene za 136.618 teh (435.588 objektov ni zajetih, ker tam ni mogoče pričakovati poplave (izjema so vplivi hudournikov) ali ker območje še ni bilo proučeno z vidika poplavne nevarnosti). V najvišji kategoriji je 228 objektov (0,2 %). Na območjih velike poplavne nevarnosti, tj. na 16 % poplavnih območij, živi 930 prebivalcev (0,1 %), največ v savinjski (524) in osrednjeslovenski (142) statistični regiji, izstopata še gorenjska (63) in zasavska (40) (preglednica 13).

Na območju srednje poplavne nevarnosti, ki obsega 36 % poplavnih območij, je 4.878 objektov (3,6 %). V njih živi 20.700 prebivalcev (1,0 %). Od teh jih je večina, 37 % ali 7.732 prebivalcev, v osrednjeslovenski regiji, petina v savinjski (4.626 ali 22 %) in desetina v gorenjski (2.346 ali 11 %).

Podobna razmerja so tudi na območju majhne poplavne nevarnosti, ki obsegajo 26 % poplavnih območij. Tam je ogroženih 11.490 objektov (8,4 %), v katerih živi 53.800 prebivalcev. Večina teh je v osrednjeslovenski (37 % ali 20.000), gorenjski (20 % ali 10.500) in savinjski statistični regiji (15 % ali 8.100).

Poudarjamo, da območje veljavnosti rezultatov, tj. za območja, za katera so bili izdelani zemljevidi poplavne nevarnosti, obsega le del države z 28 % prebivalcev Slovenije.

Preglednica 12: Ogroženost objektov zaradi poplavne nevarnosti po kategorijah poplavne nevarnosti v Sloveniji za leto 2024 (vir: GURS, DRSV, 2024).

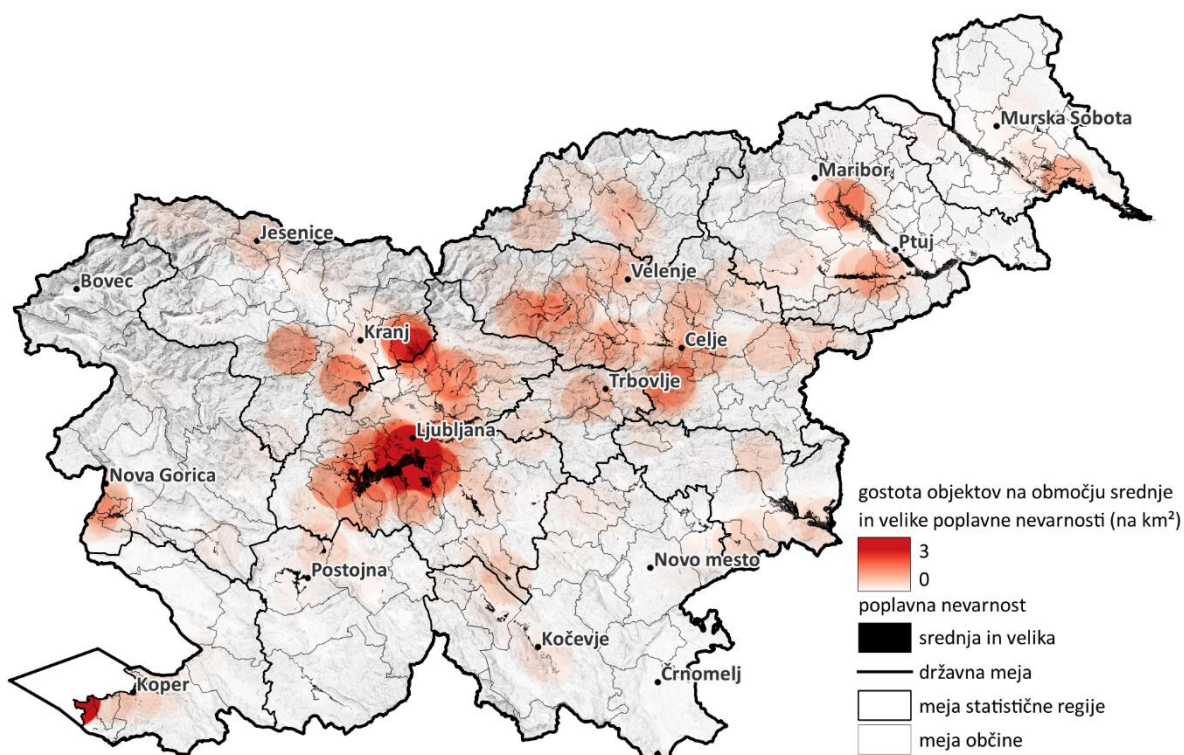
	Velika	Srednja	Majhna	Preostale	Skupaj	Zunaj območja, pokritega z zemljevidi poplavne nevarnosti	Skupaj
Število	228	4878	11.490	17.184	136.618	435.588	577.206
Delež v %	0,2	3,6	8,4	12,6	100,0		

Preglednica 13: Število ogroženih prebivalcev zaradi poplavne nevarnosti po kategorijah poplavne nevarnosti v statističnih regijah za leto 2024 (vir: MNZ, DRSV, 2024).

Statistična regija	Skupaj	Območje, pokrito z zemljevidi poplavne nevarnosti	Velika	Srednja	Majhna	Preostala
koroška	71.092	13.445	18	478	1.442	1.535
zasavska	57.854	25.748	40	1.382	3.095	2.833
pomurska	114.566	27.559	3	338	2.146	2.831
primorsko-notranjska	54.758	7.805	36	94	604	496
goriška	119.389	17.880	33	634	2.033	1.664
podravska	336.779	40.837	27	902	1.886	2.265

savinjska	266.287	106.203	524	4.626	8.182	30.727
posavska	77.154	22.301	23	648	946	1.731
osrednjeslovenska	576.048	222.748	142	7.732	20.027	27.113
gorenjska	212.204	61.066	63	2.346	10.540	5.845
obalno-kraška	121.761	28.054	6	1.297	1.638	3.437
jugovzhodna Slovenija	149.633	23.125	15	264	1.261	3.031
Slovenija	2.157.525	596.771	930	20.741	53.800	83.508
delež vseh prebivalcev (%)		27,7	0,04	0,96	2,5	3,9
delež vseh prebivalcev, ki so na območjih, pokritih z zemljevidi poplavne nevarnosti (%)		100,0	0,2	3,5	9,0	14,0

Slika 6: Gostota objektov na km² na območjih velike in srednje poplavne nevarnosti v Sloveniji za leto 2024 (vir: GURS, DRSV, 2024).

1.5 Suša

Suša je v obdobju 1992–2023 povzročila neposredno škodo v skupni višini več kot 1,3 milijarde evrov, kar je petina vse neposredne škode, ki so jo v tem obdobju v Sloveniji povzročile naravne nesreče. V zadnjih desetletjih pogostnost suš v Sloveniji povečuje. V zadnjih dvajsetih letih je bilo sedem suš, ki so imele po višini škode razsežnost naravne nesreče (Sušnik idr., 2023; preglednica 14).

Preglednica 14: Škoda zaradi suše, ki je imela razsežnost naravne nesreče, v evrih v Sloveniji v obdobju 2003–2022 (vir: MKGP, 2024).

Leto	Škoda (evri)	Površina prizadetih zemljišč (ha)	Število prizadetih občin
2003	121.488.775	387.233	190
2006	42.395.720	178.297	139
2007	16.510.695	27.875	56
2012	56.510.352	10.654	122
2013	106.205.331	185.551	194
2017	65.262.102	14.263	156
2022	148.474.650,2	235.182,5	211
SKUPAJ	556.847.625,2		

Zaradi geografske raznolikosti so različni deli Slovenije različno dovzetni za sušo. Najpogostejša je v panonskih pokrajinah zaradi podnebja z nižjo količino padavin. Tam povzroča precejšnjo škodo, saj gre za območje z intenzivno kmetijsko proizvodnjo. Pogosta je v sredozemskih pokrajinah, vendar zaradi drugačne dinamike padavin ni tako izrazita skozi vse leto. Alpske in dinarske pokrajine so manj prizadete, saj prejmejo večjo količino padavin, vendar pa lahko suša tudi tam prizadene manjša območja (Sušnik idr., 2023).

Podatkov o kmetijski in hidrološki suši ni bilo mogoče pridobiti, zato smo pripravili oceno suše po meteoroloških regijah Agencije Republike Slovenije za okolje (sloka 7) glede na povprečno mesečno vodno bilanco.

1.5.1 Vodna bilanca

Zemljevid in grafikoni (slika 7) prikazujejo nevarnost suše v Sloveniji, izraženo s številom mesecev z negativno vodno bilanco (preglednica 15). To so meseci, v katerih so potrebe po vodi večje od razpoložljivih količin. Območja s pričakovanim trajanjem suše do 3 mesece so v osrednjem delu države. Območja s pričakovanim trajanjem suše med 4 in 6 meseci pa so v vzhodni in jugozahodni Sloveniji.

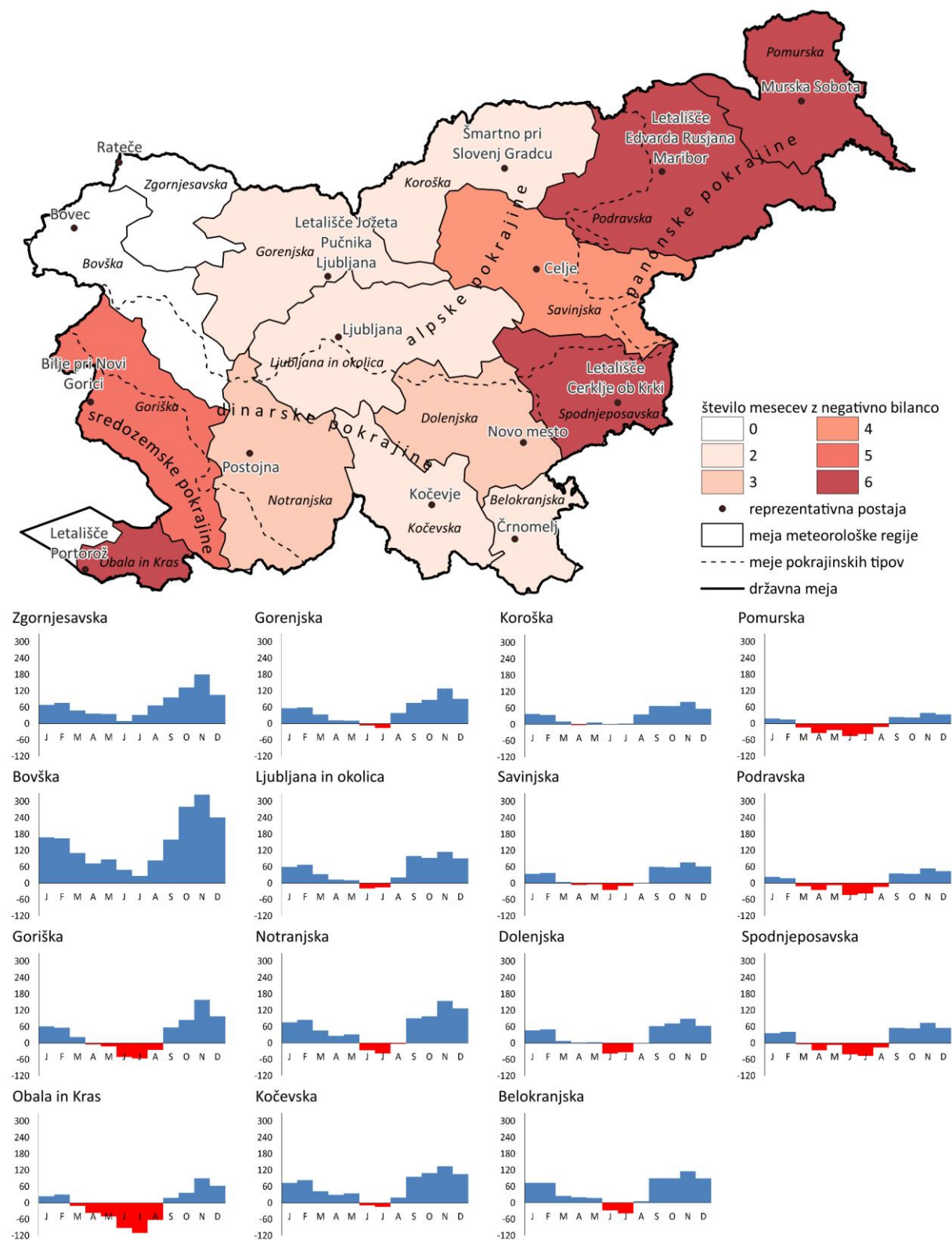
Preglednica 15: Mesečna vodna bilanca na vremenskih postajah ARSA (razlika med padavinami in potencialno evapotranspiracijo, v mm) v Sloveniji za leto 2023 (vir: ARSO, 2024).

Postaja (obdobje meritev)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Letna raven
Letališče Jožeta Pučnika (2000–2023)	56,8	59,2	33,8	12,2	10,6	-7,2	-15,3	38,5	76,3	87,7	128,8	91,1	47,6
Rateče (2000–2022)	69,3	76,6	48,4	36,3	35,2	10,1	32,5	67,3	96,7	132,2	180,4	105,6	73,5
Bovec – letališče (2004–2023)	168,2	164,8	110,6	72,2	87,5	49,7	27,2	83,3	160,5	281,6	325,6	241,3	148,9
Bilje (2000–2023)	61,8	56,8	21,9	-4,7	-12,8	-50,6	-56,1	-24,9	57,5	84,4	158,6	98,5	32,5
Postojna (2000–2023)	75,9	84,8	45,8	26,2	31,8	-26,2	-38,6	-3,3	90,8	98,4	154,3	126,9	55,5
Kočevje (2000–2023)	73,2	83,7	43,6	29,6	35,1	-8,8	-14	19,5	96	109,6	134,3	106,2	59,1
Ljubljana Bežigrad (2000–2023)	59,9	67,9	33	12,9	11,3	-19,7	-15,2	20,9	99,3	92,5	115,5	91,5	47,5
Novo mesto (2000–2023)	46,7	51	7,5	1,8	3,3	-38,8	-33,3	-0,1	62,7	72,2	89,7	63,7	27,2
Črnomelj – Dobliče (2000–2023)	73,4	74	25,3	21	18	-27,7	-38,1	6,5	89,9	90,3	116,4	89,7	44,9
Celje – Medlog (2000–2023)	34,8	37,8	4,9	-6	-3,8	-24,3	-10,1	0,8	60,7	58,9	76,7	61,3	24,3
Letališče Edvarda Rusjana Maribor (2000–2023)	23,4	18,5	-10,8	-24,4	-7,5	-43,7	-37,6	-13	36,4	34,6	54,3	44,4	6,2
Šmartno pri Slovenj Gradcu (2000–2023)	38,4	35,3	11,3	-2,5	7,9	-0,2	3,3	37,4	68,6	67,6	82,8	57,8	33,8
Murska Sobota (2000–2023)	19	15,6	-14,5	-34	-23,5	-45,7	-39,1	-12,2	24	22,7	39,4	33,3	-1,2

Poročilo o prostorskem razvoju 2024 – UIRS

Portorož – letališče (2000–2023)	25	30,6	-11	-36,4	-49,8	-92,2	-110,3	-61,8	18,8	37,1	90,5	63,5	-8
Cerklje – letališče (2006–2023)	36,5	41,4	-4,3	-26,1	-6,4	-41	-47	-16,8	56,5	54,4	73,6	55,2	14,9

Slika 7: Mesečna vodna bilanca po meteoroloških regijah ARSA za leto 2023 (vir: ARSO, 2024).

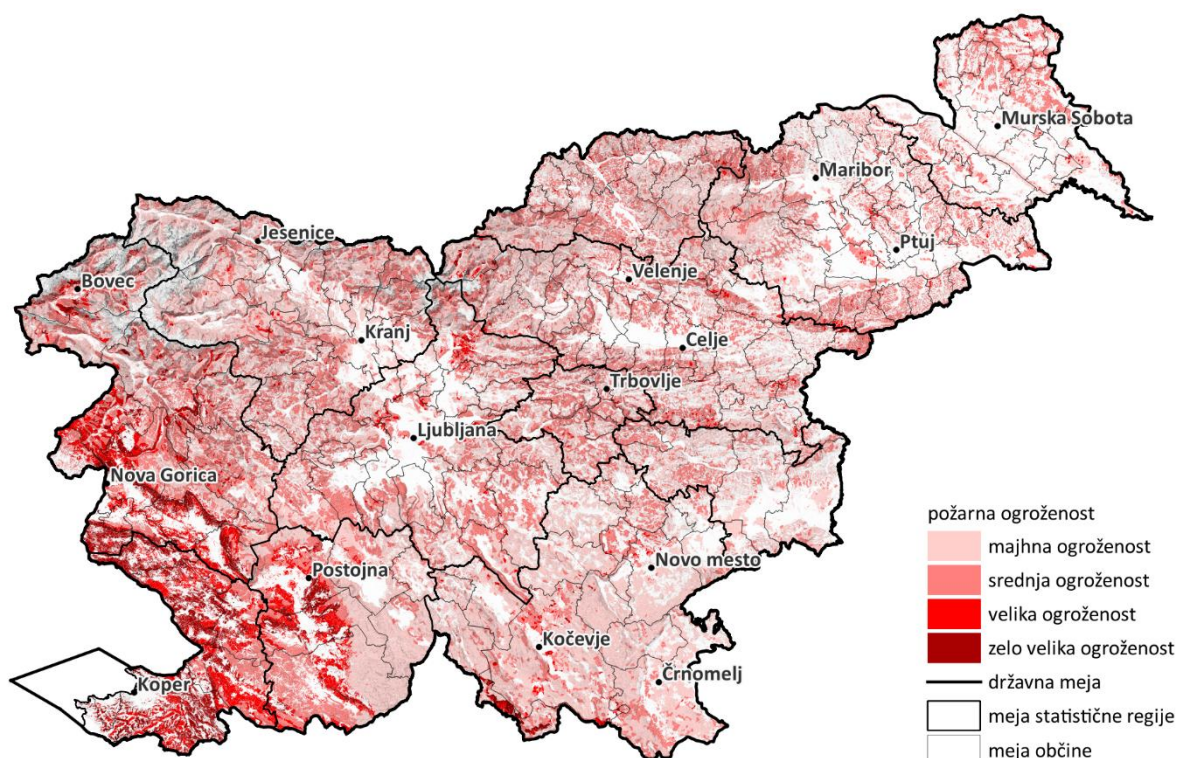
Opomba: Modra barva v grafikonih pomeni pozitivno vodno bilanco, rdeča pa negativno.

1.6 Gozdni požari

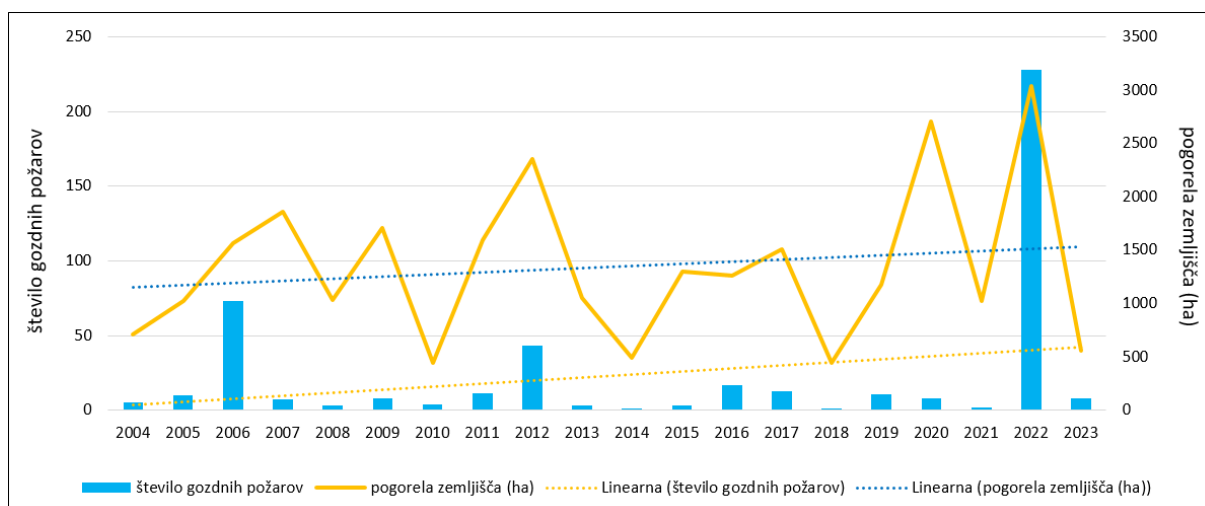
Gozdni požari v Sloveniji najbolj ogrožajo kraška sredozemska območja na jugozahodu države, kjer sta pogosta suša in močen veter. Vzrok za približno polovico požarov ni znan, vendar jih po predvidevanjih večino povzroči človek (Dolgan-Petrič, 1989; Šturm idr., 2012). Zavod za gozdove Slovenije je v obdobju 1995–2019 zabeležil 2.176 gozdnih požarov, kar je povprečno 91 na leto. Od tega sta bili dve tretjini manjši od 1 ha, petina pa manjša od 10 ha. Požari so najpogostejši februarja in marca ter julija in avgusta (Komac, 2022). Veliko škode so povzročili julija 2022 (grafikon 3), ko je ta znašala 26 milijonov evrov. To priča o izjemnosti pojava, saj so požari med letoma 1991 in 2008 skupaj povzročili za 68 milijonov evrov škode oziroma 4 milijone evrov letno (Zorn in Komac, 2011b).

Požarna ogroženost gozdov je na zemljevidu požarne ogroženosti (slika 8) prikazana s štirimi kategorijami: majhna, srednja, velika in zelo velika ogroženost.

Slika 8: Požarna ogroženost gozdov v Sloveniji za leto 2023 (vir: ZGS, 2024).

Grafikon 3: Število gozdnih požarov in pogorela zemljišča v Sloveniji v obdobju 2004–2023 (vir: ZGS, 2024).

1.6.1 Infrastruktura

Gozdni požari ogrožajo petino slovenskih **cest**. Od tega večino obsegata majhna in srednja ogroženost (9.800 km cest), velika ogroženost je na 480 km cest, zelo velika pa na 182 km cest (preglednica 16). Slednji kategoriji sta v celoti na gozdnih območjih in skupaj obsegata 6,3 % cest na teh območjih.

Železniški tiri (upoštevane so glavne in regionalne proge kot tudi industrijski in postajni tiri) so še bolj kot ceste zaradi poteka skozi požarno ogrožene gozdove eden od dejavnikov nastanka gozdnih požarov. Železniški tiri potekajo skozi 73 km (20,1 % tirov v gozdovih) gozdov z zelo veliko požarno ogroženostjo. Približno 44 km (12 % tirov v gozdovih) je takih, ki potekajo skozi gozdove z veliko ogroženostjo, 148 km (40,1 % tirov v gozdovih) jih je na območjih srednje ogroženosti, 100 km (27,5 % tirov v gozdovih) pa na območjih majhne ogroženosti (preglednica 16).

Preglednica 16: Ogroženost cest in železniških tirov zaradi požarne ogroženosti gozdov po kategorijah požarne ogroženosti v Sloveniji za leto 2023 (vir: ZGS, GURS, 2024).

Kategorija požarne ogroženosti	Majhna	Srednja	Velika	Zelo velika
dolžina tirov (km)*	100	148	44	73
delež tirov (%)	27,5	40,4	12,0	20,1
dolžina cest (km)**	5.616	4.206	480	182
delež cest (%)	53,6	40,1	4,6	1,7

Opombe: * V podatku dolžina cest so vključene naslednje kategorije: avtocesta, glavna cesta I. reda, glavna cesta II. reda, glavna mestna cesta, gozdna cesta, hitra cesta, javna pot, javna pot za kolesarje, lokalna cesta, mestna ali krajevna cesta, nekategorizirana cesta, regionalna cesta I. reda, regionalna cesta II. reda, regionalna cesta III. reda, turistična cesta, zbirna mestna ali krajevna cesta. Ceste v predorih so opredeljene kot neogrožene (izven gozdov).

**V podatku dolžina tirov so zajeti vsi tipi železniških tirov (glava proga, regionalna proga, industrijski tiri in postajni tiri), ki potekajo skozi požarno ogrožene gozdove, razen predorov, ti so opredeljeni kot neogroženi.

1.6.2 Ogroženost zemljišč in njihova raba

Pri požarni ogroženosti glede na vrsto **dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč iz Evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč** (preglednica 17) poleg gozdov izstopajo trajni travniki in kmetijska zemljišča, porasla z gozdnim drevjem (227 ha), druge rabe zemljišč so manj ogrožene. Glede

na **vrsto dejanske rabe pozidano in podobno zemljišče** (skupaj približno 833 km²) je požarno ogroženih 0,3 % zemljišč, ki so opredeljena kot območja za bivanje (preglednica 18).

Glede na **ONRP** (preglednica 19) so najbolj ogrožena gozdna (11.000 km²) in kmetijska zemljišča (541 km²). Tema kategorijama ONRP s približno 9.700 ha sledijo območja stavbnih zemljišč. 850 ha teh je zelo požarno ogroženih oziroma so na območjih z zelo veliko ogroženostjo ali v bližini teh. 1.000 ha stavbnih zemljišč leži na območjih velike ogroženosti ali blizu teh, 3.400 ha na območjih srednje ogroženosti in 4.400 ha na območjih majhne ogroženosti. Za primerjavo navajamo podatek, da je velik gozdni požar na Krasu leta 2022 je obsegal približno 3.000 ha.

V več občinah jugozahodne Slovenije delež stavbnih zemljišč na območju zelo velike in velike požarne ogroženosti presega desetino teh zemljišč (slika 9).

Preglednica 17: Ogroženost zemljišč v Sloveniji za leto 2024 glede na podatke iz Evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč v odstotnih deležih zaradi požarne ogroženosti gozdov po kategorijah požarne ogroženosti (vir: ZGS, MKGP, 2024).

Dejanska raba kmetijskih in gozdnih zemljišč (skupaj = 11.760 km ²)	Majhna	Srednja	Velika	Zelo velika
gozd	46,4	41,3	6,8	4,5
neobdelano kmetijsko zemljišče	0,1	0,1	0,0	0,0
pozidano in podobno zemljišče	0,1	0,1	0,0	0,0
trajni travnik	0,2	0,2	0,0	0,0

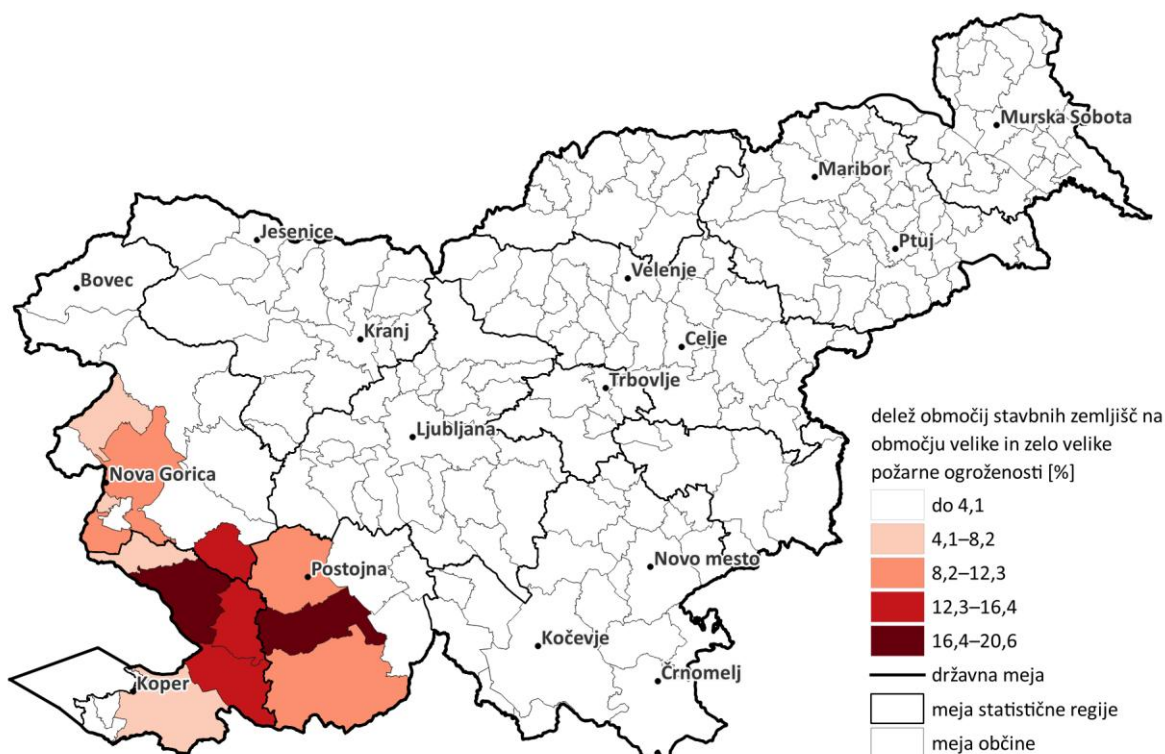
Opomba: Zaradi zaokroževanja seštevke deležev ni enak 100 %; rabe zemljišč, pri katerih so vrednosti v vseh kategorijah 0, niso prikazane.

Preglednica 18: Ogroženost zemljišč v Sloveniji za leto 2023 glede na podatke iz Evidence dejanske rabe poseljenih zemljišč v odstotnih deležih zaradi požarne ogroženosti gozdov po kategorijah požarne ogroženosti (vir: ZGS, MNVP, 2024).

Vrsta dejanske rabe poseljenih zemljišč	Majhna	Srednja	Velika	Zelo velika	Skupaj
območja za bivanje	0,1	0,1	0,0	0,0	0,3
območje kmetijske dejavnosti	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1
območje za gospodarsko javno infrastrukturo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
območje za industrijo, skladiščenje in obrt	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
območje za javne storitve	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2
območje za obrambo, zaščito in reševanje	0,1	0,1	0,0	1,7	2,0
območje za šport in rekreacijo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
območje za turizem in gostinstvo	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2
območje zelenih površin v javni rabi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
druga zemljišča	0,1	0,1	0,0	0,0	0,2
skupaj	1,0	0,6	0,2	1,8	3,5

Opomba: Deleži so zaokroženi na eno decimalko.

Slika 9: Ogroženost območij stavbnih zemljišč po ONRP zaradi zelo velike in velike požarne ogroženosti gozdov po občinah za leto 2023 (vir: ZGS, GUS, 2024).

Preglednica 19: Ogroženost zemljišč glede na ONRP v odstotnih deležih zaradi požarne ogroženosti gozdov po kategorijah požarne ogroženosti v Sloveniji za leto 2024 (vir: ZGS, MNVP, 2024).

Osnovna namenska raba prostora (skupaj = 11.760 km ²)	Majhna	Srednja	Velika	Zelo velika
območja stavbnih zemljišč	0,4	0,3	0,1	0,1
območja kmetijskih zemljišč	2,0	1,7	0,5	0,4
območja gozdnih zemljišč	44,3	39,5	6,3	3,9
območja voda	0,1	0,0	0,0	0,0
območja drugih zemljišč	0,2	0,1	0,0	0,1

1.6.3 Objekti in prebivalci

Gozdni požari ogrožajo tudi naselja in njihove prebivalce. Skupaj je v Sloveniji 572.000 objektov, od tega jih gozdni požari neposredno ogrožajo približno 750 (slika 10). V najvišji kategoriji ogroženosti je 31 stavb (0,005 % vseh objektov v Sloveniji). Na teh območjih živi 47 prebivalcev (0,002 %), in sicer polovica teh v goriški statistični regiji in polovica v obalno-kraški. Na območju velike ogroženosti je 27 objektov (0,005 %) v primorsko-notranjski, goriški in obalno-kraški regiji, v katerih živi 17 prebivalcev. Na območju srednje ogroženosti je 351 ali 0,06 % vseh objektov, v njih pa živi 476 prebivalcev (0,022 %). Največ teh objektov je v osrednjeslovenski (183 ali 38 %), podravski (132 ali 28 %), savinjski (33), koroški in gorenjski regiji (po 29). Na območju majhne ogroženosti je 358 ali 0,06 % vseh objektov, v njih pa živi 526 prebivalcev (0,024 % vseh). Največ teh je v osrednjeslovenski (156 ali 29 %) in gorenjski regiji (145 ali 28 %) ter v regiji jugovzhodna Slovenija (74 ali 14 %) (preglednici 20 in 21).

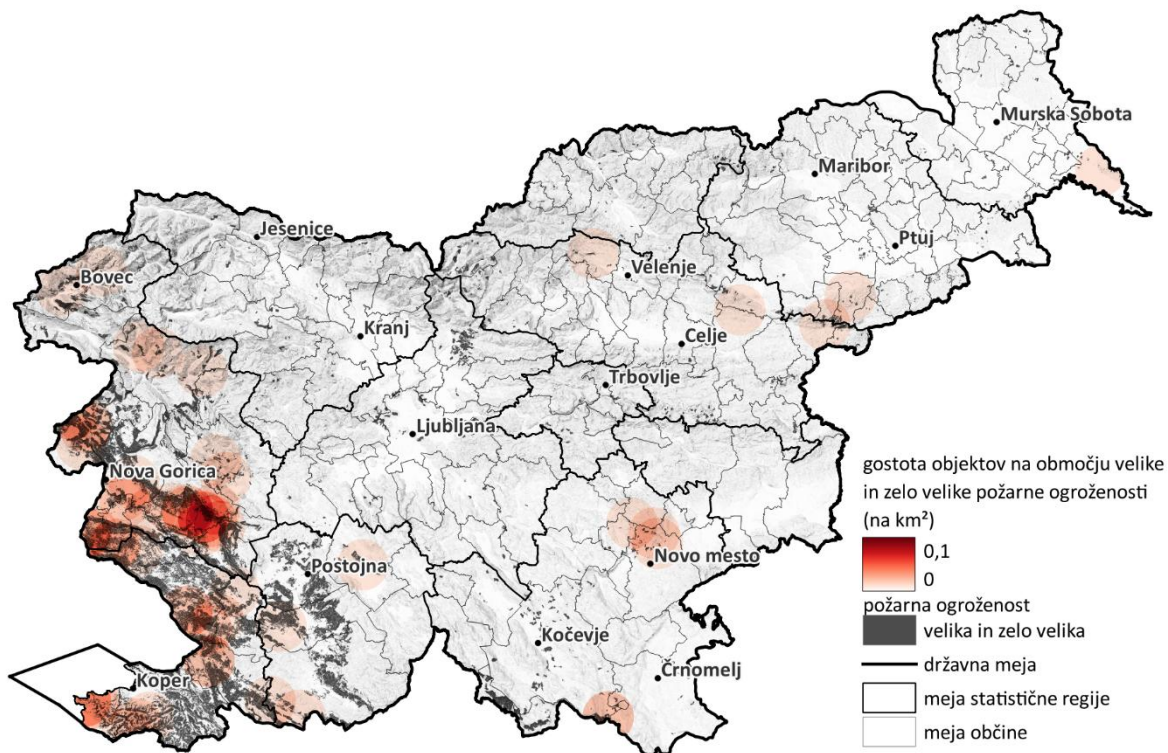
Preglednica 20: Ogroženost objektov zaradi požarne ogroženosti gozdov po kategorijah požarne ogroženosti v Sloveniji za leto 2023 (vir: ZGS, GURS, 2024).

	Zunaj gozda	Majhna	Srednja	Velika	Zelo velika	Skupaj
Število	571.439	358	351	27	31	577.206
Delež v %	99,8	0,1	0,1	0,0	0,0	100,0

Preglednica 21: Število ogroženih prebivalcev zaradi požarne ogroženosti gozdov po kategorijah požarne ogroženosti po statističnih regijah za leto 2024 (vir: ZGS, MNZ, 2024).

Statistična regija	Število prebivalcev	Majhna	Srednja	Velika	Zelo velika
koroška	71.092	14	29		
zasavska	57.854	41	11		
pomurska	114.566		< 10		
primorsko-notranjska	54.758	< 10	< 10	< 10	
goriška	119.389	20	37	< 10	24
podravska	336.779	11	132		
savinjska	266.287	45	33		
posavska	77.154	16			
osrednjeslovenska	576.048	156	183		
gorenjska	212.204	145	29		
obalno-kraška	121.761		< 10	< 10	23
jugovzhodna Slovenija	149.633	74	8		
Slovenija	2.157.525	526	476	17	47
delež vseh prebivalcev (%)	100,0	0,02	0,02	0,00	0,00

Slika 10: Gostota objektov na km² na območjih zelo velike in velike požarne ogroženosti gozdov v Sloveniji za leto 2023 (vir: ZGS, GURS, 2024).

2 Prostorski trendi: izzivi in priložnosti

2.1 Poselitev in prebivalstvo

Med pandemijo covid-19 so v Sloveniji uvedli omejitve gibanja med občinami, kar je močno vplivalo na prijave prebivališč. Številni prebivalci so, da bi se izognili omejitvam, prijavi svoje začasno prebivališče v občinah, kjer so dejansko bivali. To je povzročilo občuten porast prijav začasnih prebivališč, še posebej v turističnih občinah, kot je Kranjska Gora, ki je v prvi polovici leta 2020 zabeležila znaten notranji selitveni prirast. Po podatkih SURS-a je bilo v tem obdobju kar dve tretjini več medobčinskih selitev v primerjavi z enakim obdobjem leta 2019. Ker so te prijave začasnih prebivališč veljale dve leti, je njihov iztek v letu 2022 v statistiki prikazan kot selitev v občino stalnega prebivališča. Pandemija je tako vplivala tudi na demografske podatke, kar je povzročilo statistične anomalije, ki jih je treba upoštevati pri interpretaciji demografskih trendov in so opazne na določenih grafičnih prikazih.

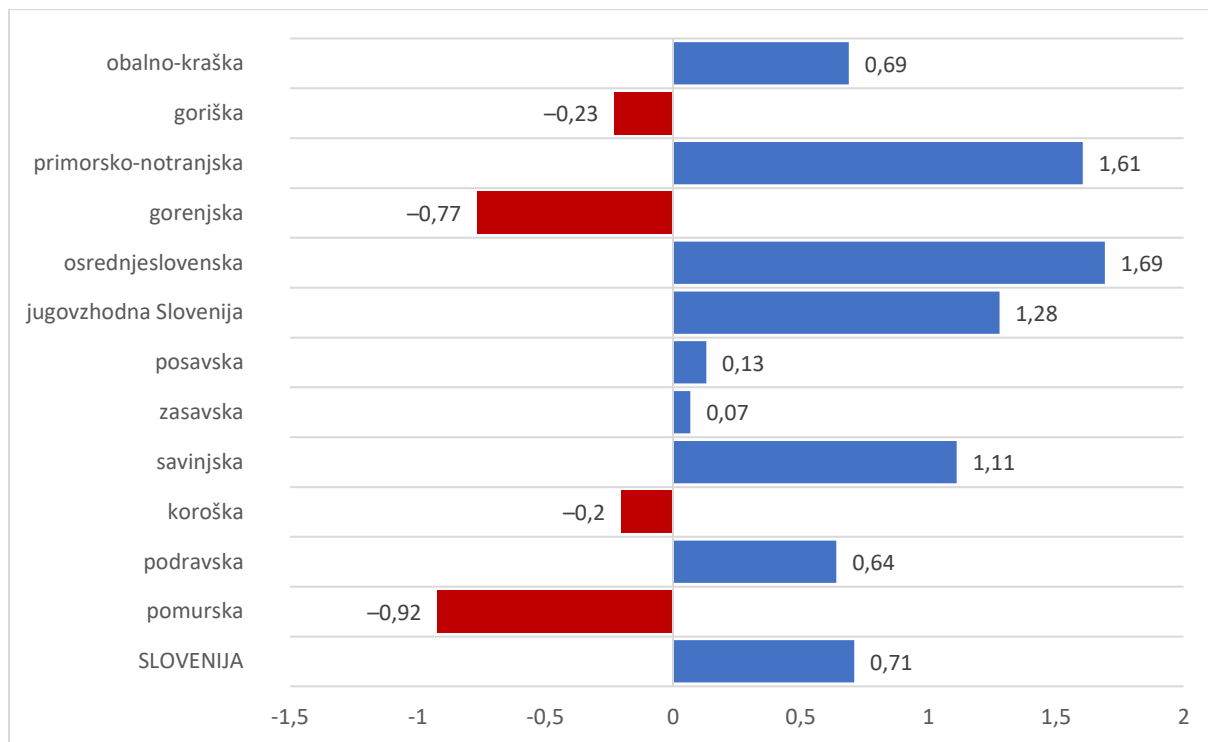
2.1.1 Značilnosti demografskega razvoja

Značilnosti prebivalstva močno vplivajo na poselitev Slovenije in spremembe v rabi prostora. Sredi leta 2024 je v Sloveniji živel 2.123.949 prebivalcev ali 0,7 % več kot sredi leta 2021 (SURs, 2024), od tega 1.055.520 žensk (za 0,6 % več kot leta 2021) in 1.068.429 moških (za 0,8 % več kot leta 2021). Do sredine leta 2024 se je število prebivalcev glede na leto 2021 povečalo v osmih statističnih regijah, v štirih pa je upadlo. Razlike so glede na velikosti populacije minimalne, pri povečanju znašajo do 2 % in pri zmanjšanju do 1 %. Rast števila prebivalcev je nižja kot v obdobju 2018–2021, ko se je število prebivalcev povečalo za 2 % (od tega število moških za 3,2 % in žensk za 0,9 %). Povečanje števila prebivalcev je posledica priseljevanja prebivalcev v Slovenijo, naravni prirast je negativen. Na demografski razvoj po posameznih regijah vplivajo še selitve prebivalcev med statističnimi regijami in občinami, pri katerih so opazne razlike med različnimi območji.

Preglednica 22: Rast števila prebivalcev v odstotnih deležih po statističnih regijah v letu 2024 glede na leto 2021 (vir: SURS, 2024).

	spol skupaj	moški	ženske
Slovenija	0,71	0,80	0,62
pomurska	-0,92	-0,59	-1,25
podravska	0,64	0,90	0,37
koroška	-0,20	-0,04	-0,37
savinjska	1,11	1,32	0,89
zasavska	0,07	0,62	-0,48
posavska	0,13	0,36	-0,10
jugovzhodna Slovenija	1,28	1,43	1,12
osrednjeslovenska	1,69	1,37	2,00
gorenjska	-0,77	-0,81	-0,73
primorsko-notranjska	1,61	2,68	0,47
goriška	-0,23	0,04	-0,50
obalno-kraška	0,69	0,92	0,46

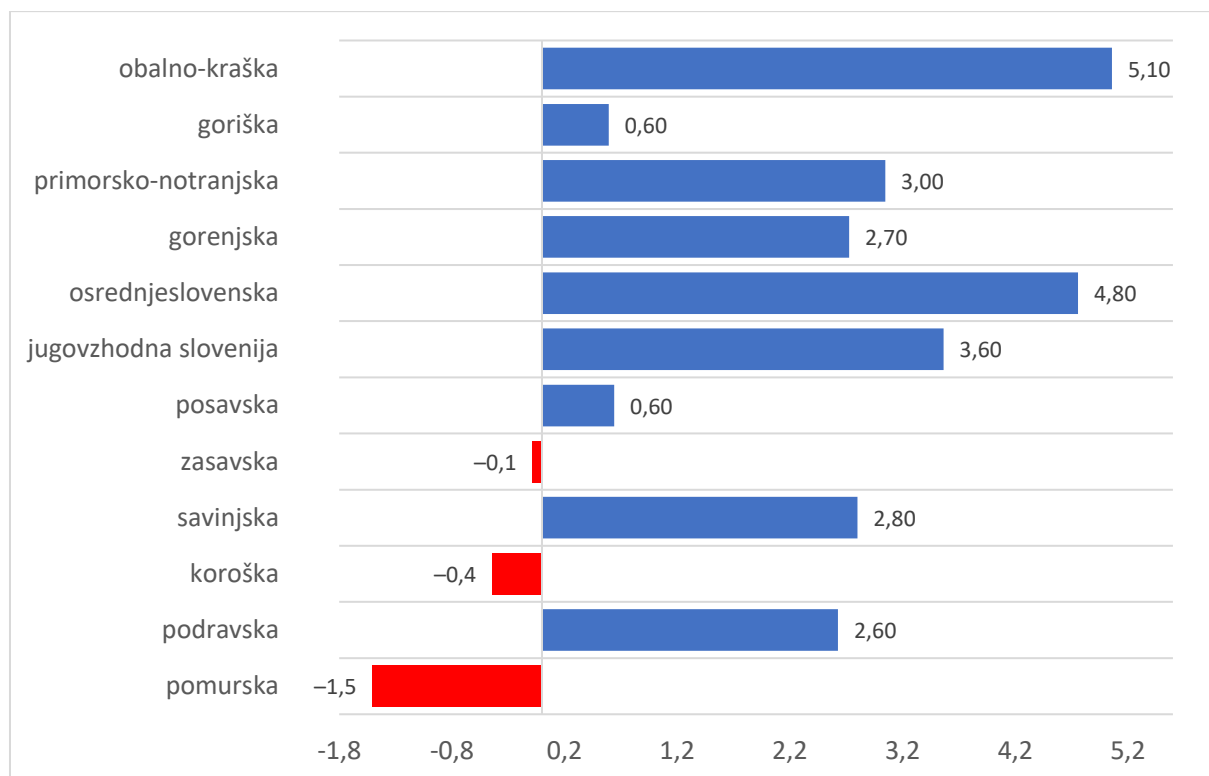
Grafikon 4: Rast števila prebivalcev v odstotnih deležih po statističnih regijah v letu 2024 glede na leto 2021 (vir: SURS, 2024).

Demografske projekcije za obdobje 2018–2038 (Nared idr., 2019) predvidevajo rast števila prebivalcev v osrednjeslovenski in obalno-kraški statistični regiji ter večji upad v pomurski, zasavski, koroški in goriški. Najbolj se bo povečala povprečna starost prebivalstva v pomurski, zasavski, koroški in podravske statistični regiji, pri čemer naj bi v pomurski in koroški število starejših od 64 let za trikrat presegló število mlajših od 15 let. Prebivalstvo bo mlajše od slovenskega povprečja v osrednjeslovenski in gorenjski statistični regiji ter v statistični regiji jugovzhodna Slovenija.

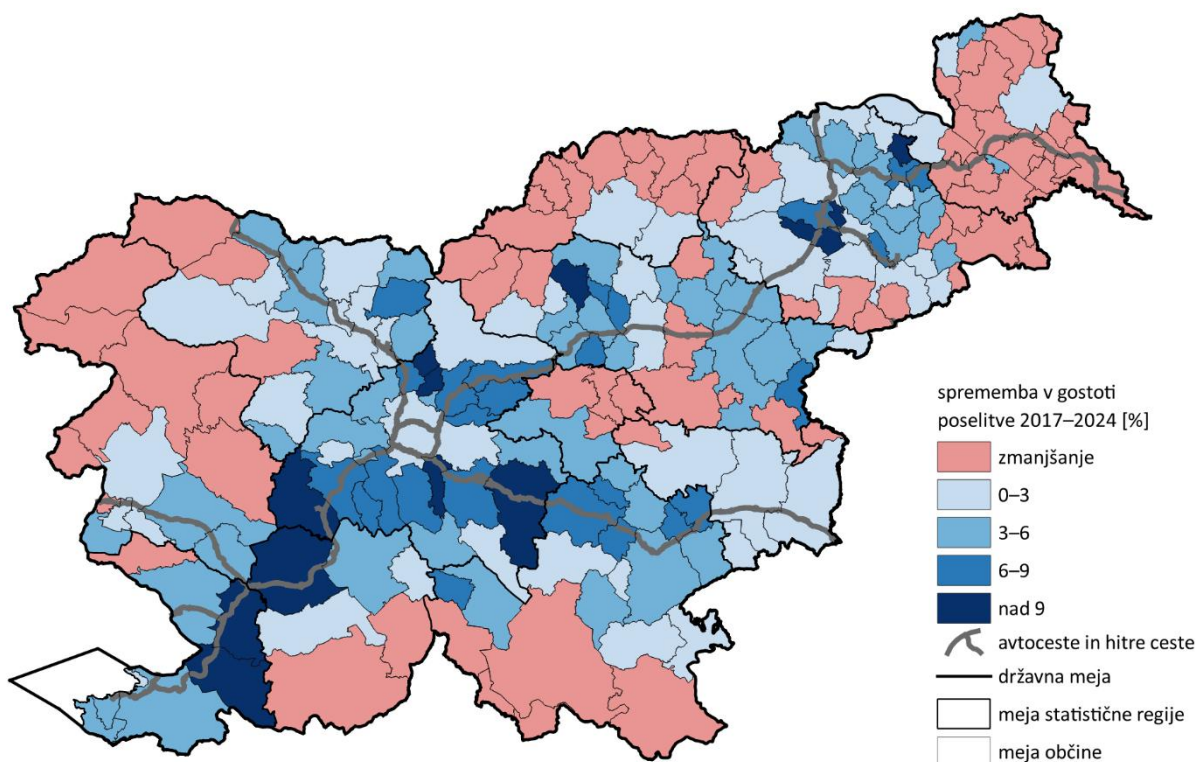
Gostota naseljenosti, ki prikazuje število prebivalcev na kvadratni kilometer površine teritorialne enote, je v Sloveniji leta 2024 znašala 104,8 prebivalca na km². Gostota naseljenosti se je med letoma 2017 in 2024 glede na leto 2017 povečala za 2,8 %. Po statističnih regijah se je v tem obdobju gostota povečala v obalno-kraški (5,1 %) ter osrednjeslovenski regiji (4,8 %), manj v regiji jugovzhodna Slovenija (3,6 %), približno enako v primorsko-notranjski (3,0 %), gorenjski (2,7 %), savinjski (2,8 %) in podravske statistični regiji (2,6 %) ter malenkostno v goriški in posavski (v obeh po 0,6 %). Manjši upad v gostoti prebivalcev se kaže v zasavski (–0,1 %), koroški (–0,4 %) in pomurski regiji (–1,5 %). Podatki nakazujejo trend večje koncentracije prebivalstva v gospodarsko razvitih, turistično bolj zanimivih in infrastrukturno povezanih regijah (osrednjeslovenska, obalno-kraška). Hkrati pa manj razvite ali obrobnejše regije (pomurska, koroška) izgubljajo prebivalce.

Grafikon 5: Razlika v gostoti naseljenosti v odstotnih deležih po statističnih regijah v obdobju 2017–2024 glede na leto 2017 (vir: SURS, 2024).

Podatki o gibanju števila prebivalcev po občinah in gostoti poselitve (Slika 11) kažejo uresničevanje napovedi demografskih projekcij. Nared in sodelavci (2019) ugotavljajo, da demografske projekcije, temelječe na podatkih za obdobje 2008–2017, kažejo nadaljnje zgoščevanja prebivalcev v osrednjeslovenski regiji in ob avtocestnem križu ter zmanjšanje števila prebivalcev v nekaterih hribovitih in obmejnih območjih. Slika 11 na podlagi podatkov iz let 2017 in 2023 prikazuje spremembo v gostoti poselitve v občinah in potrjuje nadaljevanje napovedanega trenda. S slike je opazno manjše povečevanje gostote prebivalcev v mestnih občinah (kot so Ljubljana, Maribor in Kranj) v primerjavi s sosednjimi občinami, v MO Celje pa se je število prebivalcev celo zmanjšalo. Edino območje v državi, ki je ob avtocestne križu in na katerem gostota prebivalstva upada, je Pomurje.

Slika 11: Sprememba v gostoti poselitve po občinah v letu 2024 glede na leto 2017 (vir: SURS, 2024).

Podatki o naravnem gibanju prebivalstva v Sloveniji za obdobje 2019–2023 kažejo izrazito negativen trend naravnega prirasta, saj je število umrlih vsako leto presegalo število rojstev. Na ravni Slovenije se je naravni prirast iz leta 2019 (–1260) do leta 2020 (–5249) bistveno zmanjšal in ostal negativen tudi v naslednjih letih. Med statističnimi regijami so največji negativni naravni prirast beležile pomurska, podravska in savinjska. Nekoliko nižji negativen naravni prirast je v osrednjeslovenski in gorenjski statistični regiji. V letu 2019 so imele le tri statistične regije pozitiven naravni prirast: osrednjeslovenska (+725), gorenjska (+111) in jugovzhodna Slovenija (+108), v letu 2023 pa imajo tudi te negativni naravni prirast prebivalstva. Konec leta 2023 je imela Slovenija 2.120.937 prebivalcev, negativni naravni prirast 4.551 prebivalcev predstavlja tako le 0,21 % vseh prebivalcev. Vendar negativni naravni prirast v vseh regijah izraža splošen demografski izziv Slovenije, zlasti v regijah, kjer je trend upadanja izrazitejši.

Preglednica 23: Naravno gibanje števila prebivalcev po statističnih regijah v obdobju 2019–2023 (vir: SURS, 2024).

Statistična regija	2019	2020	2021	2022	2023
Slovenija	–1.260	–5.249	–4.277	–4.865	–4.551
pomurska	–538	–873	–678	–627	–610
podravska	–606	–1.615	–1.355	–1.228	–1.240
koroška	–110	–274	–127	–186	–294
savinjska	–136	–701	–741	–626	–409
zasavska	–160	–243	–287	–272	–206
posavska	–96	–239	–258	–310	–171
jugovzhodna Slovenija	108	–226	–65	–112	–93
osrednjeslovenska	725	–9	76	–177	–294
gorenjska	111	–320	–125	–253	–224

primorsko-notranjska	-109	-164	-103	-176	-182
goriška	-286	-309	-335	-488	-441
obalno-kraška	-163	-276	-279	-410	-387

V letu 2017 se je v medregijskih selitvah preselilo 47.195 ljudi, kar je 2,3 % vseh takratnih prebivalcev Slovenije. V letu 2020 v času pandemije covida-19 se je preselilo 64.619 prebivalcev Slovenije (3,1 %), v letu 2023 pa 45.680 teh, kar je 2,1 % vseh prebivalcev. Čas pandemije ni merodajen za dejanske selitve, kaže pa stanje, do katerega lahko pride v obdobju, ko so se ljudje umaknili iz mest na podeželje. To se kaže tudi v nekoliko večjem odstotku medregijskih selitev. Medtem ko je ta med letoma 2011 in 2015 upadel v vseh regijah, se je v letu 2021 v vseh regijah delež najemnih stanovanj povečal glede na leto 2018, kar lahko tudi pripisujemo posledici pandemije, saj so prebivalci v času te tudi uradno prijavili začasna prebivališča, v katerih so prebivali kot najemniki, najemodajalci pa so oddajo stanovanj prijavili. Pred pandemijo namreč iz različnih razlogov uradno niso bili prijavljeni tam, kjer so dejansko živeli (Prostorski informacijski sistem, 2024).

Vendar pa je treba poudariti, da je bilo povišanje leta 2020 posledica ukrepa Vlade RS, da bi zajezila in uspešneje obvladovala pandemijo. Odlok je (z nekaj izjemami) prebivalcem prepovedoval gibanje zunaj občine prebivališča. Zato so si številni prebivalci hitro uredili prijavo svojega dejanskega (začasnega) prebivališča (SURIS, 2020). Ker je veljavnost prijave začasnega prebivališča dve leti, je bila visoka stopnja mobilnosti zabeležena tudi leta 2022. Prijave začasnega prebivališča iz leta 2020 so namreč takrat potekle, in kdor se ni odločil za podaljšanje začasnega ali prijavo stalnega prebivališča, je bil v statistiki takrat upoštevan kot notranji selivec, čeprav je dejansko že dalj časa bival na istem naslovu.

Preglednica 24: Medregijske selitve po statističnih regijah v letih 2017 in 2023 (vir: SURIS, 2024).

Leto 2023	Vsi prebivalci	Odselitve	Priselitve	Selitveni saldo	% prebivalcev
pomurska	114.104	2.039	2.137	98	0,09
podravska	329.014	4.812	5.419	607	0,18
koroška	70.718	1.474	1.299	-175	-0,25
savinjska	260.132	5.283	5.325	42	0,02
zasavska	57.091	1.487	1.543	56	0,10
posavska	75.987	1.870	1.803	-67	-0,09
jugovzhodna Slovenija	147.088	3.352	3.438	86	0,06
osrednjeslovenska	561.407	13.118	14.266	1.148	0,20
gorenjska	210.188	5.131	3.681	-1.450	-0,69
primorsko-notranjska	53.751	1.359	1.371	12	0,02
goriška	118.436	2.529	2.307	-222	-0,19
obalno-kraška	119.056	3.226	3.189	-37	-0,03
Leto 2017					
pomurska	115.477	2.227	2.224	-3	0,00
podravska	322.043	5.940	6.010	70	0,02
koroška	70.761	1.583	1.403	-180	-0,25
savinjska	254.761	5.373	5.433	60	0,02
zasavska	57.280	1.556	1.479	-77	-0,13
posavska	75.544	2.068	1.994	-74	-0,10
jugovzhodna Slovenija	142.711	3.400	3.320	-80	-0,06
osrednjeslovenska	539.672	13.622	14.518	896	0,17

gorenjska	203.800	3.740	3.482	-258	-0,13
primorsko-notranjska	52.582	1.586	1.405	-181	-0,34
goriška	117.747	2.804	2.458	-346	-0,29
obalno-kraška	113.517	3.296	3.469	173	0,15

Podatki o selitvah med statističnimi regijami med letoma 2017 in 2023 kažejo opazne razlike med regijami. Leta 2023 so pomurska, podravska, zasavska in osrednjeslovenska regija ter regija jugovzhodna Slovenija beležile pozitiven selitveni saldo. Med njimi je z največjim selitvenim prirastom (+1.148) izstopala osrednjeslovenska regija, kar poudarja njeno privlačnost kot gospodarskega in infrastrukturnega središča, pri čemer je treba upoštevati velike razlike med občinami znotraj regij. Primer je MO Ljubljana, v kateri je bil selitveni saldo med občinami med letoma 2019 in 2023 negativen in je znašal -5.545 (SURs, lastni preračun).

Regije, kot so koroška, posavska, gorenjska, goriška in obalno-kraška, so v letu 2023 beležile negativen selitveni saldo. Ti trendi izražajo tudi učinke ukrepov za zaježitev pandemije covid-19, saj so začasne omejitve gibanja, delo na daljavo in drugi ukrepi spremenili vzorce selitev.

Podatki o selitvenih gibanjih v Sloveniji med letoma 2017 in 2023 kažejo, da so spremembe večinoma vplivale na manj kot odstotek prebivalstva posameznih regij, kar ohranja relativno stabilno demografsko strukturo. V letu 2023 je skupni selitveni prirast na nacionalni ravni znašal 11.528 prebivalcev oziroma 0,5 % celotnega prebivalstva, pri čemer so razlike med regijami ostale zmerne. Tudi pri regijah z izrazitejšim pozitivnim selitvenim saldonom, kot sta osrednjeslovenska (pozitiven saldo 0,2 %) in gorenjska (negativen saldo -0,7 %), so selitvene spremembe predstavljale majhen delež prebivalstva in niso bistveno vplivale na število prebivalcev v posameznih regijah.

V Sloveniji se število prebivalcev povečuje zaradi pozitivnega selitvenega salda s tujino. Od tam se je v med letoma 2019 in 2023 priselilo 63.243 prebivalcev. Največ v osrednjeslovensko regijo (17.007), ki ji sledita podravska (10.193) in savinjska (9.134). Nekaj manj se jih je priselilo v gorenjsko (6.788) in obalno-kraško regijo (4.737), v regijo jugovzhodna Slovenija (3.820) in goriško regijo (3.215). Druge regije beležijo v tem obdobju manj kot 3.000 priseljencev, najmanj posavska in pomurska (1.439). Najmanj priseljevanja je bilo v letih 2020 in 2021, v času pandemije covid-19.

Preglednica 25: Selitveni saldo s tujino po statističnih regijah v obdobju 2019–2023 (vir: SURs, 2024).

Statistična regija	2019	2020	2021	2022	2023	SKUPAJ
Slovenija	16.213	18.365	2.480	14.657	11.528	63.243
pomurska	135	989	-24	258	81	1.439
podravska	2.396	3.386	481	1.731	2.199	10.193
koroška	506	458	146	383	243	1.736
savinjska	2.002	2.345	565	2.240	1.982	9.134
zasavska	386	460	146	332	285	1.609
posavska	409	394	5	384	284	1.476
jugovzhodna Slovenija	1.350	710	143	908	709	3.820
osrednjeslovenska	4.837	4.828	41	4.192	3.109	17.007
gorenjska	1.913	1.996	213	1.657	1.009	6.788
primorsko-notranjska	438	512	73	536	530	2.089

goriška	916	788	216	808	487	3.215
obalno-kraška	925	1.499	475	1.228	610	4.737

Podatki o odstotku tujcev med prebivalci regij (preglednica 24) in skupnem selitvenem prirastu (preglednica 25) kažejo pomembno medsebojno povezanost. Regije z večjim odstotkom tujcev, kot so osrednjeslovenska (11,3 %), obalno-kraška (15,7 %) in primorsko-notranjska (11,1 %), imajo pogosto višji pozitivni selitveni saldo, kar potrjuje, da so privlačne za priseljevanje tujcev. To se sklada tudi z opažanjih v drugih državah, kjer se tuji migranti v večjem deležu usmerjajo v bolj urbanizirana območja, kjer so že prisotne regionalne etnične skupnosti, kar prispeva tudi k rasti obstoječih prostorskih razlik. Osrednjeslovenska regija na primer beleži visok odstotek tujcev in hkrati drugi največji selitveni prirast (+4.240 v letu 2023), kar kaže koncentracijo priseljevanja v gospodarsko razvitejša urbana središča. Podobno je v obalno-kraški regiji, kjer visok odstotek tujcev (15,7 %) sovпада s stabilnim, toda manjšim selitvenim prirastom (+541 v letu 2023) ter kaže privlačnost regije zaradi bližine morja in mednarodnih povezav.

Nasprotno pa regije z nižjim odstotkom tujcev, kot so pomurska (3,5 %), koroška (7,1 %) in posavska (8,1 %), beležijo nižje selitvene priraste (npr. koroška +72 v letu 2023) ali celo negativne vrednosti (−513 pri gorenjski v letu 2023). Na splošno podatki kažejo, da priseljevanje tujcev bistveno prispeva k pozitivnemu selitvenemu prirastu v Sloveniji, pri čemer so najbolj privlačne tiste regije, ki ponujajo gospodarske priložnosti, boljšo infrastrukturo in kakovost življenja. To potrjuje potrebo po strategijah za uravnotežen regionalni razvoj, ki bi spodbudile priseljevanje tudi v manj privlačne regije.

Preglednica 26: Tujci med prebivalci statistične regije v odstotnih deležih po statističnih regijah v obdobju 2019–2024 (vir: SURS, 2024).

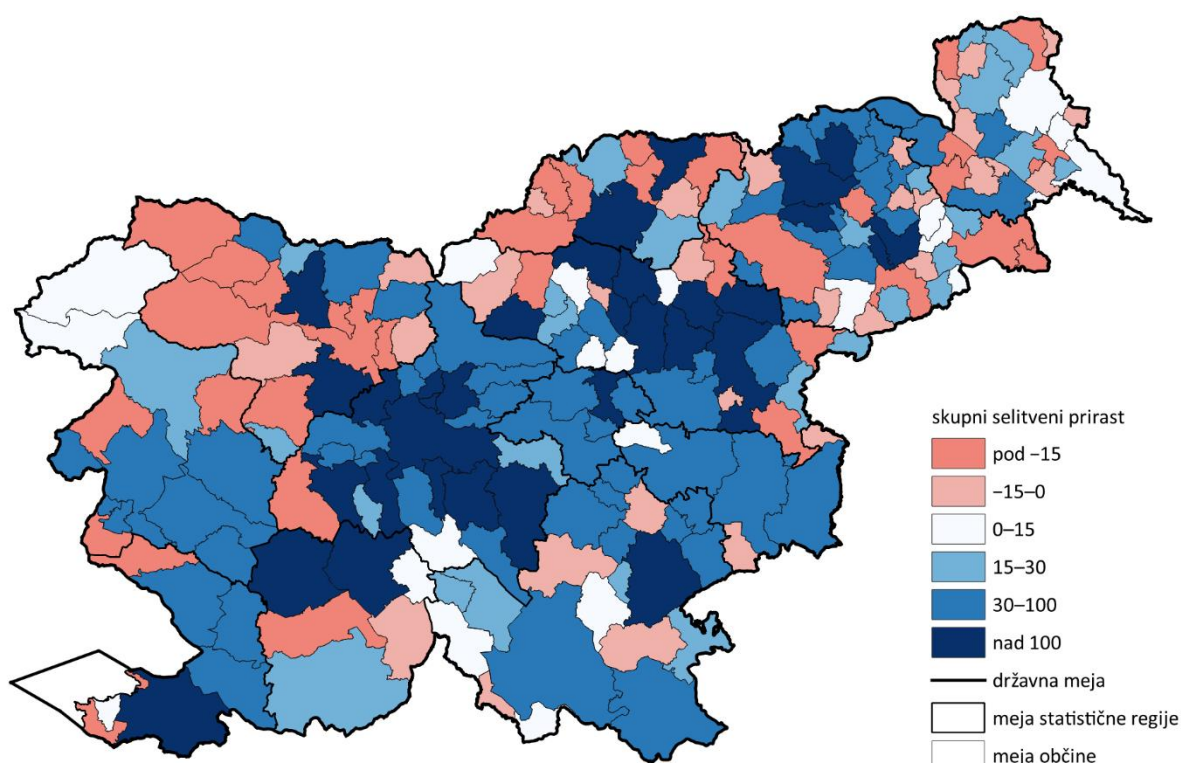
Statistična regija	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Slovenija	7,1	7,7	8,1	8,5	9,3	9,8
pomurska	2,1	2,3	2,5	2,8	3,2	3,5
podravska	6,4	7,2	7,5	8,1	8,9	9,5
koroška	4,7	5,3	5,5	6,1	6,7	7,1
savinjska	7,1	7,8	8,0	8,6	9,6	10,2
zasavska	5,1	5,7	6,1	6,7	7,5	8,1
posavska	6,5	6,7	6,7	7,2	7,7	8,1
jugovzhodna Slovenija	5,8	6,4	6,5	6,9	7,6	8,3
osrednjeslovenska	8,8	9,4	9,9	10,0	10,8	11,3
gorenjska	6,5	7,2	7,4	7,9	8,7	9,2
primorsko-notranjska	7,5	8,4	8,6	9,1	10,5	11,1
goriška	6,7	7,2	7,5	7,8	8,6	8,9
obalno-kraška	11,9	12,5	13,3	13,9	14,9	15,7

Preglednica 27: Skupni selitveni prirast po statističnih regijah v obdobju 2019–2023 (vir: SURS, 2024).

Statistična regija	2019	2020	2021	2022	2023	Vsi prebivalci leta 2023	% priseljenih v letu 2023
Slovenija	16.213	18.365	2.480	14.657	11.528	2.116.972	0,54
pomurska	486	1.343	196	512	179	114.104	0,16
podravska	2.496	4.055	878	2.250	2.809	329.014	0,85
koroška	274	163	72	319	72	70.718	0,10

savinjska	1.636	1.774	546	2.085	2.038	260.132	0,78
zasavska	357	259	-37	480	347	57.091	0,61
posavska	360	376	159	464	213	75.987	0,28
jugovzhodna Slovenija	1.226	777	368	911	790	147.088	0,54
osrednjeslovenska	5.377	1.047	-1.110	6.396	4.240	561.407	0,76
gorenjska	1.845	4.571	496	-769	-513	210.188	-0,24
primorsko-notranjska	397	568	165	559	543	53.751	1,01
goriška	716	774	142	596	269	118.436	0,23
obalno-kraška	1.043	2.658	605	854	541	119.056	0,45

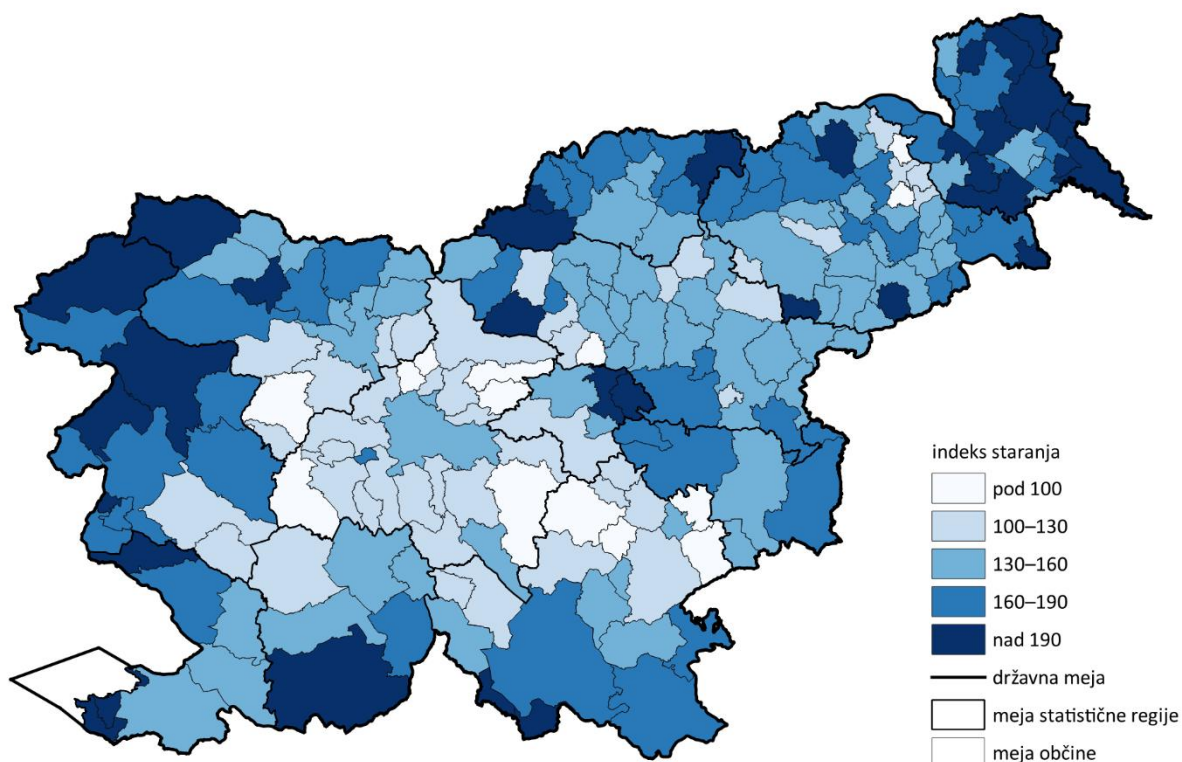
Slika 12: Skupni selitveni prirast po občinah za leto 2023 (vir: SURS, 2024).

Skupni selitveni prirast, ki vključuje selitveni prirast med občinami in selitveni prirast s tujino, izkazuje višjo rast v občinah v bližini večjih mestnih središč in ob avtocestnem križu.

Indeks staranja kaže nadaljevanje trenda staranja prebivalstva med letoma 2017 in 2024. Na državni ravni se je indeks staranja povečal s 127,8 na 147,8, povečuje se torej število starejših prebivalcev (nad 65 let) lede na število mlajših (pod 15 let). Najvišji indeks staranja je v pomurski regiji, kjer se je indeks staranja s 158,0 povečal na 197,3, saj je starejših skoraj dvakrat več kot mladih. Podobno visok indeks imata obalno-kraška (174,7) in goriška (168,9) regija. Tovrstni demografski trend kaže na izzive na trgu dela, večje obremenitve ter spremenjene potrebe pri zagotavljanju socialnih in zdravstvenih storitev na teh območjih.

Slika 13: Indeks staranja po občinah za leto 2024 (vir: SURS, 2024).

Preglednica 28: Indeks staranja po statističnih regijah v letih 2017 in 2024 (vir: SURS, 2024).

Statistična regija	2017	2024
Slovenija	127,8	147,8
pomurska	158,0	197,3
podravska	144,9	164,9
koroška	134,2	164,6
savinjska	121,9	144,5
zasavska	139,3	165,5
posavska	134,4	155,6
jugovzhodna Slovenija	112,0	126,8
osrednjeslovenska	112,8	126,8
gorenjska	121,7	140,5
primorsko-notranjska	129,9	150,5
goriška	145,6	168,9
obalno-kraška	146,1	174,7

Med letoma 2019 in 2023 se je izobrazbena struktura prebivalstva v Sloveniji in njenih regijah spremenila. Narašča delež višje izobraženih prebivalcev, zmanjšuje pa se delež prebivalcev z doseženo le osnovnošolsko izobrazbo. Na državni ravni se je število prebivalcev z osnovnošolsko izobrazbo s 406.998 zmanjšalo na 390.452 (–4,0 %), medtem ko se je število tistih s srednješolsko in visokošolsko izobrazbo povečalo, saj je bilo leta 2023 srednješolsko izobraženih 943.601 prebivalcev, kar je 1,1 % več kot leta 2019. Število prebivalcev z višješolsko in visokošolsko izobrazbo je v tem času naraslo s 427.333 na 465.388 (za 8,9 %).

Podobni trendi so opazni tudi na regionalni ravni. Pomurska regija je na primer zabeležila zmanjšanje števila prebivalcev z le osnovnošolsko izobrazbo (s 30.577 na 27.808, kar je 9,0-odstotno zmanjšanje) in rast števila prebivalcev z višješolsko ali visokošolsko izobrazbo (s 17.381 na 19.046, kar je za 2,4-odstotno povečanje). Osrednjeslovenska regija, ki ima največje število prebivalcev, je imela podobne spremembe: zmanjšalo se je število prebivalcev z osnovnošolsko izobrazbo (s 87.009 na 85.805, kar je 1,4-odstotno zmanjšanje), medtem ko se je število prebivalcev z višješolsko ali visokošolsko izobrazbo povečalo (s 144.510 na 155.639, kar je 7,7-odstotno povečanje). Ti podatki potrjujejo splošen trend višanja izobrazbene ravni prebivalstva, kar ima lahko pozitivne učinke na razvoj regij in države, kot so večja produktivnost in večje zaposlitvene možnosti.

Med letoma 2019 in 2023 je delež delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji ostal približno enak v primerjavi z neaktivnim prebivalstvom. Število delovno aktivnih prebivalcev se je nekoliko povečalo, kar kaže pozitiven razvoj na trgu dela. V Sloveniji je bilo leta 2019 delovno aktivnih 899.776 prebivalcev, kar je 50,9 % prebivalstva, starega 15 let in več, leta 2023 pa se je to število povečalo na 945.963, kar je 52,6 % prebivalstva. Neaktivni prebivalci predstavljajo okoli 44,5 % prebivalstva v obeh opazovanih letih, kar kaže stabilno razmerje med aktivnim in neaktivnim delom populacije.

Po podatkih Zavoda za zaposlovanje RS se je delež brezposelnih oseb (registrirano brezposelnih) v državi v obdobju 2019–2023 znižal s 7,6 na 5,0 % (letno povprečje). V pomurski regiji, ki ima dolgoletno višji delež brezposelnih oseb, se je ta z 12,4 % znižal na 6,9 %. Podobna ugodna gibanja so opazna tudi v drugih regijah, na primer v savinjski (z 8,5 na 5,7 %) in zasavski regiji (z 8,5 na 5,6 %). To znižanje brezposelnosti kaže večjo gospodarsko dejavnost v regijah in državi.

V obdobju 2018–2021 se je v Sloveniji število gospodinjstev povečalo za 4,3 %, in sicer z 824.618 na 859.782. V letu 2021 je bilo največ enočlanskih gospodinjstev (34 %), sledila so dvočlanska s 26,7 %, gospodinjstva s tremi in štirimi člani pa so predstavljala 17,0 oziroma 13,8 %, kar kaže manjši delež gospodinjstev z več člani, značilnih za družine z otroki. Najmanj je gospodinjstev s petimi in več člani, saj je bilo teh 5,1 %, tistih s šestimi ali več člani pa le 3,3 %. Ti podatki potrjujejo trend zmanjševanja članov gospodinjstev, verjetno zaradi staranja prebivalstva in sprememb v družinskih strukturah. Povečanje števila gospodinjstev se izraža tudi v rasti povpraševanja po stanovanjskih enotah (Rabuz, 2023; Lebar in Kerbler, 2023).

2.1.2 Poselitev in naselja

Naselja

Po podatkih SURS je bilo leta 2024 v Sloveniji 6.039 statističnih naselij, torej štiri več kot leta 2020. Od tega jih je bilo 57 brez prebivalcev. To število se od leta 2014 ni spremenilo. Do deset prebivalcev ima 266 naselij, do 100 prebivalcev 2.560 (leta 2020 jih je bilo 2.648), do 1.000 prebivalcev pa 2.912 (leta 2020 jih je bilo 2.876). Naselij z do 10.000 prebivalci je 222 (leta 2020 jih je bilo 211) in tistih z več kot 10.000 prebivalcev 18 (leta 2020 jih je bilo 16). Ljubljana je z 288.382 prebivalci največje slovensko mesto, sledi ji Maribor s 97.068 prebivalci. Druga večja mesta, kot sta Kranj in Celje, imajo okoli 37.000 prebivalcev, medtem ko so Koper s 26.305 prebivalci, Velenje s 25.473 in Novo mesto s 24.446 nekoliko manjša središča. V kategoriji mest z od 10.000 do 20.000 prebivalci so Ptuj, Kamnik, Jesenice, Trbovlje, Domžale, Nova Gorica, Škofja Loka, Izola, Murska Sobota, Logatec in Postojna.

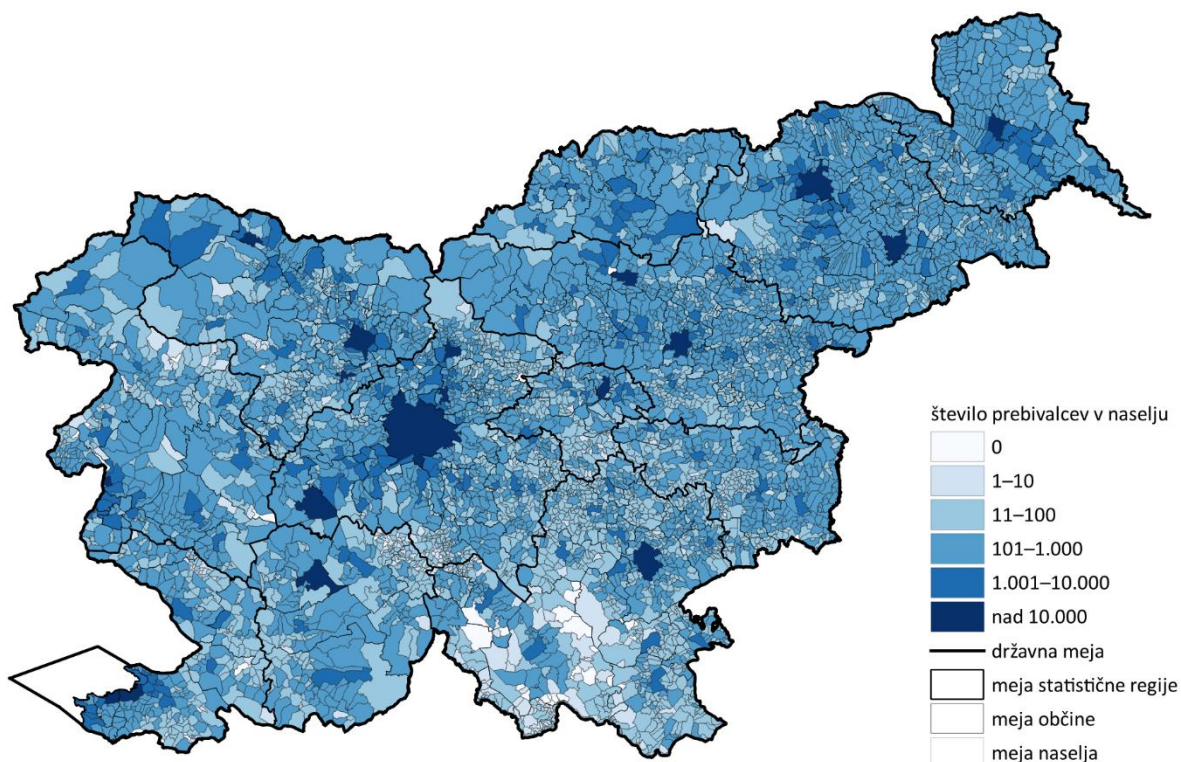
Vzorec poselitve v Sloveniji ostaja razpršen z velikim številom manjših naselij in nizko gostoto prebivalstva zunaj urbanih središč. Prebivalstvo se še naprej zgošča predvsem v večjih mestih in njihovih obmestnih naseljih, kar ustvarja pritiske na stanovanjsko oskrbo in zahteva ustrezno prostorsko načrtovanje, zlasti v regijah, ki se soočajo z intenzivnejšo rastjo prebivalstva in potrebo po stanovanjih.

Preglednica 29: Število naselij in prebivalstvo v njih v letu 2024 (vir: SURS, 2024).

Velikostni razredi naselij po številu prebivalcev	Naselja (št.)	(%)	Prebivalci (št.)	(%)	Sprememba števila prebivalcev glede na leto 2019	Sprememba števila prebivalcev v %
Slovenija	6.035	100,0	2.123.949	100,0	43.041	2,0
0	57	0,9	0	0,0	0	0,0
1–24	719	11,9	9.577	0,5	–516	–5,4
25–49	851	14,1	31.464	1,5	–905	–2,8
50–99	1.256	20,8	90.742	4,3	–973	–1,1
100–199	1.444	23,9	204.225	9,6	3.108	1,5
200–499	1.109	18,4	336.772	15,9	3.198	0,9
500–999	359	5,9	244.510	11,5	5.204	2,1
1.000–4.999	199	3,3	378.932	17,8	1.649	0,4
5.000–9.999	23	0,4	149.890	7,1	3.302	2,2
10.000–49.999	16	0,3	292.387	13,8	23.622	8,1
50.000+	2	0,0	385.450	18,1	5.328	1,4

Med letoma 2019 in 2024 se je v Sloveniji število prebivalcev povečalo za 43.041 (2,0 %). Največji porast prebivalstva so zabeležila naselja z od 10.000 do 49.999 prebivalci, ki so se skupno povečala za 23.622 prebivalcev (rast za 8,1 %), medtem ko sta se obe največji mesti povečali skupno za 5.328 prebivalcev, kar predstavlja 1,4-odstotno povečanje (Ljubljana 1,4 %, Maribor 1,3 %). Manjša naselja (do 99 prebivalcev) so beležila upad prebivalstva, pri čemer je bil ta največji v naseljih z do 24 prebivalci (zmanjšanje za 5,4 %). Ti podatki kažejo na trend selitve prebivalstva v večje urbane in suburbanizirane regije, kar še povečuje pritisk na urbana središča in njihovo infrastrukturo.

Slika 14: Število prebivalcev v naseljih za leto 2024 (vir: SURS, 2024).

Skupna gostota naseljenosti mestnih naselij se je med letoma 2020 in 2024 povečala za 0,7 %. Največjo rast so zabeležili Šmarje pri Jelšah (11,7 %), Mozirje (11,5 %) in Slovenj Gradec (5,5 %), medtem ko so nekatera naselja, kot so Črna na Koroškem (–8,3 %) in Spodnje Hoče (–7,1 %), doživela večje zmanjšanje gostote naseljenosti. Ti trendi izražajo selitvene vzorce, ki potrjujejo koncentracijo prebivalstva v določenih mestih, medtem ko se nekatera druga mesta soočajo z zmanjševanjem gostote prebivalcev. Na ravni celotne Slovenije se sicer kaže, da ni velikih sprememb v razporeditvi prebivalstva, temveč da prihaja predvsem do manjših premikov.

Kako se gostota naseljenosti spreminja tudi zaradi sprememb površin naselij, lepo ponazarja primer naselja Trebnje. Temu sta se leta 2023 priključila del naselja Primštal in naselje Dolenja Nemška vas. Kljub nenehni rasti števila prebivalcev med letoma 2019 in 2024 se je gostota naseljenosti zaradi povečanja površine naselja v letu 2023 zmanjšala.

Preglednica 30: Število prebivalcev, površina naselja in gostota naseljenosti v naselju Trebnje v obdobju 2019–2024 (vir: SURS, 2024).

Leto	Št. prebivalcev	Površina v km ²	Gostota naseljenosti
2019	3.863	4,1	944,1
2022	3.868	4,1	945,3
2023	3.892	4,7	836,9
2024	3.938	4,7	846,8

Opomba: Podatki za leti 2020 in 2021 niso na voljo.

V obdobju 2020–2024 ni prišlo do večjih sprememb v gostoti prebivalcev v urbanih središčih, ki tvorijo policentrični urbani sistem.

Funkcionalna urbana območja

Funkcionalno urbano območje (FUO) je funkcionalno povezano območje, ki združuje urbano središče in njegovo gravitacijsko zaledje. Velikost FUO je določena glede na dostopnost dobrin in storitev, ki jih središče nudi prebivalcem bližnjih in bolj oddaljenih območij. Ključna merila za določitev FUO vključujejo delež dnevni migracij na delo v središče, pri čemer je prag po metodologiji OECD in EUROSTAT določen pri 15 % delovno aktivnega prebivalstva. FUO se lahko medsebojno prekrivajo in ne pokrivajo nujno homogeno celotnega območja države. Uporabljajo se kot orodje za spremljanje prostorskih trendov in so pomemben instrument za uresničevanje ciljev skladnega prostorskega razvoja, ki so določeni v ReSPR50 (več v prilogi 2).

V letu 2023 je kar 175 občin v Sloveniji tvorilo FUO urbanega središča na prvi, drugi ali tretji ravni oziroma kar 16.397 km² (več kot 80 %) ozemlja države (slika 16). V občinah, ki so tvorile FUO, je živel skoraj 1.911.000 prebivalcev Slovenije (več kot 90 %). Največje število delovnih mest sta imeli središčni mestni občini Ljubljana in Maribor. Sledile so tri središčne občine druge ravni, to so mestne občine Celje, Kranj in Novo mesto. Šele na šestem mestu po številu delovnih mest je bila Mestna občina Koper (podrobna analiza je v prilogi 2). Na prvi ravni sta se prekrivali FUO Ljubljane in Kopra (slika 17) ter pet FUO na drugi ravni, FUO Slovenj Gradec, Velenje in Celje ter FUO Brežice-Krško-Sevnica in Novo mesto (slika 18). Na tretji prostorski ravni se FUO niso prekrivala (slika 19).

Glede na leto 2015 so se povečala vsa tri FUO na prvi ravni – po površini in številu prebivalcev se je najbolj povečalo FUO Ljubljana, po številu občin pa FUO Maribor (slika 17 in priloga 2). Na drugi prostorski ravni se je spremenilo pet FUO – po površini se je povečalo FUO Celje, zmanjšala pa so se FUO Nova Gorica, Murska Sobota, Ptuj in Velenje (slika 18). Ozemeljsko se FUO okoli urbanih središč tretji ravni niso spremenila (slika 19). Podrobna analiza sprememb FUO in posameznih kazalnikov je v prilogi 2.

Nekatera FUO, ozemlja katerih se niso spremenila v letih 2015 do 2023, so pridobila na številu prebivalcev (FUO Kranja, Novega mesta, Slovenj Gradca, Postojne, Brežic-Krškega-Sevnice, Domžal, Izole, Jesenic, Kamnika, in Škofje Loke), v drugih pa se je prebivalstvo zmanjšalo (FUO Hrastnik-Trbovlje-Zagorje ob Savi, Črnomelj, Dravograd, Kočevje, Ravne na Koroškem in Tolmin).

Primerjava števila delovnih mest v središčnih občinah FUO med letoma 2015 in 2023 je pokazala največje povečanje števila delovnih mest v občini Ljubljana (za skoraj 39.000). Na drugem mestu je občina Maribor (za več kot 8.500). Precej se je povečalo tudi število delovnih mest v občini Celje (za več kot 4.100) in v središčnih občinah FUO Brežice-Krško-Sevnica (za skoraj 3.500). Tudi v drugih središčnih občinah FUO na drugi in tretji ravni se je število delovnih mest povečalo, razen v občinah Idrija in Tolmin, kjer beležimo padec števila delovnih mest.

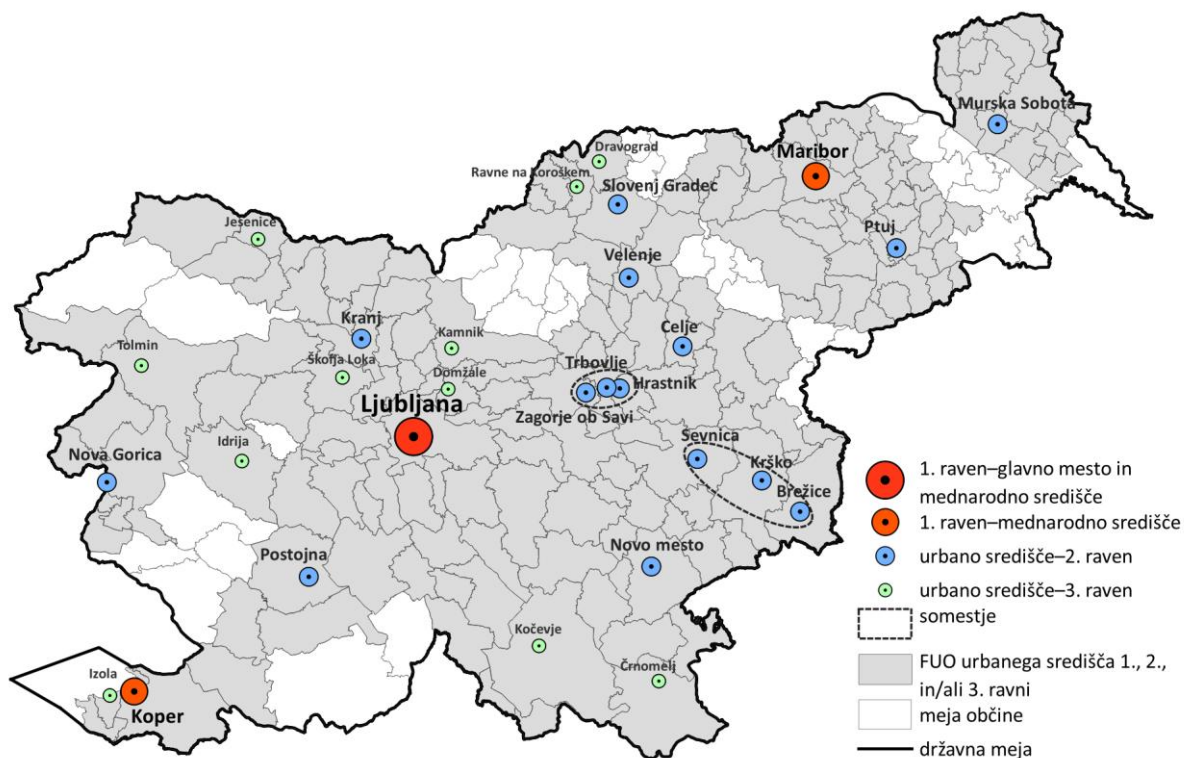
Preglednica 31: Razlika površin, občin, prebivalcev in delovnih mest v FUO urbanih središč od prve do tretje ravni po SPRS 2050 v obdobju 2015–2023 (Vir: lastni izračun, SURS, 2024).

Raven	FUO	Površina FUO		Občine v FUO		Prebivalci v FUO		Delovna mesta v središčni občini	
		km ²	%	število	%	število	%	število	%
1.	Ljubljana	466,85	7,1	5	8,6	70.735	8,4	38.809	18,9
1.	Maribor	416,77	28,6	8	33,3	50.706	20,8	8.551	15,4
1.	Koper	145,05	25	1	20	9.081	9,8	1.481	6,5
2.	Celje	34,81	3,6	1	9,1	4.437	3,2	4.169	15,4
2.	Kranj	0	0	0	0	2.399	2,5	2.582	11,5
2.	Novo mesto	0	0	0	0	3.814	4,6	2.301	10,4

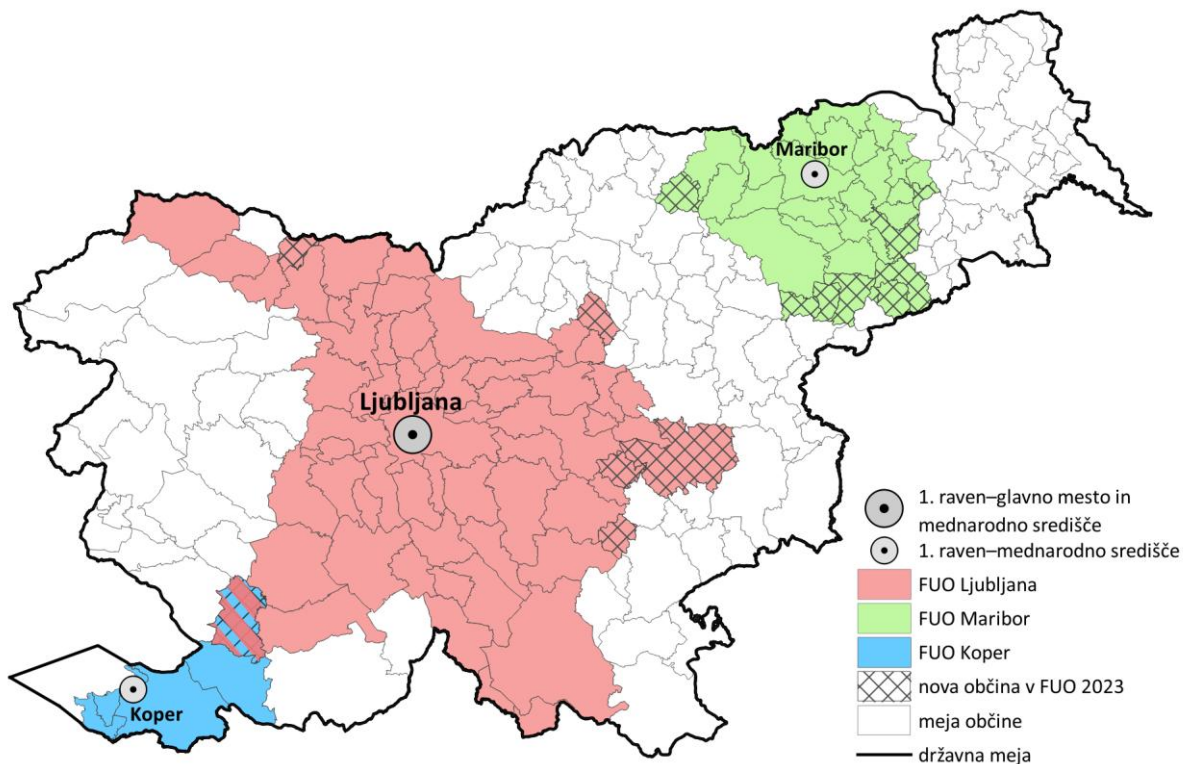
2.	Nova Gorica	-245,23	-28,8	-1	-14,3	-18.934	-24,5	586	4,2
2.	Murska Sobota	-12,02	-1,4	-1	-5,3	-2.690	-3,9	1.412	12,4
2.	Ptuj	-33,42	-5,2	0	0	-3.222	-4,7	1.990	16,5
2.	Slovenj Gradec	0	0	0	0	212	0,7	832	11,4
2.	Velenje	-53,54	-13,6	-1	-16,7	-2.404	-4,3	208	1,3
2.	Postojna	0	0	0	0	1.607	7,3	736	13,6
2.	Brežice-Krško-Sevnica	0	0	0	0	165	0,2	3.481	18,2
2.	Hrastnik-Trbovlje-Zagorje ob Savi	0	0	0	0	-1.055	-2,5	859	8,5
3.	Črnomelj	0	0	0	0	-270	-1,9	850	24,6
3.	Domžale	0	0	0	0	3.295	7,1	1.797	17,2
3.	Dravograd	0	0	0	0	-27	-0,3	346	15,3
3.	Idrija	0	0	0	0	-400	-2,4	-504	-8,9
3.	Izola	0	0	0	0	548	3,5	1.222	24,7
3.	Jesenice	0	0	0	0	1.035	3,4	714	11,2
3.	Kamnik	0	0	0	0	699	2,4	1.740	23,8
3.	Kočevje	0	0	0	0	-486	-2,8	750	18,7
3.	Ravne na Koroškem	0	0	0	0	-408	-1,6	112	2,3
3.	Škofja Loka	0	0	0	0	1.058	2,9	1.874	21,7
3.	Tolmin	0	0	0	0	-568	-3,7	-12	-0,3

Opomba: Pozitivne vrednosti pomenijo povečanje, negativne pa zmanjšanje.

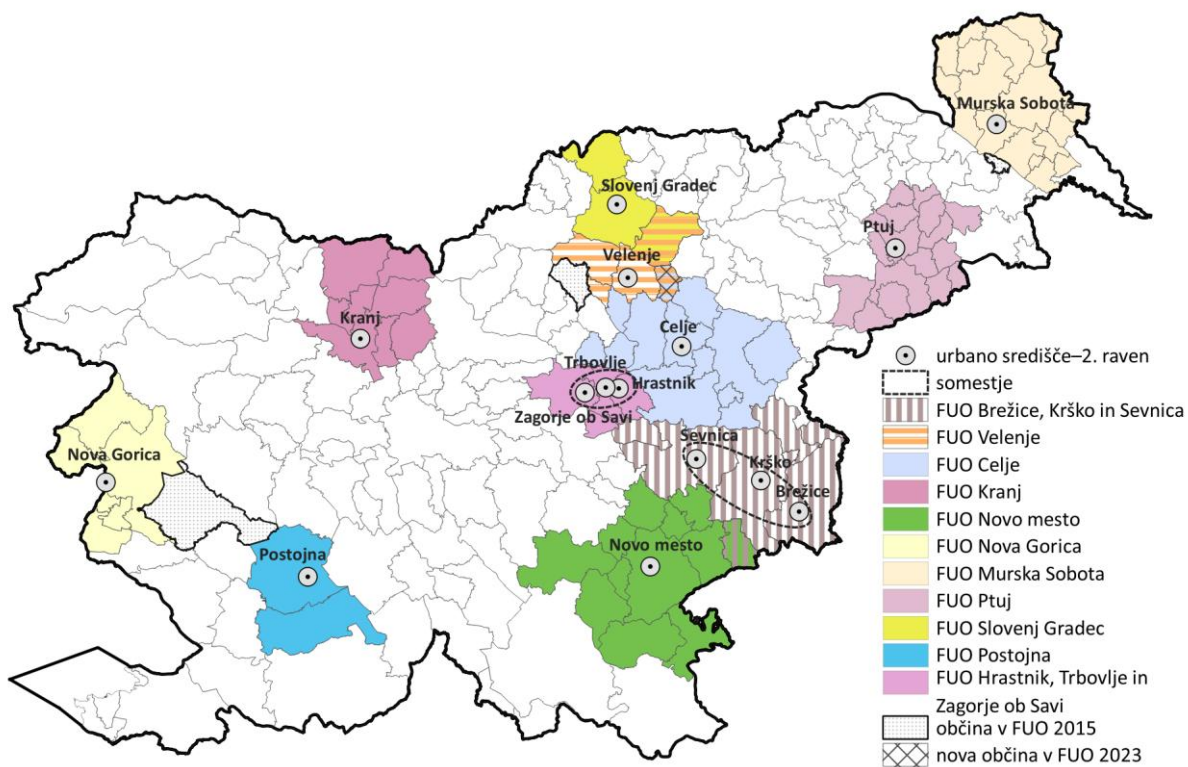
Slika 15: Občine, ki so tvorile FUU na prvi, drugi ali tretji prostorski ravni, v letu 2023 (vir: Drobne, 2024).

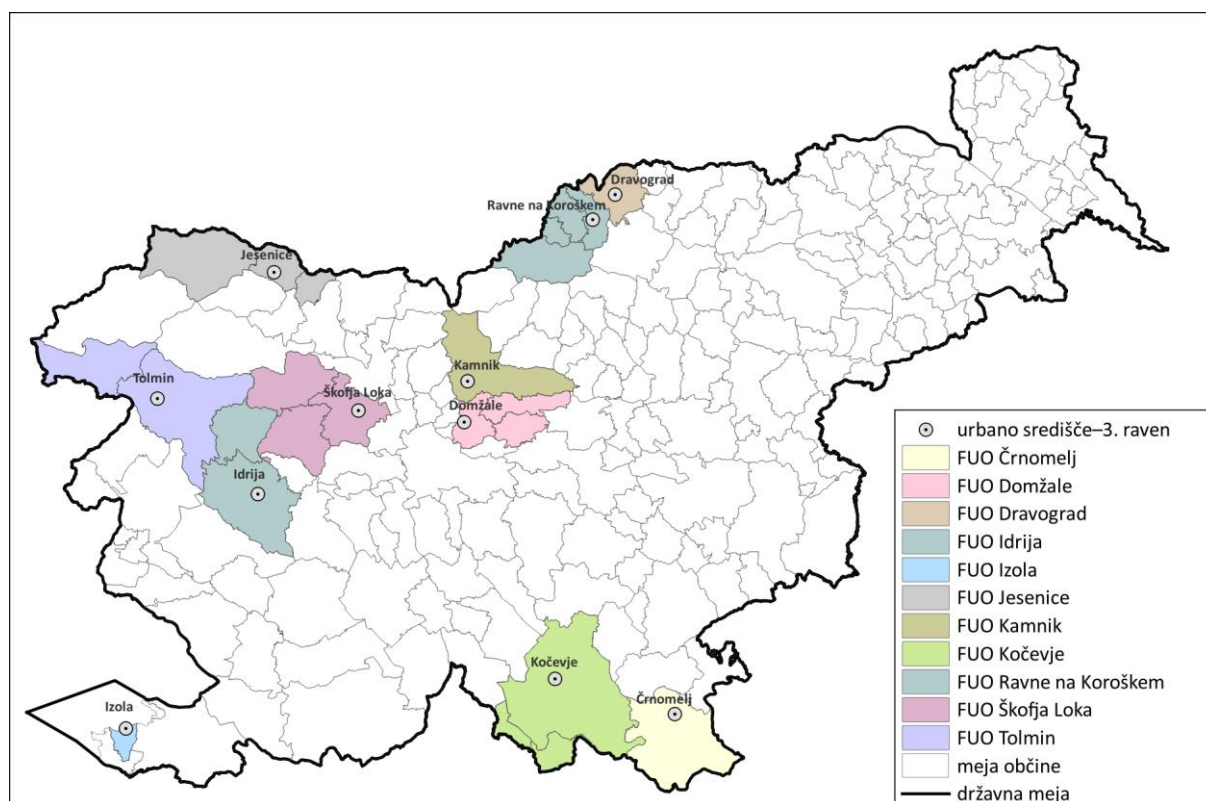
Slika 16: FOU urbanih središč po SPRS 2050 na prvi ravni v letu 2023 in razlika v obsegu glede na leto 2015 (vir: Drobne, 2024).

Slika 17: FOU urbanih središč po SPRS 2050 na drugi ravni v letu 2023 in razlika v obsegu glede na leto 2015 (vir: Drobne, 2024).

Slika 18: FUU urbanih središč po SPRS 2050 na tretji ravni v letu 2023 (vir: Drobne, 2024).

2.1.3 Javne površine v naseljih, zeleni sistemi in zelena infrastruktura

Odprt javni prostor

Zavedanje o pomenu javnega odprtega prostora za kakovost bivanja se v Sloveniji povečuje, kar je tudi trend po svetu in v Evropi. Javna površina v naseljih je praviloma odprta površina, ki jo sestavljajo grajene in zelene površine v splošni rabi. (ZUrep-3). Kakovost javnih odprtih površin (JOP) se izboljšuje. Prenove javnega prostora se izvajajo predvsem v mestnih jedrih in središčih naselij, urejajo se pešobmočja, preurejajo trgi, ulice, drevoredi, parki in druge zelene površine, nabrežja ipd., kar je zelo pozitiven trend. Hkrati pa se kakovosti, obsegu in dostopnosti javnih površin še vedno ne namenja dovolj pozornosti, predvsem to velja za urejanje javnih odprtih prostorov in skupnostnih prostorov tudi zunaj središč mest in naselij in za prilagajanja na podnebne spremembe, pri čemer je najpomembnejše, da se zagotavljajo ustrezno dostopne, velike in vzdrževane javne odprte zelene površine.

Participativni pristopi v urejanju javnega prostora se krepijo, več pozornosti se namenja uporabniškim potrebam in izkušnjam (humano oblikovanje, površine za aktiven življenjski slog, primerne za vse generacije ipd.). Sočasno potekajo tudi procesi, ki zmanjšujejo kakovost javnih odprtih površin in s tem kakovost bivanja. Ob neobstoju ustreznih alternativ javnega prometa so še vedno opazni naraščajoča motorizacija in krepitev teženj po rabi nekdanjih skupnih površin v stanovanjskih soseskah, kar nakazujejo številni postopki dodelitve lastništva zemljišč, ki spadajo k večstanovanjskim objektom.

Na račun kategorije javnega prostora, ki ni nujno v javni lasti, imajo mesta in naselja občutno več JOP, kot če bi bil uporabnikom dostopen le JOP v javni lasti. Vse od 50. in 60. do 80. let 20. stoletja je bilo zgrajenih veliko stanovanjskih sosesk, katerih skupne odprte površine so bile odprte za vsakogar – za sprehod, igro, druženje in druge primerne rabe prostora. Po osamosvojitvi se je bolj uveljavila pravica

do zasebne lastnine (Ustava RS, 33. člen), zato je treba ustrezno usklajevati pravico do zasebne lastnine, varnosti in kakovosti bivanja s potrebami po javni prehodnosti na podlagi javnega interesa.

Zelene površine in drugi JOP so ključne tudi pri prilagajanju na podnebne spremembe. Poleg neposrednih učinkov (npr. zmanjševanje toplotnih otokov) imajo tudi izobraževalne učinke za različne ciljne skupine. Ukrepov za prilagajanje na podnebne spremembe je veliko, predvsem so pomembni intenzivno ozelenjevanje, zadrževanje in ponikanje padavinske vode, omogočanje prevetrenosti, izogibanje prekrivanju tal ali zmanjševanju njihovega obsega, urejanje vodnih in razlivnih površin in podobno.

Za doseganje teh ciljev so potrebne prilagoditve obstoječih praks prostorskega načrtovanja in urbanističnega urejanja, tako da bodo JOP pomembna vsebina prostorskih aktov.

Zelene površine, zeleni sistemi in zelena infrastruktura

Zelene površine so ključne za kakovostno življenje prebivalstva v naseljih, predvsem zaradi koristi, ki jih imajo za zdravje, gibanje, kakovost zraka, blaženje toplotnih otokov, družbene stike in tudi za ohranjanje biotske raznovrstnosti v naseljih. Z usmeritvami ReSPRS50 naj bi se v prihodnosti krepil delež zelenih površin na območjih različnih namenskih rab v naseljih (npr. v stanovanjski, centralnih namenskih in drugih rabah), delež javnih odprtih površin, ki vključujejo grajene odprte površine in tudi zelene, pa naj bi obsegal vsaj 40 % ureditvenega območja posameznega naselja. Z evropskim zelenim dogovorom sta utemeljena ekološko-okoljski in tudi družbeni vidik oziroma preskrbljenost z zelenimi površinami za prebivalce in medsebojna povezanost teh površin, kar v Sloveniji združujemo v planskem instrumentu zeleni sistem naselja. Ta je že več let opredeljen v slovenski zakonodaji, v preteklih letih pa so bili izdelani priročnik DPR (Zeleni sistem v mestih in naseljih) in priporočila za vsebino izdelave zelenega sistema kot obvezne strokovne podlage za urbanistično zasnovo. Z razpisi (npr. sofinanciranje projektov v statističnih regijah v okviru ciljev evropske kohezijske politike na področju zelene infrastrukture) se občine spodbujajo k izdelavi projektov ozelenjevanja v naseljih.

Na pomembnost zelenih površin in naravnih prvin v naseljih vse bolj opozarja tudi splošna javnost, pomen ohranjanja zelenih površin v urbanih naseljih in pokritosti z drevesnimi krošnjami pa poudarja tudi Uredba EU o obnovi narave, v kateri je do leta 2027 predpisana tudi priprava nacionalnih načrtov za obnovo narave.

V letih 2022–2024 se je preskrbljenost naselij z javnimi zelenimi površinami obravnavala v okviru projekta *Priprava kazalnikov za oceno preskrbljenosti naselij z zelenimi površinami za telesno dejavnost v odprtem prostoru* (PREZENCA, 2024) za podporo prostorskemu načrtovanju in oblikovanju metodologije za izračun enakovredne preskrbljenosti z dostopnostjo do javnih zelenih površin in njihovo kakovost. Rezultati raziskave dveh občin so pokazali, da imajo prebivalci manjših naselij slabšo preskrbljenost s 5-minutno dostopnostjo do večnamenskih javnih zelenih površin v primerjavi s prebivalci testnega mestnega naselja, glavna razloga sta pomanjkanje teh površin in slabo stanje omrežja poti, primerne za hojo in kolesarjenje.

Zelena infrastruktura

ReSPRS50 na nacionalni ravni opredeljuje zeleno infrastrukturo kot širši, z evropskih strateških dokumentov izhajajoč okvir, ki jo tvori omrežje naravnih in polnaravnih območij in povezav med njimi. Vpenja se v širšo mrežo zelene infrastrukture, ki nastaja na območju strategije EU za alpsko regijo (EUSALP: Detail – EUSALP). Na regionalni in lokalni ravni se v skladu z ZUreP-3 zelena infrastruktura načrtuje z zelenimi sistemi regij in naselij. Medtem ko so zeleni sistemi že uveljavljen planski instrument (glej zgoraj), so zeleni sistemi regij element prve generacije regionalnih prostorskih planov, ki bodo predvidoma dokončani v letu 2027. V prihodnjih letih bo izziv povezava med zelenimi sistemi med

seboj in med različnimi ravnmi, saj lahko edino funkcionalno povezani zeleni sistemi tvorijo celovito in strateško omrežje zelene infrastrukture, ki zagotavlja koristi za prebivalstvo, naravo in gospodarstvo.

2.1.4 Krajske značilnosti prostora

Krajska značilnost je lastnost, ki opredeljuje značaj krajine. Nanjo vplivajo podnebne, geološke, reliefne in hidrografske značilnosti, površinski pokrov in raba tal. Krajske značilnosti tvorijo krajske vzorce, med katerimi so v Sloveniji najpogostejši (po vrstnem redu pogostnosti): gozdna slemena, pobočja in vrhovi v hribovitem svetu, ozke rečne doline z gozdnimi pobočji, gozdnata gričevja, mozaična krajina s trajnimi nasadi na gričevju, mozaična kmetijska krajina na gričevju, mozaične krajine na valovitem kraškem terenu, mozaične ravninske krajine, planote v kmetijsko gozdni rabi, celki, travnati vrhovi, slemena in pobočja v hribovitem svetu. V krajskih vzorcih lahko najdemo različne krajske prvne.

Na območju 82 izjemnih krajin (kar predstavlja 3,3 % Slovenije) je bilo ugotovljenih 108 krajskih prvin, od katerih so najpogostejše: gručasta naselja, cerkve, zvoniki, vodotoki, obvodna vegetacija, zaplate gozda, visokodebelni sadovnjak, zaselki, jase, košenice, senožeti, vrtače – kraške kotanje, skupine dreves in grmovnic. Za varstvo krajskih značilnosti je ključno ohranjanje lastnosti, zaradi katerih so deli krajine opredeljeni kot značilni ali prepoznavni (glej poglavje 2.1.5). Odločilni dejavniki za spreminjanje krajskih značilnosti so spremembe zaradi povečanega vpliva človeka na krajino (kot so urbani in infrastrukturni razvoj, širitev poselitve, intenzifikacija ter posodabljanje kmetijstva in gozdarstva, pridobivanje oz. raba virov ipd.) ali zmanjševanja človekovega vplivanja na krajino (kot so ekstenzifikacija kmetijske proizvodnje, opuščanje kmetijske obdelave in dejavnosti za ohranjanje narave oz. kulturne dediščine) (Golobčič idr., 2024). Pregleda nad spreminjanjem krajskih vzorcev, krajskih prvin in njihovega vpliva na krajske značilnosti v Sloveniji za zdaj še ni, posredno pa o tem nekaj povedo spremembe rabe prostora na podlagi dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč (glej grafikon 6 v poglavju 2.2.1).

2.1.5 Prepoznavnost naselij in krajine

Prepoznavnost naselij in krajine – temelj kakovostnega življenjskega prostora

Naravne, krajske in tipične (regionalno ali lokalno značilne) grajene strukture določajo identiteto prostora, ki se upošteva, ohranja in krepi v okviru urejanja prostora. Krepitev prostorske identitete je eno izmed načel urejanja prostora (ZUreP-3) in eden od ciljev ReSPR50. Ohranjanje prepoznavnosti naselij in krajine je pomembno tudi z vidika ohranjanja kakovosti življenjskega okolja in krepitev občutka pripadnosti kraju.

Prostorski razvoj je zaznamovan s številnimi izzivi, kot so podnebne spremembe, digitalizacija in energetski prehod, ter širšimi družbenogospodarskimi procesi, kot so gospodarska politika, delovanje nepremičninskega trga in globalizacija. Ti procesi vplivajo na spreminjanje prostorske podobe, zahtevajo prilagoditve v prostorskem načrtovanju ter vodijo do nepovratnih sprememb v urbanih in podeželskih območjih.

Temeljna izhodišča za ohranjanje prostorske identitete so bila postavljena pred več kot 30 leti (npr. s projekti Arhitekturna tipologija, Regionalna razdelitev krajskih tipov v Sloveniji, Izjemne krajine), v pripravi oziroma dokončane pa so že nove študije, ki nudijo strokovno podporo za določanje prepoznavnosti naselij in krajine v postopkih urejanja prostora na državni, regionalni in lokalni ravni. Z metodološkimi vprašanji o prepoznavanju in usmerjanju s prostorskim oblikovanjem ustvarjane identitete se je ukvarjal CRP Arhitekturne tipologije in arhitekturne krajine in regije Slovenije (Fikfak idr., 2023). Projekt med drugim poudarja pomen ohranjanja regionalnih arhitekturnih značilnosti in

kulturne dediščine kot pomembnih elementov pri oblikovanju identitete prostora. Poleg tega so za oblikovanje sodobne identitete prostora ključni tudi novi morfološki vzorci, stavbne tipologije in arhitekturni izrazi iz polpreteklega in sodobnega časa, ki izražajo spremembe v načinu življenja, mobilnosti in urbanizaciji predvsem predmestnih in obmestnih prostorov. Za doseganje funkcionalnosti in harmoničnosti podobe poselitvenih območij je ključna integracija sodobnih arhitekturnih elementov z upoštevanjem tradicionalnih vzorcev.

V letu 2024 se je končal CRP o regionalni razdelitvi krajinskih tipov in izjemnih krajinah v Sloveniji (Golobič idr., 2024²), ki vključuje tipološko preveritev krajinskih enot ter ažuriranje prepoznavnih in izjemnih krajin. Na krajinskih območjih se namreč zaradi pritiskov ali opuščanja rabe spreminja vizualna vrednost krajine (npr. zaraščanje, propadanje suhozidov in teras; pozidava s tipološko neustreznimi stavbami), kar vpliva na krajinske prvine in njihovo prepoznavnost. Rezultat vrednotenja je seznam prepoznavnih krajinskih podenot v petih krajinskih regijah (alpski, predalpski, subpanonski, primorski, kraški). Zaradi določanja prepoznavnosti na ravni krajinskih podenot se je obseg takih območij nekoliko povečal v krajinah alpske regije (Planica s Tamarjem, Trenta itd.), najbolj v regijah kraške krajine notranje Slovenije (Snežnik, Javorniki, Kočevski Rog) subpanonske krajine (Zahodno in Osrednje Goričko, poplavno območje ob Muri, Osrednje Slovenske gorice itd.), zmanjšal pa v delu primorske regije. Vseh izjemnih krajin je 82 in obsegajo 3,3 % Slovenije. So različnih velikosti – od največje, ki obsega približno 27 km² (Bohinj) –, do najmanjše – Log pod Mangartom (0,18 km²). Novodoločenih izjemnih krajin je 14, in sicer Brezovica, Čepovanski dol, Kubed, Mali Vrh, Planina v Lazu in Ogradi, Sveti Primož nad Muto, Šentviška Gora, Vedrijan in dolina Vedrijanščka, Velika Goba, Veliko Polje, Vinomer – Vidošiči in Zgornja Kolpa (Ribjek - Kuželj). Novo stanje na področju izjemnih krajin je pokazalo, da so prostorske spremembe v 19 nekoč opredeljenih izjemnih krajinah tako velike, da ta območja ne ustrezajo več merilom izjemnosti, zato jih v novem popisu ni več. Taka so: Adergas, Brunk, Gadova peč, Gradišče, Haloze, Izola, Koprivna, Koreno, Marija Snežna (Podgorski kras), Osredek, Resnik – Skomarje, Rovte, Rožar pri Tinjanu, Šmartno, Šmihel, Velika Slevica, Vrtača pod Čebulovico, Zelše in Žirovnica³.

Za uspešno ohranjanje prepoznavnosti naselij in krajine je nujno medsektorsko sodelovanje: med prostorskim načrtovanjem, urejanjem naselij, kmetijstvom, turizmom, varstvom kulturne dediščine in drugimi sektorji. Tak celostni pristop z vključevanjem vseh deležnikov (NUP-i, RRA, občine, vodstvo regijskega parka) je bil uporabljen tudi pri novejši pripravi Vzorčnega primera 1 (Gantar idr., 2024⁴), kjer je predvsem sodelovanje z lokalnimi in regionalnimi deležniki bistveno pripomoglo h kakovostni in celoviti zasnovi.

Stanje v prostoru in trendi na področju prepoznavnosti prostora

Kljub strategijam in usmeritvam za ohranjanje kakovosti in prepoznavnosti naselij in krajine, ki so bile opredeljene npr. v SPRS (2004), ReSPR50 in Arhitekturni politiki Slovenije (Žižič, 2018), se v slovenskem prostoru še vedno soočamo s številnimi izzivi. Spremembe v prostoru, do katerih prihaja v zadnjih letih, pogosto ne upoštevajo obstoječih prostorskih kakovosti in prispevajo k zmanjševanju prepoznavnosti, stanje v prostoru se opazno slabša, nova naselja in širitve pogosto ne upoštevajo prostorskih danosti in značilne arhitekturne in krajinske tipologije, novozgrajene stavbe so generične in v prostoru delujejo kot tujki. Primeri takih gradenj so pogosti predvsem v bližini večjih mest (npr. Žeje in Brezovica pri Ljubljani, Sv. Duh pri Škofji Loki, Lovrenc na Pohorju in Miklavž na Dravskem polju pri Mariboru idr.).

² <https://pis.eprstor.gov.si/pis/urejanje-prostora/strokovne-podlage/krajina>.

³ Poimenovanja krajinskih enot so povzeta po Golobič idr., 2024. Ker so krajinske enote navadno manjše od uveljavljenih prostorskih enot, npr. Posavsko hribovje, poimenovanje krajinskih podenot natančneje določa lego ali značilnosti z dodatnimi opredelitvami, npr. zahodno Posavsko hribovje, ravninsko območje Prekmurja ipd.

⁴ <https://pis.eprstor.gov.si/pis/urejanje-prostora/strokovne-podlage/strokovne-podlage-rpp>.

Prostorska prepoznavnost se še posebej hitro izgublja na območjih z večjimi razvojnimi pritiski, kot so območja ob avtocestnem križu.

Razpršena gradnja in urbanizacija podeželja sta vse bolj pereči. Neprimerno umeščeni objekti, ki ne upoštevajo lokalne morfologije in tradicije, ter povečana prometna obremenitev in prostoru neprilagojeno načrtovanje prometne infrastrukture negativno vplivajo na kakovost življenja in vidno podobo krajine. Podobo prostora spreminjajo tudi posledice podnebnih sprememb, ki se kažejo v pogostejših ekstremnih vremenskih pojavih, kot so suše, poplave in plazovi, ter so izziv tudi na področju uvajanja novih stavbnih tipologij in tehničnih rešitev, pri čemer bi določene rešitve lahko prevzeli iz sodobne interpretacije tradicionalne gradnje (npr. pasivno hlajenje in senčenje stavb).

Turizem je pomemben dejavnik gospodarskega razvoja, vendar lahko njegova čezmerna rast privede do preobremenjenosti infrastrukture, degradacije okolja in izgube lokalne identitete. Posebej problematična sta načrtovanje in gradnja turističnih zmogljivosti, ki ne upoštevajo obstoječega poselitvenega vzorca in krajinske tipologije (npr. glamping v obliki sodov ali čebeljega satovja), čezmerna obremenitev prostora s preštevilnim obiskom, ki ga domače prebivalstvo občuti kot vpliv na kakovost življenja, predvsem v alpskem prostoru, na obali in v nekaterih mestih, npr. Ljubljana.

Energetska tranzicija je nujna za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov. Gradnja novih energetskih objektov, kot so vetrne in sončne elektrarne, vpliva na vidno podobo naselij in krajine, zahteva gradnjo dodatne infrastrukture (npr. energetske omrežje in dostopne poti), vendar je premalokrat podvržena presoji z vidika vpliva na prostor.

Ohranjanje prepoznavnosti v prostorskem načrtovanju

Občine kot ključni akterji prostorskega načrtovanja se zaradi pomanjkanja kadrov, finančnih sredstev in jasnih vizij pogosto soočajo s težavami pri vključevanju prepoznavnosti v svoje dokumente. Strokovne podlage so pogosto pomanjkljive ali jih ni, kar otežuje sprejemanje odločitev, ki bi upoštevale dolgoročne učinke na prostor. Prostorska regulacija ni vedno dovolj jasna in dosledna, kar omogoča različne interpretacije in izjeme. Ozaveščenost javnosti o pomenu ohranjanja prepoznavnosti in kakovosti prostora je na splošno nizka, kar se izraža v individualnih posegih v prostor, ki krnijo prostorsko identiteto. Okrepiti je treba sodelovanje med različnimi akterji, vključno z občinami, strokovnjaki, nevladnimi organizacijami in državnimi institucijami, zagotoviti finančna sredstva za strokovne podlage ter izboljšati prostorske akte in njihovo izvajanje. Že več let stroka in javnost neuspešno opozarjata na pomanjkanje in neučinkovitost inšpekcijskega nadzora. Stanje v prostoru se slabša tudi zaradi rahljanja postopkov pri prenovah, kjer ni mehanizma za preverjanje ustreznosti predlaganih posegov (kot je bila pred leti uveljavljena »priglasitev del«), pogosto tako investitorji pri prenovah ne upoštevajo določil za oblikovanje stavb, ki veljajo za novogradnje (npr. neupoštevanje predpisane barve kritine pri zamenjavi, neustrezna izbira fasadnih barv in okrasja), kar bistveno prispeva k slabšanju podobe in enotnosti naselij.

Opaziti pa je mogoče tudi nekatere pozitivne primere. Vse več občin aktivno sodeluje pri razvoju in izvajanju strategij za ohranjanje prostorske identitete (npr. občini Idrija in Cerknica s pripravo priročnikov za oblikovanje stavb). Civilna družba ima vse pomembnejšo vlogo pri ozaveščanju javnosti in spodbujanju trajnostnega razvoja. Tudi zasebni sektor vse pogosteje prepozna pomen ohranjanja kulturne dediščine in vlaga v projekte, ki združujejo tradicijo in sodobnost. Raziskovalna sfera razvija nove metodologije za analitične in načrtovalske pristope na področju ohranjanja prostorske identitete (npr. CRP Arhitekturne tipologije in arhitekturne krajine in regije Slovenije ali CRP Prenova Regionalne razdelitve krajinskih tipov in izjemnih krajin v Sloveniji ter njihova digitalizacija). V sistemu prostorskega načrtovanja pa je bilo uvedeno in s priporočili državnega prostorskega reda (DPR) tudi metodološko opredeljeno novo orodje za usmerjanje in nadzor prostorske podobe – Odlok o urejenosti naselij in krajine. Na njegovi podlagi lahko občine oblikujejo smernice za izboljšanje podobe svojega prostora. V prihodnje bo treba oceniti kakovost vsebin in izvajanje teh.

2.2 Raba prostora in zemljišč

V prostorskem načrtovanju se uporabljajo različne vrste rab prostora in zemljišč. Za pripravo prostorskih analiz, bilanc rab prostora ali trendov prostorskega razvoja je pomembno, za katere namene se uporabljajo različne vrste rab prostora, kateri podatki so dostopni in čemu so namenjeni. Raba prostora, ki prikazuje, kako in za kateri namen se trenutno uporablja določeno zemljišče, imenujemo dejanska raba prostora.

Dejanska raba prikazuje trenutno funkcionalno razsežnost ali družbenogospodarsko uporabo območja, npr. stanovanjska, industrijska, trgovska, kmetijska, gozdna ipd. V Sloveniji nimamo vzpostavljene enotne podatkovne baze dejanske rabe prostora, temveč tri ločene evidence: evidenco dejanske rabe poseljenih zemljišč (podatke vodi MNVP), dejansko rabo zemljišč javne cestne in železniške infrastrukture (podatke vodi MZI) ter evidenco dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč (podatke vodi MKGP). Podatki v navedenih zbirkah podatkov so zbrani z različnim namenom, zato medsebojno niso neposredno primerljivi, v omejenem obsegu pa omogočajo izvedbo prostorskih analiz z upoštevanjem metodoloških posebnosti.

Namenska raba prostora je s prostorskimi akti (OPN, PRO) določena raba površin in objektov, ki ob upoštevanju pretežnosti in prepletanja dopustnih dejavnosti določa namen, za katerega se lahko te uporabljajo. Gre za načrtovano funkcionalno razsežnost ali družbenogospodarski namen območja. Podatki o namenski rabi prostora se na podlagi sprejetih prostorskih aktov občin zbirajo v prostorskem informacijskem sistemu, ki ga vodi MNVP.

2.2.1 Dejanska raba prostora

S spremljanjem sprememb dejanske rabe prostora je mogoče opazovati vplive na prostor in posledice širitve ali nazadovanje določenih družbenih in gospodarskih dejavnosti (npr. širitev prometnega omrežja ali stanovanjskih površin) ter tudi naravnih procesov (npr. zaraščanje). V poročilu so navedeni podatki o površinah različnih vrst dejanskih rab iz Evidence dejanske rabe poseljenih zemljišč, kot so navedeni v predlogu poseljenih zemljišč. Iz teh podatkov ni mogoče ugotoviti trendov sprememb rab tovrstnih zemljišč, saj je šlo za enkratni zajem podatkov.⁵

Trendi sprememb dejanske rabe prostora so prikazani na podlagi podatkov Evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč, ki je primarno namenjena ugotavljanju dejanskega stanja kot pogoja za izvajanje ukrepov skupne kmetijske politike EU. Ker se podatki ažurirajo na tri leta, so primerni za analize sprememb različnih kategorij zemljišč in spremljanje trendov. V preglednici so prikazani podatki o površinah posameznih vrst rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč za leti 2020 in 2024, v katerih so bile zaznane največje spremembe površin.

⁵ Pri izvedbi analize sprememb v rabi zemljišč po dejanski rabi pozidanih zemljišč še niso bili uporabljeni podatki iz matične evidence o dejanski rabi pozidanih zemljišč, saj se ta še vzpostavlja. Vzpostavitev evidence dejanske rabe pozidanih zemljišč bo potekala sočasno s fazno vzpostavitvijo evidence stavbnih zemljišč. Trenutno je končana prva faza, v kateri je bil v okviru masovnega zajema poseljenih zemljišč pripravljen predlog poseljenih zemljišč in dejanske rabe poseljenih zemljišč. V naslednji fazi se bodo pri določevanju dopolnjenega predloga poseljenih zemljišč uporabili še podatki o gradbenih parcelah stavb, podatki o pripadajočih zemljiščih javne cestne in javne železniške infrastrukture in drugi podatki o pozidanih zemljiščih.

Preglednica 32: Absolutna sprememba dejanske rabe v hektarjih za izbrane vrste dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč v Sloveniji za leti 2020 in 2024 (vir: Evidenca dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč, MKGP, 2024, https://rkg.gov.si/arhiv/RABA_Verzije/index.html).

Vrste dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč	Površina leta 2020 (ha)	Površina leta 2024 (ha)	Absolutna sprememba površin (ha)
njive in vrtovi	181.432	180.085	-1.347
trajni nasadi	53.239	51.386	-1.853
travniške površine	363.591	363.272	-318
druge kmetijske površine	72.878	73.644	-766
gozd	1.197.706	1.197.714	-8
pozidano in sorodno zemljišče⁶	113.286	115.611	+2.325
drugo	46.102	46.526	+423

Med letoma 2020 in 2024 je bilo v Sloveniji približno 2.099.406,3 ha površin kmetijskih in gozdnih zemljišč. Na 96,6 % teh ni prišlo do sprememb dejanske rabe. Spremembe so bile pri 71.168,1 ha površin. Pri večini teh gre za prostorske »izmenjave« površin, ki ne vplivajo na spremembe v absolutnih vrednostih na državni ravni. Absolutne spremembe so predstavljene v zgornji tabeli, vse spremembe pa v grafikonu 6.

Do največjega absolutnega zmanjšanja površin je prišlo pri trajnih nasadih ter njivah in vrtovih, obe kategoriji nad 1.000 hektarjev, do manjših sprememb pa tudi pri travniških in drugih kmetijskih površinah. Do majhnega povečanja je prišlo pri gozdnih površinah, večina zmanjšanj kmetijskih površin pa je na račun pozidanih in sorodnih zemljišč, ki so se povečala za 2.325 ha.

⁶ Kategorija »pozidano in sorodno zemljišče« v dejanski rabi pozidanih in gozdnih zemljišč vključuje zemljišča, ki niso v kmetijski ali gozdni rabi. V analizi se upoštevajo kot ocena obsega pozidanih zemljišč, saj ne ustrezajo popolnoma površinam pozidanih zemljišč, kot so opredeljena v ZUreP-3.

Grafikon 6: Prikaz spremembe dejanske rabe prostora za izbrane kategorije dejanske rabe za Slovenijo v obdobju 2020–2024 (vir: Evidenca dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč, MKGP, 2024, https://rkg.gov.si/arhiv/RABA_Verzije/index.html).

Na levi strani grafikona so po vrstah dejanske rabe (v ha) prikazane površine v 2020, ki so se spremenile, na desni strani pa so te v letu 2024 razporejene med druge vrste dejanske rabe. Obarvane linije ponazarjajo, kolikšen delež spremenjenih površin znotraj določene vrste dejanske rabe je prešel v katero drugo vrsto dejanske rabe med letoma 2020 in 2024. Npr. pri kategoriji njive in vrtovi je prišlo do spremembe rabe na 11.656 ha površin. Kot ponazarjajo linije, je največji delež teh prešel v travniške površine, nato sledijo trajni nasadi ter pozidana in sorodna zemljišča. Na desni strani diagrama so v kategoriji njive in vrtovi opazna povečanja za 10.310 ha, v največjem delu na račun travniških površin. Glede na vrednosti na levi in desni strani grafikona lahko govorimo o absolutnem zmanjšanju površin, kategoriziranih kot njive in vrtovi, za 1.347 hektarjev, ostalo pa se navezuje na »izmenjevanje« površin dejanske rabe, ki ne vpliva na končne absolutne vrednosti in kaže le prostorske spremembe. Največ takih izmenjav je pri travniških površinah, pri katerih beležimo 25.566 ha sprememb, ki pa v absolutnih vrednostih predstavljajo le zmanjšanje za 318 ha (1,2 %).

Podatki o povečanju površin pozidanih in sorodnih zemljišč so zaskrbljujoči predvsem v okviru uresničevanja določb različnih nacionalnih strateških dokumentov, npr. ReSPR50 o prednosti celovite prenove naselij in prenove razvrednotenih območij pred širitvami na nove površine, RENPVO20-300 (DZRS, 2020) o zmanjšanju neto rasti površin pozidanih zemljišč, in evropske politike o zmanjševanju spreminjanja kmetijskih zemljišč v stavbna (Evropska agencija za okolje, 2023). Povečevanje površin neobdelanih kmetijskih zemljišč in območij dreves in grmičevja pa potrjuje nadaljevanje procesov opuščanja kmetijske rabe in posledičnega zaraščanja kljub prepoznanemu pomenu samooskrbe, kratkih dobavnih verig in dejstvu, da je osnovni pogoj za zagotavljanje samooskrbe varovanje kmetijskih zemljišč (Računsko sodišče, 2021). Več o trendih na področju kmetijstva in gozdarstva je navedeno v poglavju 2.4.4.

Povečanje tovrstnih sprememb v prostoru se kaže tudi v krepitvi teženj po večanju ali razglašanju novih zavarovanih območij in urejanju statusov zavarovanih območij. V letu 2024 je bil tako ustanovljen in zavarovan regijski park Pohorje, ki zajema 5.200 ha površin v šestih občinah: Zreče, Vitanje, Mislinja, Lovrenc na Pohorju, Ruše in Slovenska Bistrica. Poleg Notranjskega regijskega parka, Škocjanskih jam in Kozjanskega je to četrti regijski park v državi. Nacionalni program varstva okolja 2020–2030 (RENPVO20-30; DZRS, 2020) predvideva ustanavljanje novih zavarovanih območij na naravovarstveno najbolj občutljivejših območjih, ki potrebujejo ureditve in upravljanje: Kočevsko, Planinsko polje, Dragonja in Mura, s čimer se bo površina zavarovanih območij povečala za najmanj 2 %. Pomorski prostorski plan Slovenije (2021) pa predvideva zaščito naravnih delov morske obale z razširitvijo območja naravnega spomenika Rt Madona in Krajinskega parka Strunjan (glej poglavje 3.2.6). Zaradi zastarelosti posameznih aktov o zavarovanju (npr. Kozjanski park), bo treba obnoviti zavarovanje, kar prinaša priložnost za vzpostavitev ustreznih ureditev in preveritev opredelitve.

2.2.2 Namenska raba prostora

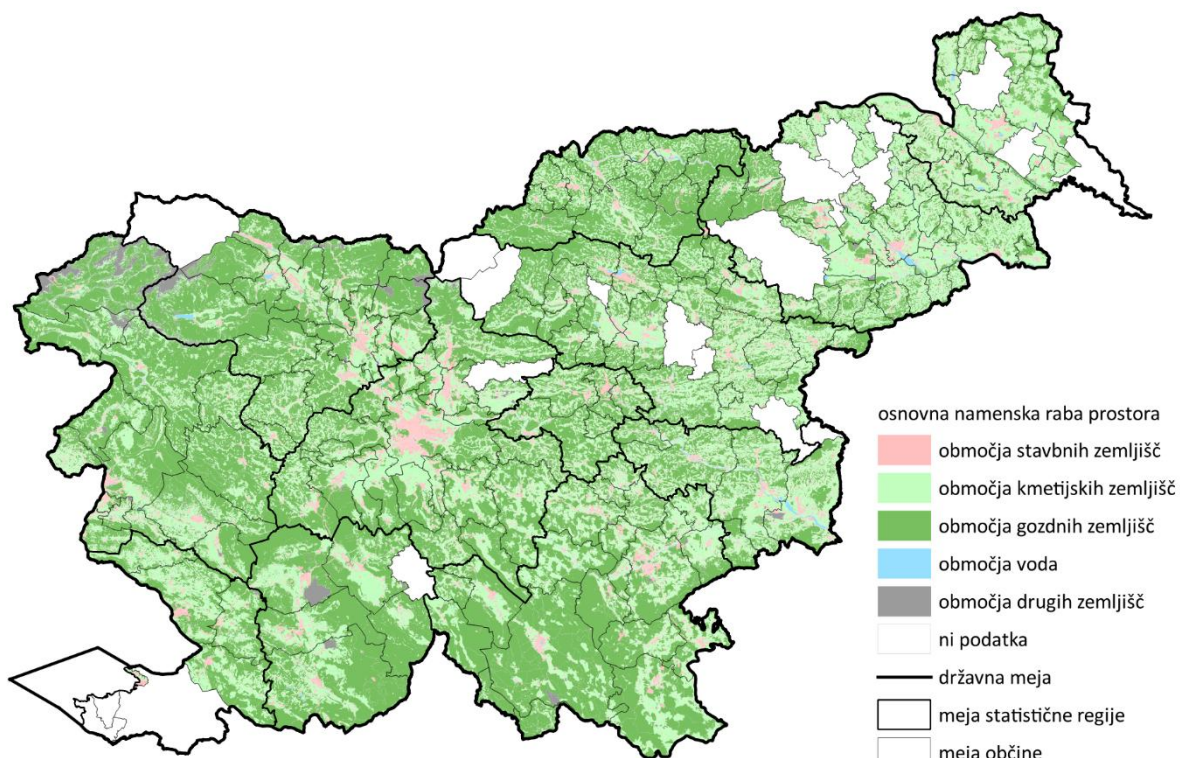
Zemljišča se lahko uporabljajo za različne namene, kot so bivanje, gospodarske (npr. kmetijstvo, gozdarstvo, proizvodnja idr.), prostočasne in druge dejavnosti. Za njihovo izvajanje je potreben ustrezno opremljen prostor. Dejavnosti se v prostoru razporejajo z načrtovanjem rabe prostora z upoštevanjem racionalne organizacije dejavnosti. To je ena izmed osnovnih nalog prostorskega načrtovanja. Glede na razvojne potrebe se lahko načrtujejo nove dejavnosti ali preoblikujejo obstoječe tako, da se ob upoštevanju varstvenih zahtev izkoristijo prostorski potenciali za prihodnji družbeni in gospodarski razvoj določenega območja na način, ki omogoča tudi varovanje predvsem kakovostnih kmetijskih, gozdnih in vodnih zemljišč.

Namenska raba prostora je načrtovana raba prostora oz. s prostorskimi akti določena raba površin in objektov. Določa se glede na pretežno oz. prevladujočo rabo, omogoča pa kombinacijo tudi z drugimi dejavnostmi, ki se medsebojno dopolnjujejo ter hkrati ne poslabšujejo pogojev za bivanje, delo in izvajanje drugih dejavnosti. Na določitev namenske rabe prostora vplivajo naravne danosti, njihove značilnosti pa pogojujejo, kako se bodo v prostoru razvijali naselja in dejavnosti.

Namenska raba prostora na ravni Slovenije

Podatki o namenski rabi prostora (ONRP) iz občinskih prostorskih načrtov (OPN) in prostorskih redov občin (PRO) so osnova za analizo ONRP v Sloveniji. Ker je v Sloveniji do leta 2024 od vseh 212 občin OPN sprejelo 186 občin, PRO pa tri (Ig, Radovljica in Odranci), temelji analiza namenske rabe prostora le na podatkih 189 občin.

Slika 19: Informativni zbirni sloj ONRP na podlagi sprejetih OPN in PRO v Sloveniji v letu 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).

Opomba: Za občine, ki nimajo sprejetih OPN ali PRO, ni podatkov.

Do konca leta 2024 ni imelo sprejetih OPN ali PRO 23 občin, do leta 2020 pa 35. Med občinami, ki do leta 2024 še niso sprejele OPN, so bile: Beltinci, Bistrica ob Sotli, Bloke, Celje, Izola, Kobilje, Koper, Kozje, Kranjska Gora, Lenart, Lendava, Luče, Lukovica, Maribor, Miklavž na Dravskem polju, Pesnica, Piran, Puconci, Slovenska Bistrica, Šmartno ob Paki, Solčava, Štore in Sveta Ana. Med 12 mestnimi občinami do leta 2024 tri še vedno niso imele veljavnega OPN, in sicer mestne občine Maribor⁷, Celje in Koper.

Na podlagi razpoložljivih podatkov o namenski rabi prostora je bilo mogoče izračunati bilanco ONRP za 1.810.635 ha oz. 89 % slovenskega ozemlja od 2.027.106 ha zemljišč v Sloveniji (preglednica 33).

Preglednica 33: ONRP v hektarjih in odstotnih deležih po kategorijah na podlagi podatkov sprejetih OPN in PRO za Slovenijo za leto 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).

Osnovna namenska raba prostora na ravni Slovenije (podatki za 189 občin)	Površina (ha)	(%)
območja stavbnih zemljišč	122.027	6,7
območja kmetijskih zemljišč	585.545	32,3
območja gozdnih zemljišč	1.058.827	58,5
območja voda	15.799	0,9
območja drugih zemljišč	28.437	1,6
SKUPAJ	1.810.635	100,0

⁷ MO Maribor je OPN sprejela februarja 2025, vendar podatki o ONRP iz OPN Maribor še niso zajeti v analizi.

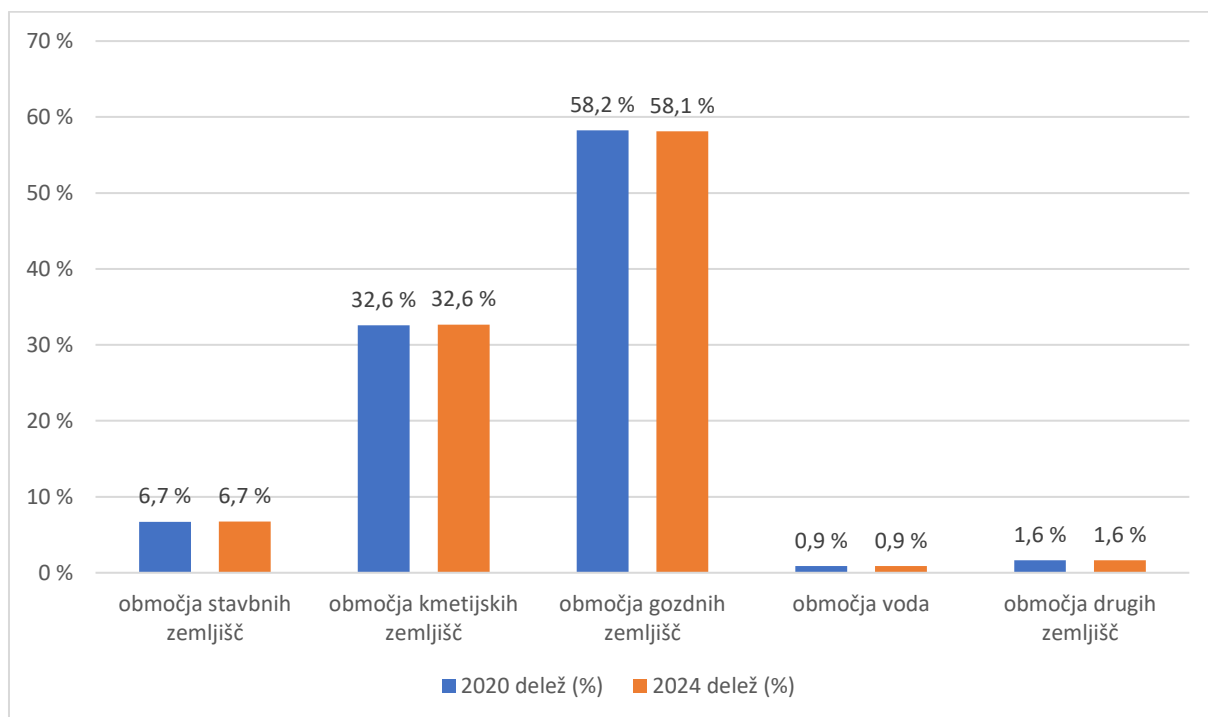
V Sloveniji je bilo v OPN in PRO leta 2024 z 1.058.827 ha oz. 58,5 % določenih največ območij gozdnih zemljišč, sledila so območja kmetijskih zemljišč s 585.545 ha oz. 32,3 %. Območij stavbnih zemljišč je 122.027 ha oz. 6,7 %, najmanj pa je bilo območij drugih zemljišč 28.437 ha oz. 1,6 % in območij voda 15.799 ha oz. 0,9 % (preglednica 33).

Spremembo ONRP med letoma 2020 in 2024 je mogoče primerjati samo za občine, ki so imele sprejet OPN ali PRO do vključno leta 2020 (177 občin), ne pa tudi za občine, ki so OPN sprejele po letu 2020. Primerjava osnovne namenske rabe med letoma 2020 in 2024 izkazuje manjše povečanje površin stavbnih zemljišč, in sicer za 337 ha (0,3 %). Povečala se je tudi površina kmetijskih zemljišč, in sicer za 1.398 ha (0,3 %), obenem se je zmanjšal delež gozdnih zemljišč za 1.861 ha oziroma -0,2 % (preglednica 34).

Preglednica 34: Sprememba kategorij ONRP v hektarjih in odstotnih deležih na podlagi primerjave podatkov OPN in PRO, sprejetih do leta 2020 za Slovenijo, za leti 2020 in 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).

Osnovna namenska raba prostora (primerjava podatkov 177 občin)	2020 skupna površina (ha)	2020 delež (%)	2024 skupna površina (ha)	2024 delež (%)	2020 : 2024, razlika (ha)	2020 : 2024, razlika (%)
območja stavbnih zemljišč	115.769	6,7	116.105	6,7	337	+0,3
območja kmetijskih zemljišč	561.648	32,6	563.046	32,6	1.398	+0,3
območja gozdnih zemljišč	1.004.467	58,2	1.002.606	58,1	-1.861	-0,2
območja voda	14.909	0,9	14.938	0,9	29	+0,2
območja drugih zemljišč	28.063	1,6	28.128	1,6	64	+0,2
skupna površina	1.724.855	100,0	1.724.823	100,0	-32	

Grafikon 7: Razlika v površinah kategorij ONRP 2020–2024 na podlagi primerjave podatkov OPN in PRO, sprejetih do leta 2020 za Slovenijo, za leti 2020 in 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).

Namenska raba prostora na ravni regij

Bilance površin posameznih kategorij ONRP se med statističnimi regijami razlikujejo zaradi različnih naravnih danosti in različnega razvoja osnovnih dejavnosti v prostoru, poselitve, kmetijstva, gozdarstva in infrastrukture ter razlik v velikosti posameznih statističnih regij (preglednica 35).

V Sloveniji je bilo leta 2024 največ stavbnih zemljišč v osrednjeslovenski regiji (23.110 ha), najmanj pa v zasavski (3.207 ha). Glede na površino regije je imela največji delež stavbnih zemljišč pomurska regija (10,3 %), najmanjšega pa goriška (3,5 %).

Kmetijskih zemljišč je največ v podravski regiji (78.275 ha) in najmanj v koroški (13.138 ha). V pomurski regiji več kot polovico površine prekrivajo kmetijska zemljišča (58,1 %), najmanj teh pa je v gorenjski regiji (21,3 %).

Gozdnih zemljišč je največ v regiji jugovzhodna Slovenija (172.676 ha), na zadnjem mestu je glede teh pomurska regija (30.392 ha). Delež gozdnih zemljišč je največji v koroški regiji (70,4 %), najmanjši pa v pomurski (29,7 %).

Najmanj vodnih zemljišč, če izvezemo površino morja, je v obalno-kraški regiji (55 ha), največ vodnih zemljišč pa v podravski (2.973 ha). Obalno-kraška regija ima tudi najmanjši delež vodnih zemljišč (0,1 %), medtem ko jih ima posavska največ (2,0 %).

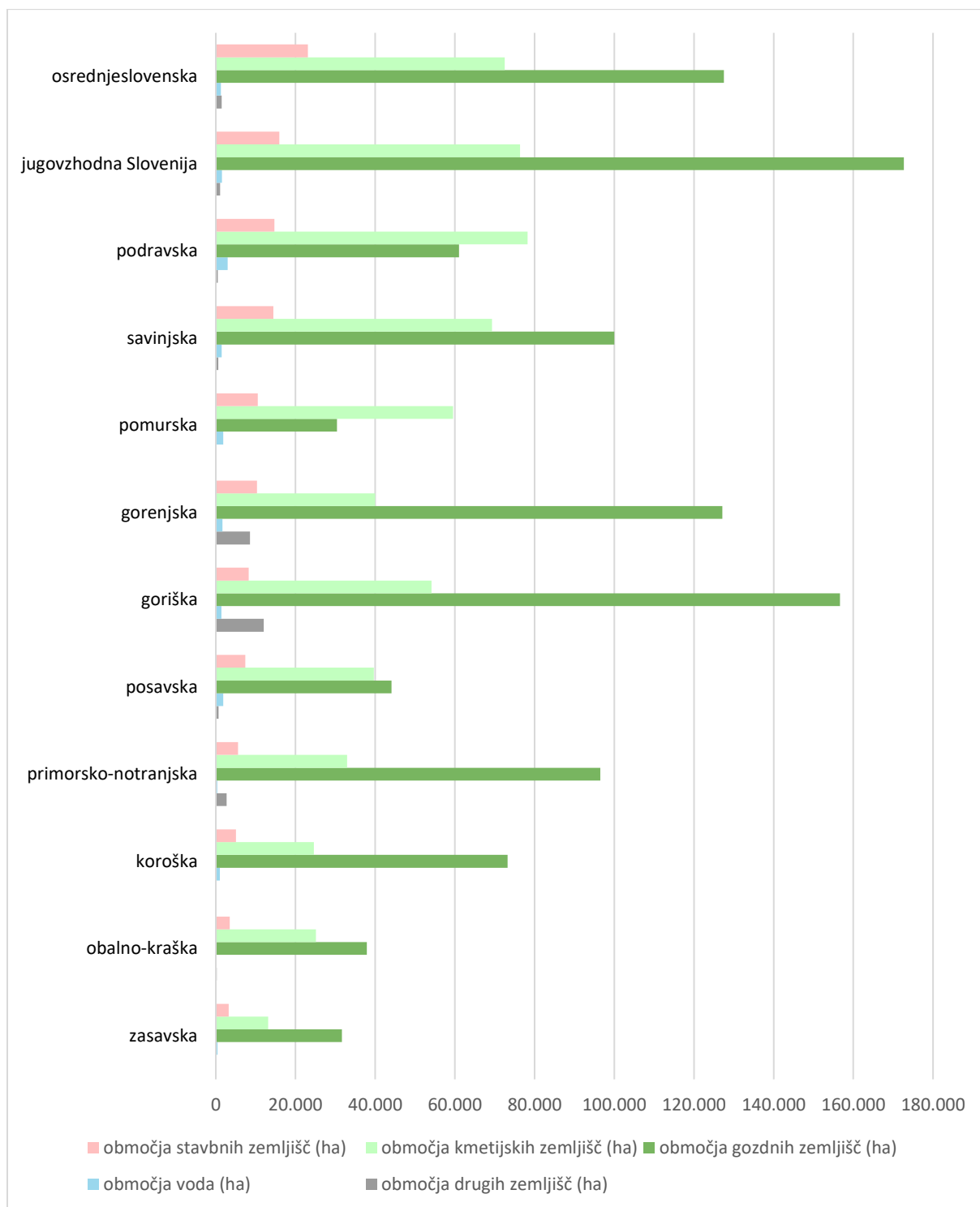
Drugih zemljišč (območja mineralnih surovin, območja za potrebe obrambe ter varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, neplodna območja, zlasti gorovja) je največ v goriški regiji (12.050 ha), najmanj pa v zasavski (118 ha). Prav tako je največji delež drugih zemljišč v goriški regiji (5,2 %), najmanjši pa v koroški (0,1 %).

Preglednica 35: ONRP v hektarjih in odstotnih deležih na podlagi podatkov OPN in PRO za statistične regije za leto 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).

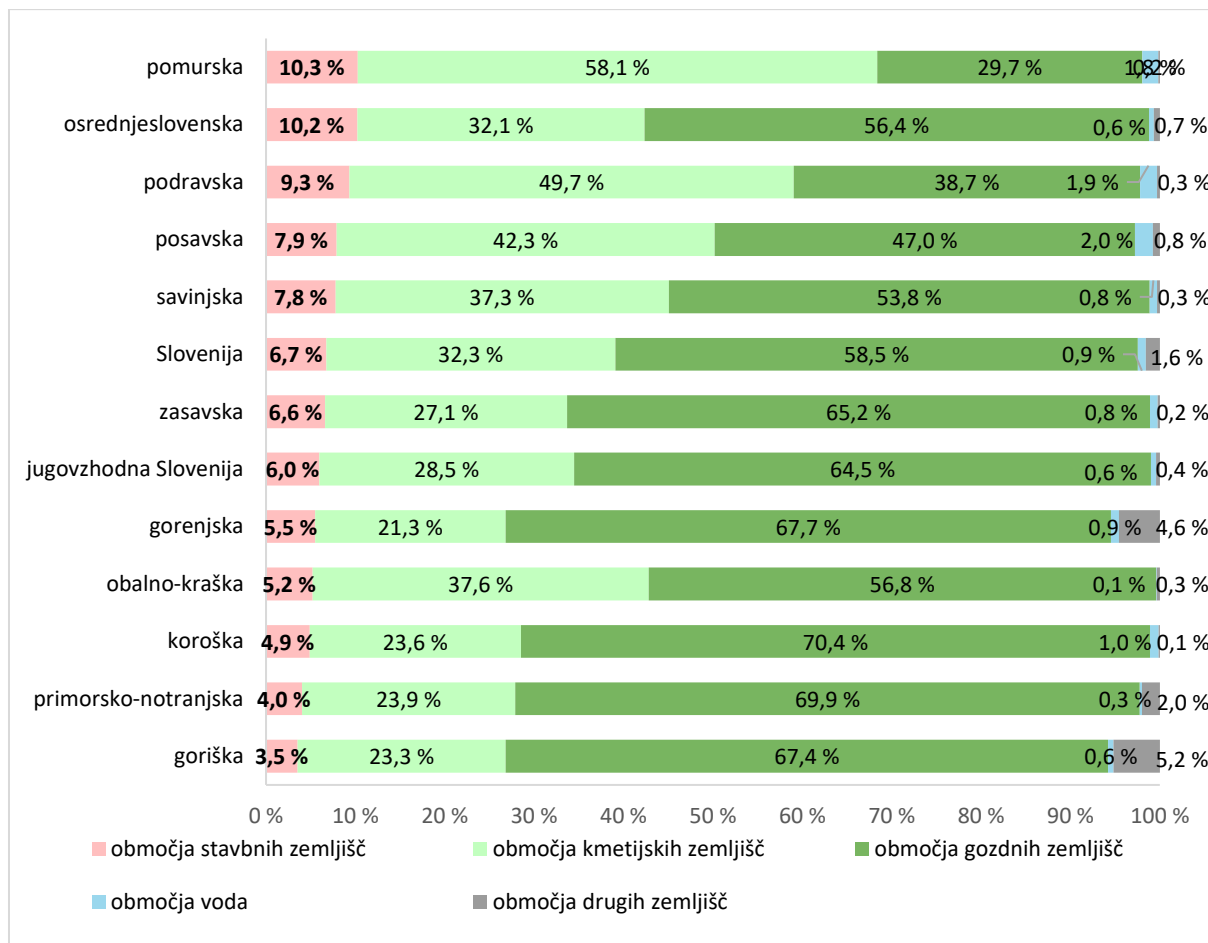
Statistična regija	Območja stavbnih zemljišč (ha in %)		Območja kmetijskih zemljišč (ha in %)		Območja gozdnih zemljišč (ha in %)		Območja voda (ha in %)		Območja drugih zemljišč (ha in %)	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
goriška	8.216	3,5	54.120	23,3	156.680	67,4	1.372	0,6	12.050	5,2
primorsko-no tranjska	5.554	4,0	32.949	23,9	96.495	69,9	346	0,3	2.731	2,0
koroška	5.080	4,9	24.608	23,6	73.239	70,4	1.036	1,0	121	0,1
gorenjska	10.319	5,5	39.971	21,3	127.150	67,7	1.661	0,9	8.605	4,6
jugovzhodna Slovenija	15.959	6,0	76.321	28,5	172.676	64,5	1.517	0,6	1.084	0,4
zasavska	3.207	6,6	13.138	27,1	31.636	65,2	407	0,8	118	0,2
obalno-kraška	3.488	5,2	25.110	37,6	37.903	56,8	55	0,1	232	0,3
savinjska	14.445	7,8	69.295	37,3	100.006	53,8	1.470	0,8	604	0,3
posavska	7.418	7,9	39.663	42,3	44.099	47,0	1.879	2,0	712	0,8
pomurska	10.530	10,3	59.552	58,1	30.392	29,7	1.828	1,8	186	0,2
osrednjeslovenska	23.110	10,2	72.540	32,1	127.524	56,4	1.255	0,6	1.484	0,7
podravska	14.702	9,3	78.275	49,7	61.024	38,7	2.973	1,9	511	0,3
Slovenija	122.027	6,7	585.545	32,3	1.058.827	58,5	15.799	0,9	28.437	1,6

Opomba: Temnejši odtenki ponazarjajo največje vrednosti, svetlejši pa najmanjše.

Grafikon 8: Površine območij ONRP v veljavnih OPN in PRO za statistične regije za leto 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).

Grafikon 9: Deleži posameznih kategorij ONRP na podlagi podatkov sprejetih OPN za statistične regije za leto 2024 (vir: podatki MNVP, 2024).

Namenska raba prostora v mestnih občinah

Od 12 mestnih občin do konca leta 2024 OPN niso sprejele mestne občine Koper, Celje in Maribor, zato njihovih podatkov ni mogoče prikazovati niti primerjalno analizirati s podatki za druge mestne občine, ki so sprejele OPN. Med mestnimi občinami s sprejetimi OPN ima največ stavbnih zemljišč občina Ljubljana (8.050 ha), najmanj pa občina Slovenj Gradec (1.129 ha). V občini Ljubljana je tudi največji delež stavbnih zemljišč (29,7 %), najmanjši pa je v občini Nova Gorica s 6,0 % (preglednica 36).

Kmetijskih zemljišč je med mestnimi občinami največ v občini Krško (13.204 ha) in najmanj v občini Velenje (2.390 ha). Delež kmetijskih zemljišč je največji v občini Murska Sobota (59,9 %) in najmanjši v občini Nova Gorica (24,1 %).

Med mestnimi občinami s sprejetimi OPN je v občini Nova Gorica največ gozdnih zemljišč (19.273 ha), najmanj pa jih je v občini Murska Sobota (843 ha). Največji delež gozdnih zemljišč ima občina Nova Gorica (69,0 %), najmanjšega pa občina Murska Sobota (13,1 %).

Največ vodnih zemljišč je v Mestni občini Krško (486 ha) in najmanj v Slovenj Gradcu (96 ha). Podobno je tudi z vidika deleža, ki jih zavzemajo vodne površine, pri čemer Slovenj Gradec beleži najnižji delež (0,6 %), najvišji delež pripada mestni občini Ptuj (5,4 %).

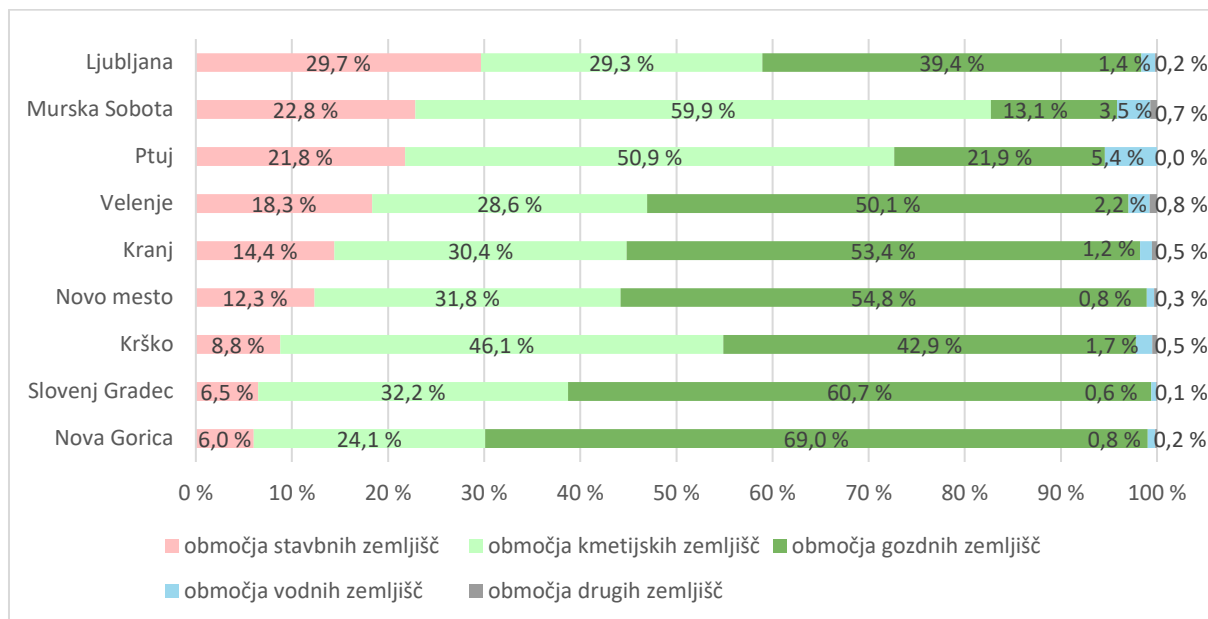
Mestna občina Ptuj nima opredeljenih drugih površin, največ teh je opredeljenih v Krškem (146 ha). Največji delež drugih površin pa je v Velenju (0,8 %).

Preglednica 36: Skupne površine ONRP v sprejetih OPN v hektarjih po kategorijah za mestne občine za leto 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).

Osnovna namenska raba/hektarji	Območja stavbnih zemljišč	Območja kmetijskih zemljišč	Območja gozdnih zemljišč	Območja vodnih zemljišč	Območja drugih zemljišč	Skupaj
Kranj	2.177	4.592	8.063	188	78	15.097
Krško	2.518	13.204	12.302	486	146	28.656
Ljubljana	8.050	7.949	10.706	389	49	27.143
Murska Sobota	1.470	3.855	843	224	44	6.437
Nova Gorica	1.682	6.730	19.273	213	53	27.951
Novo mesto	2.910	7.505	12.911	180	71	23.576
Ptuj	1.450	3.394	1.459	362	0	6.665
Slovenj Gradec	1.129	5.596	10.531	96	10	17.363
Velenje	1.533	2.390	4.185	182	65	8.355

Opombi: – Za mestne občine Celje, Koper in Maribor, ki nimajo sprejetih OPN, ni podatkov.
– Temnejši odtenki ponazarjajo največje vrednosti, svetlejši pa najmanjše.

Grafikon 10: Razmerje med kategorijami ONRP na podlagi podatkov sprejetih OPN za mestne občine za leto 2024 (vir: MNVP, 2024).

Opomba: Za mestne občine Celje, Koper in Maribor, ki nimajo sprejetih OPN, ni podatkov.

Preglednica 37: Površine ONRP v m²/prebivalca po kategorijah za mestne občine za leto 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).

Površina ONRP po kategorijah (m ² /preb.)	Območja stavbnih zemljišč	Območja kmetijskih zemljišč	Območja gozdnih zemljišč	Območja vodnih zemljišč	Območja drugih zemljišč	Skupaj
Kranj	381	804	1.411	33	14	2.642
Krško	968	5.075	4.728	187	56	11.014
Ljubljana	271	267	360	13	2	912
Murska Sobota	791	2.075	454	121	24	3.465
Nova Gorica	526	2.106	6.031	67	16	8.747

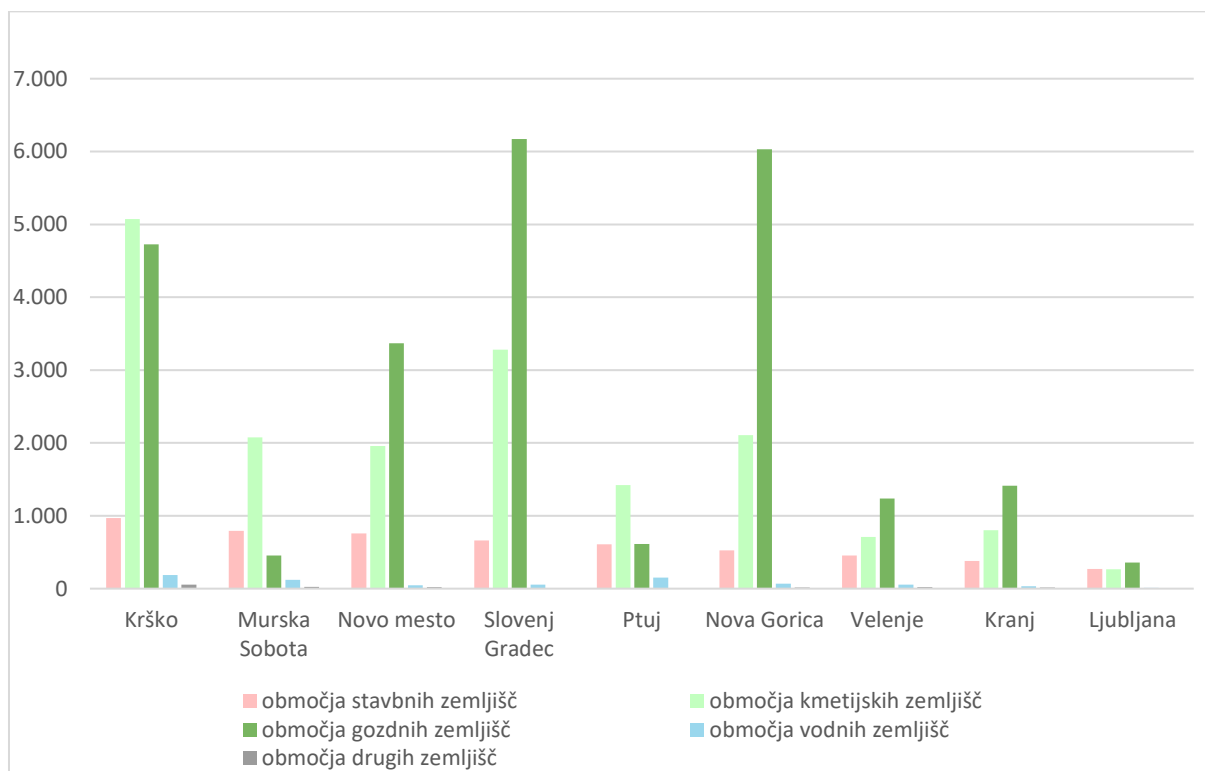
Novo mesto	759	1.957	3.367	47	19	6.148
Ptuj	608	1.422	611	152	0	2.792
Slovenj Gradec	662	3.280	6.172	56	6	10.176
Velenje	454	708	1.239	54	19	2.474

Opombi: – Za mestne občine Celje, Koper in Maribor, ki nimajo sprejetih OPN, ni podatkov.

– Temnejši odtenki ponazarjajo največje vrednosti, svetlejši pa najmanjše.

Med mestnimi občinami ima največ stavbnih zemljišč v m² na prebivalca občina Krško (968), najmanj pa Ljubljana (271). Največ kmetijskih zemljišč na prebivalca je ponovno v občini Krško (5.075), najmanj pa v občini Ljubljana (267). Največ gozdnih zemljišč na prebivalca je v občini Slovenj Gradec (6.172), na zadnjem mestu pa je ponovno najgosteje poseljena občina Ljubljana (360). Največ vodnih zemljišč na prebivalca je v občini Krško (187) in najmanj v občini Ljubljana (13). Največ drugih zemljišč na prebivalca je spet v občini Krško (56), najmanj pa v občini Ptuj z nič m² na prebivalca (preglednica 37).

Grafikon 11: Površine ONRP po kategorijah v m²/prebivalca za mestne občine za leto 2024 (vir: MNVP – DzPG, 2024).

Opomba: Za mestne občine Celje, Koper in Maribor, ki nimajo sprejetih OPN, ni podatkov.

2.2.3 Ocena pozidanih in nepozidanih stavbnih zemljišč

Ocena zaloge stavbnih zemljišč je bila določena kot presek površin namenske rabe stavbnih zemljišč, ki so lahko namenjena gradnji stavb, s podatki o pozidanih stavbnih zemljiščih. Zaradi omejitev pri natančnosti podatkov⁸ se lahko ti upoštevajo le kot ocena za posamezne občine, ki imajo sprejete OPN.

⁸ »Evidenca stavbnih zemljišč še ni vzpostavljena. Prikazana ocena deležev nepozidanih stavbnih zemljišč je lahko previsoka zaradi položajne neuskkljenosti podatkov o namenski rabi prostora in dejanske rabe pozidanih zemljišč, neažurnosti poseljenih zemljišč in ker nekatere občine

Podatek o deležih nepozidanih stavbnih zemljišč na ravni občin se vodi v prostorskem informacijskem sistemu <https://pis.eпростor.gov.si/pis-sspr-iv/zemljevid>.

Na ozemlju 186 občin s sprejetimi OPN (brez občin s prejetim PRO, ki ne določajo PNRP) je glede na podatek MNVP (Delež nepozidanih stavbnih zemljišč, MNVP 2024) pozidanih okoli 88.382 ha ali 73,4 % površin stavbnih zemljišč, površin nepozidanih stavbnih zemljišč je 31.962 ha (26,6 %).

Vendar je treba pri teh deležih upoštevati, da je od vseh stavbnih zemljišč skoraj petina (18,2 %) (21.909 ha) namenjena prometni infrastrukturi, torej tudi nepozidanim površinam cest in železnic ter pozidanim površinam postaj in postajališč, letališč, pristanišč, prometnih terminalov ipd. (preglednica 45).

Obenem je treba upoštevati, da so v oceni nepozidanih stavbnih zemljišč vključena tudi območja zelenih površin mest in naselij, ki so stavbna zemljišča, kot so površine za oddih, rekreacijo in šport, parki, pokopališča, površine za vrtičkarstvo in druge urejene zelene površine. Za zadnje velja, da je ustrezno, da niso pozidane.

Glede na oceno pozidanih in nepozidanih stavbnih zemljišč v letu 2024 za 186 občin je največ pozidanih stavbnih zemljišč v osrednjeslovenski regiji (17.719 ha) in najmanj v zasavski (2.331 ha). Največji delež pozidanih stavbnih zemljišč je v gorenjski regiji (79,7 %) in najmanjši v primorsko-notranjski (61,5 %).

Največ prostih stavbnih zemljišč je v regiji jugovzhodna Slovenija (5.462 ha), najmanj pa v zasavski (876 ha). Najvišji delež nepozidanih stavbnih zemljišč je v primorsko-notranjski regiji (38,5 %), najmanjši pa v gorenjski (20,3 %).

Od vseh stavbnih zemljišč je največji delež stavbnih zemljišč prometne infrastrukture v obalno-kraški regiji (32,4 %) in najmanjši v zasavski (8,5 %). Z vidika površin, ki jih zavzemajo stavbna zemljišča za prometno infrastrukturo, je teh največ v osrednjeslovenski regiji (3.827 ha) in najmanj (272 ha) v zasavski.

Opombi: – V površini in deležu vseh stavbnih zemljišč so prikazane površine in deleži stavbnih zemljišč prometne infrastrukture. Podatek se prikazuje, saj te v Sloveniji zavzemajo skoraj petino (18,2 %) vseh stavbnih zemljišč in so pretežno nepozidane.
– Temnejši odtenki ponazarjajo največje vrednosti, svetlejši pa najmanjše.

Preglednica 38: Ocena nepozidanih stavbnih zemljišč v m²/prebivalca v statističnih regij za leto 2024 (vir podatkov: MNVP, SURS 2024).

Statistična regija (2024)	Št. preb. (za vse občine regije)	Št. preb. (za občine z OPN)	Delež preb. v občinah z OPN (%)	Stavbna zemljišča ** (m ² /preb.)	Ocena pozidanih stavbnih zemljišč** (m ² /preb.)	Ocena nepozidanih stavbnih zemljišč** (m ² /preb.)
osrednjeslovenska	565.353	562.875	99,6	400	315	85
jugovzhodna Slovenija	147.789	147.789	100	1.080	710	370
podravska	330.572	164.847	49,9	892	681	211
savinjska	261.786	199.738	76,3	723	530	193
pomurska	113.668	87.432	76,9	1.190	845	345
gorenjska	209.451	184.798	88,2	506	403	103
goriška	118.254	118.254	100	695	514	181
posavska	76.027	63.233	83,2	1.173	888	286

še nimajo podatkov o dejanski rabi javne občinske cestne infrastrukture, vključenih v matično evidenco dejanske rabe zemljišč javne cestne in javne železniške infrastrukture.« MNVP, 2024, Kazalnik: Delež nepozidanih stavbnih zemljišč.

primorsko-notranjska	54.109	52.543	97,1	1.057	650	407
koroška	70.492	70.492	100	721	523	198
obalno-kraška	119.205	30.355	25,5	1.149	791	357
zasavska	57.243	57.243	100	560	407	153
Slovenija	2.123.949	1.739.599	81,9	692	508	184

Opomba: Temnejši odtenki ponazarjajo največje vrednosti, svetlejši pa najmanjše.

** V površini in deležu vseh stavbnih zemljišč so prikazani površine in deleži stavbnih zemljišč prometne infrastrukture. Podatek se prikazuje, saj te za celo Slovenijo zavzemajo skoraj petino (18,2 %) vseh stavbnih zemljišč in so pretežno nepozidane.*

*** Prikazane so površine stavbnih zemljišč, preračunane na prebivalca v posamezni regiji, pri čemer so iz števila prebivalcev regije izvzeti prebivalci, ki živijo v občinah, ki nimajo sprejetih OPN, saj zanje ni ustreznih podatkov – ocene nepozidanih stavbnih zemljišč.*

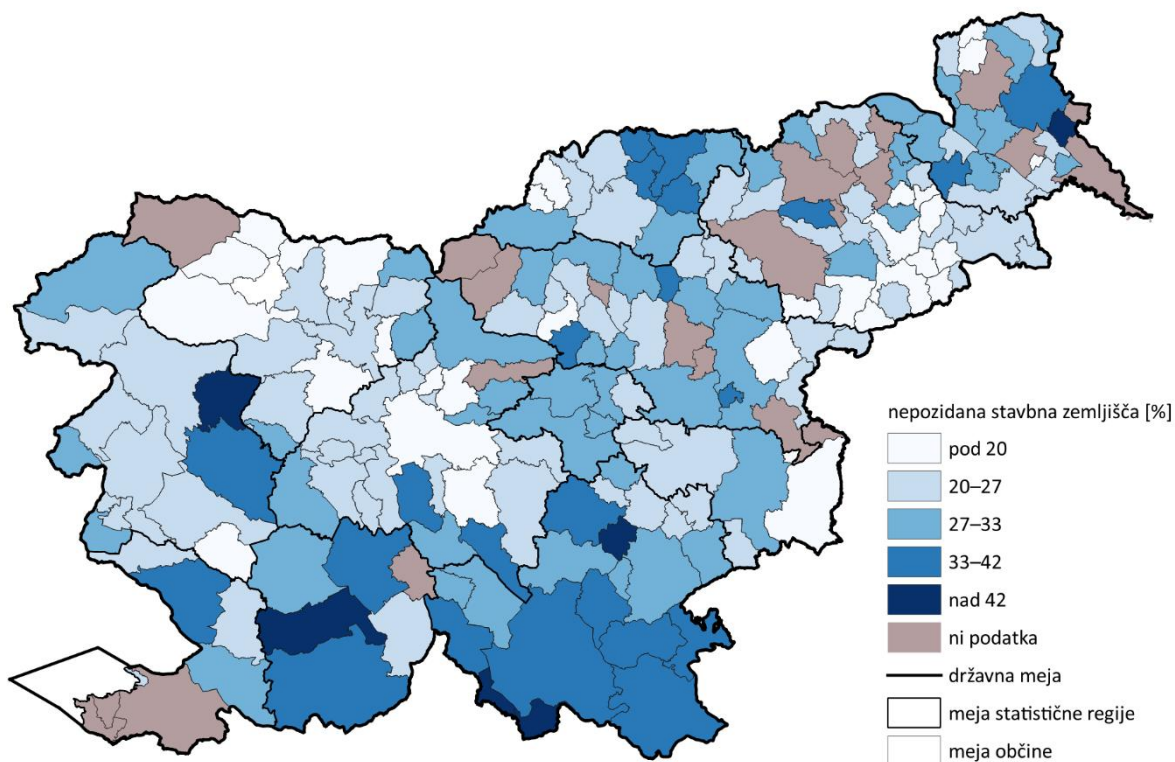
Absolutna površina stavbnih zemljišč v statistični regiji ne prikaže racionalnosti rabe zemljišč. Zato so v sliki 20 prikazane površine stavbnih zemljišč, preračunane na število prebivalcev občin s sprejetimi OPN v posamezni regiji.

Površine stavbnih zemljišč na prebivalca (v občinah s sprejetimi OPN) so največje v obalno-kraški regiji (1.149 m²), najmanjše pa v osrednjeslovenski s 400 m²/preb. Glede na oceno je največ pozidanih stavbnih zemljišč na prebivalca (v občinah s sprejetimi OPN) v posavski regiji (888 m²/preb.), najmanj pa v osrednjeslovenski s 315 m²/preb.

Glede na oceno je največ nepozidanih stavbnih zemljišč na prebivalca (v občinah s sprejetimi OPN) v primorsko-notranjski regiji s 407 m²/preb. in najmanj v osrednjeslovenski s 85 m²/preb.

Od stavbnih zemljišč je največ stavbnih zemljišč prometne infrastrukture v obalno-kraški regiji s 372 m²/preb. in najmanj v zasavski z 48 m²/preb.

Slika 20: Ocena deležev nepozidanih stavbnih zemljišč za občine za leto 2024 (vir: MNVP, 2024)

Opomba: Za občine, ki nimajo sprejetih OPN ali PRO, ni podatkov.

2.2.4 Ocena pozidanih in nepozidanih stavbnih zemljišč v mestnih občinah

V mestnih občinah, ki imajo sprejete OPN, je glede na oceno največ nepozidanih stavbnih zemljišč namenjenih območjem stanovanj (preglednica 52). Največje število tovrstnih zemljišč je v občini Ljubljana (310,6 ha). Po oceni je najmanj nepozidanih stavbnih zemljišč, namenjenih območjem stanovanj, v občini Slovenj Gradec (30,4 ha). Po oceni je največji delež nepozidanih stavbnih zemljišč za stanovanja v občini Velenje (23,2 %) in najmanjši v občini Murska Sobota (7,3 %).

Glede na oceno je največ nepozidanih stavbnih zemljišč za centralne dejavnosti v občini Ljubljana (30,9 ha) in najmanj v občini Velenje (1,2 ha). Največji delež nepozidanih stavbnih zemljišč za centralne dejavnosti je v občini Novo mesto (7,1 %), najmanjši pa v občini Velenje (1,4 %).

Med mestnimi občinami, ki imajo sprejete OPN, ima glede na oceno daleč največ nepozidanih stavbnih zemljišč za proizvodne dejavnosti občina Murska Sobota s 53,7 ha, najmanj pa občina Nova Gorica (2,2 ha). Tudi največji delež nepozidanih stavbnih zemljišč za proizvodne dejavnosti ima občina Murska Sobota (17 %), najmanjšega pa spet občina Nova Gorica (2,2 %).

Po oceni je nepozidanih stavbnih zemljišč posebnih območij (npr. nakupovalna središča, območja za turizem, športni centri ipd.) največ v občini Murska Sobota (4,4 ha), najmanj pa v občini Velenje (0,1 ha). Največji delež nepozidanih stavbnih zemljišč posebnih območij ima občina Slovenj Gradec (4,4 %) in najmanjšega občina Velenje (0,5 %).

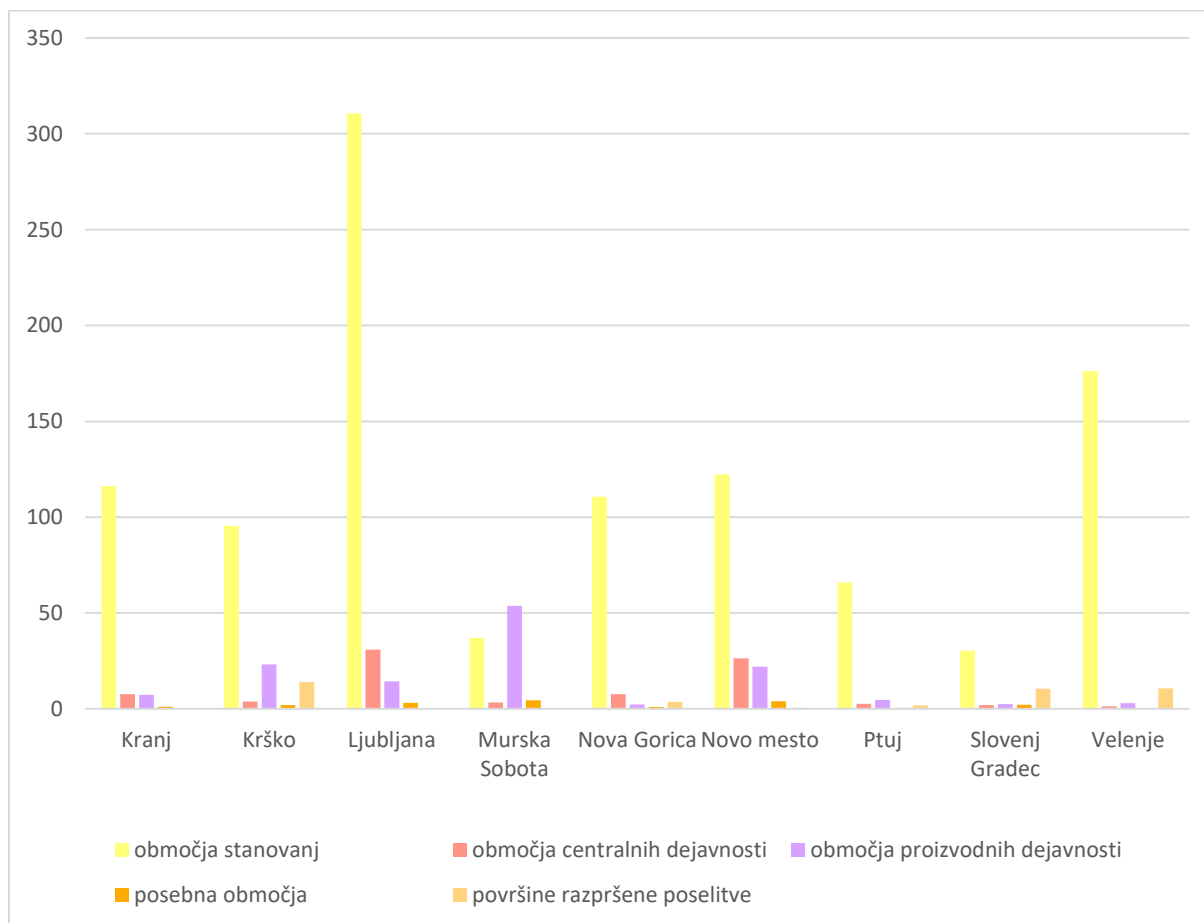
Z vidika ocene nepozidanih stavbnih zemljišč na območjih razpršene poselitve je teh največ v občini Krško (13,9 ha in delež 4 %), ni pa jih v občini Murska Sobota.

Preglednica 39: Ocena nepozidanih stavbnih zemljišč v hektarjih in odstotnih deležih po kategorijah podrobnejše namenske rabe prostora za mestne občine s sprejetim OPN in PRO za leto 2024 (vir: MNVP, 2024).

Mestna občina	Območja stanovanj (ha)	(%)	Območja centralnih dejavnosti (ha)	(%)	Območja proizvodnih dejavnosti (ha)	(%)	Posebna območja (ha)	(%)	Površine razpršene poselitve (ha)	(%)
Kranj	116,3	10,8	7,6	3,8	7,2	3,9	1,2	1,1	0,3	0,8
Krško	95,5	11,1	3,8	2,1	23,2	8,0	2,0	2,5	13,9	4,0
Ljubljana	310,6	9,5	30,9	2,8	14,3	2,5	3,1	1,1	0,1	0,1
Murska Sobota	37,0	7,3	3,2	2,5	53,7	17,0	4,4	4,3	0,0	0,0
Nova Gorica	110,7	14,5	7,7	4,0	2,2	2,2	0,9	1,7	3,7	2,9
Novo mesto	122,3	11,7	26,3	7,1	22,0	7,3	3,9	3,4	0,4	0,5
Ptuj	65,9	9,7	2,6	1,6	4,7	3,0	0,5	1,1	1,7	1,2
Slovenj Gradec	30,4	9,1	1,9	2,1	2,4	3,3	2,1	4,4	10,5	3,9
Velenje	176,1	23,2	1,2	1,4	3,0	2,4	0,1	0,5	10,6	5,3

Opombi: – Za mestne občine Celje, Koper in Maribor, ki nimajo sprejetih OPN, ni podatkov.
– Temnejši odtenki ponazarjajo največje vrednosti, svetlejši pa najmanjše.

Grafikon 12: Ocena nepozidanih stavbnih zemljišč po kategorijah podrobnejše namenske rabe prostora v hektarjih v mestnih občinah s sprejetim OPN in PRO za leto 2024 (vir: MNVP, 2024).

Opomba: Za mestne občine Celje, Koper in Maribor, ki nimajo sprejetih OPN, ni podatkov.

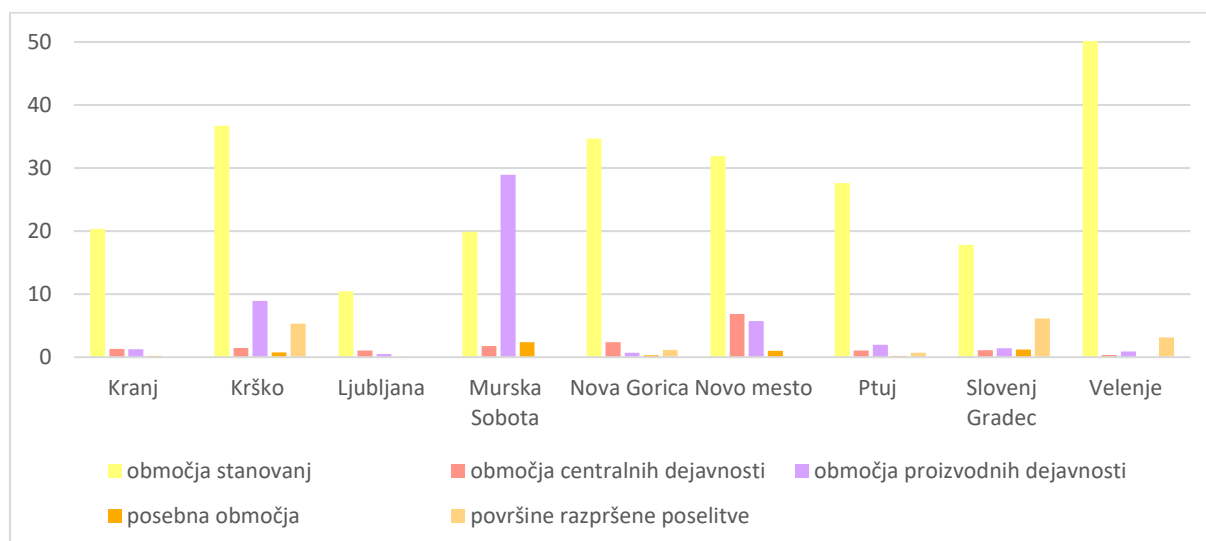
Preglednica 40: Ocena nepozidanih stavbnih zemljišč v m²/prebivalca po kategorijah podrobnejše namenske rabe prostora za mestne občine s sprejetim OPN in PRO za leto 2024 (vir: MNVP, 2024).

Mestna občina	Območja stanovanj (m ² /preb.)	Območja centralnih dejavnosti (m ² /preb.)	Območja proizvodnih dejavnosti (m ² /preb.)	Posebna območja (m ² /preb.)	Površine razpršene poselitve (m ² /preb.)
Kranj	20,3	1,3	1,3	0,2	0,1
Krško	36,7	1,5	8,9	0,8	5,3
Ljubljana	10,4	1,0	0,5	0,1	0,0
Murska Sobota	19,9	1,7	28,9	2,4	0,0
Nova Gorica	34,7	2,4	0,7	0,3	1,2
Novo mesto	31,9	6,8	5,7	1,0	0,1
Ptuj	27,6	1,1	2,0	0,2	0,7
Slovenj Gradec	17,8	1,1	1,4	1,2	6,1
Velenje	52,1	0,4	0,9	0,0	3,1

Opombi: – Za mestne občine Celje, Koper in Maribor, ki nimajo sprejetih OPN, ni podatkov.
– Temnejši odtenki ponazarjajo največje vrednosti, svetlejši pa najmanjše.

Ocena nepozidanih stavbnih zemljišč v mestnih občinah kaže, da je največ teh zemljišč na območjih za stanovanja v občini Velenje (52,1 m²/prebivalca), najmanj pa v občini Ljubljana (10,4 m²/prebivalca). Največ zemljišč za centralne dejavnosti po tem merilu je v občini Novo mesto (6,9 m²/prebivalca) in najmanj v občini Velenje (0,4). Največ takih zemljišč na območjih proizvodnih dejavnosti je v občini Murska Sobota (28,9 m²/prebivalca) in najmanj v občini Nova Gorica (0,7 m²/prebivalca). Največ nepozidanih posebnih območij je v občini Murska Sobota (2,4 m²/prebivalca) in nič v Velenju. Največ nepozidanih površin razpršene poselitve je v občini Slovenj Gradec (6,2 m²/prebivalca) in nič v Murski Soboti (preglednica 41).

Grafikon 13: Ocena nepozidanih stavbnih zemljišč po kategorijah podrobnejše namenske rabe prostora v m²/prebivalca za mestne občine s sprejetim OPN in PRO za leto 2024, (vir: MNVP, 2024).

Opomba: Mestne občine Celje, Koper in Maribor do konca leta 2024 niso imele sprejetih OPN, zato niso zajete v analizo.

2.2.5 Razvrednotena zemljišča

Razvrednotena območja (ang. *brownfields*) so lokacije, ki jih je prizadela predhodna uporaba obravnavane lokacije ali sosednjih zemljišč, so opuščena ali slabo izkoriščena, pogosto s propadajočimi objekti in imajo lahko težave z onesnaženjem tal. Pogosto imajo tudi slabo podobo in velikokrat niso dovolj zanimiva za investitorje, sploh v primerjavi s še nezazidanimi lokacijami (ang. *greenfields*). Taka območja je pogosto treba sanirati, da ne pomenijo več nevarnosti za ljudi, podtalnico in ekosisteme, in vrniti na nepremičninski trg.

Čeprav je veliko razvrednotenih območij v Sloveniji posledica opuščanja določenih gospodarskih panog (težka industrija, tekstilna industrija ipd.), je nastajanje novih razvrednotenih območij stalen proces. Dejavniki, ki vplivajo na nastanek novih razvrednotenih območij so raznovrstni, pogosto gre za spremembe industrijskih (okoljskih) standardov, bivalnih in nakupovalnih navad in podobno.

V tem poročilu se osredinjamo na funkcionalno razvrednotena območja (FRO), evidenco katerih je na območju celotne Slovenije izvedel Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze Ljubljani. Evidenca se od prvega popisa iz leta 2017 redno posodablja, kar nam omogoča vpogled v trende v prostoru na tovrstnih območjih. Revitalizacija razvrednotenih območij ima več pozitivnih učinkov na prostor. Na območjih, ki so revitalizirana, se izboljšata kakovost bivanja in podoba naselja, območje je očiščeno morebitnih okoljskih tveganj, praviloma se zmanjša stopnja kriminala na območju in okolici, če je bila pred tem zaznana povečana stopnja tega. Revitalizacija razvrednotenih območij lahko omogoči tudi izboljšanje urbanistično-oblikovalskih vidikov (izboljšanje prehodnosti, raznolikosti, novi odprti javni prostori, zelene površine in podobno). S prednostnim usmerjanjem razvoja na razvrednotena območja se zmanjša pritisk na pozidavo prostih zelenih površin. Tak prostorski razvoj podpirata in spodbujata ZUreP-3 in ReSPR50.

Trendi v prostoru so se na področju razvrednotenih območij analizirali na dveh ravneh, in sicer spremembe glede na posamezne regije v Sloveniji in glede na posamezen tip razvrednotenega območja. Analiza je bila izvedena glede na spremembe med letoma 2017 in 2023⁹.

V tem obdobju sta se zmanjšala število razvrednotenih območij in njihova skupna površina. Skupna površina razvrednotenih območij je v letu 2023 znašala 3.218,8 ha, v letu 2017 pa 3.419,5 ha. Zmanjšala se je torej za 200,7 ha oziroma 5,9 %.

Preglednica 41: Površine razvrednotenih območij v hektarjih in odstotnih deležih glede na tipologijo FRO za Slovenijo v letu 2023 glede na leto 2017 (vir: MOP, 2017, MNVP, 2023).

Tipologija FRO	Površina leta 2017 (ha)	Površina leta 2023 (ha)	Razlika (%)
FRO za industrijo, obrt in skladiščenje	1.091	892	-18,2
FRO za bivanje	119	87	-27,2
FRO turizma, gostinstva, športa in rekreacije	100	132	32,8
FRO trgovine in storitev	330	213	-35,5

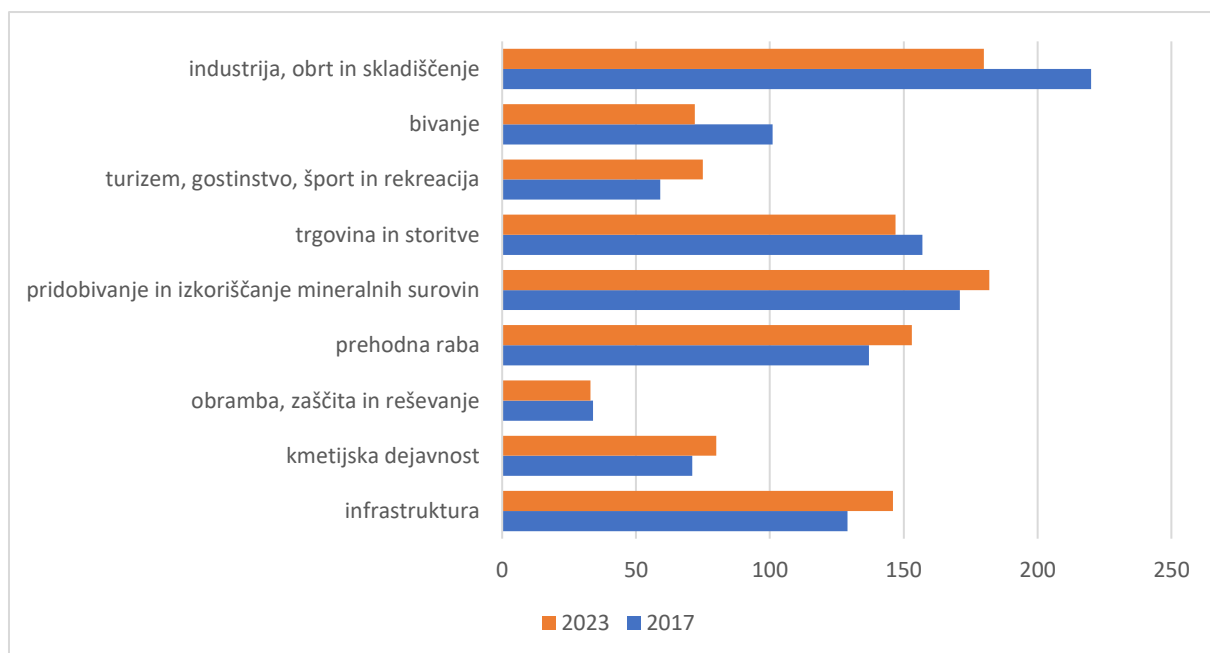
⁹ V času priprave poročila so bili na voljo popisi iz leta 2017, osvežen popis iz leta 2020 in osvežen popis iz leta 2023. Pri pripravi poročila smo ugotovili, da je v popisu iz leta 2020 prišlo do nekaterih napak, sploh v primerjavi s popisoma iz let 2017 in 2023. Najpogostejša napaka je bila, da določena območja niso bila zajeta v popisu iz leta 2020, medtem ko je bilo območje zajeto v letih 2017 in 2023. Metodološko bi za analizo to pomenilo, da se je to območje od leta 2017 do leta 2020 revitaliziralo, nato pa v letu 2023 na novo pojavilo. Zato smo se odločili, da v tokratni analizi primerjamo le izhodiščne podatke iz leta 2017 in osvežene podatke iz leta 2023. V popisu iz leta 2023 je prišlo tudi do nekaterih sprememb pri poimenovanju tipa razvrednotenih območij, zato smo pri analizi upoštevali poimenovanje/klasifikacijo tipov razvrednotenih območij iz leta 2023. Pri določenih območjih je prišlo samo do manjših sprememb površin, zato smo za območja, kjer se je ta spremenila za manj kot 100 m², šteli, da ni bilo sprememb.

FRO pridobivanja in izkoriščanja mineralnih surovin	642	773	20,4
FRO prehodne rabe	366	279	-23,7
FRO obrambe, zaščite in reševanja	164	154	-6,2
FRO kmetijske dejavnosti	191	227	18,8
FRO infrastrukture	416	461	10,9
SKUPAJ	3.419	3.219	-5,9

Preglednica 42: Površine revitaliziranih in novih razvrednotenih območij v hektarjih po tipologiji FRO za Slovenijo med letoma 2017 in 2023 (vir: MNVP, 2023).

Tipologija FRO	Revitalizirana območja (ha)	Nova območja (ha)
FRO za industrijo, obrt in skladiščenje	243	72
FRO za bivanje	42	5
FRO turizma, gostinstva, športa in rekreacije	13	27
FRO trgovine in storitev	154	40
FRO pridobivanja in izkoriščanja mineralnih surovin	32	201
FRO prehodne rabe	80	67
FRO obrambe, zaščite in reševanja	12	3
FRO kmetijske dejavnosti	29	66
FRO infrastrukture	161	205
SKUPAJ	766	686

Grafikon 14: Število razvrednotenih območij glede na tipologijo FRO za Slovenijo za leti 2017 in 2023 (MOP, 2017, MNVP, 2023).

Največji napredek je bil dosežen v osrednjeslovenski statistični regiji, kjer se je revitaliziralo kar 83 območij, ob tem da se je na novo registriralo 26 območij. Skupno število FRO se je najbolj povečalo v obalno-kraški statistični regiji, in sicer za 25 (36 novoregistriranih območij in 11 revitaliziranih).

Preglednica 43: Število razvrstjenih območij, število novozaznanih območij in število revitaliziranih območij po statističnih regijah za leti 2017 in 2023 (vir: MOP, 2017, MNVP, 2023).

Statistična regija	Stanje leta 2017	Stanje leta 2023	Nova območja (število)	Revitalizirana območja (število)
pomurska	67	72	23	18
podravska	84	94	33	23
koroška	50	54	19	15
savinjska	93	87	17	23
zasavska	56	46	1	11
posavska	40	54	20	6
jugovzhodna Slovenija	76	82	23	17
osrednjeslovenska	382	325	26	83
gorenjska	74	73	19	20
primorsko-notranjska	42	39	8	11
goriška	59	61	19	17
obalno-kraška	56	81	36	11
Slovenija	1079	1068	244	255

Tudi glede skupne površine razvrstjenih območij je bilo največje zmanjšanje zaznano v osrednjeslovenski statistični regiji (neto zmanjšanje za 290 ha), največje povečanje pa v podravski (217,6 ha).

Preglednica 44: Površine razvrstjenih območij v hektarjih po statističnih regijah za leti 2017 in 2023 (vir: MOP, 2017, MNVP, 2023).

Statistična regija	Površina leta 2017 (ha)	Površina leta 2023 (ha)	Spremembe površin pri obstoječih območjih (ha)	Nova območja (ha)	Revitalizirana območja (ha)	Sprememba površine med letoma (ha)
pomurska	97,43	114,42	1,70	30,17	11,48	16,99
podravska	213,87	431,50	0,07	248,00	30,30	217,64
koroška	64,41	96,78	19,10	25,82	12,56	32,36
savinjska	192,45	185,86	0,46	16,28	23,33	6,59
zasavska	159,31	148,43	4,23	3,42	18,53	10,88
posavska	350,77	396,30	0,00	61,25	15,72	45,53
jugovzhodna Slovenija	500,57	333,76	2,88	73,07	242,75	166,81
osrednjeslovenska	1099,88	809,59	121,78	43,79	212,31	290,29
gorenjska	238,61	178,38	5,33	30,09	85,00	60,23
primorsko-notranjska	132,11	101,24	0,00	10,53	41,40	30,87
goriška	159,87	161,83	7,46	48,29	38,88	1,96
obalno-kraška	210,20	260,78	10,39	94,90	33,93	50,58
Slovenija	3419,47	3218,86	120,05	685,62	766,19	200,62

Opomba: Dodane so skupne površine novozaznanih površin in površine, ki so bile revitalizirane, ter spremembe površin pri obstoječih območjih, ki še niso v celoti revitalizirana.

Med letoma 2017 in 2023 je bilo revitaliziranih 279 območij. Nekatere prostorske spremembe so bile opravljene hitro, umeščanje novih dejavnosti pa večkrat ni bilo dobro premišljeno ter je bilo neuskkljeno in prepuščeno naključnim investicijam (Lampič, B., in Rebernik, L. 2023), kar ne prispeva k ciljem trajnostnega prostorskega razvoja.

Na razvrednotenih območjih, ki so bila revitalizirana, prevladujejo rabe, kot so industrija, obrt in skladiščenje, pogosta je tudi stanovanjska raba. Analiza kaže (Lampič, B., in Rebernik, L. 2023), da je bilo na tovrstnih območjih v obdobju 2017–2023 že zgrajenih in vseljenih okoli 2.400 novih stanovanj. V fazi gradnje je trenutno okoli 1.700 stanovanj, medtem ko je na razvrednotenih območjih načrtovanih še okoli 5.000 stanovanj.

V obdobju 2017–2023 sta se povečala število in delež razvrednotenih območij, ki so v občinski lasti (odkupi s strani občin). To omogoča lažjo revitalizacijo razvrednotenih območij, predvsem zaradi lažjega dostopa do javnih virov sofinanciranja. Tovrstna območja so bila po revitalizaciji namenjena predvsem javni rabi (UMAR 2024).

2.3 Graditev in stanovanja

2.3.1 Gradbena dovoljenja

Na področju graditve je v Sloveniji v obdobju 2020–2023 mogoče zaznati pomembne spremembe, ki so bile delno posledica pandemije covid-19, gospodarskih razmer in naložbenih politik. V letu 2020 sta bila gradbeni sektor in celotna gradbena industrija pod vplivom epidemioloških ukrepov. Sprva je bilo mogoče zaznati rahlo zmanjšanje obsega gradbenih del, pozneje pa se je sektor hitro prilagodil razmeram. Leta 2021 je gradbena dejavnost okrevala. V letu 2022 se je trend nadaljeval, saj so se okrepili infrastrukturni projekti in tudi stanovanjska gradnja, predvsem zaradi povečane potrebe po novih stanovanjih in prenovi obstoječih zgradb.

Preglednica 45: Število izdanih gradbenih dovoljenj za stanovanjske in nestanovanjske stavbe v Sloveniji v obdobju 2020–2023 (vir: SURS, 2024).

		2020	2021	2022	2023
Investitor – SKUPAJ	Tip stavbe – SKUPAJ	5.918	6.727	6.386	5.972
	stanovanjske stavbe	2.583	2.914	3.128	2.798
	nestanovanjske stavbe	3.335	3.813	3.258	3.174
Pravna oseba	tip stavbe - SKUPAJ	911	1.024	1.040	1.057
	stanovanjske stavbe	380	453	456	476
	nestanovanjske stavbe	531	571	584	581
Fizična oseba	tip stavbe – SKUPAJ	5.007	5.703	5.346	4.915
	stanovanjske stavbe	2.203	2.461	2.672	2.322
	nestanovanjske stavbe	2.804	3.242	2.674	2.593

Podatki v preglednici 46 prikazujejo število izdanih gradbenih dovoljenj (GD) za stanovanjske in nestanovanjske stavbe v Sloveniji med letoma 2020 in 2023. Skupno število izdanih dovoljenj za stanovanjske stavbe se je od leta 2020 (2.583) do leta 2022 (3.128) povečalo, nato pa se je leta 2023 zmanjšalo na 2.798. Podoben trend je zaznan za nestanovanjske stavbe: po rahli rasti med letoma 2020 (3.335) in 2021 (3.813) je v letu 2023 sledil padec na 3.174.

Število izdanih GD pravnim osebam se giblje okoli 1.000 letno. Pri pravnih osebah je opazen rahlo naraščajoč trend pri stanovanjskih stavbah (s 380 v letu 2020 na 476 v letu 2023), kar kaže na potrebo na stanovanjskem trgu. Pri nestanovanjskih stavbah se število GD, izdanih pravnim osebam, med letoma 2021 in 2023 giblje okoli 580 letno.

Število GD dovoljenj za stanovanjske stavbe, izdanih fizičnim osebam, se je povečevalo do leta 2022 (2.672), nato pa v letu 2023 upadlo na 2.322. Podoben trend je zaznan pri številu izdanih GD fizičnim osebam za nestanovanjske stavbe – letu 2021 je bilo izdanih 3.242 GD, leta 2023 pa 2.593.

Preglednica 46: Število izdanih GD po vrstah stavb v Sloveniji za leto 2023 (vir: SURS, 2024).

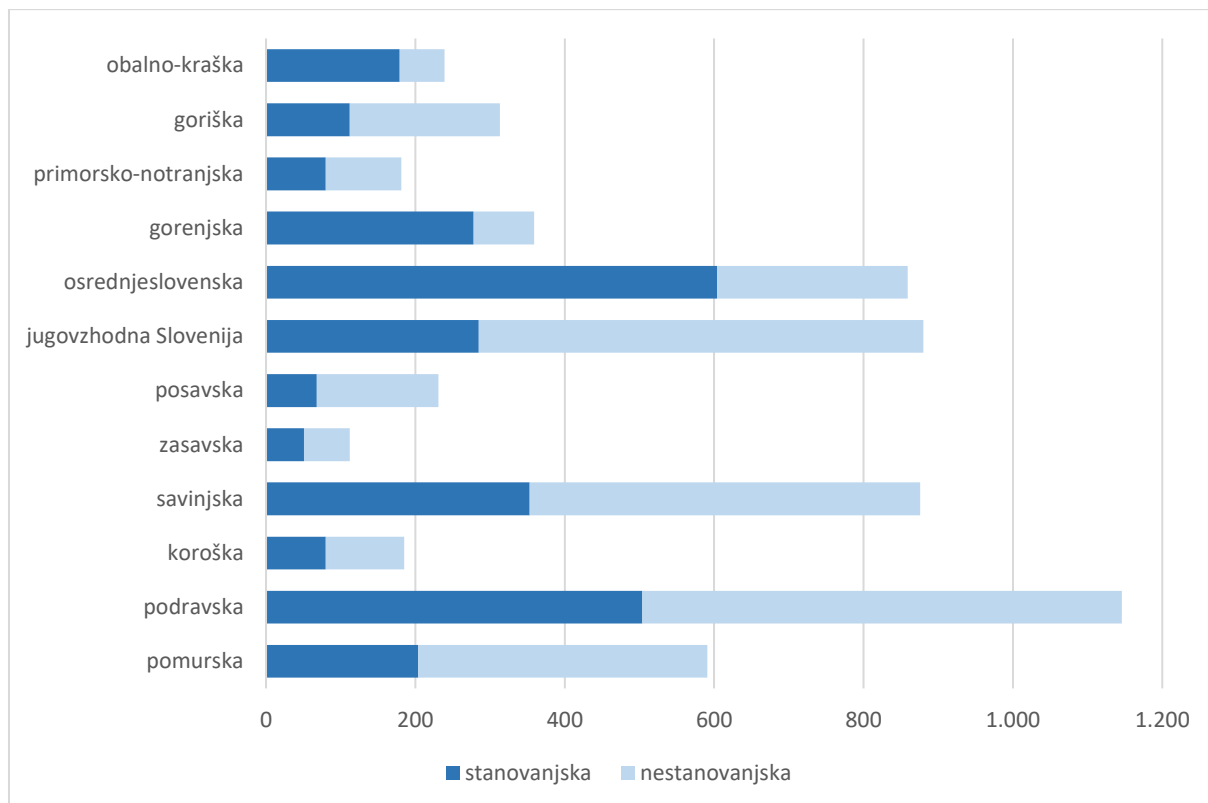
	2023
Slovenija	5.972
enostanovanjske stavbe	2.452
večstanovanjske stavbe	314
stanovanjske stavbe za posebne družbene skupine	32
gostinske stavbe	127
poslovne in upravne stavbe	39
trgovske stavbe in stavbe za storitvene dejavnosti	55
stavbe za promet in stavbe za izvajanje komunikacij	973
industrijske stavbe in skladišča	397
stavbe splošnega družbenega pomena	94
druge nestanovanjske stavbe	1.489

Največ GD je bilo izdanih za nestanovanjske stavbe, in sicer 3.174, medtem ko je bilo za stanovanjske stavbe izdanih 2.789 gradbenih dovoljenj. Skoraj polovica vseh GD je bila izdana za enostanovanjske stavbe, in sicer 2.452. Za večstanovanjske stavbe je bilo izdanih 314 dovoljenj (predvideno število stanovanj je 2.430, površina stavb pa 372.733 m²), medtem ko je bilo za stanovanjske stavbe za posebne družbene skupine izdanih le 32 dovoljenj. Za nestanovanjske stavbe – druge nestanovanjske stavbe, med katere spadajo nestanovanjske kmetijske stavbe, obredne stavbe, kulturna dediščina, ki se ne uporablja v druge namene, in druge stavbe, ki niso razvrščene drugam (npr. zapori, gasilski domovi), je bilo izdanih 1.489 gradbenih dovoljenj. Poleg tega je bilo izdanih 973 gradbenih dovoljenj za stavbe za promet in izvajanje komunikacij, med katere spadajo postajna poslopja, terminali, stavbe za izvajanje komunikacij ter z njimi povezane stavbe in garažne stavbe. Gradbena dovoljenja za industrijske stavbe in skladišča so obsegala 397 enot, stavbe splošnega družbenega pomena pa 94. Manj gradbenih dovoljenj je bilo izdanih za gostinske stavbe (127), poslovne in upravne stavbe (39) ter trgovske stavbe (55).

Podatki o izdanih GD za leto 2023 kažejo razlike med slovenskimi regijami tako pri stanovanjski kot nestanovanjski gradnji. V osrednjeslovenski regiji, kjer je leta 2023 živel 564.297 prebivalcev, je bilo izdanih 604 GD za stanovanjske stavbe, kar pomeni približno 1,5 dovoljenja na 1.000 prebivalcev. V pomurski regiji z 113.668 prebivalci leta 2023 pa je bilo izdanih 204 GD, kar je 5,2 GD na 1.000 prebivalcev. To kaže, da je gradbena dejavnost v pomurski regiji glede na število prebivalcev občutno intenzivnejša kot v osrednjeslovenski.

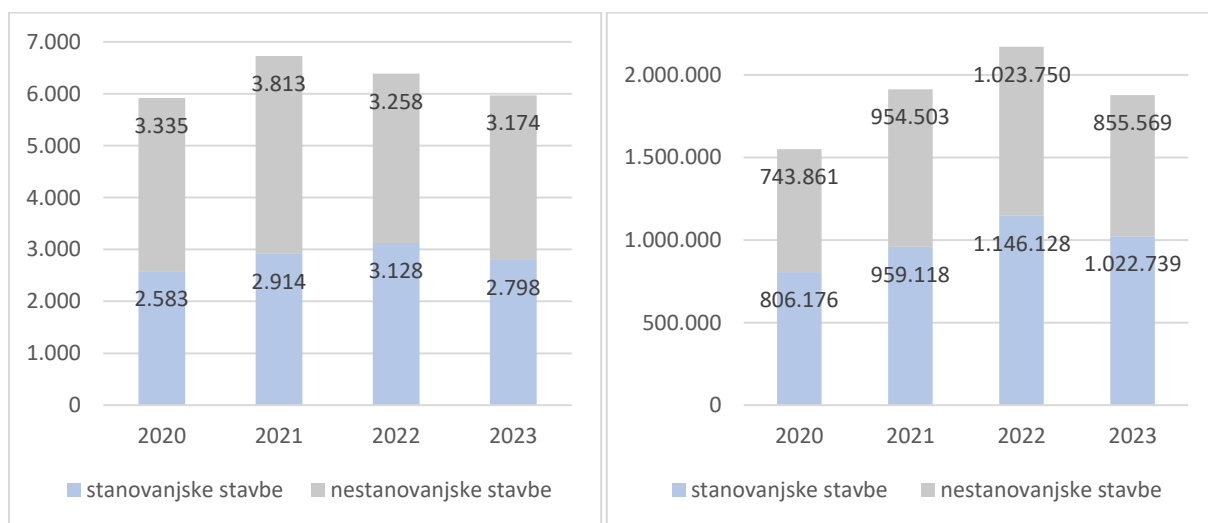
V nekaterih regijah, kot sta gorenjska in obalno-kraška, je bilo število izdanih GD za nestanovanjske stavbe nizko (81 in 60), kar lahko kaže na manjšo gospodarsko dejavnost ali manjšo potrebo po nestanovanjskih zgradbah. Hkrati regija jugovzhodna Slovenija z visokim številom izdanih GD za nestanovanjske zgradbe (595) kaže visoko gospodarsko dejavnost in potrebo po industrijskih ali komercialnih prostorih.

Grafikon 15: Število izdanih GD za stanovanjske in nestanovanjske stavbe po statističnih regijah za leto 2023 (vir: SURS, 2024).

Razmerje med številom izdanih GD in površinami stavb kaže na razlike med stanovanjskimi in nestanovanjskimi stavbami. Povprečna površina načrtovanih stanovanjskih se je s 312 m² v letu 2020 povečala na 366 m² v letu 2022, leta 2023 pa je znašala 365 m². Povprečna površina enostanovanjskih stavb se je z 238 m² v letu 2020 povečala na 243 m² v letu 2023. Pri nestanovanjskih stavbah se je povprečna površina povečala z 223 m² (2020) na 314 m² (2022), nato leta 2023 upadla na 270 m², kar bi lahko odražalo spremembe v potrebah ali razpoložljivosti sredstev za gradnjo večjih objektov.

Grafikon 16: (a) Število dovoljenj za gradnjo stavb in (b) površine stavb, za katere so bila izdana gradbena dovoljenja, v Sloveniji v obdobju 2020–2023 (vir: SURS, 2024).

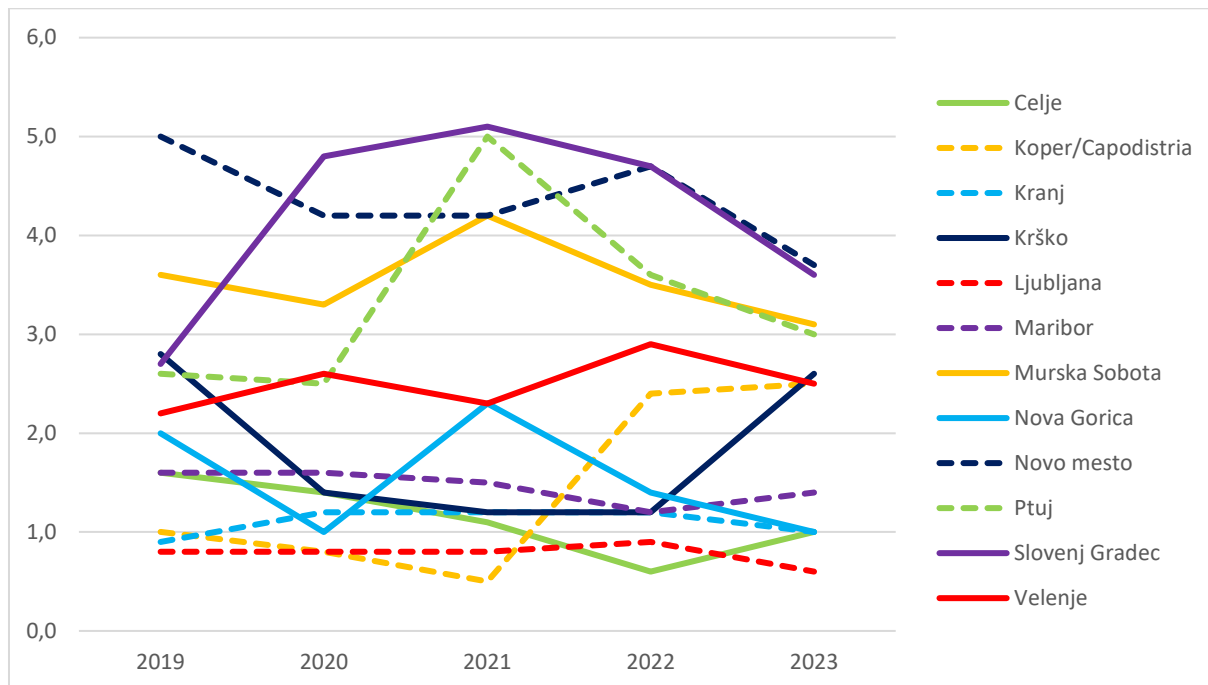

(a) Število stavb

(b) Površina stavb [v m²]

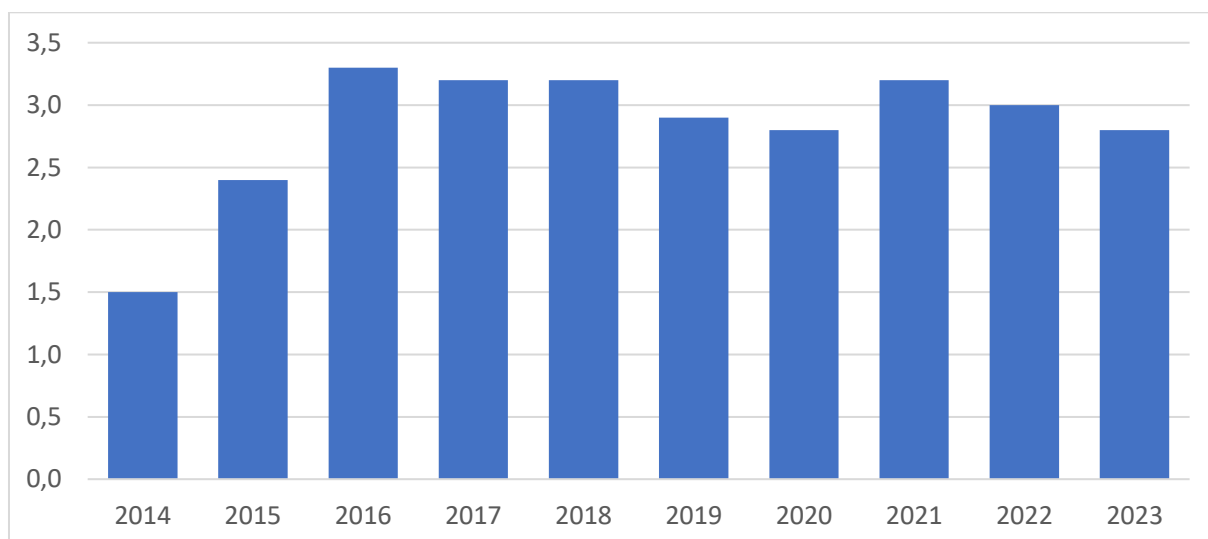
Število izdanih gradbenih dovoljenj za stanovanjske in nestanovanjske stavbe na 1.000 prebivalcev v mestnih občinah

Grafikon 17: Število izdanih gradbenih dovoljenj na 1.000 prebivalcev za stanovanjske in nestanovanjske stavbe v mestnih občinah v obdobju 2019–2023 (vir: SURS, 2024).

Podatki o številu izdanih GD na 1.000 prebivalcev v mestnih občinah med letoma 2019 in 2023 kažejo raznolike trende. Mestne občine Murska Sobota, Novo mesto, Ptuj in Slovenj Gradec izstopajo z najvišjimi vrednostmi, čeprav te v zadnjih letih padajo (npr. Novo mesto s 5,0 v letu 2019 na 3,7 v letu 2023). Mestne občine Celje, Kranj, Nova Gorica in Ljubljana imajo nižje vrednosti, pri čemer so za izdana gradbena dovoljenja v mestni občini Ljubljana najnižje (0,6 v letu 2023). Mestna občina Koper je zabeležila občuten porast v letih 2022 in 2023 (z 0,5 v letu 2021 na 2,5 v letu 2023). Mestni občini Ptuj in Slovenj Gradec sta v letih 2021 in 2022 dosegli visoke vrednosti, ki pa so se v letu 2023 znižale. Mestna občina Krško je imela v letu 2023 podobno rast (2,6).

Grafikon 18: Število izdanih gradbenih dovoljenj na 1.000 prebivalcev v Sloveniji v obdobju 2014–2023 (vir: SURS, 2024).

Podatki kažejo izrazito rast števila izdanih GD med letoma 2014 (1,5) in 2016 (3,3). Po letu 2018 je število postopoma upadalo in se do leta 2023 zmanjšalo na 2,8.

Število izdanih gradbenih dovoljenj na 1.000 prebivalcev po občinah

V letu 2023 je bilo največ izdanih GD na 1.000 prebivalcev v občini Mirna Peč (15,9), sledile so občine Sveti Jurij ob Ščavnici (14,4), Apače (12,1), Sveti Jurij v Slovenskih goricah (11,6) in Sveta Ana (10,2). Med drugimi občinami z visokim številom izdanih GD so bile še Gornja Radgona, Dolenjske Toplice, Kostel in Šmarje pri Jelšah, vse blizu 9,7.

Preglednica 47: Število izdanih gradbenih dovoljenj za stanovanjske in nestanovanjske stavbe v občinah za leti 2019 in 2023 (vir: SURS, 2024).

	Stanovanjske stavbe	Nestanovanjske stavbe	Skupaj 2019	Stanovanjske stavbe	Nestanovanjske stavbe	Skupaj 2023
Ajdovščina	38	39	77	35	102	137
Brezovica	12	5	17	45	9	54
Brežice	38	109	147	15	41	56
Cerknica	7	18	25	34	21	55
Črnomelj	10	50	60	18	63	81
Domžale	48	39	87	43	27	70
Gornja Radgona	17	59	76	13	71	84
Grosuplje	33	13	46	32	21	53
Hoče - Slivnica	21	26	47	37	56	93
Ivančna Gorica	30	42	72	48	31	79
Kočevje	12	42	54	12	61	73
Koper/Capodistria	45	5	50	108	25	133
Kranj	49	4	53	47	9	56
Krško	25	48	73	21	46	67
Lenart	20	42	62	12	51	63
Litija	7	16	23	29	25	54
Ljubljana	168	62	230	158	31	189
Ljutomer	13	52	65	14	36	50
Maribor	106	77	183	73	81	154
Metlika	13	25	38	18	56	74
Mirna Peč	8	27	35	24	26	50
Murska Sobota	20	48	68	22	36	58
Novo mesto	81	105	186	48	94	142
Ptuj	39	23	62	34	37	71
Sevnica	15	68	83	23	56	79
Slovenj Gradec	22	23	45	28	34	62
Slovenska Bistrica	77	101	178	85	108	193
Slovenske Konjice	21	63	84	17	33	50
Šentjur	38	64	102	41	43	84
Šmarje pri Jelšah	14	62	76	11	91	102
Šoštanj	8	31	39	18	37	55
Trebnje	31	75	106	43	62	105
Velenje	25	50	75	29	54	83

Opomba: Prikazane so občine, v katerih je bilo izdanih vsaj 50 gradbenih dovoljenj za gradnjo stavb.

Med letoma 2019 in 2023 je število izdanih GD opazno zraslo v občinah, kot sta Ajdovščina (s 77 na 137, predvsem na račun nestanovanjskih stavb) in Koper (z manj kot 50 na 133 – izrazito povečanje števila izdanih gradbenih dovoljenj za stanovanjske objekte). Hkrati pa je število izdanih GD upadlo v občinah Brežice (s 147 na 56, izrazit upad izdanih gradbenih dovoljenj za nestanovanjske objekte) in Nova Gorica (s 63 na manj kot 50). Pri primerjavi med izdanimi GD za stanovanjske in nestanovanjske objekte izstopajo občine, v katerih prevladujejo izdana GD za nestanovanjske objekte. Ajdovščina je ena od teh, saj sta bili v letu 2023 izmed 137 izdanih GD kar 102 izdani za gradnjo nestanovanjskih stavb. Prav tako so GD za gradnjo nestanovanjskih stavb prevladovala v občinah Novo mesto (94 od 142 v letu 2023) in Črnomelj (63 od 81 v letu 2023), kar nakazuje pomembno usmeritev teh regij v industrijsko ali poslovno gradnjo.

2.3.2 Stanovanja

Od leta 2015 je v veljavi Resolucija o nacionalnem stanovanjskem programu 2015–2025 (ReNSP15–25). Ta navaja štiri glavne cilje za oblikovanje učinkovite in uravnotežene stanovanjske oskrbe, ki so sicer: uravnotežena ponudba primernih stanovanj, lažja dostopnost do stanovanj, kakovostna in funkcionalna stanovanja in večja stanovanjska mobilnost prebivalstva.

Stanovanjski program predvideva aktivacijo nenaseljenega stanovanjskega fonda z urejanjem najemnih razmerij ter spodbujanje nove gradnje z ukrepi zemljiške in finančne politike, hkrati pa načrtuje gradnjo javnih in zasebnih najemnih stanovanj ter vzpostavitev sistema socialnih stanovanjskih pomoči za ranljive skupine. Poudarja tudi problem cenovne dostopnosti stanovanj, ki jo otežuje pomanjkanje najemnih stanovanj (le 8 % vseh stanovanj v letu 2015, večinoma v javni lasti), ter se osredinja na reševanje stanovanjske problematike mladih in starejših, ki zaradi omejene ponudbe in visokih cen pogosto težko dostopajo do primerne bivališča. Izpostavlja tudi nujnost energetske, funkcionalne in protipotresne prenove zaradi starosti stanovanjskega fonda (70 % stanovanj, starejših od 30 let) ter daje prednost celoviti prenovi, ki z izboljšanjem energetske učinkovitosti in funkcionalnosti zagotavlja varčnejšo rabo energije in nižje stroške. Program spodbuja prilagajanje stanovanjske ponudbe potrebam posameznikov in gospodinjstev v različnih življenjskih obdobjih ter z večjo stanovanjsko mobilnostjo omogoča boljšo izrabo poklicnih možnosti, prilagoditev stanovanjskih standardov finančnim zmožnostim in racionalnejšo razporeditev gospodinjstev, pri čemer kot glavne ukrepe določa razvoj prioriteten območij, usmerjanje politike na lokalni ravni in zagotovitev komunalno opremljenih zemljišč za gradnjo v krajih z največjo potrebo.

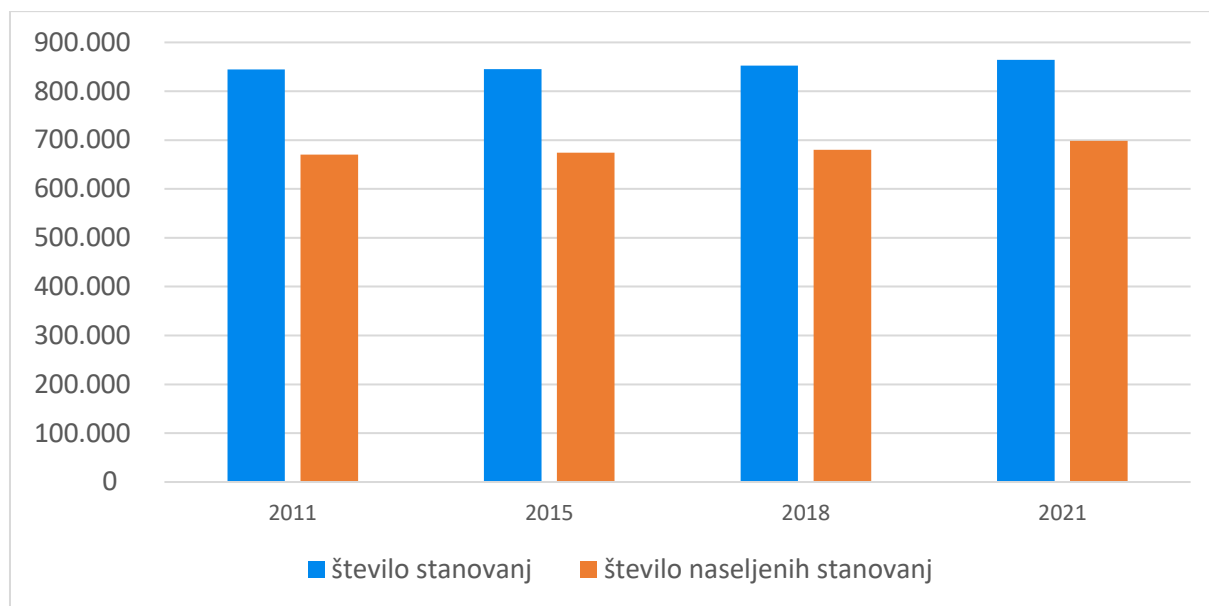
Nov nacionalni stanovanjski program za obdobje 2026–2036 bo Ministrstvo za solidarno prihodnost začelo pripravljati leta 2025.

Aktualno stanje

Po podatkih zadnjega registrskega popisa prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj (v nadaljevanju: popis; SURS – SiStat, 2024a) je bilo 1. januarja 2021 v Sloveniji 864.323 stanovanj, kar pomeni, da se skupni stanovanjski fond povečal za 12.142 stanovanj (1,4 %) v primerjavi z letom 2018, za 18.908 stanovanj (2,2 %) v primerjavi z letom 2015 oz. za 19.667 stanovanj (2,3 %) v primerjavi z letom 2011. Sicer pa lahko ugotovimo, da je bilo skupno število stanovanj v letu 2021 za 2,8 % nižje od ciljne vrednosti za leto 2022 (889.654 stanovanj) in za 4,6 % nižje od ciljne vrednosti za leto 2025.

Med vsemi stanovanji je bilo leta 2021 naseljenih 698.747 (80,8 %) in nenaseljenih 165.576 (19,2 %). V 78,7 % naseljenih stanovanj so bivali njihovi lastniki. Razmerje se je sicer v primerjavi s prejšnjimi popisnimi leti (2011, 2015 in 2018) izboljšalo v korist naseljenih stanovanj (+1,5 odstotne točke v primerjavi z letom 2011 in približno +1,0 odstotno točko v primerjavi z letoma 2015 in 2018), vendar pa je treba poudariti, da v celotnem opazovanem obdobju število nenaseljenih stanovanj raste, in sicer se je njihovo število povečalo za 28.620 enot, naseljenih pa za 19.667.

Grafikon 19: Število vseh stanovanj in število naseljenih stanovanj v Sloveniji za leta 2011, 2015, 2018 in 2021 (vir: SURS, 2024).

Leta 2021 je bilo 43,5 % nenaseljenih stanovanj v urbanih območjih, 56,5 % teh pa na podeželju. Občine z najvišjim deležem nenaseljenih stanovanj so bile Kostel (51,9 %), Bovec (50,3 %), Cirkulane (46,8 %), Bohinj (44,3 %), Osilnica (44,1 %) in Zavrč (43,4 %). Do vključno leta 2018 so bila nenaseljena stanovanja razdeljena na stanovanja za počitniški namen ali sekundarno rabo in prazna stanovanja, vendar pa ti podatki od vključno leta 2021 naprej niso več na voljo¹⁰. Zaradi tega pri objavi podatkov ostaja samo delitev na naseljena in nenaseljena stanovanja. Leta 2018, ko so bili podatki še na voljo, so imele največji delež stanovanj za počitniški namen ali sekundarno rabo turistične občine. Največ takih stanovanj je bilo v občini Bohinj (25,7 %), sledili sta občini Kranjska Gora (24,6 %) in Bovec (23,1 %). Visok delež počitniških stanovanj so imele tudi zdraviliške občine, npr. Zreče (10,4 %) in Podčetrtek (10,3 %), in obalne občine, npr. Ankaran (10,1 %) in Piran (10,0 %).

Leta 2018 so imele najvišji delež praznih stanovanj občine Cirkulane (42,0 %), Zavrč (39,3 %), Osilnica (36,5 %) in Podčetrtek (34,6 %). Precejšen delež praznih stanovanj je leta 2018 imela tudi občina Ljubljana, pri čemer je treba poudariti, da se je število praznih stanovanj povečalo, in to z 21.805 (17,4 %) v letu 2011 na 23.876 (18,6 %) v letu 2018, kar je presenetljivo glede na pomanjkanje najemnih stanovanj v Ljubljani. Vendar je pri tem treba opozoriti, da ni nujno, da so vsa stanovanja, ki so statistično evidentirana kot »prazna«, dejansko tudi nenaseljena (SURS – SiStat, 2024b). Po podatkih Elektra Ljubljana iz leta 2024 (Šimac, 2025) naj bi bilo glede na podatke o porabi elektrike ocenjeno število praznih stanovanj v Ljubljani nekaj več kot 11.000 oziroma 8 % stanovanjskega fonda. Z gospodarskega vidika bi bilo zelo smiselno aktivirati prav ta prazna stanovanja in stanovanja v nestanovanjski rabi, ki se oddajajo v kratkoročni najem.

Leta 2021 je bilo 84,0 % vseh stanovanj v urbanih območjih naseljenih, 16,0 % pa jih je bilo nenaseljenih. Na podeželju je bil delež naseljenih stanovanj glede na vsa stanovanja na podeželju nižji kot v urbanih območjih, in sicer je znašal 77,4 %, delež nenaseljenih stanovanj pa je bil višji kot pri urbanih območjih, in sicer 22,6 %. Naseljenih stanovanj je bilo več v urbanih območjih (54,1 %) kot na podeželju (45,9 %), nenaseljenih stanovanj pa je bilo ravno obratno manj v urbanih območjih (43,5 %) kot na podeželju (56,5 %).

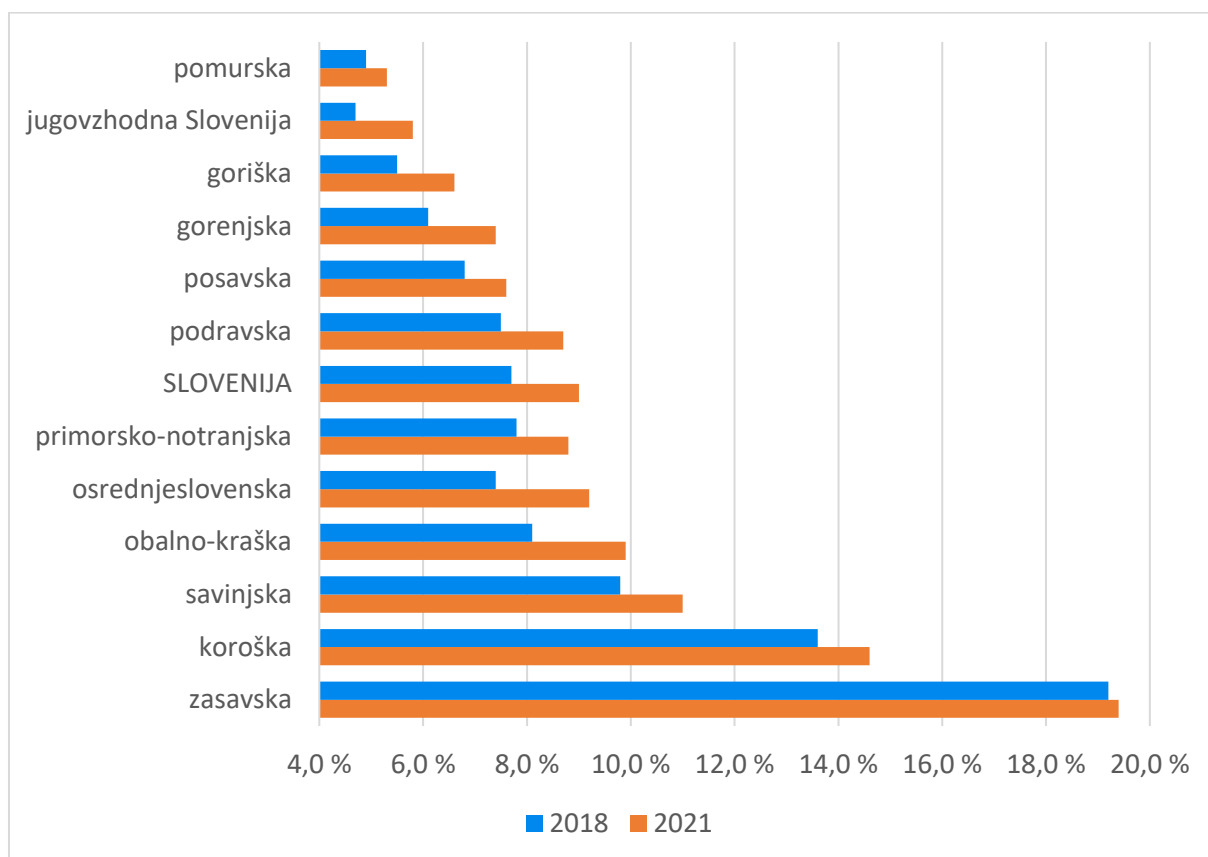
¹⁰ Podatki o počitniških stanovanjih se v Katastru nepremičnin (GURS) od leta 2018 ne vodijo več.

Preglednica 48: Število naseljenih in nenaseljenih stanovanj v urbanih in ruralnih območjih v letu 2021 (vir: SURS, 2024).

Vrsta stanovanja	Urbana območja	Ruralna območja	Skupaj
naseljena stanovanja	378.313	320.434	698.747
nenaseljena stanovanja	72.069	93.507	165.576
skupaj	450.382	413.941	864.323

Leta 2021 je bilo 9,0 % stanovanj v Sloveniji najemnih, stanovanj z drugimi tipi lastništva (to so stanovanja, v katerih nihče od stanovalcev ni lastnik, hkrati pa ni najemno) pa 12,3 %. Podatki tudi kažejo povečevanje števila profitnih stanovanj (v letu 2011 12.378, v letu 2021 21.879). Število neprofitnih stanovanj je do leta 2018 upadalo (v letu 2011 45.369, v letu 2018 39.777), v letu 2021 pa je bilo glede na leto 2018 zabeleženo povečanje števila neprofitnih stanovanj, in sicer jih je bilo 41.240. Leta 2021 je bilo torej 34,7 % najemnih stanovanj profitnih, 65,3 % pa neprofitnih. Za leti 2011 in 2015 je bil za vrsto najema vir Register nepremičnin (REN), od leta 2018 pa je Evidenca trga nepremičnin (ETN). Profitna stanovanja so bila leta 2011 in 2015 v REN klasificirana kot »tržna najemna stanovanja«, od leta 2018 naprej pa so v ETN klasificirana kot »oddajanje na prostem trgu«. Neprofitna stanovanja so bila v letih 2011 in 2015 v REN klasificirana kot »neprofitno najemno stanovanje« in »namensko najemno stanovanje«, od leta 2018 pa so v ETN klasificirana v štirih kategorijah, in sicer »oddajanje družinskim članom ali povezanim fizičnim in pravnim osebam«, »neprofitno oddajanje denacionaliziranih stanovanjskih nepremičnin na podlagi upravne ali sodne odločbe«, »drugo odplačno oddajanje (neprofitno)« in »neprofitno oddajanje stanovanjskih nepremičnin v lasti države ali občin za najemnino, določeno na podlagi zakona« (SURS, 2024). Poudariti je treba, da je podatek o najemu stanovanj, ki jih oddajajo fizične osebe, slabše vzdrževan podatek. Prav tako je treba opozoriti, da je do povečanja števila najemnih stanovanj v lasti fizičnih oseb leta 2021 prišlo prav zaradi nove evidence zbiranja podatkov za najemna stanovanja v lasti fizičnih oseb. S 1. januarjem 2018 je namreč s spremembo zakonodaje za fizične osebe prišlo do prenosa obveznosti poročanja v ETN z najemodajalcev na finančno upravo (FURS). Tako se zajame precej več najemnih poslov, kot so jih prej v ETN sporočile fizične osebe, saj FURS poroča o sklenjenih najemnih poslih iz napovedi za odmero dohodnine od oddajanja premoženja v najem. Od leta 2018 do leta 2021 se je število najemnih stanovanj torej povečalo za 10.533 oz. za 20,0 %. Delež najemnih stanovanj se je povečal v vseh statističnih regijah.

Grafikon 20: Delež najemnih stanovanj v statističnih regijah za leti 2018 in 2021 (vir: MNVP, SURS, 2024).

Preglednica 49: Najemna stanovanja v statističnih regijah za leta 2011, 2015, 2018 in 2021 (vir: MNVP, SURS, 2024).

Statistična regija	2011 (%)	2015 (%)	2018 (%)	2021 (%)
Slovenija	9,0	8,2	7,7	9,0
pomurska	5,5	5,1	4,9	5,3
podravska	9,6	8,2	7,5	8,7
koroška	17,9	15,1	13,6	14,6
savinjska	12,0	10,3	9,8	11,0
zasavska	26,7	20,2	19,2	19,4
posavska	7,4	7,0	6,8	7,6
jugovzhodna Slovenija	5,7	5,0	4,7	5,8
osrednjeslovenska	8,3	7,7	7,4	9,2
gorenjska	7,5	6,5	6,1	7,4
primorsko-notranjska	9,0	8,3	7,8	8,8
goriška	6,6	5,8	5,5	6,6
obalno-kraška	9,2	8,5	8,1	9,9

V letu 2021 se je v vseh regijah delež najemnih stanovanj povečal glede na leto 2018, medtem ko je med letoma 2011 in 2018 upadel v vseh regijah, kar je najverjetneje posledica epidemije covid-19, saj so prebivalci v času te tudi uradno prijavili začasna prebivališča, v katerih so prebivali kot najemniki, najemodajalci pa so prijavili oddajo stanovanj. Pred epidemijo namreč iz različnih razlogov uradno niso bili prijavljeni tam, kjer so dejansko živeli (glej poglavje 2.1.1) (PIS, 2024).

Predvidevamo, da je delež stanovanj, ki se oddajajo v najem, veliko večji, kot kažejo statistični podatki, še posebej v osrednjeslovenski in obalno-kraški regiji. Gre za neprijavljen delež stanovanjskega fonda, ki se oddaja v najem na zasebnem najemnem trgu. Ta praksa se je v zadnjem obdobju (pred pandemijo) krepila še z alternativnim načinom kratkoročnega neregistriranega oddajanja stanovanj v najem prek spletnih platform, kot sta Airbnb in Booking. V času epidemije se je sicer zgodil velik upad povpraševanj po stanovanjih za kratkoročen turistični namen. Verjetno se je del teh stanovanj v začetnem letu epidemije začel oddajati za dolgoročni najem (Prostorski informacijski sistem, 2024). Zaradi neurejenosti področja za oboje («klasični» črni trg in oddajanje prek spletnih platform) velja, da se ne ve natančno, kolikšen je obseg najema na zasebnem trgu oz. koliko je dejansko praznih oz. nenaseljenih stanovanj. Študija, ki je bila izvedena v okviru Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, je pokazala, da je bilo novembra 2016 v Sloveniji za oddajanje na spletnih platformah Airbnb in Vrbo na voljo 2.569 nepremičnin. Pred epidemijo covida-19 se je številka teh nepremičnin povečala na nekaj manj kot 10.000 nepremičnin, v letu 2023 pa je že na skoraj 13.000 (Grgič, 2024). Resnični delež najemnih stanovanj je vsekakor višji, kot ga izkazujejo uradni statistični podatki.

V Sloveniji se je v vseh obdobjih gradilo več eno- in dvostanovanjskih stavb kot tri- ali večstanovanjskih. Prevladovala je individualna gradnja fizičnih oseb. Čeprav je bila glede na vrsto stavbe v obdobju 2015–2023 večina dokončanih stavb enostanovanjskih, se je ta delež v tem obdobju vseeno zmanjšal za 9,2 odstotne točke, in sicer s 96,0 % leta 2015 na 86,8 % leta 2023. Delež dokončanih dvostanovanjskih stavb se je v tem obdobju povečeval. Leta 2015 je bilo od vseh stavb dokončanih 2,8 % dvostanovanjskih stavb, leta 2023 pa 9,2 %. Njihov delež se je povečal za 6,4 odstotne točke. Tudi delež tri- in večstanovanjskih stavb je v tem obdobju narastel, in sicer za 2,8 odstotne točke (z 1,1 % v letu 2015 na 3,9 % v letu 2023).

Preglednica 50: Število dokončanih stavb glede na vrsto stavbe v Sloveniji v obdobju 2015–2023 (vir: SURS, 2024).

Vrsta stavbe	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
enostanovanjske	2.334	2.479	2.439	2.396	2.314	2.422	2.579	2.445	2.295
dvostanovanjske	69	53	56	70	97	104	130	179	244
tri- in večstanovanjske	27	29	28	36	68	62	76	66	104
skupaj	2.430	2.561	2.523	2.502	2.479	2.588	2.785	2.690	2.643

Tudi število dokončanih stanovanj se je v letih 2015–2023 povečevalo. Leta 2015 je bilo dokončanih 2.776 stanovanj, leta 2023 pa 4.919. Čeprav je bilo vsako leto največ dokončanih stanovanj 5- in večsobnih, se je njihov delež glede na skupno število dokončanih stanovanj vseeno zmanjšal za 13,5 odstotne točke (z 49,4 % v letu 2015 na 35,8 % v letu 2023). Delež dokončanih 1-sobnih stanovanj je bil v vseh letih v tem obdobju najnižji, vendar se je leta 2023 vseeno povečal za 2 odstotni točki glede na leto 2015. Povečala sta se tudi delež dokončanih 2-sobnih stanovanj, in sicer za 7,6 odstotne točke (z 8,3 % v letu 2015 na 15,9 % v letu 2023), in delež dokončanih 3-sobnih stanovanj za 9,1 odstotne točke (s 13,9 % v letu 2015 na 22,9 % v letu 2023). Delež dokončanih 4-sobnih stanovanj se je zmanjšal za 5,1 odstotne točke (z 22,9 % leta 2015 na 17,8 % leta 2023).

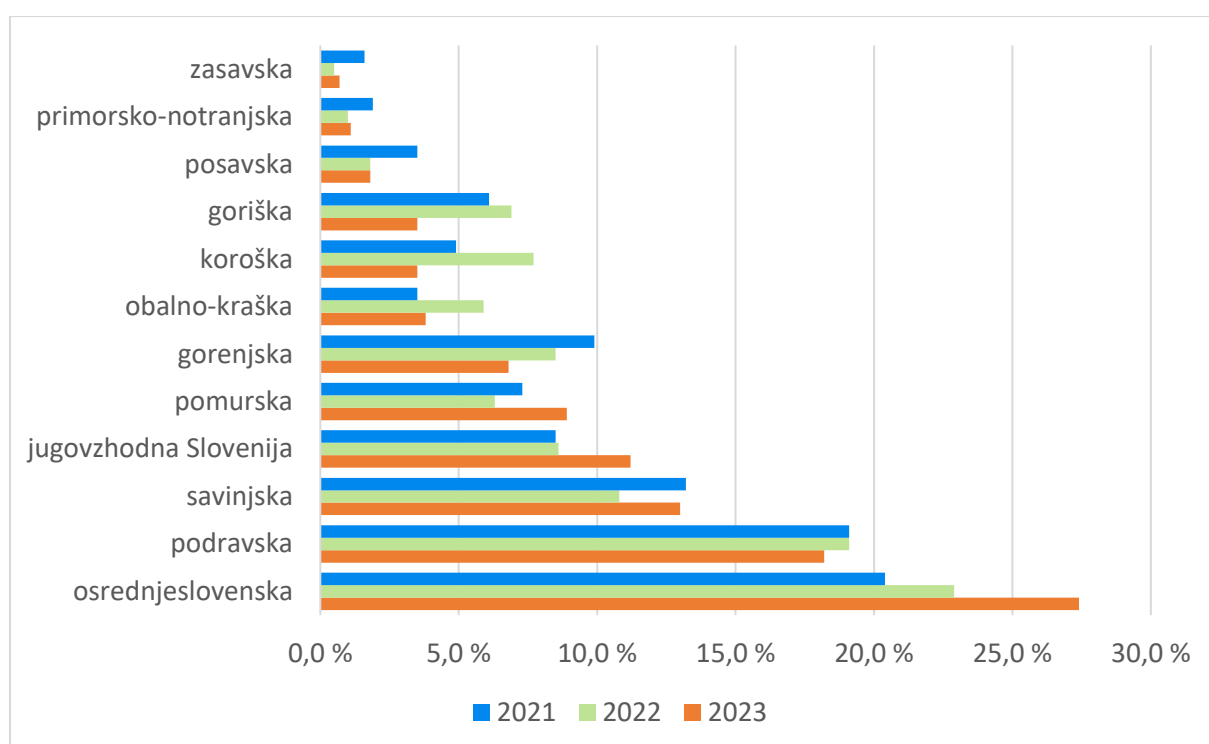
Preglednica 51: Število dokončanih stanovanj po številu sob v Sloveniji v obdobju 2015–2023 (vir: SURS, 2024).

Vrsta stanovanja	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1-sobna	154	155	197	124	141	219	207	360	369

2-sobna	231	240	290	316	361	321	507	488	784
3-sobna	385	477	448	499	653	644	718	844	1.128
4-sobna	636	730	688	748	868	765	851	885	875
5- in večsobna	1.370	1.373	1.421	1.350	1.392	1.591	1.749	1.717	1.763
skupaj	2.776	2.975	3.044	3.037	3.415	3.540	4.032	4.294	4.919

V celotnem obdobju poročanja je bilo največ stanovanj dokončanih v osrednjeslovenski regiji (27,4 % v letu 2023), sledila pa ji je podravska regija (18,2 % v letu 2023). Najmanjše število dokončanih stanovanj je bilo v zasavski regiji, razen v letu 2016, ko je bilo najmanjše število dokončanih stanovanj zabeleženo v primorsko-notranjski regiji.

Grafikon 21: Delež dokončanih stanovanj v statističnih regijah v obdobju 2021–2023 (vir: SURS, 2024).

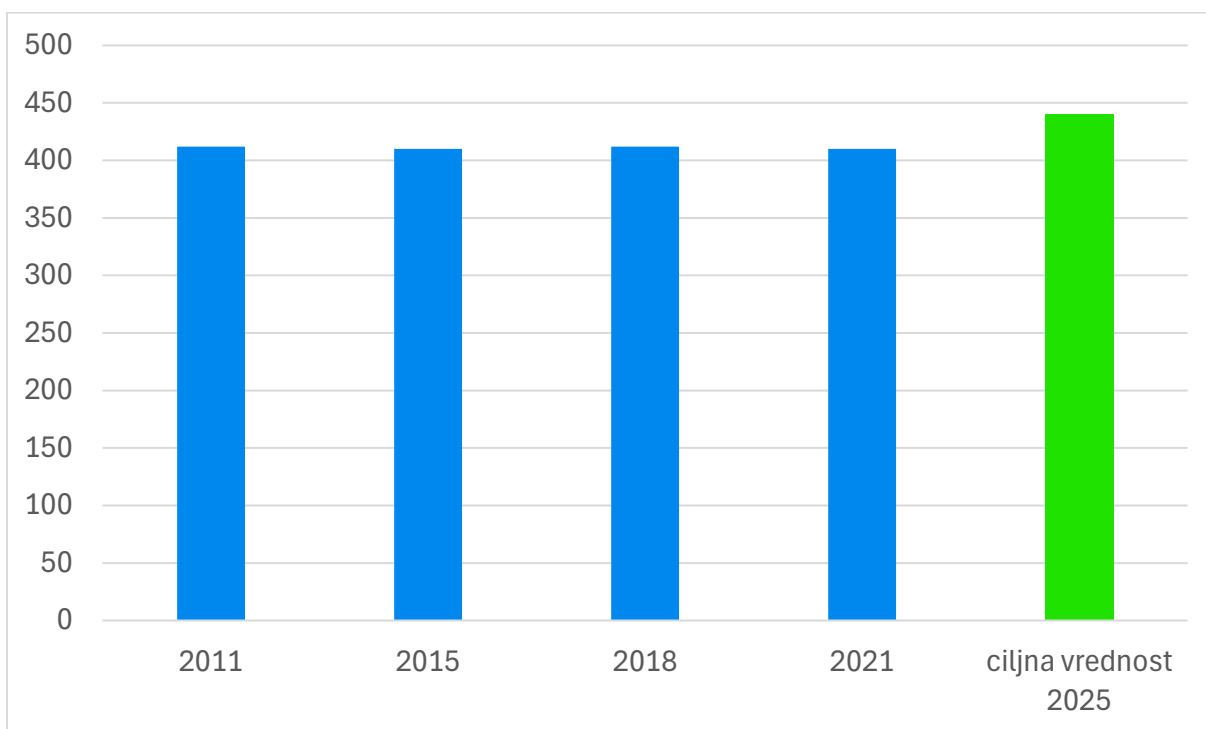
Preglednica 52: Dokončana stanovanja v statističnih regijah v obdobju 2021–2023 (vir: SURS, 2024).

Statistična regija	2021 (%)	2022 (%)	2023 (%)
Slovenija	100,0	100,0	100,0
pomurska	7,3	6,3	8,9
podravska	19,1	19,1	18,2
koroška	4,9	7,7	3,5
savinjska	13,2	10,8	13,0
zasavska	1,6	0,5	0,7
posavska	3,5	1,8	1,8
jugovzhodna Slovenija	8,5	8,6	11,2
osrednjeslovenska	20,4	22,9	27,4
gorenjska	9,9	8,5	6,8
primorsko-notranjska	1,9	1,0	1,1

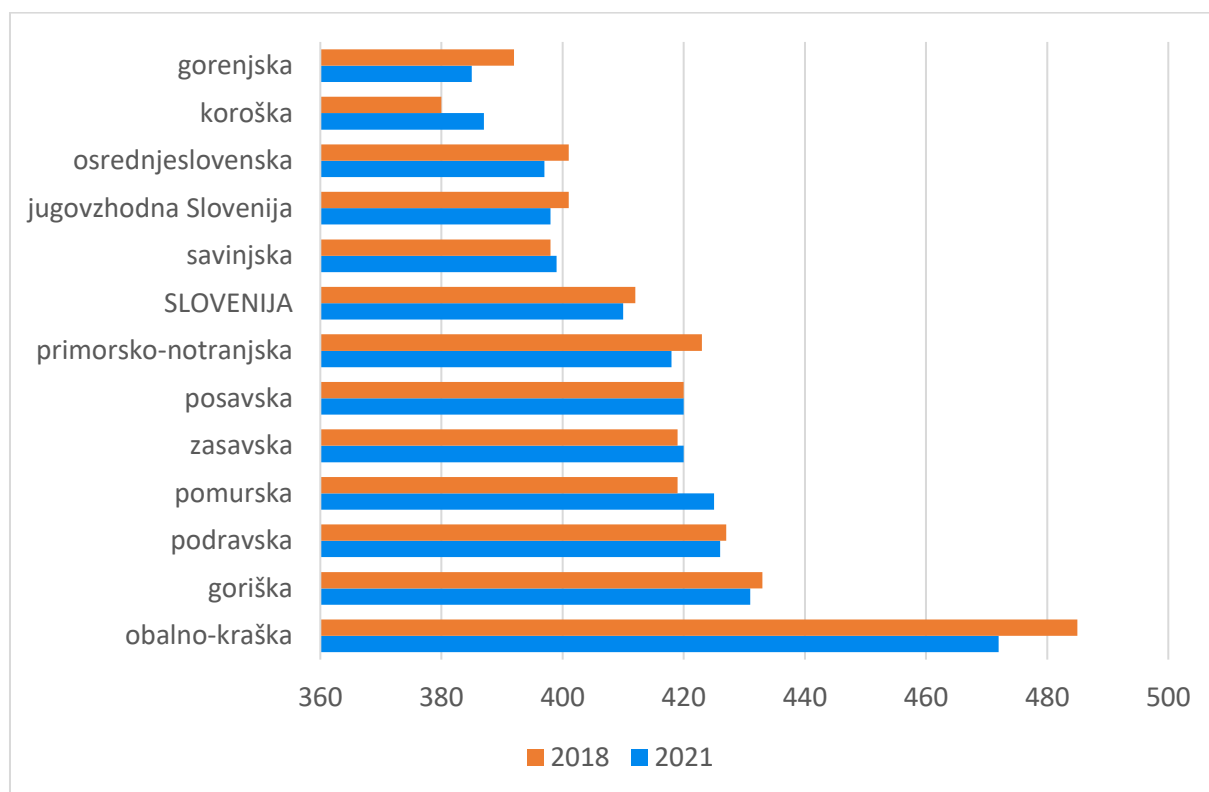
goriška	6,1	6,9	3,5
obalno-kraška	3,5	5,9	3,8

Po številu stanovanj na 1.000 prebivalcev je v celotnem obdobju na prvem mestu obalno-kraška regija (472 stanovanj/1.000 prebivalcev v letu 2021), sledita ji goriška (431/1.000 prebivalcev v letu 2021) in podravska (426/1.000 prebivalcev v letu 2021). Zanimivo je, da je osrednjeslovenska regija, ki ima največje število prebivalcev, šele na desetem mestu. Pomembna ugotovitev pri tem je, da je bilo v letu 2021 na nacionalni ravni na 1.000 prebivalcev 410 stanovanj, kar je nižje od ciljnih vrednosti, predvidenih v ReNSP 15–25 za leti 2022 (433) in 2025 (440).

Grafikon 22: Število stanovanj na 1.000 prebivalcev v Sloveniji za leta 2011, 2015, 2018 in 2021 in ciljna vrednost za leto 2025 (vir: SURS, 2024).

Grafikon 23: Število stanovanj na 1.000 prebivalcev v statističnih regijah za leti 2018 in 2021 (vir: SURS, 2024).

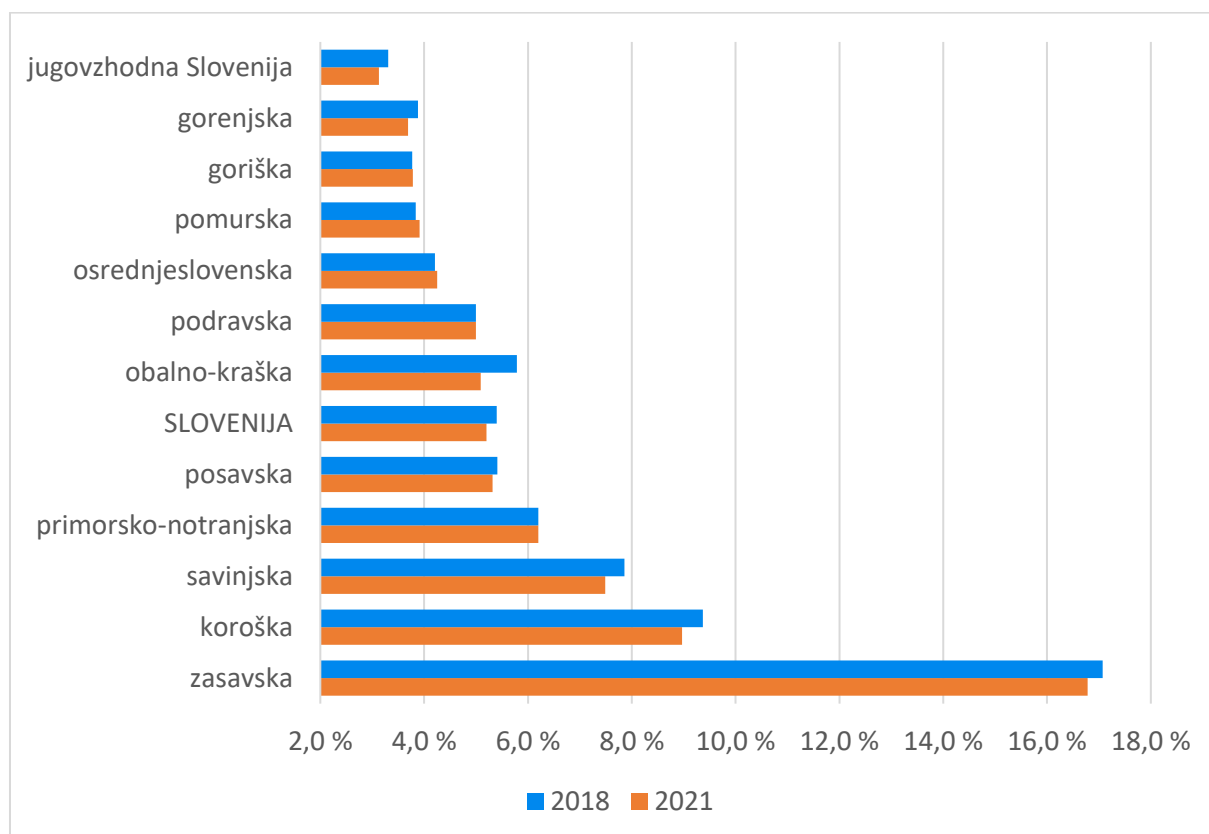

Preglednica 53: Število stanovanj na 1.000 prebivalcev v statističnih regijah za leta 2011, 2015, 2018 in 2021 (vir: SURS, 2024).

Statistična regija	2011	2015	2018	2021
Slovenija	412	410	412	410
pomurska	405	411	419	425
podravska	421	423	427	426
koroška	368	374	380	387
savinjska	398	395	398	399
zasavska	406	414	419	420
posavska	425	418	420	420
jugovzhodna Slovenija	400	400	401	398
osrednjeslovenska	409	402	401	397
gorenjska	387	388	392	385
primorsko-notranjska	433	421	423	418
goriška	430	428	433	431
obalno-kraška	497	487	485	472

Daleč največji delež stanovanj v javni lasti je v zasavski regiji (16,8 % v letu 2021), sledita ji koroška regija (9 % v letu 2021) in savinjska regija (7,5 % letu 2021). Na nacionalni ravni se je delež stanovanj v javni lasti v letu 2021 nekoliko znižal, in sicer na 5,5 %, v primerjavi s 6,6 % v letu 2011. Ciljna vrednost, načrtovana v ReNSP 15–25 (5,6 % za leto 2022 in tudi za leto 2025), tako ni bila dosežena.

Grafikon 24: Delež stanovanj v javni lasti v statističnih regijah za leti 2018 in 2021 (vir: SURS, 2024).

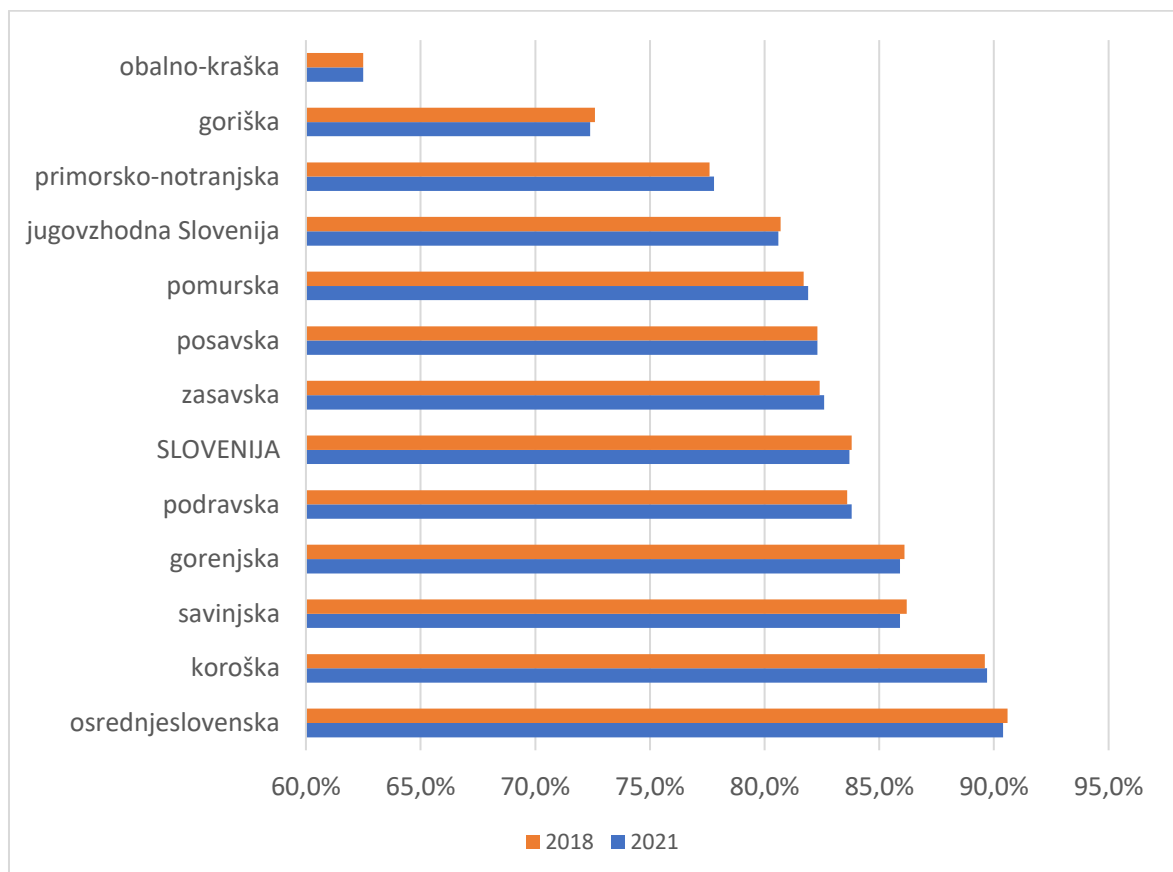
Preglednica 54: Stanovanja v javni lasti v statističnih regijah za leta 2011, 2015, 2018 in 2021 (vir: SURS, 2024).

Statistična regija	2011 (%)	2015 (%)	2018 (%)	2021 (%)
Slovenija	5,6	5,6	5,4	5,2
pomurska	3,7	3,8	3,8	3,9
podravska	5,7	5,4	5,0	5,0
koroška	11,0	9,9	9,4	9,0
savinjska	8,0	8,2	7,9	7,5
zasavska	23,5	17,7	17,1	16,8
posavska	4,1	5,6	5,4	5,3
jugovzhodna Slovenija	2,8	3,5	3,3	3,1
osrednjeslovenska	4,1	4,3	4,2	4,3
gorenjska	4,6	4,1	3,9	3,7
primorsko-notranjska	6,7	6,7	6,2	6,2
goriška	4,0	3,8	3,8	3,8
obalno-kraška	6,4	5,8	5,8	5,1

Podatki (SURS, SILC) kažejo malenkostno znižanje deleža prebivalcev, ki prebivajo v prenaseljenih stanovanjih, saj je ta za leto 2023 znašal 10,3 %, medtem ko je leta 2022 dosegel 11,0 % in leta 2021 10,9 %. Delež prebivalcev, ki so prebivali v prenaseljenih stanovanjih, je bil leta 2023 za 4,7 odstotne točke nižji, kot je znašala v ReNSP 15–25 načrtovana ciljna vrednost za leto 2022 (15,0 %), oziroma za 3,7 odstotne točke nižji kot načrtovana ciljna vrednost za leto 2025 (14,0 %).

Podatki prav tako kažejo, da se kakovost naseljenih stanovanj postopoma izboljšuje. Delež naseljenih stanovanj z najmanj eno od težav, kot so puščajoča streha, vlažne stene, vlažni temelji ali tla in trhli okenski okvirji ali trhla tla, se je od leta 2015, ko je bilo takih stanovanj 27,0 %, do leta 2023, ko je bilo takih stanovanj 19,0 %, zmanjšal za 8,0 %. Ta podatek kaže, da je bila leta 2023 ta vrednost pod ciljno vrednostjo, ki je bila v ReNSP 15–25 določena za leto 2022 (25,0 %) in tudi za leto 2025 (20,0 %). Po tem kazalniku so imele leta 2023 najnižji delež stanovanj z najmanj eno od zgoraj naštetih težav koroška (13,0 %), gorenjska (14,0 %) in goriška regija (15,0 %), medtem ko sta imeli primorsko-notranjska (28,0 %) in pomurska regija (25,0 %) največji delež stanovanj, ki so imela najmanj eno od naštetih težav.

Grafikon 25: Delež naseljenih stanovanj, ki so opremljena z osnovno infrastrukturo, v statističnih regijah za leti 2018 in 2021 (vir: SURS, 2024).

Preglednica 55: Naseljena stanovanja, ki so opremljena z osnovno infrastrukturo, v statističnih regijah za leta 2011, 2015, 2018 in 2021 (vir: SURS, 2024).

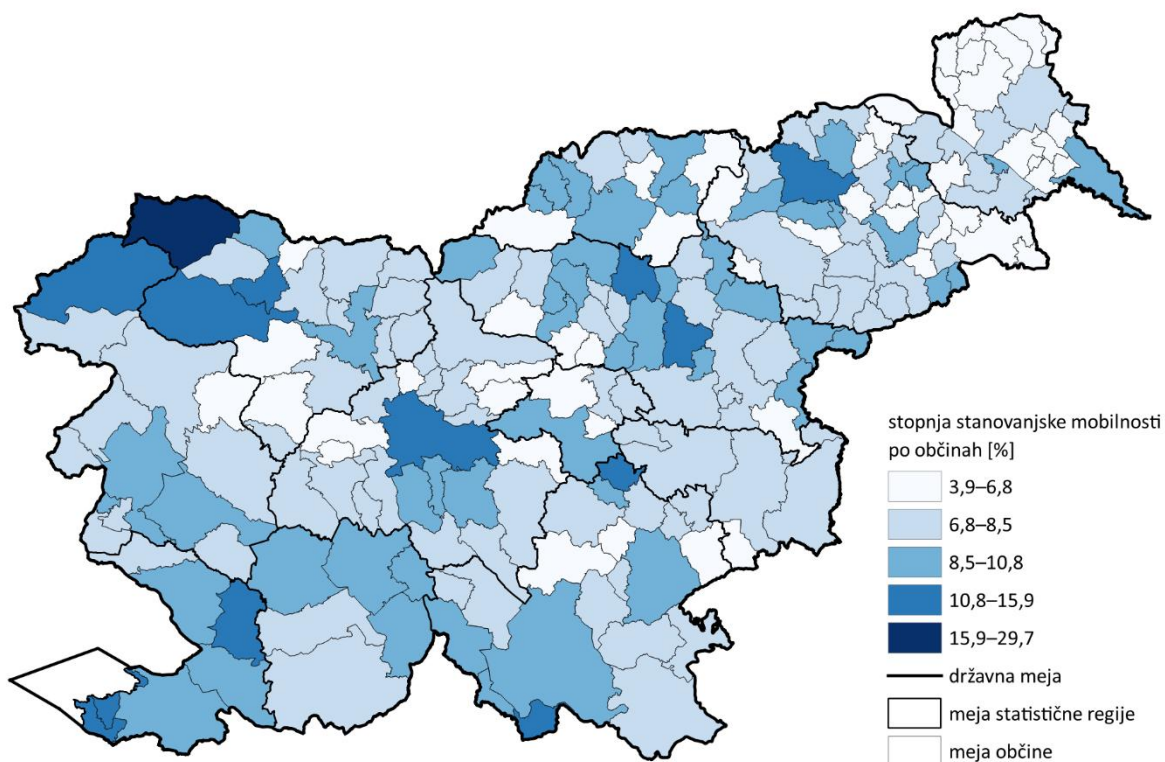
Statistična regija	2011 (%)	2015 (%)	2018 (%)	2021 (%)
Slovenija	82,4	83,4	83,8	83,7
pomurska	79,1	80,9	81,7	81,9
podravska	81,6	83,1	83,6	83,8
koroška	87,2	89,1	89,6	89,7
savinjska	84,7	85,9	86,2	85,9
zasavska	81,1	82,0	82,4	82,6
posavska	79,8	82,0	82,3	82,3
jugovzhodna Slovenija	77,7	80,0	80,7	80,6
osrednjeslovenska	89,6	90,4	90,6	90,4
gorenjska	85,0	85,7	86,1	85,9

primorsko-notranjska	75,9	77,3	77,6	77,8
goriška	72,2	72,1	72,6	72,4
obalno-kraška	63,8	62,2	62,5	62,5

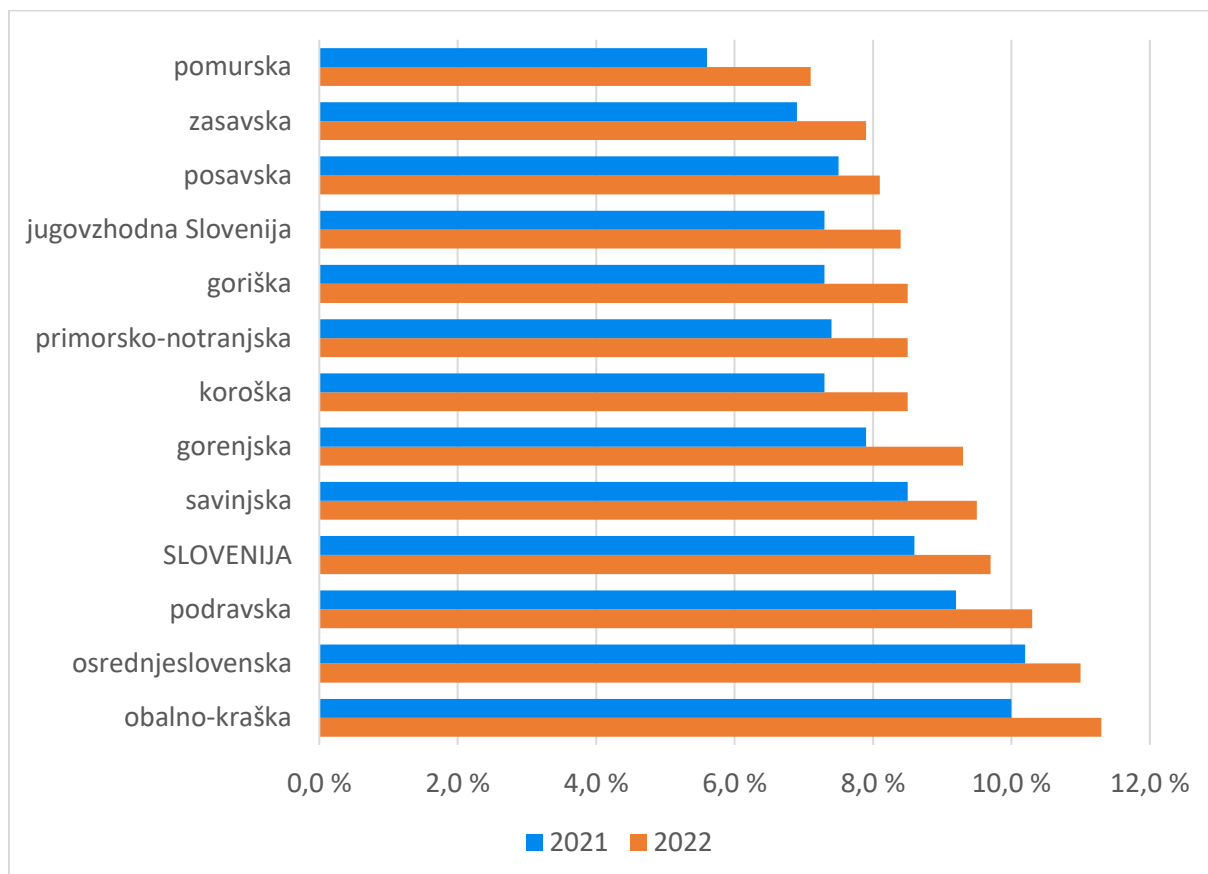
Po podatkih popisa iz leta 2021 je bilo 43,1 % stanovanj iz stanovanjskega fonda starih več kot 50 let, kar pomeni, da so bila zgrajena pred letom 1971. Leta 2021 je bilo med nenaseljenimi stanovanji 29,6 % takih, ki so bila zgrajena pred letom 1946, med naseljenimi stanovanji pa je bilo takih 17,4 %. Leta 2021 je bilo med naseljenimi stanovanji največ takih stanovanj, ki so bila brez notranjega stranišča (2,7 %), sledila so stanovanja brez kopalnice (2,7 %) ter stanovanja, ki so bila brez kopalnice in notranjega stranišča (2,1 %). Med nenaseljenimi stanovanji je bilo največ takih stanovanj, ki so bila brez kopalnice (16,9 %), sledila pa so stanovanja, ki so bila brez notranjega stranišča (14,4 %), in taka, ki so bila brez kopalnice in notranjega stranišča (12,8 %). Med naseljenimi stanovanji je bilo leta 2021 2,3 % takih, ki so bila brez ogrevanja, med nenaseljenimi pa 13,2 %. Med naseljenimi stanovanji je bilo leta 2021 tudi 1,5 % takih, ki so bila brez vode ali elektrike, med nenaseljenimi stanovanji pa je bilo takih 12,2 %.

Pregled kaže, da se je v obdobju 2012–2019 stopnja stanovanjske mobilnosti počasi, vendar stalno nižala. V letu 2022 se je glede na leto 2021 povečala v vseh regijah. Med letoma 2021 in 2022 se je najbolj povečala v pomurski (za 1,5 odstotne točke), gorenjski (za 1,4 odstotne točke) in obalno-kraški regiji (za 1,3 odstotne točke). Zanimivo pa je, da pregled vrednosti tega kazalnika na nacionalni ravni kaže, da stopnja stanovanjske mobilnosti splošno raste hitreje, kot je bilo predvideno z načrtovanimi ciljnim vrednostmi. Dosežena vrednost za leto 2022 (9,7 %) je za 2,7 odstotne točke večja kot ciljna vrednost, ki je bila v ReNSP 15–25 načrtovana za leto 2022 (7,0 %), in za 2,2 odstotne točke večja kot ciljna vrednost, ki je v ReNSP 15–25 načrtovana za leto 2025 (7,5 %). Za leta 2020–2023 so podatki o notranji mobilnosti problematični zaradi množičnih prijav začasnih prebivališč, s katerimi so se prebivalci izogibali ukrepom omejitve gibanja med epidemijo covid-19, kar je vplivalo na statistične kazalnike (glej poglavje 2.1.1). Vseeno lahko opazimo, da je bila leta 2022 v skoraj vseh statističnih regijah (razen v podravski, gorenjski in pomurski) nekoliko nižja kot leta 2020. Iz tega lahko sklepamo, da si je del selivcev na istem naslovu vseeno uredil stalno prebivališče oziroma da je podaljšal začasno prebivališče (za več informacij o demografskih podatkih glej poglavje 2.1.1).

Slika 21: Stopnja stanovanjske mobilnosti po občinah za leto 2022 (vir: SURS, 2024).

Grafikon 26: Stopnja stanovanjske mobilnosti v statističnih regijah za leti 2021 in 2022 (vir: SURS, 2024).

Preglednica 56: Stopnja stanovanjske mobilnosti v statističnih regijah za leta 2015, 2018, 2021 in 2023 (vir: SURS, 2024).

Statistična regija	2015 (%)	2018 (%)	2021 (%)	2022 (%)
Slovenija	8,3	7,9	8,6	9,7
pomurska	6,2	5,7	5,6	7,1
podravska	8,7	8,4	9,2	10,3
koroška	7,5	6,9	7,3	8,5
savinjska	8,0	8,0	8,5	9,5
zasavska	7,1	7,1	6,9	7,9
posavska	7,9	7,4	7,5	8,1
jugovzhodna Slovenija	7,5	7,5	7,3	8,4
osrednjeslovenska	9,5	9,1	10,2	11,0
gorenjska	7,4	6,9	7,9	9,3
primorsko-notranjska	7,8	7,3	7,4	8,5
goriška	7,0	6,7	7,3	8,5
obalno-kraška	10,0	9,4	10,0	11,3

2.4 Gospodarstvo, trg delovne sile, turizem in promet

UMAR v poročilu o razvoju 2024 (UMAR, 2024) poudarja, da je gospodarski razvoj regij močno neenakomeren. Osrednjeslovenska regija ima najvišji BDP na prebivalca in največ inovacijskih dejavnosti, medtem ko regije, kot sta zasavska in pomurska, zaostajajo zaradi nižje produktivnosti in slabše infrastrukture. Razvoj je tesno povezan z vlaganji v infrastrukturo, inovacije in človeški kapital, pri čemer je prehod v zeleno gospodarstvo opaznejši v razvitih regijah. Poročilo poziva k usmerjanju državnih in evropskih sredstev za zmanjšanje regionalnih razlik in spodbujanje trajnostne rasti.

Priporoča spodbujanje produktivnih investicij v digitalno, zeleno in organizacijsko preobrazbo gospodarstva ter prednostno uporabo državnih in evropskih sredstev. Predlaga krepitev človeških virov, privabljanje vrhunskih kadrov, spodbujanje inovativnih projektov ter digitalne preobrazbe malih in srednjih podjetij. Prav tako svetuje izboljšanje podpornega okolja za podjetja z večjo dostopnostjo tveganega kapitala in pospeševanje prestrukturiranja regij na podlagi razvojnih potencialov. Ključni poudarek je na trajnejših javnofinančnih ukrepih, vključno s pokojninsko reformo.

2.4.1 Vpliv gospodarstva in turizma na regionalni prostorski razvoj

Kakovost življenja se izraža tudi v možnosti zaposlitve blizu doma, brez nepotrebnih dolgih voženj do delovnega mesta in nazaj, ter dostopnih in kakovostnih storitvah splošnega pomena v bližini doma. Na možnost zaposlitve blizu doma med drugim vplivajo gospodarska rast, razpoložljivost in struktura delovnih mest ter možnosti za razvoj gospodarstva in ustvarjanje delovnih mest, ki jih ponujajo regija in lokalne skupnosti.

Bruto domači proizvod (BDP) na prebivalca Slovenije je v letih 2019 in 2022 narasel za 16,3 %. Rast je opazna v vseh regijah, vendar z različnimi stopnjami. Najvišjo rast je zabeležila osrednjeslovenska regija z 20,3 %, kar jo skupaj z najvišjim BDP na prebivalca (39.367 EUR v letu 2022) uvršča na vrh lestvice, kar kaže na gospodarsko moč prestolnice in osrednje Slovenije. Nadpovprečno rast so zabeležile še zasavska, pomurska, podravska in goriška regija (med 16 % in 18 %). Pod državnim povprečjem rasti so savinjska, obalno-kraška, gorenjska, koroška, jugovzhodna Slovenija in posavska regija, pri čemer je najnižja rast v posavski regiji (7,5 %). Nižja rast v teh regijah bi lahko kazala na stagnacijo ali manjšo

gospodarsko dinamiko v primerjavi z razvitejšimi regijami. Na splošno podatki kažejo, da je gospodarska rast neenakomerno porazdeljena. Največja koncentracija te je v osrednji Sloveniji, medtem ko regije z nižjo rastjo morda potrebujejo dodatne spodbude za hitrejši gospodarski razvoj.

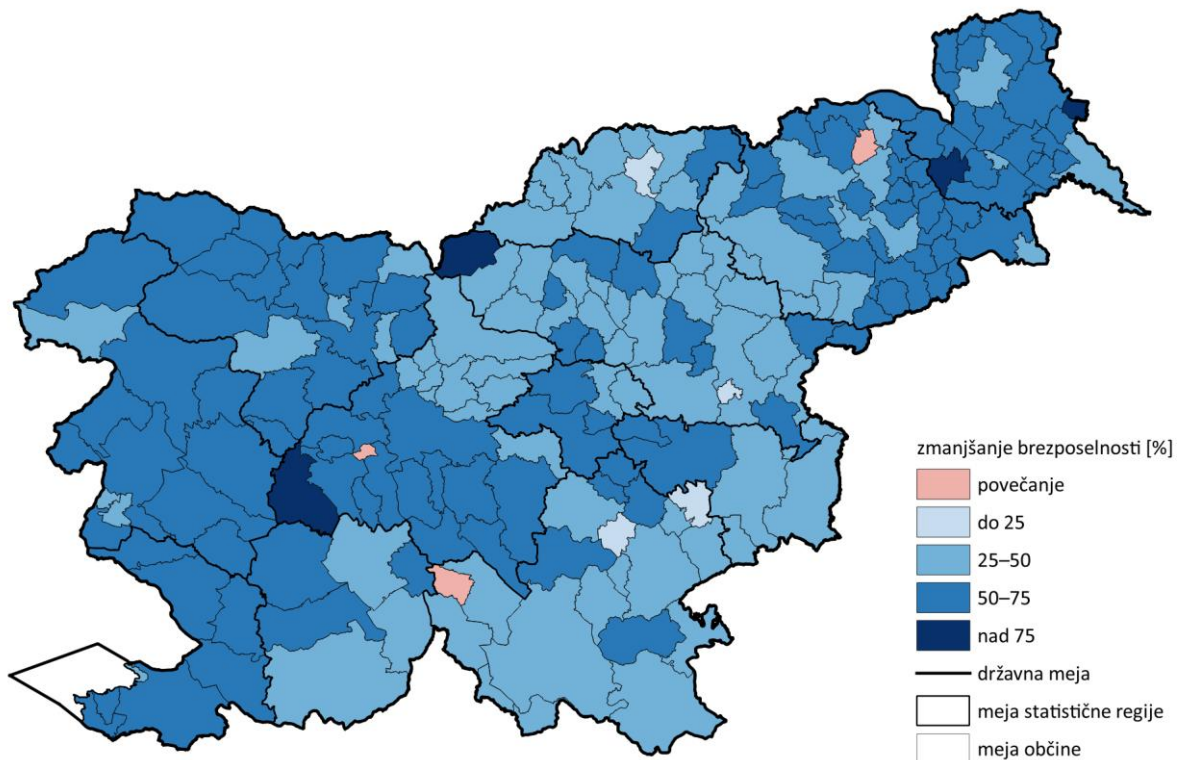
Če primerjamo BDP v standardu kupne moči s sosednjimi državami iz regije NUTS2 (Eurostat), je kohezijska regija Zahodna Slovenija uvrščena na peto mesto, Vzhodna Slovenija pa na šesto mesto med devetimi regijami.

Preglednica 57: Bruto domači proizvod na prebivalca v slovenskih kohezijskih regijah in sosednjih regijah NUTS2 (vir: Eurostat, 2024)

Regije NUTS2, ki obkrožajo Slovenijo	Indeks na prebivalca EU = 100 (2018)	Indeks na prebivalca EU = 100 (2022)
Evropska unija	100	100
1 avstrijska Štajerska (Steiermark)	130,0	126,0
2 avstrijska Koroška (Kärnten)	123,0	123,0
3 Furlanija - Julijska krajina (Friuli-Venezia Giulia)	105,0	102,0
4 Gradiščanska (Burgenland)	101,0	98,0
5 Zahodna Slovenija	88,0	92,0
6 Vzhodna Slovenija	60,0	62,0
7 Jadranska Hrvaška (Jadranska Hrvatska)	42,0	47,0
8 Zahodno Podonavje (Nyugat-Dunántúl)	47,0	44,0
9 Severna Hrvaška (Sjeverna Hrvatska)	33,0	40,0

Število brezposelnih se je med letoma 2019 in 2023 zmanjšalo. Leta 2019 je bilo na Zavodu RS za zaposlovanje prijavljenih 46.000 brezposelnih oseb, leta 2023 pa 38.000, kar pomeni, da se je brezposelnost zmanjšala za 17,4 % glede na leto 2019. Pri tem je treba opozoriti, da je v letu 2020 brezposelnost zaradi pandemije narasla na 51.000 oseb, vendar se je potem postopoma zmanjševala do leta 2023 (glej poglavje 2.1.1).

Slika 22: Sprememba brezposelnosti v občinah v letu 2024 glede na leto 2020 (vir: ZRSZ, 2024).

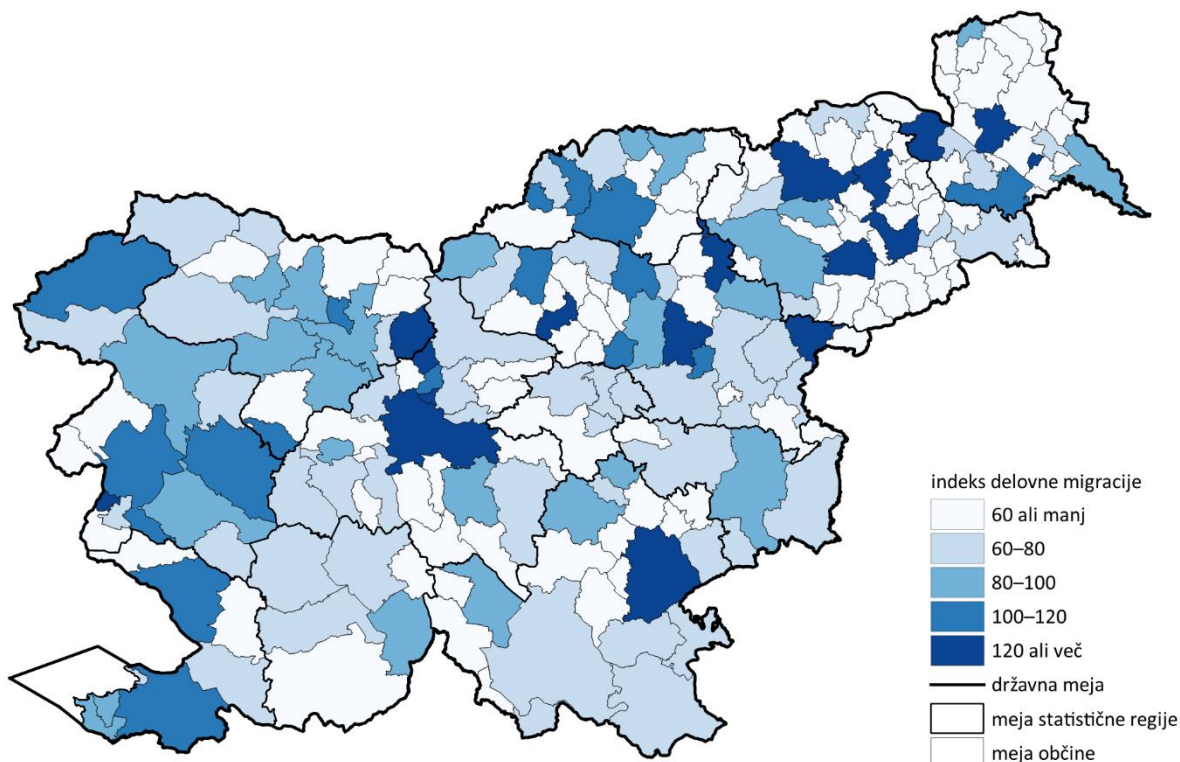
V prvem četrtletju 2024 je bilo v Sloveniji objavljenih 20.500 prostih delovnih mest, kar je 3.700 manj kot v enakem obdobju v letu 2023 (–15,2 %) in najmanj v zadnjih treh letih. Zmanjšanje je bilo prisotno v 12 dejavnostih, medtem ko sta promet in skladiščenje (+253) in zdravstvo (+220) beležila rast. Zasedenih je bilo 808.000 delovnih mest, kar je 500 več kot lani, toda 2.550 manj kot v prejšnjem četrtletju, pri čemer je največji upad znan v predelovalnih dejavnostih (–1.300). Stopnja prostih delovnih mest je znašala 2,5 %, kar je enako kot v prejšnjem četrtletju, vendar za 0,4 odstotne točke manj kot lani. Najvišjo stopnjo prostih delovnih mest sta imeli gostinstvo (5,6 %) in gradbeništvo (5,5 %).

Indeks delovne migracije je kazalnik, ki meri razmerje med številom delovno aktivnih prebivalcev na nekem območju in številom delovnih mest na tem območju. Pomaga razumeti, ali območje deluje kot zaposlitveno središče, v katero se delovna sila dnevno priseljuje, ali kot spalna skupnost, prebivalci katere večinoma odhajajo na delo v druge kraje. Če ima indeks delovne migracije nekega mesta vrednost 120, to pomeni, da ima mesto 20 % več delovnih mest, kot je delovno aktivnih prebivalcev, kar kaže na njegovo privlačnost kot zaposlitveno središče in aktivni prebivalci prihajajo na delo iz drugih območij. Če pa ima indeks vrednost 80, to pomeni, da ima mesto 20 % manj delovnih mest, kar lahko vpliva na to, da aktivni prebivalci iščejo delo v drugih območjih.

Podatki indeksa delovne migracije in deleža delovno aktivnega prebivalstva, ki dela v regiji svojega prebivališča, kažejo velike razlike med slovenskimi regijami. Najvišji indeks delovne migracije ima osrednjeslovenska regija (133,0), kar pomeni, da je močno zaposlitveno središče, saj privablja delavce iz drugih regij. Hkrati ima tudi najvišji delež delovno aktivnega prebivalstva, ki dela v isti regiji (89,6 %). Nasprotno pa imajo regije, kot sta zasavska (60,9) in primorsko-notranjska (68,6), izrazito nizki indeks delovne migracije, kar pomeni, da večina delovno aktivnih prebivalcev odhaja na delo v druge regije. To potrjuje tudi nizka stopnja prebivalcev, ki delajo v svoji regiji (46,7 % v zasavski in 55,5 % v primorsko-notranjski). Regije, kot so podravska (96,9), savinjska (94,7) in obalno-kraška (94,5), so blizu uravnoveženega stanja, saj imajo razmeroma visok delež delovno aktivnega prebivalstva, ki dela v isti

regiji (med 78 in 82 %). Ti podatki kažejo, kako razvita delovna mesta in zaposlitvene priložnosti vplivajo na delovne migracije znotraj regij. Slika 23 prikazuje indeks delovne migracije v občinah. Z nje je razvidno, da so generatorji delovnih mest pretežno na območjih mestnih občin in da so občine, ki obkrožajo mestne občine, pretežno bivalne.

Slika 23: Indeks delovne migracije v občinah v letu 2023 (vir: SURS, 2024).

Analiza sprememb delovnih mest in delovno aktivnih prebivalcev po občini delovnega mesta med letoma 2019 in 2023 kaže na največji prirast v občini Ljubljana s +13.488 oseb oziroma povečanje za 5,8 % glede na leto 2019. V vseh drugih občinah se je delovno aktivno prebivalstvo povečalo oziroma zmanjšalo za od 1.961 do -1.182 oseb. Občini Ljubljana sledi občina Mengeš s porastom v višini 1.961 oseb (72,8 %), nato občina Maribor v višini 1.799 oseb (2,8 %), občina Celje v višini 1.519 oseb (5,0 %), občina Komenda v višini 1.325 oseb (38,3 %), občina Cerklje na Gorenjskem v višini 1.317 oseb (37,2 %), občina Ptuj v višini 1.077 oseb (7,9 %) in občina Grosuplje v višini 1.035 oseb (14,3 %). Sledijo jim občine, ki imajo porast, manjši od 1.000 oseb. Največji upad delovno aktivnih prebivalcev je v občini Kidričevo v višini 1.182 oseb (25,9 %) in občini Novo mesto v višini 1.174 oseb (24,5 %).

V večini občin spremembe delovno aktivnih prebivalcev sledijo spremembam delovnih mest, kar kaže na povezanost lokalnega zaposlovanja in migracijskih tokov. Občine z majhnim številom prebivalcev, kot so Sveti Andraž v Slovenskih goricah (+58 delovno aktivnih oseb, povečanje za 69,0 %) ali Šalovci (+69 delovno aktivnih oseb, povečanje za 55,2 %), beležijo relativno majhne absolutne spremembe, ki pa imajo lahko večji vpliv glede na njihov mali obseg gospodarstva. Na splošno rezultati poudarjajo pomen prilagajanja regionalnih politik za usklajevanje zaposlitvenih možnosti in demografskih trendov.

Turizem

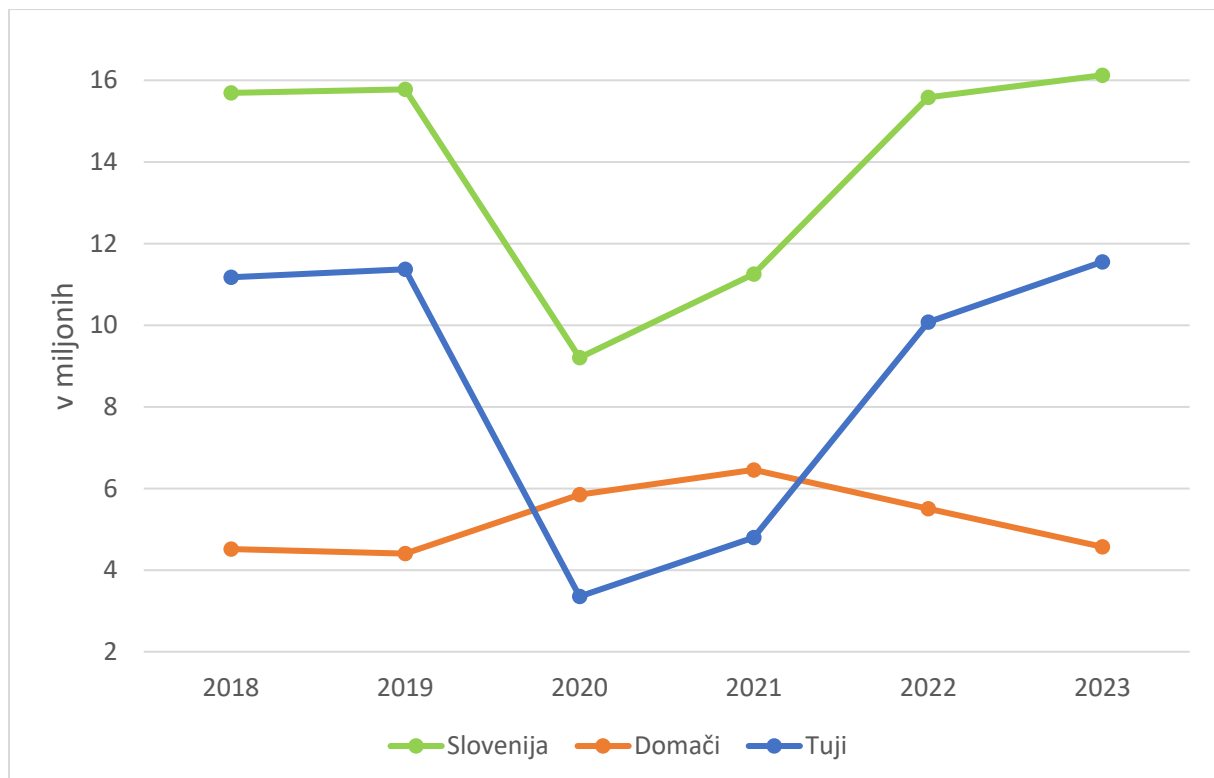
Turizem pomembno vpliva na razvoj regij, saj spodbuja gospodarsko rast, ustvarja nova delovna mesta in povečuje prihodke lokalnega prebivalstva. Hkrati prispeva k razvoju infrastrukture, izboljšanju prometnih povezav ter ohranjanju kulturne in naravne dediščine. Regije z razvitim turizmom, kot so

obalno-kraška ali gorenjska, beležijo višje naložbe v turistične zmogljivosti in storitve, kar privablja domače in tuje obiskovalce in spodbuja regionalni razvoj.

Na podlagi članka *Prekomeren ali podmeren turizem – primerjalna analiza ekonomske trajnosti slovenskega turizma* (Mihalič, 2019) lahko povzamemo, da se Slovenija trenutno ne sooča toliko s čezmernim (preturizmom) kot s t. i. podturizmom, kar pomeni, da obseg turizma ne dosega ekonomskih pragov trajnostnosti. Čeprav se na posameznih destinacijah, kot sta Bled in Ljubljana, pojavljajo znaki preobremenjenosti, slovenski turizem kot celota po ključnih kazalnikih – številu nočitev na prebivalca, deviznem prilivu in turističnem BDP – občutno zaostaja za primerljivimi državami, kot je Avstrija. Članek opozarja, da za dolgoročno ekonomsko trajnostnost ni dovolj le ohranjanje okoljskega in družbenega ravnotežja, temveč sta nujna tudi krepitev konkurenčnosti in povečanje obsega kakovostne turistične ponudbe, podprte z usklajenim soglasjem vseh deležnikov v turizmu.

V Sloveniji se je število prihodov turistov med letoma 2017 in 2020 povečevalo, nato pa je zaradi pandemije močno upadlo, pri čemer je bilo zabeleženih 51 % manj prihodov in več kot 42 % manj prenočitev v primerjavi z letom 2019. Od leta 2020 do leta 2022 je bilo mogoče opaziti močno rast, ki se je med letoma 2022 in 2023 upočasnila. Na ravni statističnih regij je bila rast po letu 2020 močna, vendar se je do leta 2023 upočasnila, v nekaterih regijah pa se je število prihodov celo zmanjšalo. Največja rast je bila leta 2021 v zasavski, gorenjski in primorsko-notranjski regiji, najmanjša pa v koroški. V letu 2023 je v nekaterih regijah število prihodov turistov rahlo upadlo, kar morda pomeni normalizacijo po pandemiji. Domači turizem je delno ublažil upad, saj so domači gostje v letu 2020 ustvarili za 21 % več prihodov in za 33 % več prenočitev kot v letu 2019.

Grafikon 27: Število nočitev domačih in tujih turistov v Sloveniji v obdobju 2018–2023 (vir: SURS, 2024).

Prenočitve domačih turistov so v Sloveniji dosegle vrh leta 2021 s 6.456.686 prenočitvami, nato pa so se zmanjšale na 5.506.772 v letu 2022 in 4.571.527 v letu 2023, kar pomeni 29-odstotni upad v primerjavi z letom 2021. Obalno-kraška regija je zabeležila največ domačih turistov, ki so leta 2021 ustvarili 1.935.111 prenočitev, vendar je ta številka v letu 2023 padla na 1.259.895, kar je 35 % manj.

Gorenjska regija je leta 2023 zabeležila 620.290 prenočitev domačih turistov, kar je skoraj 38 % manj kot leta 2020 (998.260). Manj obiskana zasavska regija je vsa leta imela zelo nizke številke, z največ 13.731 prenočitvami v letu 2022. Upad nočitev tujih turistov in porast nočitev domačih sta posledici pandemije. Do porasta nočitev domačih turistov med letoma 2020 in 2022 je prišlo zaradi izdanih vavčerjev za nastanitve, s katerimi je država pomagala turističnemu sektorju omiliti izgubo, ki je nastala ob upadu nočitev tujih turistov zaradi pandemije.

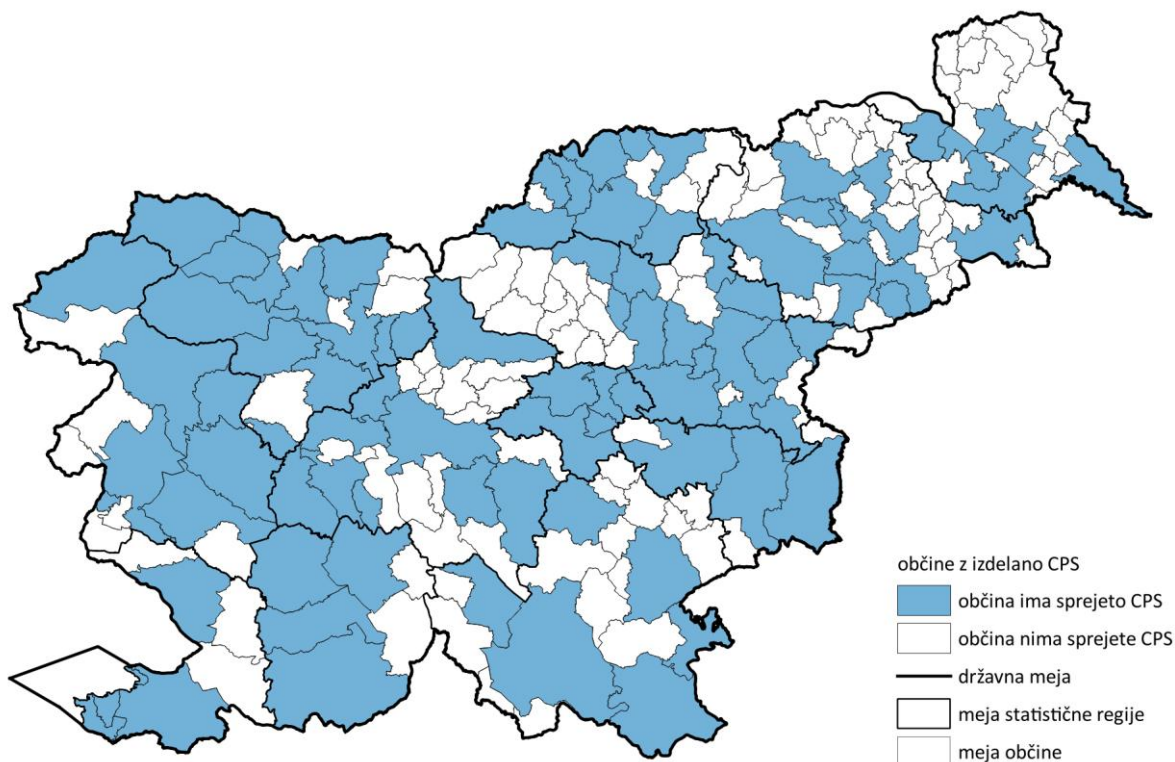
Pri prenočitvah tujih turistov je opazen manjši porast od leta 2018 do leta 2023. Skupno število prenočitev tujih turistov v Sloveniji se je povečalo z 11.176.010 leta 2018 na 11.553.500 leta 2023, kar je 3,4-odstotna rast. Med regijami z največ nočitvami v letu 2023 so gorenjska s 3.181.748 nočitvami (11,6-odstotna rast glede na leto 2018), sledijo ji osrednjeslovenska regija z 2.403.479 nočitvami (4,5-odstotna rast), obalno-kraška z 2.001.350 nočitvami (0,4-odstotna rast) in goriška z 1.164.159 nočitvami (15,2-odstotna rast). Zasavska regija beleži 26,0-odstotno rast, vendar se je število nočitev s 7.832 v letu 2018 povečalo na 9.870 v letu 2023, kar je v primerjavi z drugimi regijami najmanj nočitev med vsemi in predstavlja 0,08 % vseh nočitev tujih turistov v Sloveniji leta 2023. Negativno rast so zabeležile regije jugovzhodna Slovenija (-29,4 %) ter pomurska (-17,2 %), savinjska (-15,4 %) in posavska regija (-10,5 %). V letu 2023 so prenočitve domačih turistov predstavljale 28,3 % vseh nočitev v Sloveniji. Med številom nočitev domačih turistov prevladuje obalno-kraška regija z 1.259.895 nočitvami (5,8-odstotno povečanje glede na leto 2018), sledi ji savinjska regija z 823.726 nočitvami (-1,5-odstoten padec glede na leto 2018), gorenjska s 618.715 nočitvami (10-odstotno povečanje) in pomurska s 559.120 nočitvami (-5,4-odstotno zmanjšanje). Podatki o nočitvah domačih turistov kažejo da so morje, gore in zdravilišča najbolj priljubljene destinacije domačih turistov.

2.4.2 Kopenski promet

Kopenski promet omogoča dnevno mobilnost prebivalcev, poleg tega pa je ena od pomembnih gospodarskih dejavnosti. Na eni strani ima torej številne pozitivne vplive, vendar individualni, predvsem cestni promet povzroča tudi ogromno negativnih, ki se izražajo v izpustih toplogrednih plinov in onesnaževal, emisijah hrupa, prometnih nesrečah, porabi zemljišč za prometne površine ipd. Ti negativni učinki se kažejo v zunanjih stroških prometa, ki so ocenjeni na več odstotkov BDP (Kazalci okolja, 2024). Eden od odgovorov na povečanje negativnih vplivov prometa je celostno prometno načrtovanje. Pomemben korak v tej smeri je bilo sprejetje Zakona o celostnem prometnem načrtovanju (ZCPN, 2022).

Eden od instrumentov celostnega prometnega načrtovanja so celostne prometne strategije (CPS), ki so lahko izdelane na občinski, regionalni ali nacionalni ravni. V letu 2024 je 91 občin imelo sprejeto občinsko celostno prometno strategijo (SPTM, 2024), večina jih je bila izdelana v letu 2017, ko so bila na voljo namenska sredstva. Razpis se je ponovil v letu 2024, k izdelavi pa je pristopilo približno 180 občin. Dokumenti bodo končani leta 2025 in bodo podlaga za sofinanciranje ukrepov na področju trajnostne mobilnosti. Kompleksnejše teme, ki presegajo območje posameznih občin, se obravnavajo v regionalnih celostnih prometnih strategijah. Te so trenutno izdelane za koroško, osrednjeslovensko in goriško statistično regijo ter za območje Triglavskega narodnega parka. Področna zakonodaja (ZCPN, 2022) predvideva tudi izdelavo državne celostne prometne strategije, ki bo predvidoma dokončana v letu 2027.

Slika 24: Občine z izdelano občinsko celostno prometno strategijo (vir: SPTM, 2024).

Dostopnost javnega potniškega prometa

Javni potniški promet (JPP) je pomemben z vidika doseganja okoljskih ciljev (manjša poraba energije, prostora, manj onesnaževanja) in družbenih ciljev (ugodna cena, ni vezano na vozniško dovoljenje ne na lastništvo avtomobila). V letu 2023 je Družba za upravljanje javnega potniškega prometa (DUJPP) prevzela upravljanje izvajanja gospodarske javne službe prevoza potnikov v notranjem in čezmejnem regijskem železniškem prometu. Z julijem 2024 so začele veljati nove koncesijske pogodbe za medkrajevni avtobusni promet, ki so prinesle za okoli 20-odstotno povečanje skupnega števila voženj. V primerjavi z letom 2023 se je na državni ravni za tri odstotne točke povečal delež prebivalcev z vsaj zadovoljivo pogostnostjo voženj (vsaj osem parov voženj ob delavnikih v času šolskega pouka). Hkrati se je povečal tudi delež prebivalcev brez dostopa do JPP, saj nekatere linije, ki so prej služile predvsem prevozu šolarjev, niso bile vključene v izvajanje JPP po novih koncesijah.

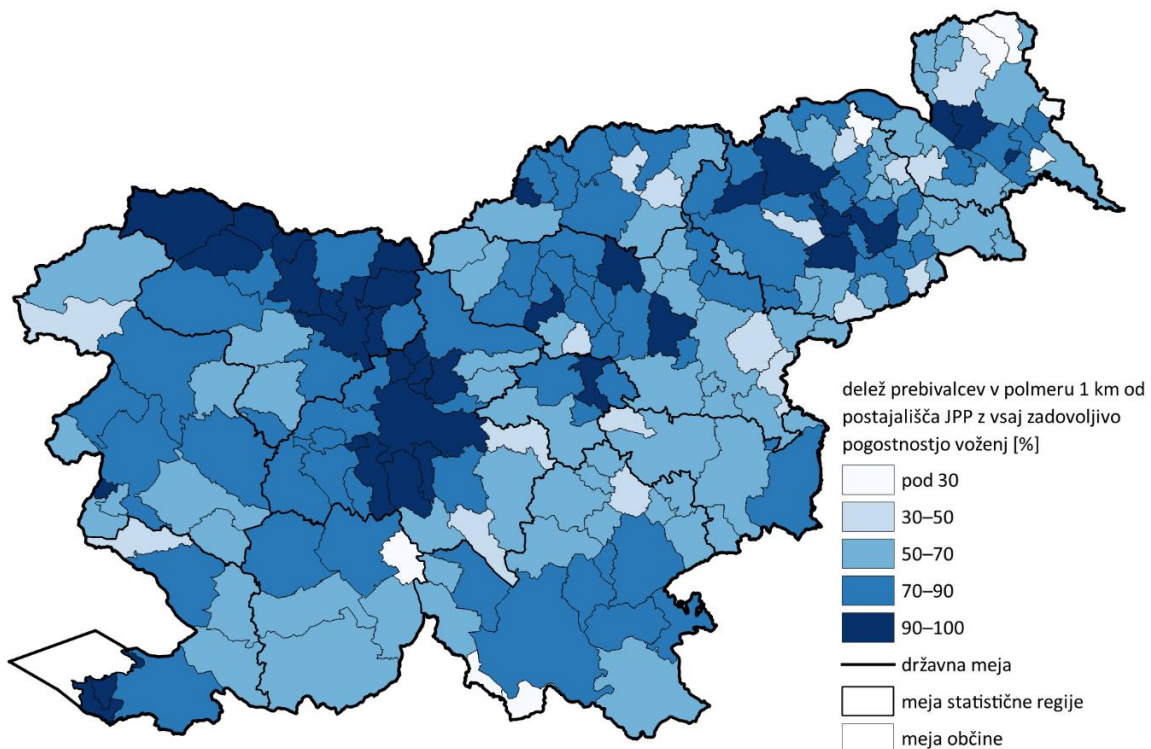
Preglednica 58: Prebivalci, ki imajo v polmeru 1 km od postajališča JPP vsaj zadovoljivo pogostnost voženj ob tipičnem delavniku v času šolskega pouka, v statističnih regijah za leti 2019 in 2024 (vir: Koblar, 2024, Gabrovec in sod., 2019).

Regija	2019 (%)	2024 (%)
pomurska	61	68
podravska	84	84
koroška	73	78
savinjska	72	75
zasavska	75	79
posavska	60	65
jugovzhodna Slovenija	66	69
osrednjeslovenska	91	92
gorenjska	89	91
primorsko-notranjska	65	67

goriška	62	72
obalno-kraška	80	86
Slovenija	79	82

Med občinami so velike razlike v dostopnosti do JPP. V 38 občinah ima več kot 90 % prebivalcev v polmeru 1 km na voljo vsaj zadovoljivo število voženj. Gre predvsem za občine, v katerih je poselitev zgoščena ob koridorju JPP z ustreznim številom dnevih voženj. Nasprotno pa v petih občinah sploh ni na voljo zadostnega števila voženj za zagotavljanje zadovoljive pogostnosti voženj – gre predvsem za manjše obmejne občine (Bloke, Kobilje, Kostel, Osilnica, Velika Polana), v katerih živi skupaj manj kot 4.500 prebivalcev.

Slika 25: Prebivalci, ki imajo v polmeru 1 km od postajališča JPP vsaj zadovoljivo pogostnost voženj ob tipičnem delavniku v času šolskega pouka, po občinah novembra 2024 (vir: Koblar, 2024).

Dostop z javnim potniškim prometom do centralnih naselij

Poleg dostopa do JPP sta pomembni tudi hitrost potovanja in ustreznost razporeditev centralnih naselij. V ReSPR50 je kot kazalnik opredeljen delež prebivalcev, ki lahko do centralnih naselij vsaj četrte ravni dostopa v 45 minutah. Kot dodatno merilo je upoštevano še zadostno število voženj (vsaj osem parov voženj v 1.000 m razdalji). Izračun je narejen med centralnimi naselji in poseljenimi hišnimi naslovi. V potovalni čas sta vključena hoja do postajališča in čas vožnje z JPP. Preglednica 59 prikazuje število in delež prebivalcev, ki lahko od bivališča do najbližjega središča najmanj četrte ravni centralnosti pripotuje v manj kot 45 minutah. Rezultati se lahko razlikujejo v primerjavi z analizo, opravljeno v prejšnjem poročilu o prostorskem razvoju, saj so bila takrat središča upoštevana glede na dejansko opremljenost, v tokratnem poročilu pa glede na raven centralnosti po ReSPR50.

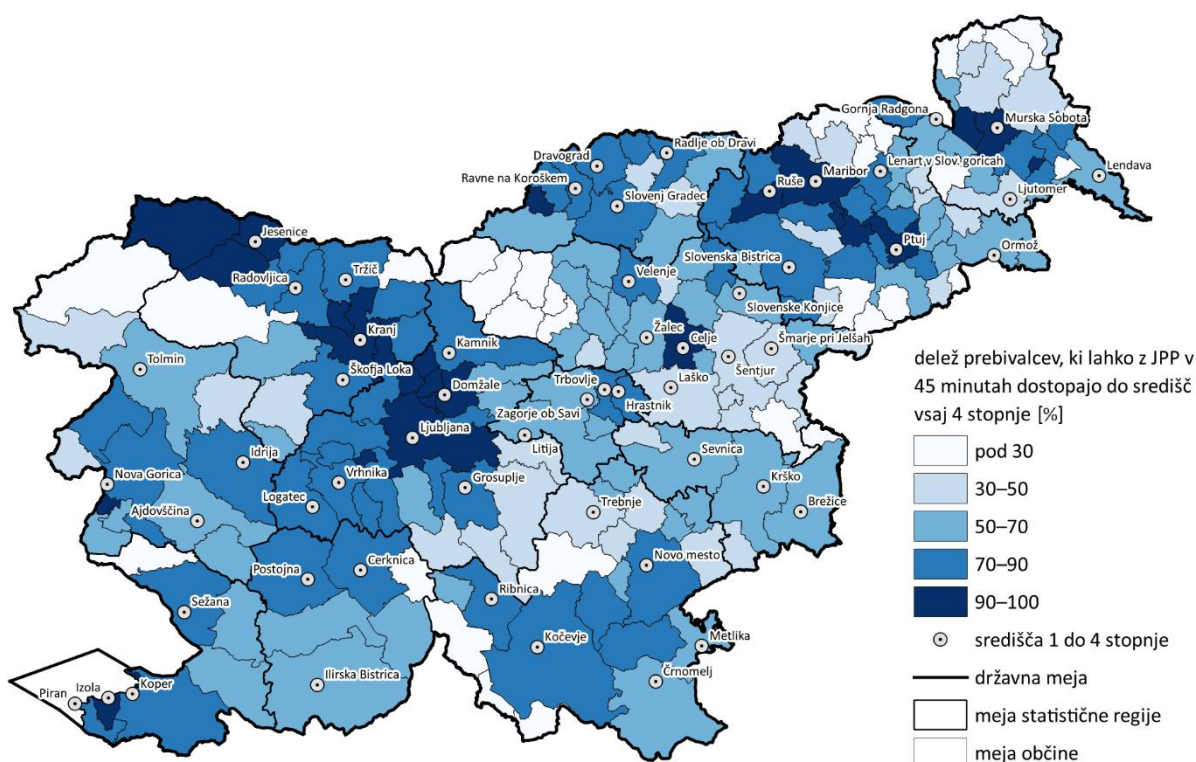
Delež prebivalcev, ki lahko dostopajo do središča vsaj četrte ravni, je za šest odstotnih točk nižji kot delež prebivalcev, ki imajo v polmeru 1 km od postajališča JPP vsaj zadovoljivo pogostnost voženj. Gre za prebivalce, ki živijo na območjih z ustreznim dostopom do JPP, vendar zaradi nekonkurenčnega potovalnega časa oziroma prevelike oddaljenosti v 45 minutah ne morejo dostopati do središč četrte

ravni. Večinoma gre za obmejne ali gorate občine (Bovec, Bohinj, občine v Zgornji Savinjski dolini, Kuzma, Bistrica ob Sotli in Loški potok).

Preglednica 59: Prebivalci z dostopom do centralnih naselij glede na raven središča po ReSPR50 z JPP in osebnim avtomobilom v Sloveniji novembra 2024 (vir: Koblar, 2024).

Raven središča	JPP (%)	Avtomobil (%)
1.	34	56
vsaj 2.	59	87
vsaj 3.	71	96
vsaj 4.	76	99

Slika 26: Dostopnost do centralnih naselij z JPP v 45 minutah v občinah novembra 2024 (vir: Koblar, 2024).

Uporaba javnega potniškega prometa

Skupno število potnikov JPP je od leta 2015 upadalo razen železniškega prevoza. Na železnici je zaradi večje povprečne razdalje opravljenih dvakrat več potniških kilometrov kot pri cestnem javnem linijskem prevozu, kar je posledica daljših potovanj. Povečanje števila potniških kilometrov lahko delno pojasnimo z uvedbo brezplačnih vozovnic za upokojene in vojne veterane in uvedbo vozovnice Slovenija, ki za enotno ceno omogoča potovanje po celotni Sloveniji, s čimer so potovanja na daljše razdalje postala bistveno ugodnejša.

Preglednica 60: Število potnikov in potniških kilometrov z različnimi sredstvi JPP v Sloveniji za leta 2015, 2019 in 2023 (vir: SURS, 2024).

Vrsta JPP		2015	2019	2023
železniški prevoz	potniki [v 1.000]	14.558	13.907	15.749
(notranji in mednarodni)				

	potniški kilometri [v 1.000]	709.300	698.300	990.300
cestni javni linijski prevoz (medkrajevni in mednarodni)	potniki [v 1.000]	27.735	28.353	25.884
	potniški kilometri [v 1.000]	497.685	531.909	487.095
mestni javni linijski prevoz potnikov	potniki [v 1.000]	46.321	44.490	43.662

Obseg cestnega prometa

Obseg cestnega prometa se je med letoma 2016 in 2023 povečal pri vseh kategorijah vozil. V letu 2021 je bila količina prometa zaradi omejitev, povezanih s koronavirusom, nižja, že v letu 2023 pa promet spet presega raven iz leta 2019.

Preglednica 61: Obseg cestnega prometa v milijonih km, število voznih kilometrov v Sloveniji registriranih vozil v slovenskem in tujem cestnem omrežju za leto 2024 (vir: Obseg cestnega prometa, 2024).

Kategorija vozil	2016	2019	2021	2023 (začasni podatki)	indeks 2023/2016
osebni avtomobili (M1)	15.990	17.263	15.245	17.543	109,7
kolesa z motorjem in motorna kolesa (L)	201	224	206	224	111,4
tovorna vozila (N)	3.660	4.444	4.547	4.424	120,9
skupaj	19.989	22.072	20.097	22.324	111,7

Stopnja motorizacije in stroški gospodinjestev za mobilnost

Stopnja motorizacije v Sloveniji narašča. Od leta 2017 do leta 2023 se je zvišala s 54,1 vozila na 100 prebivalcev na 57,9 vozila na 100 prebivalcev, kar nas uvršča v vrh med državami EU. Visoka stopnja motorizacije se kaže tudi v visokih stroških za mobilnost. Ti so se med letoma 2019 in 2022 povečali še za dodatne pol odstotne točke in dosegli 17,5 % družinskega proračuna. V enakem obdobju so se stroški za mobilnost na ravni EU znižali s 13,3 na 12,5 % (EUROSTAT, 2024).

2.4.3 Pomorski promet

Pomorski promet v Sloveniji je osredinjen predvsem na pristanišče Koper in ima ključno vlogo v nacionalnem gospodarstvu. Po podatkih SURS je julija 2024 pristaniški blagovni promet znašal 2,1 milijona ton, kar je 15,3-odstotno povečanje v primerjavi z julijem 2023. Od januarja do julija 2024 je bilo pretovorjenih skupno 12,9 milijona ton blaga, kar je 2,8 % več kot v enakem obdobju leta 2023. Glede na globalne trende v pomorskem prevozu se pričakuje počasna rast. Po podatkih iz leta 2022 naj bi se obseg pomorske trgovine povečal za 1,4 % in na podobni ravni ostal tudi v letu 2023 (SURS, 2024). Slovenija si prizadeva za nadaljnji razvoj pristaniške infrastrukture, kar vključuje podaljšanje in preureditev pomolov, nadgradnjo obstoječe infrastrukture, poglobljanje vplovnih kanalov in pristaniških bazenov ter izgradnjo potniškega terminala. Ti načrti so del DPN za koprsko tovarno pristanišče (Portal GOV.SI, 2024). Poleg tega je bila uvedena spletna aplikacija Nacionalno enotno okno za pomorski promet (NEO), ki omogoča spremljanje in nadzor pomorskega prometa ter izmenjavo pomorskih podatkov med pristojnimi organi in državami članicami EU (Portal GOV.SI, 2025). Slovenija tako sledi globalnim trendom v pomorskem prometu in si prizadeva za posodobitev in izboljšanje svoje pristaniške infrastrukture, kar bo omogočilo učinkovitejši pretok blaga in storitev in prispevalo k nadaljnji rasti tega sektorja.

Pomorski promet v slovenskem teritorialnem morju, notranjih morskih vodah in priobalnem pasu se sooča tudi s številnimi gospodarskimi, okoljskimi in infrastrukturnimi izzivi. Med najpomembnejšimi je krepitev tekmovanja med pristanišči severnega Jadrana (Ravena, Benetke, Trst, Reka). Poleg tega so eden od pomembnih izzivov prostorske omejitve za širitev koprskega pristanišča zaradi urbanizacije ter okoljske občutljivosti morja in priobalnega območja. Prepočasi se odpravljajo prometno infrastrukturne omejitve (zlasti železniške in cestne povezave), ki bi lahko povečale izkoristek pristaniške infrastrukture, izboljšale učinkovitost izvajanja pristaniških dejavnosti in dodatno povečale obseg pretovora v koprskem pristanišču. Sočasno se povečuje tudi turistični promet, predvsem potniških križark in plovil navtičnega turizma, ki po eni strani ponujajo gospodarske priložnosti, po drugi pa z onesnaževanjem zraka in vode, erozijo morskega dna in obale, motenjem morskih ekosistemov ipd. povečujejo pritiske na okolje in naravo. Nenazadnje je treba omeniti tudi zahteve po omejevanju negativnih okoljskih vplivov na morje in priobalno območje (emisije toplogrednih plinov, onesnaženje morja z industrijskimi in komunalnimi izpusti ter odpadnimi vodami iz plovil, onesnaževanje z makro- in mikroplastiko, poslabševanje kakovosti zraka, erozija in degradacija obalnega pasu, zmanjševanje biotske pestrosti v okolju morja in obalnega pasu, onesnaževanje s hrupom).

Luka Koper ter Republika Slovenija se na izzive povečanega tekmovanja med pristanišči severnega Jadrana že odziva s številnimi ukrepi: nadgradnja in optimizacija infrastrukture in izboljšanje železniških povezav z zaledjem (drugi tir Divača–Koper); krepitev zalednih povezav z boljšo integracijo s cestnimi ter železniškimi prometnimi koridorji predvsem v smeri Srednje in Vzhodne Evrope; razširitev logističnih storitev z novimi terminali (npr. potniški terminal) in distribucijskimi centri; krepitev strateških partnerstev s tujimi pristanišči, prevozniki in logističnimi podjetji (npr. v okviru Združenja severno-jadranskih pristanišč), ki lahko prispeva k optimizaciji logističnih verig in povečanju pretovora; večanje okoljske odgovornosti in trajnostni razvoj (npr. elektrifikacija žerjavov, uporaba obnovljivih virov energije in izboljšanje sistema za obvladovanje odpadkov), ki vpliva na krepitev ugleda Luke Koper kot trajnostno naravnega pristanišča.

Za učinkovito soočanje z izzivi povečanega turističnega prometa, predvsem potniških križark in navtičnega turizma, so potrebni povezani ukrepi na okoljskem, infrastrukturnem in upravljavskem področju. Ključno je uravnoteženo upravljanje števila plovil in turistov, ki bo omogočilo ohranjanje morskega ekosistema in preprečevanje preobremenjenosti obalnih območij, hkrati pa podpiralo trajnostni razvoj turističnih dejavnosti. Razvijati je treba okolju prijazno infrastrukturo (npr. postaje za oskrbo z energijo iz obnovljivih virov in napredne sisteme za ravnanje z odpadki) in spodbujati uporabo električnih plovil. Hkrati je treba uvesti pristojbine za plovila, ki ne izpolnjujejo okoljskih standardov. V okviru pristaniških pristojbin je nujno eksplicitno vključevanje t. i. okoljskih pristojbin, ki bi bile namenjene zlasti zaščiti morskega okolja in sanaciji škode, ki jo povzročajo potniške križarke in navtični turizem. Obstoječo zakonodajo je treba dopolniti za nadzor nad izpusti in odpadnimi vodami potniških križark in plovil navtičnega turizma ter uvesti strožji nadzor in kazni za kršitve. Izvajanje kampanj za ozaveščanje turistov in lastnikov plovil o vplivu na okolje in vključevanje lokalnih skupnosti bi pomagalo zmanjšati negativne vplive na naravne vire.

Problematiko negativnih okoljskih vplivov na morje in priobalno območje s programom ukrepov obravnava Načrt upravljanja z morskim okoljem 2022–2027 (MOP, 2022).

2.4.4 Kmetijstvo in gozdarstvo kot gospodarska dejavnost

Dejavnosti kmetijstva in gozdarstva sta bistveni za ohranjanje in krepitev samooskrbe Slovenije s hrano, energenti in surovinami ter tudi za ohranjanje vitalnosti in privlačnosti podeželja. V zadnjih letih se v obeh dejavnostih dogaja prestrukturiranje, ki je povezano tako z naravnimi procesi (ujme, neugodni vremenski pogoji) kot s političnimi in tržnimi odločitvami (določanje cen posameznim produktom, prodaja strateških prehranskih podjetij ipd.).

Na področju kmetijstva se nadaljujejo trendi, ki so povezani tudi s spreminjanjem podobe slovenskega podeželja. Najpomembnejši so predstavljeni v nadaljevanju.

- Razvoj večjih tržno usmerjenih kmetij na območjih z dobrimi pridelovalnimi potenciali, dobro dostopnostjo in možnostmi za zaposlitev. Njihove površine se povečujejo z odkupom površin majhnih kmetij ali zemljišč, kjer je bila kmetijska dejavnost opuščena. Povečanje/konsolidacija velikosti parcel (komasacije, sprememba parcelne strukture in zmanjševanje mozaičnosti površinskega pokrova) je prisotna v posameznih krajinskih podenotah, kot so Goričko, Ljubljanska kotlina, ravninsko območje Prekmurja idr. Širitev kmetijskih površin (predvsem na račun opuščeni in zaraščajočih se zemljišč in gozda) je prisotna v posameznih krajinskih podenotah, kot so Goričko, Vipavska dolina idr. Intenzifikacija kmetijstva (sprememba kategorije površinskega pokrova, npr. travnik – njiva; pašnik – travnik) je prisotna predvsem v krajinskih enotah Posavsko-Obsotelsko gričevje, Goričko, Ljubljanska kotlina, Krajina severno od Krke, Bela krajina (Golobič idr., 2024).
- Širjenje poselitve v okolici večjih mest in naselij oz. suburbanizacija podeželja je prisotna v teh enotah: Zahodno Posavsko hribovje, Vzhodno Posavsko hribovje, Dravska ravnina z obrobji, Krajina severno od Krke, Škofjeloško hribovje, Savinjska dolina, Haloze, Kozjansko (Golobič idr., 2024¹¹).
- Negativni procesi opuščanja kmetijstva, zaraščanja, staranja prebivalstva in depopulacije na odmaknjenih, slabše dostopnih delih podeželja. Opuščanje zemljišč (npr. travnik – zemljišče v zaraščanju – gozd) in ekstenzifikacija kmetijske pridelave sta prisotna predvsem v teh enotah: Kras, Vzhodno Posavsko hribovje, Gorjanci z Radoho, Zgornjesoška dolina, Banjšice, Pivka, Notranjska planota (Golobič idr., 2024).

Zaskrbljujoči podatki in strokovne razprave o negativnih trendih, kot so opuščanje kmetijskih zemljišč, širjenje poselitve in vse večja prehrabna odvisnost države, so vse opaznejši tudi v prostoru. Izjema so posamezni primeri modernizacije kmetij in vračanje mladih na (odmaknjeno) podeželje (npr. Hiša Mandrova v občini Loški potok, Domačija Andrjač na Šentviški planoti, Pr'Birtovih v Kozini). Zaskrbljujoče so tudi razprave o mogočem namernem opuščanju kmetijskih zemljišč in spreminjanju v polja sončnih elektrarn v krajini in postavitvi rastlinjakov samo zaradi namestitve fotonapetostnih celic (npr. v občini Krško). V zadnjih letih se negativni trendi pozidave kmetijskih zemljišč in večanja prehrabne neodvisnosti niso bistveno popravili oziroma niso bili dovolj aktivno in celovito obravnavani. Opazno je razhajanje med aktivnim in prostorsko opredeljenim načrtovanjem dejavnosti v gozdarstvu (npr. sanacija, gospodarjenje z gozdovi) in pomanjkanjem konkretnih razvojnih usmeritev, ki bi bile tudi prostorsko določene v kmetijstvu, čeprav panogi oz. dejavnosti delujeta pod okriljem istega ministrstva.

Po prvih ocenah o obsegu kmetijske proizvodnje za leto 2023 (Bedrač idr., 2023) ni večjih odstopanj glede na pretekla leta (2018–2022) Obseg kmetijske pridelave se je kljub neugodnim vremenskim razmeram pri večini kultur celo povečal, in sicer za približno 5 % pri krmnih rastlinah, žitih, krompirju in hmelju, občutno pa se je zmanjšal v sadjarstvu, vinogradništvu in pri pridelavi zelenjadnic. Obseg živinoreje se je v letu 2023 že drugo leto zapored nekoliko zmanjšal in je bil v primerjavi z letom 2022 manjši za dober odstotek. Pri zunanji trgovini z agroživilskimi proizvodi se v letu 2023 nadaljuje intenzivna rast vrednosti uvoza in izvoza, zaradi intenzivnejše rasti uvoza pa se napoveduje poslabšanje trgovinske bilance. Povečanje trgovinskih tokov bo izražalo predvsem še vedno visoke cene agroživilskih proizvodov na svetovnih trgih (Kmetijski inštitut Slovenije, 2023).

¹¹ Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji – posodobitev 2024 (<https://www.gov.si/novice/2025-01-29-predstavitev-prenovljene-razdelitve-krajinskih-tipov-in-izjemnih-krajin-v-sloveniji/>).

Večina kmetijskih ukrepov v Sloveniji se izvaja v okviru skupne kmetijske politike (SKP). Poleg teh se izvajajo nacionalni ukrepi (npr. izredni v primeru naravnih nesreč). V okviru SKP se financiranje izvaja v dveh stebrih: 1. neposredna plačila (v povezavi z intervencijsko shemo za podnebje in okolje; Evropski kmetijski jamstveni sklad) in 2. sredstva za intervencije (Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja) (Bedrač idr., 2024).

V Sloveniji so se gozdovi z vidika lesnih zalog in prirastka z načrtnim gospodarjenjem krepili dolga desetletja. Delež prirastka slovenskih gozdov se je glede na lesno zalogo ohranjal na približno isti ravni. Gozd prekriva 58 % površine Slovenije. V poročilih ZGS (2021, 2022, 2023, 2024) je navedeno, da se površina gozdov po več kot 140 letih ne povečuje več. V zadnjem desetletju so se na različnih območjih Slovenije zgodile vremenske ujme (obsežen žled leta 2014 na območju gorenjske, koroške, notranjske, ljubljanske, podravske, posavske, severnoprimorske, vzhodno- in zahodnoštajerske in zasavske regije; vetrolomi v jugovzhodni in severni Sloveniji leta 2023; požar na Krasu leta 2022), kar je bistveno spremenilo podobo posameznih območij. Zlasti v primestnih območjih in območjih intenzivnega kmetijstva se srečujemo z velikimi pritiski na gozd in gozdni prostor in številnimi vlogami za soglasja k posegom v gozdove. V letu 2020 je bilo zabeleženih 3.524 posegov v gozdove na skupni površini 429 ha; v letu 2021 3.585 posegov v skupni površini 614 ha (v strukturi vzrokov za posege v gozdove v letu 2021 je bilo na prvem mestu kmetijstvo z 62 %, sledita infrastruktura s 17 % in urbanizacija s 16 %); v letu 2022 je bilo število posegov približno isto – 3.486 na 464 ha; v letu 2023 se je število posegov glede na predhodna leta zmanjšalo, prav tako se je zmanjšala njihova površina – 3.098 posegov na 371 ha. Najpomembnejši vzrok krčitev v zadnjih letih je kmetijstvo, medtem ko so druge kategorije posegov tako kot vsa pretekla leta tudi v letu 2023 po površini sorazmerno manj pomembne. V letu 2023 je bilo ugotovljenih 78 nezakonitih posegov v gozd in gozdni prostor, kar je manj kot leta 2022 (132).

V letu 2023 so bili prisotni neugodni vremenski dejavniki, ki so negativno vplivali na stanje gozdov (npr. poletna neurja z močnim vetrom in prenamnožitev podlubnikov, ki je sledila zelo sušnemu letu 2022) in gozdnih prometnic (npr. poplave, plazovi) (Zavod za Gozdove Slovenije, 2024). Zaradi julijskih vetrolomov je bilo treba po oceni posekati 1,4 milijona m³ poškodovanega drevja. Z upoštevanjem veljavnih gozdnogospodarskih načrtov (GGN) gozdnogospodarskih enot se je površina gozda glede na leto 2022 povečala za 473 ha in znaša 1.176.542 ha. Lesna zaloga gozdov v Sloveniji je ocenjena na 357.031.760 m³ oziroma 304 m³/ha, v gospodarskih gozdovih pa na 310 m³/ha. Letni prirastek je ocenjen na 8.736.972 m³ oziroma 7,4 m³/ha, v gospodarskih gozdovih pa na 7,7 m³/ha. ZGS že od začetka svojega delovanja (1994) praviloma povečuje z GGN načrtovan mogoč posek. Delež poseka zaradi sanitarnih vzrokov v skupnem poseku po izdanih in prevzetih odločbah v letu 2023 je dosegel 42 % (31 % v letu 2022). Gozdovi v Sloveniji so razmeroma dobro ohranjeni. Delež ohranjenih gozdov presega 50 %, močnejše spremenjenih, večinoma zasmrečenih in izmenjanih gozdov je le nekaj več kot desetina. Gozdni sestoji s prevladujočim debelim drevjem so z vidika biotske raznovrstnosti izjemno pomembni. Njihov delež v skupni površini gozdov znaša 69 % (813.608 ha) (ZGS, 2023, 2024).

2.4.5 Ribištvo in marikultura

Ribištvo in marikultura sta v Sloveniji pomembna sektorja, ki prispevata k lokalnemu gospodarstvu in prehranski varnosti. V marikulturi je bilo v letu 2021 vzrejenih približno 511 ton morskih organizmov, kar je rahlo povečanje glede na prejšnje leto. Vzreja školjk je dosegla večji delež te proizvodnje, medtem ko se je proizvodnja brancina in orade zmanjšala (SURS, 2022). Kljub tem prizadevanjem se sektor sooča z izzivi, kot so omejene prostorske možnosti za širitev marikulture zaradi drugih dejavnosti ter potrebe po usklajevanju z okoljskimi standardi in zakonodajo. Študije potrjujejo možnosti za povečanje potenciala lokacij za marikulturo ob upoštevanju okoljskih in prostorskih omejitev (NIB, 2020). Glede ribištva se stanje ribolovnih virov v Jadranskem morju poslabšuje, zlasti pri staležih

sardele in sardona, kar zahteva previdno upravljanje in trajnostne prakse za ohranitev teh virov (NIB, 2020). V prihodnje bo ključnega pomena nadaljnje vlaganje v trajnostne prakse, izboljšanje infrastrukture ter spodbujanje raziskav in inovacij v sektorju ribištva in marikulture, da se zagotovita njihova dolgoročna vzdržnost in konkurenčnost.

Na področje ribištva in marikulture vplivajo tudi nekateri širši prostorski trendi in priložnosti, ki so tesno povezani z ohranjanjem naravnih virov, povečanjem trajnosti in gospodarskim razvojem obalnih območij. Gre predvsem za povečanje pritiska na priobalni pas. Zaradi majhnega obsega slovenskega priobalnega pasu so prostorske možnosti omejene, kar povzroča pritiske na razpoložljivi prostor. Ribišstvo in marikultura tekmujeta s pomorskim prometom, turizmom, urbanizacijo in industrijsko dejavnostjo za prostor v priobalnem pasu. Poleg tega se krepijo tudi vplivi podnebnih sprememb na okolje. Dvig povprečne temperature morja vpliva na razmnoževanje rib in drugih morskih organizmov, na vdor tujerodnih invazivnih vrst, kar vpliva na okolje in prostor, ki ga potrebujeta ribišstvo in marikultura. Uvajanje zavarovanih morskih območij omogoča ohranjanje biotske pestrosti, vendar hkrati omejuje dostop do določenih prostorov za ribolov, kar spreminja dinamiko tega sektorja in potrebo po bolj integriranem prostorskem načrtovanju.

V okvir pomembnih priložnosti spada trajnostni razvoj marikulture. Slovensko morje nudi primerne pogoje za marikulturo, kar lahko pomaga zmanjšati pritisk na naravne ribje vire in povečati lokalno ponudbo morske hrane. Priložnost za izboljšave omogočajo tudi digitalizacija in tehnološke inovacije. Smotrna uporaba tehnologije v ribištvu in marikulturi lahko izboljša učinkovitost in zmanjšanje okoljskega vpliva. Tehnologije za nadzor kakovosti vode, spremljanje zdravja rib in optimizacijo pridelave bodo ključne za prostorsko optimizacijo gojitvenih polj. V procesu udejanjanja in dopolnjevanja pomorskega prostorskega plana bi bilo koristno iskati možnosti za večjo integracijo dejavnosti ribištva, marikulture, turizma, varstva okolja in varovanja narave.

3 Izvajanje Pomorskega prostorskega plana Slovenije

3.1 Uvodna metodološka pojasnila

Pomorski prostorski plan Slovenije (PPP) je Vlada Republike Slovenije sprejela leta 2021. Priprava in sprejetje PPP sta bila obveza, ki je izhajala iz Direktive 2014/89/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. julija 2014 o vzpostavitvi okvira za pomorsko prostorsko načrtovanje. PPP je strateški dokument, ki daje prostorsko-razvojne usmeritve za dejavnosti in rabe na morju na področjih prometa, marikulture, ribištva, turizma, energetike, varstva narave, okolja, kulturne dediščine in raziskav urbanega razvoja. PPP navaja cilje in usmeritve za nadaljnji razvoj dejavnosti na morju, opredeljuje prostorsko in časovno porazdelitev ustreznih obstoječih in prihodnjih dejavnosti in rab, je okvir za njihovo medsebojno usklajevanje, določa ukrepe za njihovo izvajanje in spremljanje izvajanja teh.

Namen tega poglavja je oceniti izvajanje ukrepov PPP. V času priprave tega poročila še ni na voljo metodologija celovitega spremljanja prostorskega razvoja na morju, se je pa v letu 2024 začel projekt za njeno pripravo, ki ga izvajata Geodetski inštitut Slovenije in Urbanistični inštitut Republike Slovenije.

Za izvedbo ocene izvajanja PPP je MNVP resorje, ministrstva in druge državne službe ter občine in druge udeležence na lokalni ravni pozvalo, naj predložijo podatke in informacije o izvajanju ukrepov, ki jih določa PPP na njihovem območju v obdobju 2021–2024. Ocena izvajanja PPP temelji na kvalitativni oceni podatkov, ki so jih predložili pozvani resorji, občine in drugi udeleženci na lokalni ravni.

3.2 Ocena izvajanja PPP po posameznih vsebinskih področjih

Ocena sledi strukturi in vsebini PPP ter se osredinja na izvajanje ukrepov po vsebinskih področjih iz podpoglavja 2 poglavja VIII in na kazalnike za spremljanje učinkovitosti izvajanja PPP, določene v podpoglavju 2 poglavja IX. PPP poleg kazalnikov za posamezne dejavnosti določa še obveznost izvajanja posamičnih nalog in obveznost izdelave poročil. Skupna ocena izvajanja PPP je navedena v podpoglavju 5.2 Pomorski prostorski plan.

3.2.1 Marikultura

Iz poročil Direktorata za hrano in ribištvo Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter Inšpektorata Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo je razvidno, da na področju marikulture potekajo dejavnosti za: 1. izvajanje inšpekcijskega nadzora na terenu (na morju je bilo opravljenih 29 kontrol in 8 opazovanj ter 31 fizičnih kontrol iztovora); 2. pripravo pravilnika o določitvi območij za gojenje morskih organizmov, v katerem bodo podrobneje določene lokacije za štiri nova polja; 3. priprave za izvajanje ukrepa »vzpostavitev in spremljanje ukrepov za zmanjšanje vpliva gojenja morskih organizmov na okolje«, ki poteka v okviru programa za izvajanje Evropskega sklada za pomorstva ribištvo in akvakulturo in naj bi se izvajal v letu 2024; 4. pripravo za izvajanje ukrepa »zbiranje vseh odpadkov na plovilih in njihovo ločeno oddajanje na zbirna mesta v pristanišču ter zagotovitev nadaljnjega ustreznega ravnanja z njimi (predaja pooblaščenim osebam za ravnanje z odpadki)«. Izvajanje zadnjega ukrepa je predvideno v okviru programa za izvajanje Evropskega sklada za pomorstvo, ribištvo in akvakulturo v letu 2025. Do nekaterih kazalnikov se omenjena resorja nista opredelila oz. sta sporočila, da nimata potrebnih podatkov.

Na področju marikulture so dejavnosti omenjenih resorjev osredinjene predvsem na izvajanje tekočih nalog (kot so redni inšpekcijski nadzori), pripravo manjkajočih pravilnikov in priprave za izvajanje ukrepov, predvidenih v programu za izvajanje Evropskega sklada za pomorstvo, ribištvo in akvakulturo.

3.2.2 Ribišтво

Iz poročil Direktorata za hrano in ribištvo Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Zavoda za ribištvo Slovenije, Zveze za športni ribolov na morju Slovenije, Direktorata za energijo Ministrstva za okolje, podnebje in energijo je razvidno, da na področju ribištva potekajo dejavnosti za izdajanje posebnih dovoljenj za izlov orad in cipljev v letih 2022 in 2023. Izvajanje dejavnosti »zbiranje vseh odpadkov na plovilih in njihovo ločeno oddajanje na zbirna mesta v pristanišču ter zagotovitev nadaljnega ustreznega ravnanja z njimi (predaja pooblaščenim osebam za ravnanje z odpadki)« je bilo preloženo na leto 2025 in bo izvedeno v okviru programa za izvajanje Evropskega sklada za pomorstva ribištvo in akvakulturo.

O kazalnikih, kot sta izvedba umestitve pilotne (testne) umetne podvodne strukture in število/uspešnost medsebojnega usklajevanja ribolova z začasnimi, časovno omejenimi rabami (športna tekmovanja itd.), se resorji niso opredelili oz. so sporočili, da nimajo potrebnih podatkov.

Na področju ribištva so dejavnosti resorjev osredinjene predvsem na izvajanje tekočih nalog (na primer izdajanje posebnih dovoljenj za izlov izbranih vrst rib) in priprave za izvajanje ukrepov, predvidenih v programu za izvajanje Evropskega sklada za pomorstva ribištvo in akvakulturo.

3.2.3 Obrati in infrastruktura za raziskovanje, izkoriščanje ter črpanje nafte, plina in drugih virov energije, rudnin in agregatov in proizvodnjo energije iz obnovljivih virov

Direktorat za energijo Ministrstva za okolje, podnebje in energijo je poročal, da ni pristojen za izvajanje nadzora prepovedi iskanja, raziskovanja in izkoriščanja nafte in zemeljskega plina, ki je prepovedano s področno zakonodajo na morju. Navedli so tudi, da ne obravnavajo nobene pobude na morju za vetrne elektrarne z nazivno električno močjo najmanj 10 MW.

Pomanjkanje razjasnitve pristojnosti ter dejavnosti na področju obratov in infrastrukture za raziskovanje, izkoriščanje ter črpanje nafte, plina in drugih virov energije, rudnin in agregatov in proizvodnjo energije iz obnovljivih virov je sporno.

3.2.4 Pomorstvo in pomorski promet

Direktorat za letalski in pomorski promet Ministrstva za infrastrukturo, Direktorat za šport in Direktorat za turizem Ministrstva za gospodarstvo, turizem in šport, Uprava Republike Slovenije za pomorstvo ter Direktorat za okolje Ministrstva za okolje, podnebje in energijo niso poročali o izvajanju ukrepov, ki so za področje pomorstva in pomorskega prometa določeni v PPP.

Pri nekaterih kazalnikih, kot sta zagotovitev lokacije za začasno skladiščenje odpadnih plovil na območju obalnih občin in zagotovitev nadaljnje predelave ali odstranjevanja odpadnih plovil, je Direktorat za okolje Ministrstva za okolje, podnebje in energijo zanikal svojo pristojnost.

Na poziv se je odzvala le Luka Koper d. d., ki je MNVP poročala o stanju na področju izvedbe testnega premeščanja morskega sedimenta in tudi o doseganju kazalnika »evidenca/spremljanje zapolnitve (v m³) območij v morju in na kopnem s premeščenim morskim sedimentom«. V obeh primerih se dejavnosti šele začenjajo.

Zaradi neodzivnosti resorjev na področju pomorstva in pomorskega prometa ni bilo mogoče pripraviti ocene o izvajanju.

3.2.5 Dejavnosti na področju obrambe in varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami na morju

Ministrstvo za obrambo, Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje (URSZR), Slovenska vojska (SV), Uprava Republike Slovenije za pomorstvo (URSP) so poročali, da se je dejavnost v času izvajanja PPP nanašala le na kazalnik »redno usklajevanje med URSP in URSZR ob vajah in usposabljanjih na morju«. O vsebini drugih dveh kazalnikov (število nesreč na morju in v nesrečah na morju povzročena škoda) resorji niso poročali. V letu 2023 so bili izvedeni redno usposabljanje na področju zaščite in reševanja, usposabljanje enot v organizaciji URSP, vaja Regijskega štaba CZ ter mednarodna vaja s pripadniki enot Republike Hrvaške in Italijanske republike. Vse vaje in usposabljanja SV in URSZR (5) so bili usklajevani z URSP (MNVP, 2024). Poleg tega je SV v letu 2023 izvedla tridnevno usposabljanje potapljačev za delo z minskoeksplozivnimi sredstvi (majhne količine) v skladu z elaboratom za usposabljanje SV na morju. S strani MOPE je bila oblikovana medresorska delovna skupina za določanje začasnih lokacij za odlaganje onesnaženega materiala ob večji ekološki nesreči na morju. Načrt zaščite in reševanja na morju bo posodobljen, ko bodo določene lokacije za odlaganje onesnaženega materiala (MNVP, 2024).

S področja obrambe in varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami na morju se večinoma udejanjajo ukrepi, predvideni v PPP.

3.2.6 Ohranjanje narave

Zavod RS za varstvo narave je poročal, da se razširitev območja zavarovanja Krajinskega parka Strunjan na morju, kar je ključni kazalnik PPP v okviru tega vsebinskega področja, izvaja s pripravo strokovnih podlag. Navedel je tudi, da poteka tudi priprava strokovnih podlag za razširitev morskega zavarovanega območja NS Rt Madona.

Drugi kazalniki, kot so zaščita območja izliva reke Dragonje s spremembo uredbe o Krajinskem parku Sečoveljske soline, priprava strokovnih podlag za čezmejno zavarovanje detritnega dna, izvedba medsektorskega usklajevanja (ohranjanje narave in ribištva) na področju širitve območja Natura 2000 v morski del in doseganje konsenza glede izvajanja ribolova, se ne izvajajo in so v pristojnosti Direktorata za naravo Ministrstva za naravne vire in prostor, Direktorata za hrano in ribištvo Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Zavoda za ribištvo Slovenije in Krajinskega parka Sečoveljske soline.

3.2.7 Pridobivanje surovin

V času izvajanja PPP je Zavod RS za varstvo narave v skladu s strokovnim mnenjem in upošteva 117 člen Zakona o ohranjanju narave podaljšal koncesijski pogodbi za izkoriščanje mineralne surovine – morske soli v Sečoveljskih (Lera in Fontanigge) in Strunjanskih solinah. V tem obdobju je izdajal tudi strokovna mnenja v postopku izdaje vodnega dovoljenja za rabo morja.

Direktorat za vode Ministrstva za naravne vire in prostor, Direkcija Republike Slovenije za vode, Direktorat za energijo Ministrstva za okolje, podnebje in energijo niso poročali o poteku niti rezultatih spremljanja izvajanja dovoljenega iskanja, raziskovanja in izkoriščanja geotermičnih energetskih virov, ki se uvrščajo med energetske mineralne surovine.

3.2.8 Znanstvene raziskave

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije Ministrstva za kulturo je poročal, da sta bili v času izvajanja PPP izvedeni dve neinvazivni arheološki raziskavi. V obeh primerih je šlo za predhodno

raziskavo, namenjeno opredelitvi in vrednotenju arheoloških ostalin na območju načrtovanih posegov v prostor. Izvedena ni bila nobena arheološka raziskava iz izključno znanstvenoraziskovalnih razlogov. Direktor za vode Ministrstva za naravne vire in prostor, Direkcija Republike Slovenije za vode, Agencija Republike Slovenije za okolje, Direktor za hrano in ribištvo Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano so poročali, da so bile v okviru neinvazivnih znanstvenih raziskav s področja ekološkega stanja morja izvedene tri raziskave: 1. nadgradnja poznavanja biotskih in abiotskih značilnosti in obsega bentoških habitatnih tipov (cirkalitoralni grobi sediment (MC3), cirkalitoralni premešani sediment (MC4) in cirkalitoralni peski (MC5)); 2. izvajanje pilotnega monitoringa morskega okolja za primarni merili D10C1 in D10C2 (odpadki in mikroodpadki v morskem okolju); 3. študija gibanja mikroodpadkov v školjčičih (povzeto po MNVP, 2024).

V času izvajanja PPP Direktor za naravo Ministrstva za naravne vire in prostor, Agencija Republike Slovenije za okolje, Direktor za hrano in ribištvo Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Zavod za ribištvo Slovenije niso poročali o izvedenem številu neinvazivnih znanstvenih raziskav s področja stanja staležev populacij morskih organizmov, ribištva in marikulture, geotermalnih virov energije in podobnih raziskav za utemeljene namene.

V tem obdobju se ni spremljalo, ali se na območju slovenskega morja izvajajo iskanje, raziskovanje ter izkoriščanje nafte in zemeljskega plina, nam pa tovrstne dejavnosti niso znane.

3.2.9 Podmorski kabli, produktovodi in cevovodi

Direktor za okolje Ministrstva za okolje, podnebje in energijo, Agencija Republike Slovenije za okolje, Direktor za naravo Ministrstva za naravne vire in prostor ter Direktor za energijo Ministrstva za okolje, podnebje in energijo niso poročali o morebitnih dejavnostih na področju umeščanja podmorskih kablov, produktovodov in cevovodov v slovenskem morju. Področje se ne spremlja.

3.2.10 Turizem, šport in rekreacija

Direktor za šport Ministrstva za gospodarstvo, turizem in šport ni poročal o tem, ali sta bili določeni lokacija in izvedba potapljaškega učnega centra. Direktor za letalski in pomorski promet Ministrstva za infrastrukturo ter Direktor za vode Ministrstva za naravne vire in prostor nista poročala o tem, ali je bila vzpostavljena evidenca novonačrtovanih marin in komunalnih privezov.

Mestna občina Koper in Občina Izola sta poročali, da sta pripravili javni natečaj za ureditev priobalnega pasu med občinama, ki vključuje tudi ureditev območja današnjega avtokampa Jadranka v Izoli. Poleg tega je Direktor za vode Ministrstva za naravne vire in prostor poročal o dejavnostih, ki so bile izvedene pri spremljanju kakovosti kopalnih voda.

Direktor za vode Ministrstva za naravne vire in prostor, Direktor za letalski in pomorski promet Ministrstva za infrastrukturo in Uprava Republike Slovenije za pomorstvo niso poročali o načrtovani vzpostavitvi evidence ukrepov za preprečevanje sidranja na območjih prednostnih in drugih ogroženih habitatnih tipov.

3.2.11 Kulturna dediščina

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije Ministrstva za kulturo je navedel podrobne odgovore in določil vrednosti za te opredeljene kazalnike: 110 kulturnih spomenikov, skupna površina kulturnih spomenikov je 8.794.189,61m², 156 enot registrirane nepremične kulturne dediščine, skupna površina enot registrirane nepremične kulturne dediščine je 16.125.728,91m² in površina arheološko raziskanega območja v morju je 25.493,568 m².

Za nekatere kazalnike, kot so število varstvenih območij dediščine, skupna površina ohranjenih varstvenih območij dediščine in število novoregistriranih arheoloških najdišč, pa vrednosti niso bile opredeljene.

3.2.12 Urbani razvoj

V okviru izvajanja ukrepov na področju urbanega razvoja je bila aktivna Občina Ankaran, ki je obseg priobalnega pasu na kopnem določila z OPN. Mestna občina Koper in Občina Izola sta v sodelovanju z Zbornico za arhitekturo in prostor Slovenije v postopku javnega projektnega enostopenjskega natečaja za izbiro strokovno najprimernejše rešitve pridobili arhitekturno in urbanistično rešitev za ureditev priobalnega pasu med Koprom in Izolo (za območje med avtokampom Jadranka in kopališčem Žusterna). Natečajna naloga upošteva usmeritve iz PPP. Skupni pristop k načrtovanju priobalnega pasu med Koprom in Izolo v partnerskem sodelovanju obeh lokalnih skupnosti je dobra osnova za skupno rabo tega prostora (Občina Izola na podlagi tega nadaljuje pripravo prostorskega izvedbenega akta OPPN, Mestni občini Koper pa bo natečaj osnova za pripravo dokumentacije za pridobivanje gradbenega dovoljenja).

Direktorat za vode Ministrstva za naravne vire in prostor in Direkcija Republike Slovenije za vode nista uskladila zakonodaje, ki bi omogočila popravke meje obale v skladu s potekom v naravi, niti nista izvedla popravkov meje obale. Direktorat za vode Ministrstva za naravne vire in prostor, Direkcija Republike Slovenije za vode, Direktorat za letalski in pomorski promet Ministrstva za infrastrukturo in Uprava Republike Slovenije za pomorstvo niso pripravili evidence ureditve statusov neurejenih pristanišč in podelitve dovoljenj za obratovanje. Direktorat za vode Ministrstva za naravne vire in prostor in Direkcija Republike Slovenije za vode nista določila obsega rabe voda in vodnega dobra.

3.2.13 Zmanjšanje poplavne in erozijske ogroženosti

Občina Izola je v okviru naloge *Evidenca izvedenih prostorskih ukrepov, ki se izvajajo za zmanjšanje vpliva podnebnih sprememb in zmanjševanja poplavne ogroženosti, kot so vzdrževanje grajenih delov obale, prednostna ureditev ustreznega odvajanja meteornih voda, gradnja zadrževalnikov v zaledju* končala prenovu južnega dela ribiškega pristanišča v smeri Sončnega nabrežja. Skupaj s prenovljenim severnim delom pristanišča, ki se je končala v letu 2023, je Izola pridobila sodobno in varno pristanišče za prebivalce in obiskovalce.

Direktorat za vode Ministrstva za naravne vire in prostor in Direkcija Republike Slovenije nista poročala o izdelavi celovite študije poplavne in erozijske ogroženosti, ki obsega tudi druga območja, ki niso vključena v območja pomembnejšega vpliva poplav. Študija bi morala vključiti tudi ukrepe za zmanjšanje poplavne in erozijske ogroženosti in biti izdelana v treh letih po uveljavitvi PPP. Prav tako niso poročali o izdelavi strategije prilagajanja rabe in dejavnosti na slovenski obali zaradi vpliva podnebnih sprememb na višino gladine morja, ki bi morala biti izdelana v dveh letih po uveljavitvi PPP.

4 Upravljavski okvir urejanja prostora v Sloveniji

4.1 Zakonodaja na področju urejanja prostora

4.1.1 Kratek pregled zakonodaje

Prostor tvorijo poselitvena območja, krajina, vodne površine, druge fizične strukture na zemeljskem površju in pod njim, ki se med seboj prepletajo, in morje. Človek prostor zavestno ureja in si ga prilagaja, da si ustvari funkcionalno, gospodarno, humano in estetsko okolje, v katerem bo imel primerne pogoje za bivanje, delo in rekreacijo (Ravbar, 2000). Prostorsko načrtovanje v Sloveniji je v pristojnosti ministrstva, pristojnega za prostor, ki pripravlja predpise s področja urejanja prostora in graditve, koordinira ter nadzoruje pripravo strateških in izvedbenih prostorskih aktov na državni in regionalni ravni. Prostorsko načrtovanje se izvaja na treh ravneh, ki so predstavljene v nadaljevanju.

- Na državni ravni se v okviru krovnih strateških prostorskih dokumentov ReSPR50 (Uradni list RS, št. 72/ 2023) in akcijskega načrta za izvajanje ReSPR50, ki je v procesu priprave, določijo vizija prostorskega razvoja države z dolgoročnimi cilji in konceptom prostorskega razvoja ter prednostne naloge in usmeritve za urejanje prostora na državni, regionalni in občinski ravni.
- Na regionalni ravni se v regionalnih prostorskih planih (RPP, v pripravi) določijo cilji in prednostne naloge prostorskega razvoja v razvojnih regijah.
- Na lokalni/občinski ravni se v OPP določijo cilji prostorskega razvoja in usmeritve za njihovo izvajanje na lokalni ravni, ki se izvajajo z OPN, OPPN, Odlokom o urejenosti naselij in krajine in lokacijsko preveritvijo.

Zakon o urejanju prostora (ZUreP-3, 2021) je prinesel spremembe, usmerjene v učinkovitejše vodenje postopkov priprave prostorskih aktov in upravljanje zemljiške politike, ki so podlage za doseganje trajnostnega prostorskega razvoja. Spremembe vključujejo vzpostavitev projektnega vodenja pri državnem prostorskem načrtovanju, večje sodelovanje nosilcev urejanja prostora in poenotenje postopkov od načrtovanja do dovoljevanja in vključitev presoje vplivov na okolje v postopke priprave prostorskih izvedbenih aktov. ZUreP-3 vključuje spremembo postopkov za pripravo občinskega prostorskega načrta (OPN) s CPVO za pospešitev in skrajšanje postopkov. Spremembe pri sodelovanju deležnikov se navezujejo na pregledno sodelovanje državnih in lokalnih nosilcev urejanja prostora. V postopkih priprave prostorskih aktov se objava gradiv in izmenjava podatkov med udeleženci postopka izvajata v okviru prostorskega informacijskega sistema prek storitve elektronskega poslovanja na področju prostorskega načrtovanja (sistem ePlan). Sistem bo zagotavljal standardizacijo gradiv, večjo dostopnost do podatkov o prostorskih aktih, predvsem pa boljši nadzor nad izvajanjem postopkov.

Na področju opremljanja stavbnih zemljišč in komunalnega prispevka zakon posodablja pravila za določanje in evidentiranje gradbenih parcel ter nadgrajuje finančne instrumente zemljiške politike, kot je komunalni prispevek, kar omogoča učinkovitejše upravljanje stavbnih zemljišč, njihov razvoj in boljšo izkoriščenost prostora.

Uveden je Odlok o urejenosti naselij in krajine kot nov prostorski izvedbeni akt, s katerim občina določi prostorske izvedbene pogoje glede namembnosti, lege, velikosti in oblikovanja posegov v prostor za bolj urejeno prostorsko podobo naselij in krajine, zlasti za zunanji videz objektov (fasade, pomožni objekti ...), urejanje grajenih in zelenih površin s pripadajočo urbano opremo, objekte in premične elemente za obveščanje in oglaševanje, kmetijske in gozdarske objekte in opremo, ki niso stavbe, premične elemente (zabojnike, stojnice ...), druge gradbene posege v prostor (oporni zidovi, brežine, osvetljevanje ...), druge negradbene posege v prostor (utrjevanje in nasipavanje terena, terase ...), začasne posege ipd. Namen odloka je ustvarjanje, ohranjanje in krepitev kakovostnih prepoznavnih

značilnosti naselij in krajine. MNVP je za spodbuditev priprave odlokov o urejenosti pripravilo priročnik, ki vključuje tudi primera konkretnih odlokov za dve občini. Do konca leta 2024 je Odlok o urejenosti naselij in krajine sprejela ena občina — in sicer Občina Vrhnika, ki s prostorskim aktom ureja področje oglaševanja in označevanja v mestnem središču Vrhnike.

Pristojnost občinskih inšpektorjev je nadzor, da prostorski razvoj občine poteka v skladu s predpisanimi pravili in v korist javnega interesa. Z ZUreP-3 in GZ-1 je občinska inšpekcija pridobila pristojnosti za nadzor nad enostavnimi objekti, nezahtevnimi objekti in negradbenimi posegi v prostor, kar občinam omogoča učinkovitejši nadzor nad posegi v prostor in gradnjo objektov.

Skupne občinske uprave (SOU) opravljajo strokovne, upravne in nadzorne naloge za več občin hkrati, kar občinam omogoča optimizirano izvajanje nalog na področjih, kot so inšpekcijski nadzor, urejanje prostora, občinsko redarstvo, upravljanje komunalne infrastrukture in varstvo okolja. Povezovanje občin omogoča usklajeno načrtovanje in izvajanje ureditev. Delujejo kot podpora občinam pri izvajanju nalog, za katere posamezna občina morda nima zadostnih kadrovskih ali finančnih virov. Po letu 2020 so se skupne občinske uprave v Sloveniji večinoma združevale, pri čemer so večje uprave prevzele več nalog. Število SOU se je zmanjšalo na 38 v letu 2022 (med letoma 2016 in 2018 jih je delovalo 52), število vključenih občin pa se je v teh letih povečalo z 202 na 204. V SOU niso vključene občine Kamnik, Domžale, Logatec, Cerklje ob Kopu, Idrija in Ilirska Bistrica niti mestni občini Ljubljana in Murska Sobota.

Do konca leta 2024 ni občinskih prostorskih načrtov (OPN) ali prostorskih redov občin (PRO) sprejelo še 23 občin (glej 2.2. Raba prostora in zemljišč). MNVP med razlogi za zamude pri sprejetju OPN navaja hidrološko-hidravlične študije, okoljska poročila, usklajevanje z MKGP zaradi posegov na kmetijska zemljišča in nadomeščanja teh, usklajevanje z drugimi NUP in v nekaterih primerih nedejavnost občin pri pripravi OPN. Tem občinam MNVP nudi aktivno podporo z organizacijo koordinacijskih sestankov z NUP in podporo NUP pri prioritetenem reševanju vlog.

Poleg sistemskega zakona ZUreP-3 je bil za hitrejšo in dolgoročno vzdržno poplavno obnovo sprejet Zakon o obnovi, razvoju in zagotavljanju finančnih sredstev (ZORZFS), ki je prinesel poenostavitve postopkov pridobivanja gradbenih dovoljenj na območjih, prizadetih od poplav. Po ZORZFS (10. člen) lahko občina zaradi gradnje nadomestitvenih objektov in objektov, ki so s sklepom vlade predvideni za odstranitev, na prizadetem območju z OPPN v delu ali celotnem območju urejanja spremeni tudi namensko rabo prostora oziroma prostorske izvedbene pogoje brez predhodne spremembe OPN, če je to v skladu s cilji prostorskega razvoja občine, pravnimi režimi in varstvenimi usmeritvami in gre za spremembo namenske rabe prostora na obstoječih stavbnih zemljiščih ob upoštevanju dopustnih sprememb, določenih v ZUreP-3.

Na podlagi Gradbenega zakona (GZ-1) se vzpostavitev elektronskega poslovanja na področju graditve objektov (sistem eGraditev) izvaja s postopno uvedbo pri posameznih upravnih organih. Sistem je bil do novembra 2024 vzpostavljen v 48 občinah iz upravnih enot: Postojna, Cerklje ob Kopu, Ilirska Bistrica, Piran, Izola, Koper, Sežana, Celje, Šentjur pri Celju, Velenje, Laško, Mozirje, Slovenske Konjice, Žalec in Šmarje pri Jelšah, v celoti pa bo vzpostavljen do 5. januarja 2026. Sistem eGraditev omogoča elektronsko oddajo vlog, spremljanje postopkov, vpogled v dokumentacijo v digitalni obliki, predvsem pa jasneje razdeljene odgovornosti med udeleženci gradbenih postopkov, investitorji, projektanti in inšpektorji. Možnost vpogleda javnosti v postopke in sodelovanje v postopku prek sistema eGraditev povečujejo preglednost in dostopnost informacij s področja graditve objektov.

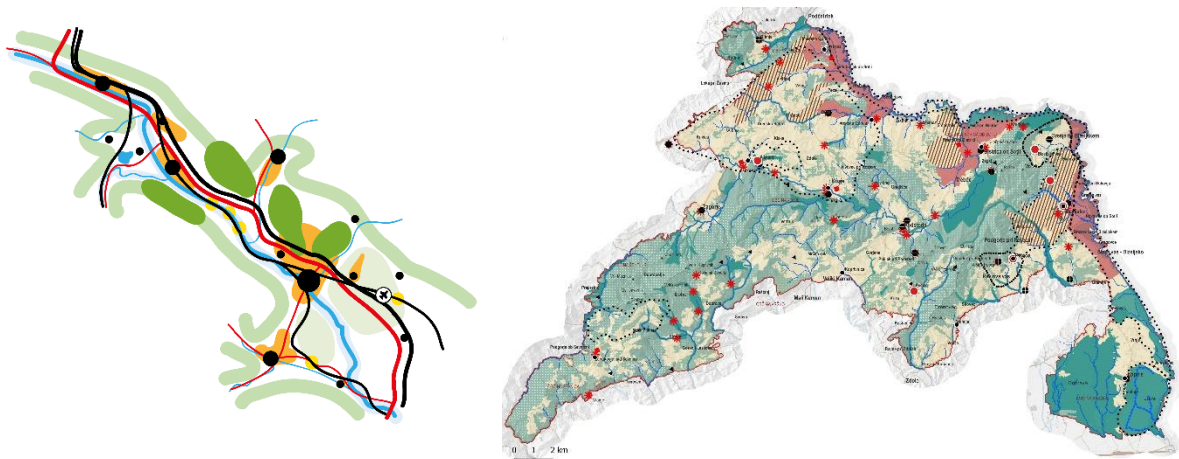
4.1.2 Regionalno prostorsko planiranje in planiranje na morju

Temeljni nameni regionalnega prostorskega planiranja so priprava, izvedba, spremljanje in vrednotenje izvajanja regionalnega prostorskega plana (RPP). RPP je prostorski strateški akt, s katerim se država in občine na podlagi ReSPR50, njenega akcijskega programa, drugih državnih razvojnih

dokumentov in razvojnih ciljev EU in družbenogospodarskih razvojnih potreb lokalnih skupnosti dogovorijo o prostorskem razvoju posamezne razvojne regije in se glede tega uskladijo ter določijo bistvene razvojne priložnosti. RPP je podlaga za pripravo regionalnega razvojnega programa (RRP). MNVP je preverilo izvedljivost zakonskih določb glede priprave RPP v okviru Pilotnega projekta za implementacijo prostorske in gradbene zakonodaje (krajše PILOT MOP). V letih 2021 in 2022 so preverjanje izvajale testne regionalne razvojne agencije (RRA) v okviru področja Zagotovitev podatkov za vzpostavitev prostorskega planiranja na regionalni ravni. Rezultati, doseženi v že izvedenih fazah preverjanja, kažejo, da so naloge na področju regionalnega prostorskega načrtovanja nujne in izvedljive.

V letu 2024 je bila pripravljena obvezna strokovna podlaga za potrebe prve generacije RPP, v kateri so se na podlagi analize stanja v prostoru in razvojnih potreb določile usmeritve za razvoj poselitve, razvoja v krajini in gospodarske javne infrastrukture (UIRS, ACER, LUZ). Dodatno sta bili pripravljene ločeni metodologiji za izdelavo urbanistične (UZ) in krajinske zasnove (KZ) za RPP, ki sta bili preverjeni na testnih primerih UZ in KZ za RPP (UIRS idr., 2024).

Slika 27: Urbanistična zasnova gorenjskega širšega mestnega območja in krajinska zasnova Kozjanskega parka (vir: UIRS, 2024).

Na morju se v skladu z Direktivo 2014/89/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. julija 2014 o vzpostavitvi okvira za pomorsko prostorsko načrtovanje spodbujata razvoj ter soobstoj dejavnosti in rab tako, da se dosega trajnostni razvoj ob proučitvi gospodarskih, okolijskih, družbenih in varnostnih vidikov ter ob upoštevanju medsebojnega vplivanja in soodvisnosti kopnega in morja. Urejanje morja se izvaja predvsem s pomorskim prostorskim načrtovanjem, namen katerega je določiti vrste, obseg in čas izvajanja ter območja določenih dejavnosti in rab na morju. PPP je bil sprejet leta 2021 in je v četrtem letu izvajanja. PPP vsebuje tudi usmeritve za določitev priobalnega pasu na kopnem ter usmeritve glede dopustnih rab in posegov v priobalnem pasu v celoti (na morju in kopnem).

S PPP se ne posega v obstoječe predpise, pravne ureditve, pravna razmerja, strateške in izvedbene akte. Vsebina PPP je obvezujoče izhodišče za izvajanje vseh dejavnosti, ureditev in rab na morju. PPP je obvezno izhodišče za pripravo sektorskih razvojnih dokumentov za posamezne dejavnosti na morju, ter tudi za pripravo strateških in izvedbenih aktov na državni, regionalni in lokalni ravni. V postopku priprave PPP sta sodelovali sosednji državi Italija in Hrvaška, kot je predvideno v direktivi.

Ocena izvajanja PPP je predstavljena v tretjem poglavju tega poročila.

4.2 Pristojnosti in deležniki na področju urejanja prostora

Deležniki pri urejanju prostora so pripravljavci prostorskih aktov, nosilci urejanja prostora (NUP), upravni organi, organizacije, strokovna in interesna združenja ter javnost, ki sodeluje v postopkih priprave in sprejemanja prostorskih aktov.

Pripravljavec prostorskega akta vodi pripravo akta, zagotavlja strokovnost in zakonitost, sodeluje z javnostjo, pobudniki in investitorji pri usklajevanju gradiv in na javnih obravnavah. Pobudnik priprave akta sproži postopek priprave. V postopkih državnega prostorskega načrtovanja so to ministrstva, ki skrbijo za enotno zastopanje resornih javnih interesov. Investitor naroči izdelavo akta, strokovne podlage ter sodeluje pri pripravi dokumentacije in na javnih obravnavah.

Za zagotavljanje strokovnosti in zakonitosti opravljanja nalog urejanja prostora sodeluje z občinami ali je tam zaposlen vsaj en občinski urbanist, ki skrbi za pripravo prostorskih aktov, potrjuje skladnost dokumentacije z občinskimi akti ipd. Seznam občinskih urbanistov vodi zbornica, pristojna za arhitekturo in prostor.

Nevladne organizacije s področja urejanja prostora, varstva okolja idr. prav tako sodelujejo v postopkih urejanja prostora s predlogi in pripombami. Med letoma 2021 in 2023 je delovalo 12 nevladnih organizacij s statusom delovanja v javnem interesu.

Splošna javnost ima pravico do vpogleda v prostorske akte, dajanja pripomb in pobud in sodelovanja prek prostorskega informacijskega sistema ali drugih oblik komunikacije. Posamezniki s pravnim interesom lahko vlagajo pravna sredstva k prostorskim aktom.

Na področju strokovne podpore pri urejanju prostora v Sloveniji delujeta Urbanistični inštitut Republike Slovenije in Geodetski inštitut Slovenije, ki izvajata strokovno-tehnične in raziskovalne naloge v skladu s programi ministrstva, pristojnega za prostor.

NUP na državni ravni so ministrstva, ki skrbijo za strateške odločitve in prostorsko načrtovanje v skladu z nacionalnimi cilji. Na lokalni ravni so to občinski organi, izvajalci javnih služb in nosilci javnih pooblastil. Osnovna naloga NUP je sodelovati pri oblikovanju, usklajevanju in izvajanju postopkov priprave prostorskih aktov na državni, regionalni in občinski ravni. Pripravljajo smernice in mnenja, ki določajo pogoje in usmeritve za načrtovanje v prostoru, skladnost z zakonodajo in zaščito javnih interesov.

Državni NUP na podlagi razvojnih dokumentov in predpisov pripravljajo smernice in mnenja, dajejo stališča pri državnem prostorskem načrtovanju, predložijo razvojne in varstvene potrebe ter strokovne podlage, dajejo podrobnejše usmeritve in podatke, sodelujejo v projektih skupinah in pripravljajo priporočila. Po podatkih MNVP iz leta 2024 je na seznamu državnih NUP, ki sodelujejo v postopkih priprave prostorskih aktov in postopkih državnega prostorskega načrtovanja, deset ministrstev. Lokalni NUP izvajajo podobne naloge na občinski ravni: pripravljajo smernice, dajejo mnenja, predložijo strokovne podlage ter usmeritve za prostorske akte in konkretne ureditve.

4.3 Nadzor nad posegi v prostor

Pristojnosti inšpekcij pri nadzoru nad posegi v prostor izhajajo iz Zakona o urejanju prostora (ZUreP-3) in Gradbenega zakona (GZ-1). ZUreP-3 ureja splošne posege v prostor in skladnost s prostorskimi akti (npr. negradbeni posegi v prostor, skladnost rabe objektov in zemljišč), GZ-1 pa gradbene posege (gradnja objektov, skladnost gradenj s prostorskimi izvedbenimi akti in izpolnjevanje bistvenih zahtev za objekte). Zakon o inšpekcijskem nadzoru (ZIN) določa splošna pravila inšpekcijskega nadzora.

Inšpektorat RS za naravne vire in prostor (IRSNVP), organ MNVP, združuje inšpektorje s področij gradnje, geodezije, varstva narave, voda in rudarstva. Med drugim izvaja nadzor nad izdanimi upravnimi akti (gradbena in uporabna dovoljenja) in skladnost objektov z njimi. IRSNVP nadzira zahtevne in manj zahtevne objekte, občinske inšpekcije pa enostavne in (običajno tudi) nezahtevne objekte v skladu z občinskimi predpisi.

Po GZ-1 so nedovoljeni objekti razdeljeni na nelegalne, neskladne in nevarne. Nelegalni objekt je zgrajen brez pravnomočnega gradbenega dovoljenja ali v nasprotju z njegovimi pogoji, če ga ni mogoče uskladiti. Vključuje tudi objekte, za katere je dovoljenje razveljavljeno, začasne objekte po preteku dovoljenega časa in objekte, ki so brez dovoljenja zgrajeni v nasprotju s prostorskimi akti. Neskladen objekt ima gradbeno dovoljenje, vendar je zgrajen v nasprotju s pogoji, čeprav ga je mogoče uskladiti. Neskladna uporaba pa pomeni uporabo objekta brez uporabnega dovoljenja ali v nasprotju z njim. Nevarni objekt ne izpolnjuje osnovnih varnostnih zahtev in pomeni neposredno grožnjo za zdravje, življenje ljudi, premoženje, promet ali sosednje objekte. Prioriteta gradbene inšpekcije so primeri, v katerih je ogroženo življenje, zdravje, javni red ali varnost. Ureditev pravnega stanja nedovoljenega objekta (nelegalnega, neskladnega ali nevarnega) ali neskladne uporabe objekta je mogoča po rednem postopku pridobitve gradbenega in uporabnega dovoljenja ali posebnih postopkih legalizacije.

Stanje inšpekcijskega nadzora na gradbenem področju, prejete prijave in inšpekcijski postopki v obdobju 2020–2023 so prikazani v preglednici 63.

Preglednica 62: Inšpekcijski nadzor na gradbenem področju – število prejetih prijav in inšpekcijskih postopkov v Sloveniji v obdobju 2020–2023 (vir: Poročila o delu Inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prostor ter Poročila o delu inšpektorata RS za naravne vire in prostor, 2024).

Leto	Število prejetih prijav	Število inšpekcijskih postopkov (upravna gradbena)
2020	3.394	2.431
2021	3.298	2.769
2022	2.479	2.498
2023	2.483	1.866

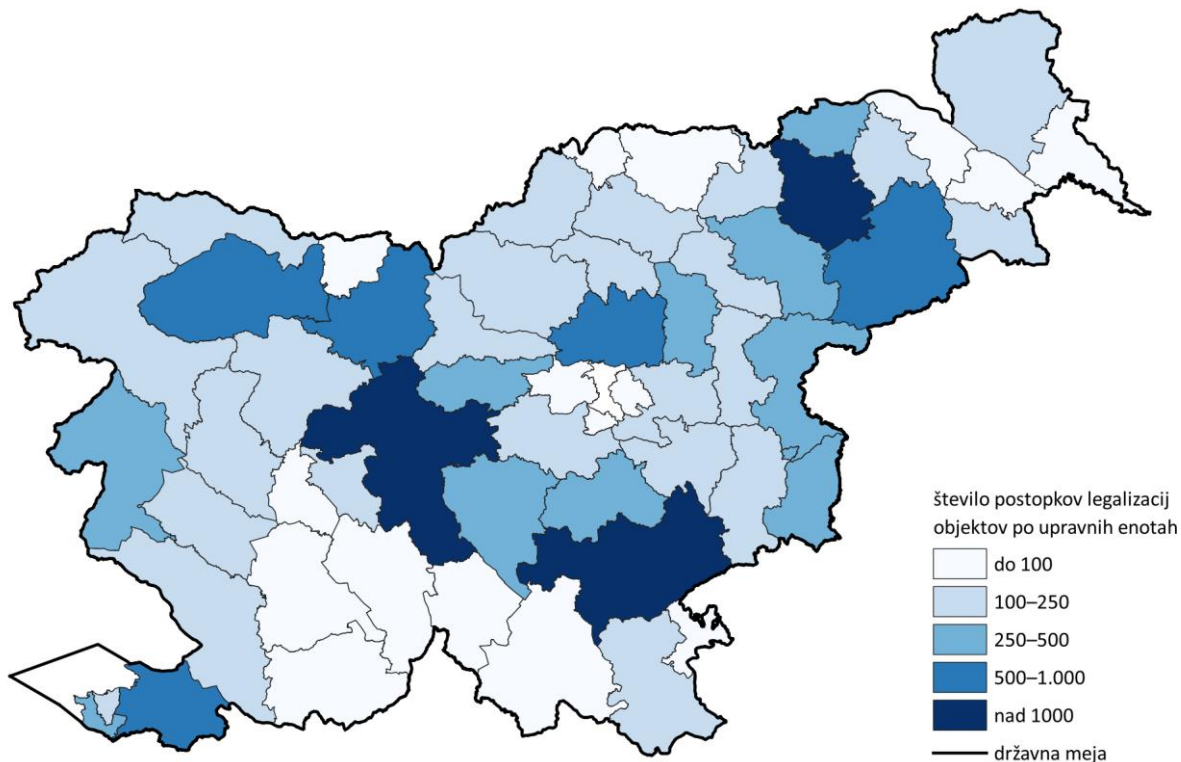
Število prejetih prijav neposredno ne izraža pogostnosti kršitev in je samo informacija za inšpektorat, ki lahko na njihovi podlagi po uradni dolžnosti sproži inšpekcijski postopek. Šele ko inšpektor pri določenem objektu potrdi kršitev z odločbo, ta postane podatek o nedovoljenem objektu. Gradbena inšpekcija prejme več kot 2.500 prijav na leto. Takoj se obravnavajo tiste, pri katerih so ogroženi življenje, zdravje in premoženje večje vrednosti. V letu 2014 je bilo 2.237 neobdelanih prijav, v letu 2023 pa se je to povečalo na 7.035 (približno 118 prijav na inšpektorja). Povprečno inšpektor konča okoli 50 zadev na leto.

V okviru inšpekcijskih nadzorov se izvajajo: preverjanje pridobljenih gradbenih dovoljenj in skladnosti gradnje z njimi, nadzor nad vgrajevanjem gradbenih proizvodov in dokazil o ustreznosti; preverjanje prijav začetka gradnje, dokumentacije in imenovanja nadzornikov; nadzor nad delom udeležencev pri gradnji; preverjanje uporabe objektov brez uporabnih dovoljenj in izpolnjevanja zahtev univerzalne gradnje.

Na osnovi podatkov MNVP so upravne enote (UE) v obdobju 2018–2024 evidentirale 17.043 postopkov legalizacije objektov. Zahtevo za legalizacijo objekta vložijo investitor, lastnik objekta ali njegov pooblaščenec pri upravni enoti, na območju katere leži objekt, za katerega se izdaja uporabno dovoljenje. Evidentirani postopki, ki jih vodijo upravne enote, vključujejo: dovoljenje za objekt daljšega

obstoja (11.706), gradbeno dovoljenje za legalizacijo objektov izvedenih gradenj pred uveljavitvijo GZ (4.492) in legalizacijo objektov izvedenih gradenj pred uveljavitvijo GZ (845).

Slika 28: Število postopkov legalizacije nedovoljenih gradenj po upravnih enotah v obdobju 2019–2023 (vir: MNVP, 2024).

Preglednica 64 prikazuje upravne enote z največjimi razlikami od državnega povprečja pri postopkih legalizacije objektov v obdobju 2019–2023. Pri izdaji gradbenih dovoljenj za legalizacijo objektov pred uveljavitvijo GZ izstopajo UE Trebnje (+11 %), Ajdovščina in Dravograd (obe po +10 %). UE Laško izstopa pri legalizaciji objektov izvedenih gradenj pred uveljavitvijo GZ (+6 %).

Preglednica 63: Postopki za legalizacijo objektov, razlika z državnim povprečjem razmerja med tremi vrstami postopkov v izstopajočih UE v obdobju 2019–2023 (vir: MNVP, 2024)

	Gradbeno dovoljenje za legalizacijo objektov izvedenih gradenj pred uveljavitvijo GZ (%)	Dovoljenje za objekt daljšega obstoja (%)	Legalizacija objektov izvedenih gradenj pred uveljavitvijo GZ (%)
Slovenija	26	69	5
najvišje odstopanje v kategoriji	+11	–10	+6
Ajdovščina (Δ %)	+10	–8	–2
Dravograd (Δ %)	+10	–5	–5
Trebnje (Δ %)	+11	–9	–2
Hrastnik (Δ %)	+8	–10	+2

Laško (Δ %)	-2	-4	+6
---------------------	----	----	----

4.4 Nevladne organizacije na področju urejanja prostora

Delovanje nevladnih organizacij (NVO) na področju urejanja prostora ima pomembno vlogo za doseganje ciljev prostorskega razvoja. Delujejo na različne načine, kot stanovske, strokovne, zagovorniške, kulturne in okoljske organizacije, nekatere na lokalni ravni, delovanje drugih je vpeto v širši nacionalni prostor. Nekatere NVO in lokalne pobude se od leta 2009 povezujejo v Mrežo za prostor, ki združuje 28 članic z različnih območij Slovenije. Mreža je prepoznana kot osrednja povezovalka nevladnih organizacij in drugih akterjev na področju urejanja prostora za uveljavitev trajnostnega in vključujočega prostorskega razvoja, saj dviguje zavedanje o pomenu urejanja prostora.

Nekatere izmed NVO imajo priznan status delovanja v javnem interesu na področju urejanja prostora. V obdobju 2021–2023 je bilo takih 12, od tega so imele štiri primarni status delovanja v javnem interesu na področju prostora, osem pa primarni status delovanja v javnem interesu na drugih področjih (varstvo okolja, kultura, kulturna dediščina, arhitektura in oblikovanje) in v raziskovalni dejavnosti.

Ugotovitve, predlogi in zahteve in druge vsebine v nadaljevanju so povzeti iz odgovorov ankete, ki je bila izvedena med NVO.

V obdobju 2021–2023 so NVO delovale na različnih vsebinskih področjih, povezanih z urejanjem prostora. Glavne teme vključujejo arhitekturo, krajinsko arhitekturo, kulturno dediščino, javni prostor, ekologijo in skupnost. Poseben poudarek je bil na trajnostni mobilnosti, podnebnih spremembah, zeleni infrastrukturi v mestih (drevesa) ter vključevanju oseb z oviranostmi in prebivalcev v procese odločanja o urejanju prostora. Druge teme so bile oživljanje zapuščenih stavb, zaščita modernistične arhitekture in raziskave javnega urbanega prostora, zemljiška in stanovanjska politika, davek na nepremičnine, socialna stanovanjska gradnja zaščita modernistične arhitekture in raziskave javnega urbanega prostora. Izvajale so projekte, kot so krajinska politika, mesto dreves in mesec krajinske arhitekture, filmski festival o mestih, urbanosti in arhitekturi, strokovno podprte razstave o perečih vprašanih urejanja mest, prostorskega in urbanističnega načrtovanja in arhitekture ter organizirale dejavnosti za ozaveščanje o načrtovanju prostora, participativne procese in vključevanje otrok v načrtovanje javnih površin.

Vključujejo različne ciljne skupine, med glavnimi so strokovna javnost (arhitekti, urbanisti, gradbeniki), akademska sfera, otroci in mladi (6–18 let), učitelji, starši in šolsko osebje. Usmerjajo se tudi na splošno javnost, lokalne skupnosti, osebe z oviranostmi, odločevalce, umetnike, raziskovalce, nevladne organizacije in mlade profesionalce. Pri mlajši publiki poudarjajo dvig prostorske kulture.

Vloga in cilji delovanja

Vloga NVO na področju urejanja prostora je večplastna. Zagotavljajo avtonomno platformo za razvoj strokovnih stališč, ozaveščajo strokovno in širšo javnost, predlagajo konkretne rešitve, ne le teoretičnih izhodišč, izvajajo pilotne projekte, ki pomagajo občinam pri trajnostnem prostorskem razvoju, opozarjajo na podnebne spremembe in trajnostno mobilnost. Osredinjajo se na participativne procese in povezovanje strok in spodbujajo trajnostni prostorski razvoj z ohranjanjem naravnih virov za prihodnje generacije.

Med programi in projekti NVO, ki so bili izvedeni med letoma 2021 in 2023 ali se še izvajajo, so: Sedlarjeva srečanja z bienalno nagrado Maks Fabiani, Piranski dnevi arhitekture in mednarodna nagrada Piranesi, Plečnikova nagrada, razstave Vizije so, natečaj Vseslovenski dan Habitata, preнове javnih prostorov (udobne ulice, priobalni pas Koper–Izola), projekt Mesto dreves, tehniški in kulturni

dnevi v sklopu Igrive arhitekture, participativne delavnice z otroki, projekt Zunaj, Life IP Care4Climate in stanovanjske strategije v Bohinju idr.

V prihodnje bodo NVO nadaljevale izvajanje programov, kot so izobraževanje, ozaveščanje, začasne ureditve javnih prostorov, vključevanje v pripravo strategij in smernic, raziskave uporabniške izkušnje ipd. Načrtujejo projekte, kot so Pešbus 2024, delavnice na osnovnih šolah, projekt Urbanoaza, priprava priročnika o načrtovanju otroških igrišč, mednarodni razpis Piranesi, Piranski dnevi arhitekture, zaščita arhitekturne dediščine. Vključeni bodo tudi v prostorsko načrtovanje, izboljšave ekosistemskih storitev, zelene infrastrukture in sonaravno urejanje voda. Nadaljevali bodo sodelovanje v projektih Care4Climate, Urbact in prilagajanje urbanih območij podnebnim spremembam.

Prispevki nevladnih organizacij k ciljem prostorskega razvoja

Prispevek NVO se lahko ovrednoti s pomočjo prispevkov izvedenih projektov NVO glede na cilje prostorskega razvoja, ki jih uresničujejo (glej preglednico 65). V primerjavi s Poročilom 2020 se zdaj prispevki NVO osredinjajo na izvajanje projektov, povezanih z aktualnimi temami, kot so energetska učinkovitost in zmanjševanje energetske revščine, trajnostna raba virov in trajnostna gradnja, ozaveščanje mladih in javnosti, spremljanje stanja in ozaveščanje o onesnaženosti zraka, ohranjanje zelenih površin in krajinska politika. Nadaljuje se izvajanje projektov za ohranjanje kulturne dediščine in lokalne identitete, trajnostno mobilnost in dostopnost javnega prostora, participativno urejanje prostora in vključevanje javnosti, prilagodljivost na podnebne in okoljske spremembe, izboljšanje kakovosti bivanja itd.

Preglednica 64: Pregled dejavnosti in primerov projektov NVO glede na cilje prostorskega razvoja v Sloveniji za leto 2024 (vir: anketa, 2024).

Cilji prostorskega razvoja	Projekti in dejavnosti NVO
<p>Vzpostavitev pogojev za prehod v podnebno nevtralno družbo</p> <p>C1: Za doseganje prostorske pravičnosti, prostorske kohezije in podnebno nevtralne družbe so ključni celovit pristop do območja z integralno obravnavo prostorskih potencialov, varčna raba virov, ustvarjanje učinkovitih povezav in racionalna organizacija dejavnosti.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inicijativa 21 stopinj za zmanjšanje porabe energije in zniževanje energetske revščine. 2. Projekt Solarna vas prinaša praktične rešitve za zmanjšanje porabe energije. 3. Projekt Igriva arhitektura, ki ozavešča mlade o pomenu prostora, trajnosti in lokalnih materialih z delavnicami po osnovnih šolah. 4. Projekti, kot so »krajinska zasnova«, »krajinska politika« in »mesto dreves«, ki celovito obravnavajo ohranjanje zelenih površin in trajnostno mobilnost. 5. Zasnova trajnostnih urbanih prostorov, kot so »udobne ulice« in »superbloki«, in vključitev različnih oblik mobilnosti. 6. Postavitev interaktivnih informacijskih tabel in projekt »cyanometer« za merjenje onesnaženosti zraka. 7. Spodbujanje prenov in davčne politike, ki zmanjšuje število praznih nepremičnin in usmerja dobičke v javno korist.
<p>Doseganje mednarodne konkurenčnosti slovenskih mest in krepitev razvojne vloge mest</p> <p>C2: Krepitev razvojne vloge mest, središč v policentričnem urbanem sistemu – v nacionalnem okviru in tudi v čezmejnih procesih povezovanja. Tako bodo mesta lahko prispevala h gospodarskemu,</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razstava in arhitekturni modeli, ki oživljajo neuresničene načrte Edvarda Ravnikarja za Novo Gorico. 2. Prenova Kajuhovega doma v Celju, ki bo postal središče urbanega kulturnega dogajanja. 3. Projekti, ki spodbujajo policentrični urbanistični razvoj manjših mest, kot je Novo mesto. 4. Projekt Solarna vas, ki se izvaja v več evropskih državah. 5. Projekt Židovska steza, ki na participativen način spodbuja estetsko in energetska prenavo urbanih površin.

<p>socialnemu in družbenemu razvoju države.</p>	<p>6. Gostovanje razstav, kot je Plečnikova odličja, ki širijo primere dobre prakse.</p>
<p>Izboljšanje kakovosti življenja na urbanih in podeželskih območjih</p> <p>C3: Ustvarjanje kompaktnih, privlačnih, zdravih in varnih mest in naselij. Tako bosta omejeni suburbanizacija v okolici večjih mest in periurbanizacija podeželja. V okviru celovitega upravljanja mest in naselij bo izboljšan način ravnanja z viri in vzpostavljeni bodo pogoji za trajnostno mobilnost.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aktivacija nezasedenega stanovanjskega fonda za zmanjšanje pritiska na pozidavo obdelovalnih površin. 2. Ciklus razstav 11 x ena za spodbujanje trajnostne gradnje z lokalnimi materiali in prilagoditev arhitekture naravnemu okolju. 3. Projekt obnove javnih prostorov v naselju Žerjav, ki spodbuja hojo in kolesarjenje. 4. Projekti, kot so Čutna pot v Češči vasi, Drevo na kolo in Crethink, ki vključujejo trajnostno načrtovanje urbanih območij. 5. Pobude za izboljšanje kakovosti bivanja v naseljih, kot so Mesto 65+ in vizija Gentrifikacija.
<p>Krepitev prostorske identitete</p> <p>C4: S prostorskim razvojem se bo ohranjala in krepila obstoječa prostorska identiteta in ustvarjala nova. Preudarno se bo vključevala v gospodarski in družbeni razvoj, s čimer se bo prispevalo k večjemu ugledu Slovenije kot privlačne, ustvarjalne, zdrave in zelene države.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. »Igriva arhitektura« mlade ozavešča o trajnosti in uporabi lokalnih materialov. 2. Inicijativi 21 stopinj in Solarna vas in program 7 litrov prispevajo k trajnostni uporabi virov. 3. Razstave, kot so Pozor – lomljivo! in Skupaj znamo najbolje, poudarjajo pomen ohranjanja tradicionalnih vrednot v prostorskem oblikovanju. 4. Projekti, kot so »krajinska zasnova«, »krajinska politika« in »mesto dreves«. 5. Sedlarjeva srečanja in okrogle mize za promocijo prostorske identitete in tradicije. 6. Inicijative za ohranitev kulturne dediščine, kot je inicijativa za ohranitev Plečnikovega stadiona. 7. Projekt Rural, v katerem udeleženci sodelujejo kot svetovalci za nadgradnjo lokalne identitete z revitalizacijo praznih stavb.
<p>Izboljšati odpornost in prilagodljivost prostora na spremembe</p> <p>C5: Krepila se bo usposobljenost uprav in odločevalcev za pravočasno prepoznavanje izzivov, ki vplivajo na priložnosti za prostorski razvoj, mobilizacijo potrebnih virov, izpeljavo participatornih procesov ter sprejemanje premišljenih odločitev in ukrepov.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inicijativi 21 stopinj in Solarna vas in program 7 litrov prispevajo k energetske učinkovitosti. 2. Povezovanje z nevladnimi organizacijami za izboljšanje javnega prostora. 3. Vključevanje upravljavcev v projekte, da prepoznajo izzive prostorskega razvoja s pomočjo participatornih procesov. 4. Projekt Don't Waste spodbuja trajnostne rešitve za povečanje odpornosti prostora. 5. Razstava Arhitektura inventura 2020–2022 obravnava trajnost in prilagodljivost arhitekture na spremembe. 6. Organizacija predavanj in delavnic za zaposlene na občinah ter priprava projektnih nalog za načrtovane projekte. 7. Sedlarjeva srečanja, okrogle mize in druge razprave za ozaveščanje o pomembnosti prilagodljivosti prostora na spremembe.

Ugotovitve in predlogi nevladnih organizacij

NVO poudarjajo potrebo po sodelovanju z MNVP pri različnih nalogah, npr. pri preoblikovanju javnih prostorov v dostopne in podnebno odporne, zmanjševanju gradbenih odpadkov, oživljanju degradiranih območij. Menijo, da je ključno, da MNVP omogoči finančno in strokovno podporo, poveča število razpisov za pilotne projekte, spodbuja promocijo in izobraževalne akcije ter okrepi vključevanje NVO v oblikovanje politik in zakonodaje. Za izvedbo vseh dejavnosti so nujni ustrezni finančni viri.

Ministrstvo za naravne vire in prostor je med letoma 2021 in 2024 izvedlo štiri javne razpise za sofinanciranje projektov za promocijo in ozaveščanje na področju urejanja prostora in graditve v skupni višini 180.000 EUR. Letno je bilo razpisanih 40.000 EUR v letih 2021 in 2022 ter 50.000 EUR v letih 2023 in 2024.

Razpisi, ki potekajo od leta 2016, so namenjeni sofinanciranju projektov organizacij (društva, zavodi, ustanove, zbornice) na področjih prostorskega, urbanističnega in krajinskega načrtovanja in oblikovanja, načrtovanja, urejanja in razvoja mest in naselij ter arhitekture in graditve. V zadnjih štirih letih so nevladne organizacije s pomočjo teh razpisnih sredstev izvedle 33 projektov, ki so vključevali delavnice, razstave, posvete, kongrese, izobraževalne in promocijske dogodke, izdaje promocijskih in izobraževalnih publikacij, filmski festival, intervencije v prostor ipd.

5 Ugotovitve in priporočila

5.1 Ogroženost zaradi naravnih nesreč

Poplave so ena hujših naravnih nesreč, ki jih lahko pričakujemo v Sloveniji, saj poleg gmotne škode povzročajo tudi žrtve. Poplavna območja obsegajo približno 500 km², vendar vsa še niso bila natančno analizirana. Za številna poplavna območja namreč študije poplavne nevarnosti še niso bile izdelane, to velja predvsem za območja hudourniških poplav. Nevarnost nižinskih poplav je največja v dolinah in porečjih večjih rek, kot so Sava, Drava in Mura. Na poplavno ogroženih območjih živi vsaj 7 % slovenskega prebivalstva, najpogosteje prizadeti pa so prebivalci v porečju Savinje (13 % prebivalcev tega območja), srednje Save (10 %) in Koroške (12 %). Velike poplave močno prispevajo k visoki gospodarski škodi zaradi naravnih nesreč. Tovrstna škoda je v zadnjih desetletjih v nekaterih primerih presegla več sto milijonov evrov na leto, ob tem pa velja izpostaviti katastrofalno poplavo avgusta 2023, ki je povzročila neposredno škodo v višini okrog treh milijard evrov, posredna škoda pa je bila še nekajkrat višja. Poplave so v obdobju 1992–2023 povzročile neposredno škodo v skupni višini več kot 3,8 milijarde evrov, kar je slabih 60 % vse neposredne škode, ki so jo v Sloveniji v tem obdobju povzročile naravne nesreče.

Zemeljski plazovi so najpogostejši v hribovjih in gričevjih osrednje, severovzhodne in jugozahodne Slovenije. Plazenje pogosto ogroža infrastrukturo, saj vpliva na več kot 6.000 km (11,5 %) slovenskih cest in 34 km (1,4 %) železniških prog. Številni zemeljski plazovi ogrožajo tudi naselja in prebivalce. V najvišji kategoriji ogroženosti je več kot 900 objektov in 2.000 prebivalcev.

Pogostnost suše se v zadnjih desetletjih povečuje. Največji vpliv na življenje prebivalcev in gospodarske dejavnosti ima v poletnih mesecih na severovzhodu in jugozahodu države. Suša je v obdobju 1992–2023 povzročila neposredno škodo v skupni višini več kot 1,3 milijarde evrov, kar je petina vse neposredne škode, ki so jo v Sloveniji v tem obdobju povzročile naravne nesreče. Za preprečitev posledic suš in zmanjšanje ogroženosti zaradi suše je potrebna izvedba prilagoditvenih ukrepov pri upravljanju vodnih virov in v kmetijstvu, saj lahko zaradi podnebnih sprememb pričakujemo še pogostejše in intenzivnejše pojave suše.

Gozdni požari so pogosti v pokrajinah jugozahodne Slovenije in v povprečju prizadenejo 91 hektarjev letno. Čeprav večino požarov povzroči človek, so pogostejši v sušnih in vročih letih. Zelo veliko škode so gozdni požari povzročili v letih 2003, 2004 in 2022. Pozornost moramo nameniti upravljanju gozdov, zlasti pa infrastrukturi, ki poteka skozi požarno ogrožene gozdove. Podatki kažejo, da je 20 % železnic, ki potekajo skozi gozd, na območju zelo visoke požarne ogroženosti.

V Sloveniji se srečujemo z izzivi pri zagotavljanju ustreznih zemljišč za gradnjo. Velik pritisk je na zemljišča, ki so z drugih vidikov sicer primerna za poselitev, jih pa ogrožajo naravne nevarnosti. Zato je potrebno dosledno upoštevanje naravnih nevarnosti pri načrtovanju rabe prostora in graditvi objektov.

Priporočila:

- Krepitev vloge prostorskega načrtovanja: Upoštevati je treba varstvo pred naravnimi nesrečami pri vseh posegih v prostor. Na nevarnih območjih je treba preprečiti neustrezne posege v prostor, vključno z gradnjo stavb. Pri načrtovanju trenutne in prihodnje rabe prostora je treba natančno upoštevati zemljevide naravnih nevarnosti.
- Ponovno bi bilo treba oceniti, spremeniti in naravnim nevarnostim prilagoditi namensko rabo prostora na območjih, ki so že predvidena za poselitev in infrastrukturo, s čimer bi lahko odločno vplivali na zmanjšanje prihodnjih škod. Treba bi bilo proučiti možnost premestitve objektov, ki so najbolj ogroženi zaradi naravnih nesreč. Pri načrtovanju prostorskih ureditev in posegih v prostor je treba upoštevati pričakovane učinke podnebnih sprememb, ki se kažejo v variabilnejših in

intenzivnejših ekstremnih naravnih pojavih, kot so intenzivne padavine, poplave, suše, zemeljski plazovi in veliki požari.

- Pri objektih, ki jih ni možno premestiti in je njihova ohranitev v javnem interesu (npr. objekti kulturne dediščine), je treba predvideti ukrepe, s katerimi se ogroženost teh območij zmanjša.
- Poznavanje trendov: Obnoviti bi bilo treba zbiranje podatkov o škodi zaradi naravnih nesreč s strani SURS.
- Preventiva pred poplavami in zemeljskimi plazovi: Stalno je treba izvajati ukrepe za zmanjševanje ogroženosti na poplavnih in plazovitih območjih, kot so izogibanje gradnji objektov na teh območjih in zagotavljanje ustreznih razlivnih/poplavnih ravníc ob visokih vodah.
- Prilagoditev rab in dejavnosti na sušo: Uvesti je treba programe za učinkovitejše upravljanje vodnih virov v kmetijstvu, kot je namakanje, in podpirati uvajanje proti suši odpornih kulturnih rastlin, prihodnjim sušnim razmeram pa prilagoditi tudi druge sektorje, zlasti vodooskrbo in energetiko (hidroelektrarne) ter omogočiti zadrževanje padavinske vode na odprtih površinah v naseljih, njeno shranjevanje ter uporabo v stavbah in za oskrbo odprtih površin v naseljih.
- Ovrednotenje pomena gozdov za naravne nesreče: Zmanjšati je treba nevarnost gozdnih požarov z rednim vzdrževanjem gozdov, ustvarjanjem protipožarnih presek in poti ter zagotavljanjem ustrezne protipožarne zaščite ob prometni in drugi infrastrukturi.
- Analiza vpliva podnebnih sprememb: Nujna je analiza vpliva podnebnih sprememb na pogostnost, intenzivnost in prostorsko razširjenost naravnih nesreč ter izdelava strategij in predloga ukrepov za zmanjšanje negativnih posledic podnebnih sprememb.
- Ozaveščanje prebivalcev o naravnih nesrečah: Na nevarnih območjih je izjemno pomembno ciljno (prostorsko in vsebinsko) izvajanje programov izobraževanja in ozaveščanja o nevarnostih, kar bi prebivalcem omogočilo boljše razumevanje teh, dolgoročno pa zmanjšalo škodo in žrtve. Izobraževanja bi bilo smotno izvesti tudi zunaj nevarnih območij, saj je, zaradi pogostih selitev prebivalcev znotraj pokrajinsko zelo raznolike Slovenije poznavanje naravnega okolja in njegovih regionalnih posebnosti izjemno pomembno za dvig odpornosti družbe na naravne nesreče.

Predlaga se uvedba tega kazalnika:

- neposredna škoda zaradi (vseh) naravnih nesreč (ciljna vrednost: znižanje neposredne škode za določen odstotek do leta 2030).

5.2 Prostorski trendi: izzivi in priložnosti

Poselitev in prebivalstvo

Slovenija je v zadnjih letih zabeležila zmeren demografski prirast, ki je posledica priseljevanja iz tujine. Naravni prirast se znižuje in je negativen. Med statističnimi regijami je demografski razvoj različen. Osrednjeslovenska in obalno-kraška regija beležita večjo rast prebivalstva, pomurska in zasavska pa upad. Gostota poselitve je najvišja v regijah ob avtocestnem križu in okoli večjih mest, kar potrjuje nadaljevanje trenda urbanizacije.

Demografske projekcije kažejo pospešeno staranje prebivalstva v prihodnje, zlasti v regijah, kot sta pomurska in koroška, v katerih je delež starejših že občutno višji od deleža mladih. Regije, ki so privlačnejše za priseljevanje tudi zaradi bolj raznolikih zaposlitvenih možnosti, izobraževalnih institucij in dobre infrastrukture, kot je osrednjeslovenska regija, imajo v povprečju nekoliko mlajše prebivalstvo. Staranje prebivalstva in naraščanje števila manjših gospodinjstev potrjujeta potrebo po prilagajanju socialne in stanovanjske politike.

Po pandemiji število priselitev iz tujine narašča. Največ priseljencev prihaja v bolj urbanizirana in gospodarsko razvitejša območja. Brezposelnost je nizka, potrebe na trgu dela so visoke, kar tudi spodbuja priseljevanje iz tujine. Izobrazbena struktura prebivalstva se izboljšuje, narašča delež prebivalcev z višješolsko in visokošolsko izobrazbo, kar lahko pozitivno vpliva na razvoj in konkurenčnost regij.

Priporočila:

- Prilagajanje storitev splošnega pomena na območjih s pospešenim staranjem in upadom števila prebivalcev – povečanje zaposlitvenih možnosti in dostop do storitev za starajoče se prebivalstvo.
- Krepitev razvojne vloge mest – povezovanje med središči v širših mestnih območjih, izboljšanje infrastrukturne opremljenosti in dostopnosti storitev, krepitev ponudbe dostopnih stanovanj v regijah z rastjo prebivalstva (npr. osrednjeslovenska) za obvladovanje povečanega povpraševanja po stanovanjih in storitvah in spodbujanje enakomernejše regionalne rasti.
- Spodbuja se prenavo javnih površin in objektov, v katerih se izvajajo storitve splošnega pomena ali so zanje primerni

Javne odprte površine v naseljih

Kakovostne javne odprte površine (JOP), grajene in zelene, so izjemno pomembne za kakovost življenja prebivalcev v mestih in drugih naseljih, obenem so v času podnebnih sprememb to površine in omrežja, na katerih se lahko izvajajo ukrepi blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje. Krepiti je treba vlogo JOP pri omogočanju javnega življenja v mestih in naseljih in jih urejati tako, da bodo primerne in privlačne za vsakodnevno druženje, gibanje in rekreacijo prebivalcev ter se bodo povezovale z zelenimi, vodnimi in gozdnimi površinami mest in naselij.

Enakomerna preskrbljenost naselij z javno dostopnimi zelenimi površinami (ZP) je ključna za bivalno kakovost in zdravje prebivalcev. Ustrezna dostopnost do javnih ZP (za urbana naselja) za vse prebivalce je kot kazalnik opredeljena v ReSPR50. Preskrbljenost naselij z javnimi ZP kot podporo prostorskemu načrtovanju je bila obravnavana v projektu Priprava kazalnikov za oceno preskrbljenosti naselij z ZP za telesno dejavnost v odprtem prostoru (PREZENCA, 2024: CRP, št. projekta V5-2232). Kazalnik na osnovi dostopnosti s hišnih naslovov in iz stanovanjskih stavb v določenem območju naselja, ki ustreza vsakodnevni uporabi vseh skupin prebivalcev, je bil preverjen na primeru mesta Celje in naselij v občini Miklavž na Dravskem polju. Rezultati so pokazali določene dele naselij, ki nimajo ustrezne dostopnosti do javnih ZP ustrezne velikosti, zaradi česar niso ustrezno preskrbljeni z javnimi ZP.

Priporočila:

- Za zagotavljanje kakovosti grajenih in zelenih JOP, njihove uporabne vrednosti in pestrosti funkcij je treba JOP usmerjati h kakovostnim prostorskim in ekološkim rešitvam, saj JOP povečujejo kakovost bivanja prebivalcev in drugih uporabnikov mest in naselij. V PIA se morajo določiti prostorski izvedbeni pogoji za oblikovanje in urejanje JOP ter zahteve za izvedbo javnih natečajev in variantnih rešitev.
- V prostorskih aktih je treba načrtovati čim bolj enakomerno razporeditev kakovostnih JOP v vseh delih mest in naselij, da se prepreči prostorska segregacija.
- Intenzivno je treba uvajati ukrepe trajnostne mobilnosti, kot so zmanjševanje površin za motorni promet, celostno urejanje varnih pešpoti in kolesarskih poti, tudi ločeno od prometnic in v povezovanju z zelenimi površinami.
- Ohranjati je treba javno prehodnost prostora (npr. v stanovanjskih območjih in soseskah), ograjene soseske naj se ne načrtujejo.
- Krepiti je treba odpornost naselij na podnebne spremembe z ustreznim urejanjem JOP (intenzivno ozelenjevanje z drevesno in drugo primerno vegetacijo, urejanje ponikovalnih, vodnih in razlivnih površin, zagotavljanje prevetrenosti idr.).

- Zbirati je treba kakovostne prostorske podatke o lokaciji, obsegu, tipu, režimu dostopnosti javno dostopnih grajenih JOP in zelenih površin in vzpostaviti sistem evidentiranja zelenih površin, vključno z evidenco mestnega drevja; Kazalnik preskrbljenosti naselij z javno dostopnimi zelenimi površinami neposredno povezati tudi medresorsko s kazalniki Zdravja v občini Ministrstva za zdravje.
- Redno je treba spremljati stanje in procese, ki vplivajo na JOP (fizično oblikovanje, uporabniki, razvoj dejavnosti v JOP, pravni statusi in lastništvo oziroma pravice do javne uporabe in podobno).
- Ohranjati in povečevati je treba javno lastništvo in uvesti sistem spremljanja javnega lastništva JOP na podlagi podatkov o lastništvu.
- Ohranjati in povečevati je treba javno rabo ter uvesti sistem spremljanja javne rabe JOP na podlagi podatkov o javni rabi odprtih površin.
- Smiselna je vzpostavitev enotne platforme za zbiranje podatkov za spremljanje stanja preskrbljenosti z javno dostopnimi grajenimi in zelenimi površinami v naseljih, uporabnih za različne namene na ravni strateškega in izvedbenega načrtovanja ter na različnih ravneh.
- Okrepitev in usposabljanje strokovnih služb na področju upravljanja, urejanja in vzdrževanja javnih grajenih in zelenih površin sta smiselna z vidika spremljanja stanja v prostoru, iskanja izboljšav planskih aktov in uresničevanja priporočil državnega prostorskega reda. Pregledati je treba implementacijo raznovrstnih ukrepov v prostoru, ki se večkrat izvajajo nepovezano in s sektorskimi akcijskimi programi, pri čemer ni celovite prostorskonačrtovalske obravnave.

Prostorska podoba

Podoba slovenskega prostora se spreminja, pri čemer je ohranjanje prepoznavnosti naselij in krajine velik izziv. Kljub nekaterim pozitivnim trendom, kot je povečana ozaveščenost o pomenu kulturne dediščine in značilne arhitekturne tipologije ter večjega vključevanja lokalnih skupnosti v procese prostorskega načrtovanja, naša analiza kaže, da je potreben bolj sistematičen pristop k ohranjanju prostorske identitete. Čeprav se je povečalo število občin, ki so pripravile podrobne strokovne podlage za ohranjanje prostorske identitete, še vedno premalo občin sistematično obravnava spremembe v prostorski podobi. Zaradi majhnega zavedanja, da morajo biti prostorske ureditve na podeželju, v podeželskih naseljih in krajini prilagojene značaju prostora in merilu, se v podeželski prostor nekritično uvajajo ureditve, ki so generične in zmanjšujejo prostorski red.

Pomanjkanje usklajenosti med različnimi ravni upravljanja in omejeno financiranje projektov, povezanih z ohranjanjem kulturne dediščine, sta dodatni oviri pri zagotavljanju usklajene podobe prostora. Zaznani so tudi pozitivni trendi, kot so naraščajoče število projektov, ki upoštevajo načela trajnostne arhitekture, spodbujanje celovite preнове, ohranjanje kulturne dediščine in ustvarjanje prepoznavne nove arhitekturne identitete, kar potrjuje naraščajočo ozaveščenost o pomenu prostorske prepoznavnosti.

Priporočila:

- Obvezna morata biti izdelava strokovnih podlag na temo s prostorskim oblikovanjem ustvarjane podobe in priprava odlokov o urejenosti naselij in krajine, v katerih bodo jasne določbe o ohranjanju prostorske prepoznavnosti.
- Na nacionalni ravni je treba podpreti povezave z evropskimi politikami in strategijami ohranjanja kulturne dediščine in vključevanje javnosti v procese odločanja.
- Povezati je treba ukrepe prostorske in kmetijske politike, usmerjene v ohranjanje prepoznavnih krajinskih prvin, in okrepiti upravne postopke na vseh ravneh (od zakonodajne do inšpekcijske, krepitev služb (območnih enot) za varstvo kulturne dediščine in varstvo narave).
- Uvesti je treba finančne spodbude za občine za pripravo in izvedbo projektov celovite preнове naselij in za investitorje pri prenovi stavb kulturne dediščine.

- Izboljšati je treba znanje in zavedanje z razvojem nacionalnega programa izobraževanja in ustanovitvijo spletne platforme za izmenjavo dobrih praks.
- Spodbujati je treba sodelovanje občin, ki si prizadevajo za ohranjanje prostorske identitete, ter sodelovanje med državnimi institucijami, nevladnimi organizacijami in zasebnim sektorjem.
- Razviti je treba nacionalni sistem kazalnikov za spremljanje sprememb v prostorski podobi ter uvesti sistematično spremljanje in redno poročanje o stanju na področju ohranjanja prostorske prepoznavnosti.

Ohranjanje prepoznavnosti naselij in krajine je dolgoročen proces, ki zahteva kontinuirne napore vseh deležnikov. Z izvajanjem predlaganih ukrepov lahko Slovenija ustavi negativne trende ter slabšanje podobe in prepoznavnosti prostora in tako postane zgled dobre prakse na tem področju. Pri tem je ključno sodelovanje med državnimi institucijami, lokalnimi skupnostmi, strokovnjaki in širšo javnostjo.

Raba prostora in zemljišč

Razmerja med deleži osnovnih namenskih rab se niso bistveno spremenila. Še vedno je največ gozdnih zemljišč (58,5 %), sledijo kmetijska (32,3 %). Stavbnih zemljišč je 6,7 %, območij drugih zemljišč je 1,6 %, najmanj pa je območij voda 0,9 %.

Največje spremembe osnovne namenske rabe zemljišč se izkazujejo pri stavbnih in kmetijskih zemljiščih. Stavbna zemljišča so se med letoma 2020 in 2024 povečala za 0,3 % (337 ha), kmetijska pa tudi za 0,3 % (1.398 ha). Povečali so se tudi deleži območij drugih zemljišč in območij voda za 0,2 % (območja drugih zemljišč za 64 ha, območja voda za 29 ha), medtem ko so se gozdna zemljišča zmanjšala za 0,2 % (1.861 ha). Spremembe v bilanci so posledica sprememb namenske rabe zemljišč v prostorskih aktih (OPN, PRO).

Glede na podatke o pozidanih in nepozidanih stavbnih zemljiščih (MNVP, 2024) se izkazujejo možnosti aktivacije še nepozidanih stavbnih zemljišč. Največ zaloge nepozidanih stavbnih zemljišč je (na podlagi podatkov občin s sprejetimi OPN v posamezni regiji) v regiji jugovzhodna Slovenija (5.462 ha), najmanj pa v zasavski regiji (876 ha), ki je tudi najmanjša regija.

Po oceni nepozidanih stavbnih zemljišč so podatki drugačni. Največ jih je v primorsko-notranjski regiji (407 m²/preb.) in najmanj v osrednje-slovenski (85 m²/preb.)

Pri tem je treba poudariti, da vsa nepozidana stavbna zemljišča niso primerna za gradnjo zaradi različnih omejitev (npr. varstvo vodih virov, poplavne, varovalne ureditve idr.), namena (npr. zelene stavbne površine, kot so parki, pokopališča idr.) in tudi interesa lastnikov ali lastniške neurejenosti, ki preprečuje izrabo takih zemljišč.

Ministrstvo za naravne vire in prostor uvaja sistem ePlan, ki omogoča elektronsko poslovanje v postopkih priprave prostorskih aktov. Odločevalcem prinaša standardizacijo postopkov in izboljšano kakovost grafičnih podatkov o rabi prostora.

Priporočila:

- Potrebno je nadaljnje spremljanje podatkov o spremembah namenske rabe zemljišč po podrobnejših namenskih rabah prostora, kar bo omogočalo primerjavo in analizo na različnih ravneh (državni, regionalni in občinski/lokalni).
- Potrebna je pospešitev dokončanja OPN v občinah, ki jih še nimajo. Šele celotna pokritost Slovenije z OPN bo omogočila enakovredno spremljanje stanja v prostoru in spremembe ter tudi primerljivo usmerjanje prostorskega razvoja s sodobnimi prostorskimi izvedbenimi akti;

- Priporoča se seznanjanje občin s primerjalnimi analizami, ki jih lahko uporabljajo pri sodelovanju s sektorji in drugimi deležniki. Pri tem so ustrežnejše primerjave glede na število prebivalcev posamezne občine ali statistične regije kot pa glede na površine občin/regij.
- Priporočajo se ukrepi za poenotenje podatkov. Povezovanje procesov in podatkov zahteva vse večjo poenotenje podatkov, gradiv in dokumentov, ki se vodijo v postopkih na področju prostorskega načrtovanja.

Kmetijska in gozdarska dejavnost ter raba prostora

V zadnjih letih so na kmetijsko in gozdarsko dejavnost v večji meri vplivale neugodne vremenske razmere in ujme. V gozdarstvu se posledice ujme kažejo v večjem obsegu in deležu sanitarne sečnje. V prostoru se nadaljujejo trendi in pritiski za spremembe kmetijskih in gozdnih zemljišč za namen gradnje stavb in infrastrukture. Kljub usmeritvam strateških politik k prenovi in zmanjševanju rasti pozidanih zemljišč so nadaljnje spremembe v stavbna zemljišča predvsem v gospodarsko rastočih in bolj urbaniziranih območjih.

Priporočila:

- Vzpostaviti je treba trajno varovanih kmetijskih zemljišč (TVKZ) za dosledno varovanje najboljših kmetijskih zemljišč, usklajeno s prostorskim načrtovanjem v občinah.
- Dosledno in učinkovito je treba slediti strateški prostorski politiki (Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2050, 2023) v skladu z ugotovitvami Računskega sodišča (Računsko sodišče, 2021). Preveriti je treba na primer, ali se (TVKZ) uporabljajo za opravljanje kmetijske dejavnosti, in spodbujati to uporabo (spodbujanje lastnikov k izvajanju agrarnih operacij in izboljševanju pridelovalnega potenciala).
- Ohranjati je treba kmetijska zemljišča za zagotavljanje kakovostne preskrbe z lokalno hrano in povečevanje prehranske varnosti v vseh segmentih (vključujoč celotne verige od kmetov do porabnikov). Prostorsko je treba določiti območja za posamezne vrste »prednostnih« kultur (rajonizacija, izdelava strokovnih podlag) in njihovo intenzivnost izrabe, določitev območij agrarnih operacij ipd.
- Kmetijska in gozdna zemljišča naj se preudarno uporabljajo in ohranjajo kot ključni potencial za prehransko varnost in oskrbo s surovinami, zato je nujno ohranjanje tal, preprečevanje čezmernega izkoriščanja, gospodarjenje, prilagojeno naravnim razmeram, preprečevanje onesnaženja in nepovratne izgube tal s prekrivanjem s trajnimi materiali.

Razvrednotena območja

Število razvrednotenih območij in njihova skupna površina v Sloveniji se počasi zmanjšuje. Kot tudi drugje po svetu smo tudi v Sloveniji priča procesu nastajanja novih razvrednotenih območij ob sočasnem procesu revitalizacije obstoječih. Osrednjeslovenska statistična regija ima še vedno daleč največ razvrednotenih območij tako po številu kot po skupni površini, vendar je hkrati tudi statistična regija z največjim zmanjšanjem tovrstnih območij.

Priporočila:

- Trenutno ni vzpostavljeno sistemsko zbiranje in vodenje podatkov o razvrednotenih območjih. Za vzpostavitev in vodenje uradne evidence o razvrednotenih območjih naj se zagotovi zakonska podlaga, ki bo uredila sistemsko spremljanje stanja razvrednotenih območij v obliki uradne evidence.

Graditev

Ministrstvo za naravne vire in prostor uvaja sistem eGraditev, ki omogoča elektronsko poslovanje na področju graditve objektov. Digitalni prehod prinaša standardizacijo, boljši nadzor in hitrejšo

obravnavo vlog, kar bo koristilo odločevalcem in državljanom. Uvedba sistema eGraditev poteka postopoma, pri čemer se evidenca upravnih aktov s področja graditve objektov (gradbena dovoljenja, uporabna dovoljenja in inšpekcijske odločbe) že vodi pri upravnih enotah in ministrstvu. Od leta 2026 bo poslovanje potekalo samo prek sistema eGraditev, razen preprostih postopkov, ki bodo še vedno mogoči v pisni obliki.

Na področju graditve v Sloveniji je med letoma 2020 in 2023 prišlo do povečanega števila izdaje gradbenih dovoljenj za infrastrukturne projekte in stanovanjske stavbe. Skupno je bilo v tem obdobju izdanih 24.359 gradbenih dovoljenj za stavbe, večina za enodružinske stanovanjske hiše.

Priporočila:

- Priporoča se spremljanje povezave med prostorskimi akti, izdanimi gradbenimi dovoljenji in nedovoljenimi objekti. Ugotoviti je treba vzroke za kontinuiran pojav nedovoljenih objektov.
- Ministrstvo mora zagotavljati redno spremljanje prostora za nadzor nad posegi in evidentiranje sprememb v prostoru. Postopoma je treba zagotoviti sistematično spremljanje sprememb v prostoru v realnem času. To bo mogoče izvesti na podlagi vse večje količine podatkov daljinskega zaznavanja (aerofotografije in satelitski posnetki) in podatkov, zaznanih v internetu stvari. Za to je treba v državi zagotoviti celovit sistem monitoringa prostora.
- Priporoča se vzpostavitev digitalnega dvojnika prostora (digitalna različica fizičnega predmeta, storitve, procesa ali sistema), ki bo vseboval podatke o obstoječih objektih (kataster nepremičnin, topografski podatki) ter podatke o načrtovanih objektih iz sistema eGraditve in ureditvah iz sistema ePlana.
- Priporočajo se ukrepi za poenotenje podatkov. Povezovanje procesov in podatkov zahteva vse večjo poenotenje podatkov, gradiv in dokumentov, ki se vodijo v postopkih s področja graditve objektov (postopna uvedba BIM-modeliranja pri pripravi projektne dokumentacije).

Stanovanja

Velik problem ostaja precejšen delež nenaseljenih stanovanj, ki znaša približno 20 % celotnega stanovanjskega fonda. Od leta 2021 v uradnih evidencah ni več podatka, koliko stanovanj med nenaseljenimi stanovanji naj bi bilo praznih. Ker se določen del »nenaseljenih« stanovanj nezakonito oddaja v najem, je treba urediti oz. vzpostaviti ustrezno regulacijo področja zasebnega najema. Oddajanje v »najem na črno« se bo nadaljevalo, dokler ne bodo uvedeni ukrepi, ki omogočajo normalno delovanje tega sektorja stanovanjske oskrbe, kot jih poznamo iz drugih držav, predvsem zahodnoevropskih. Gradnja stanovanj za najem močno zaostaja za ugotovljenim povpraševanjem. Pomembna značilnost stanovanjskega fonda je njegova starost (43 % stanovanj je starih več kot 50 let). Veliko je bilo narejenega na področju prenove razvrednotenih območij oz. prenove obstoječih stanovanjskih območij nizke gostote, medtem ko usklajeni ukrepi za izvedbo celovite prenove stanovanj oz. stanovanjskih objektov še niso bili udejanjeni.

Priporočila:

- Sprejeti je treba in učinkovito izvajati ukrepe za ureditev področja zasebnega najema ter ugotoviti, koliko stanovanj je dejansko praznih. Cilja uvedbe ustreznih fiskalnih in drugih regulativnih instrumentov na področju zasebnega najemnega trga morata biti aktivacija praznih stanovanjskih nepremičnin in spodbujanje reguliranega opravljanja dejavnosti oddajanja stanovanj na zasebnem trgu.
- Treba je oblikovati in sprejeti nacionalno strategijo celovite prenove stanovanj. Pred tem pa bi bilo treba izdelati natančno analizo v prostoru, da se ugotovi, kakšno je dejansko stanje stanovanjskega fonda.

- Ključni cilji te strategije bi bili: zagotavljanje potresne varnosti objektov, ki so bili zgrajeni pred uveljavitvijo predpisov za potresno varnost, zagotavljanje potrebne energetske učinkovitosti objektov in univerzalne dostopnosti za vse, izboljšanje kakovosti stanovanj oz. dvig stanovanjskega standarda.

5.3 Pomorski prostorski plan

Ocena izvajanja PPP temelji na oceni podatkov in informacij o izvajanju PPP na posameznih vsebinskih področjih, ki so jih poslali resorji, zadolženi za izvedbo posameznih dejavnosti. V tretjem poglavju so ob oceni izvajanja posameznega vsebinskega področja PPP opredeljeni tudi ustrezni odzivi resorjev, ki se v sklepnih ugotovitvah ne ponavljajo. Predlagamo priporočili, udejanjanje katerih bi lahko pomembno vplivalo na izvajanje veljavnega PPP in njegovo morebitno posodobitev.

Priporočila:

- Koristna bi bila ustanovitev posebnega sektorja za pomorsko prostorsko planiranje znotraj MNVP s primernim številom strokovno kompetentnih zaposlenih. S tem bi področju pomorskega prostorskega planiranja in razvoja v Sloveniji formalno priznali položaj, ki mu pripada.
- Za sledljivo in pregledno vključevanje deležnikov ter tudi za učinkovito spremljanje in vrednotenje udejanjanja PPP in izvajanja korakov za posodobitev PPP predlagamo zasnovano in uporabo spletne interaktivne platforme. Omogočala naj bi opredeljevanje vlog ter načina vključevanja NUP in drugih deležnikov ter ponujala informacije o vseh fazah priprave, spremljanja in vrednotenja PPP.

5.4 Upravljavski okvir urejanja prostora v Sloveniji

Področje prostorskega načrtovanja je v pristojnosti države in lokalnih skupnosti. Na državni ravni se v okviru krovnih strateških prostorskih dokumentov ReSPR50 (Uradni list RS, št. 72/ 2023) in akcijskega načrta za izvajanje ReSPR50 (v pripravi) določijo vizija prostorskega razvoja države z dolgoročnimi cilji in konceptom prostorskega razvoja ter prednostne naloge in usmeritve za urejanje prostora na državni, regionalni in občinski ravni. Na regionalni ravni se v regionalnih prostorskih planih (RPP) (v pripravi), določijo cilji in prednostne naloge prostorskega razvoja v razvojnih regijah. Na lokalni/občinski ravni se v občinskih prostorskih planih (OPP) in občinskih prostorskih načrtih (OPN) določijo cilji prostorskega razvoja in usmeritve za njihovo izvajanje na lokalni ravni v skladu z Zakonom o urejanju prostora (ZUreP-3).

Ključni deležniki v procesih prostorskega načrtovanja so pripravljavci prostorskih aktov, nosilci urejanja prostora, upravni organi, strokovna združenja, nevladne organizacije in splošna javnost. Na državni ravni nosilci urejanja prostora vključujejo ministrstva in druge državne organe, na lokalni pa občinske organe in urbaniste. Sodelovanje deležnikov pripomore k trajnostnemu prostorskemu razvoju, saj omogoča pripravo prostorskih aktov, ki so usklajeni z lokalnimi potrebami in dolgoročnimi cilji trajnostnega prostorskega razvoja.

Priporočila:

- MNVP naj svoja prizadevanja za boljše delovanje sistema urejanja prostora usmeri v podporo izvajanju prostorske zakonodaje, ne v pogosto spreminjanje te. Stabilen sistem prostorskega načrtovanja omogoča pravno varnost in večjo predvidljivost za vse, ki sodelujejo v procesih urejanja prostora.
- Poleg stabilizacije zakonodaje se priporočajo redna usposabljanja javnih uslužbencev na vseh ravneh, prostorskih načrtovalcev in inženirjev v praksi (članov ZAPS in IZS), okrepitev sodelovanja upravnih enot z resornim ministrstvom za enotnejšo in učinkovitejšo prakso ter promocija in uporaba Prostorskega informacijskega sistema in eGraditve.

Nevladne organizacije na področju urejanja prostora

Delovanje NVO na področju urejanja prostora ima pomembno vlogo za doseganje ciljev prostorskega razvoja na lokalni in nacionalni ravni. Nekatere NVO se povezujejo v Mrežo za prostor, kar jim omogoča učinkovitejše delovanje in večji vpliv. Med letoma 2021 in 2023 so NVO izvajale projekte na področju trajnostne mobilnosti, zelenih površin v mestih, participativnih procesov, vključevanja ranljivih skupin idr. Posvečale so se tudi ozaveščanju in izobraževanju širše javnosti, strokovne javnosti in mladih ter povezovanju različnih strok.

Priporočila:

- Okrepiti je treba sodelovanje med NVO in MNVP. Zadnje naj krepí podporo NVO s povečanjem razpisov za pilotne projekte, finančnimi sredstvi in medijsko podporo za večjo prepoznavnost projektov. Priporočljivo je oblikovanje skupnih programov in dogodkov za oživljanje javnega prostora, razvoj skupnostnih praks in podporo trajnostnim modelom, ki vključujejo javnost v procese urejanja prostora.
- Za uspešno delovanje NVO je pomembno zagotavljanje dolgoročne, stabilne in fleksibilne podpore pri krepitvi pomena in vloge, ki jo lahko imajo NVO pri uveljavljanju javnih interesov na področju urejanja prostora.

6 Viri in literatura

ARSO (2021): Potresna nevarnost Slovenije – potresni pospešek. Dostopno na: https://potresi.arso.gov.si/doc/dokumenti/potresna_nevarnost/Karta_potresne_nevarnosti_2021.jpg (sneto: 15. 8. 2024).

Bedrač, M., Bele, S., Bleiweis, A., Brečko, J., Hiti Dvoršak, A., Kožar, M., idr. (2023): Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva, gozdarstva in ribištva za leto 2022. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKGP/Dokumenti-/Stanje-v-kmetijstvu-2022/ZP_2022_splorno+-priloge.pdf (sneto: 10. 9. 2024).

Bedrač, M., Bele, S., Brečko, J., Kožar, M., Moljk, B., Pucihar, Š., idr. (2024): Prva ocena stanja v kmetijstvu; 2024. Ljubljana, Kmetijski inštitut Republike Slovenije.

Bizjak, I., Gantar, D., Cotič, B., Gulič, A., Koblar, S., Kozamernik, J., Mušič, B., Mujkić, S., Nikšič, M., in Sendi, R. (2021): *Poročilo o prostorskem razvoju 2021*. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja.

Breg Valjavec, M., in Komac, B. (2018): Novodobna poselitev hudourniških vršajev in nevarnost drobirskih tokov: primer Zgornjesavske doline. V: Ciglič, R., idr. (ur.), *Pokrajina v visoki ločljivosti*, str. 139–152. GIS v Sloveniji, 14. Ljubljana, Založba ZRC. DOI: 10.3986/9789610501138.

Browning, M. H. E. M., Locke, D. H., Konijnendijk, C., Labib, S. M., Rigolon, A., Yeager, R., Bardhan, M., Berland, A., Dadvand, P., Helbich, M., Li, F., Li, H., James, P., Klompmaker, J., Reuben, A., Roman, L. A., Tsai, W.-L., Patwary, M., O'Neil-Dunne, J., Ossola, A., Wang, B., Yang, R., Yi, L., Zhang, J., in Nieuwenhuijsen, M. (2024): Measuring the 3-30-300 rule to help cities meet nature access thresholds, *Science of The Total Environment*, št. 907. DOI: 10.1016/j.scitotenv.2023.167739. Dostopno na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0048969723063660>.

Cepuš, S., idr. (2021): Okoljsko poročilo za Pomorski prostorski plan Slovenije. Dopolnitve po javni razgrnitvi. Ljubljana, Zavita d. o. o.

Dakič, L., in Grapulin, T. (2024): Ali bi morali prepovedati delo od doma?. *Finance*. Ljubljana, 9. 12. 2024. Dostopno na: https://www.finance.si/topjob/ali-bi-morali-prepovedati-delo-od-doma/a/9029562?utm_source=chatgpt.com (sneto 9. 12. 2024).

Dolgan-Petrič, M. (1989): Gozdni požari na kraškem gozdnogospodarskem območju Slovenije. *Geografski vestnik*, 61, str. 71–82.

Dolinar, M. (ur.) (2018): Ocena podnebnih sprememb v Sloveniji do konca 21. stoletja: sintezno poročilo – prvi del. Ljubljana, Agencija Republike Slovenije za okolje. Dostopno na: https://meteo.arso.gov.si/uploads/probase/www/climate/text/sl/publications/OPS21_Porocilo.pdf (sneto: 15. 8. 2024).

DZRS (Državni zbor Republike Slovenije) (1991): Resolucija o pomorski usmeritvi Republike Slovenije. Ljubljana.

DZRS (Državni zbor Republike Slovenije) (2010): Resolucija o nacionalnem programu razvoja pomorstva Republike Slovenije. Ljubljana.

DZRS (Državni zbor Republike Slovenije) (2020): Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020–2030 (ReNPVO20–30). Ljubljana.

ePlaz (2024). Dostopno na: <https://www.e-plaz.si> (sneto: 5. 11. 2024).

Evropska agencija za okolje (2023): Soil strategy for 2030: “no net land take by 2050”. Dostopno na: <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/net-land-take-in-cities> (sneto 10. 9. 2024).

Fikfak, A., Grom, J. P., Lavtižar, K., Lazič, M., Novljan, T., Kušar, D., Filipič Gorenšek, P., Nikšič, M., Gantar, D., Goršič, N., Koblar, S., Pipan, T., in Švigelj, A. (2022): *Arhitekturne tipologije in arhitekturne krajine in regije Slovenije: Ciljno raziskovalni program “CRP 2021” v letih 2021–23. Vsebinsko poročilo*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo; Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta; Urbanistični inštitut RS.

Flander-Putrlje, V., Bolje, A., Francé, J., Grego, M., Malačič, V., Petelin, B., in Šiško, M. (2020): Možnosti za povečanje potenciala lokacij za marikulturo na obali in v slovenskem morju. Končno poročilo, marec 2020. Poročila 188. Morska biološka postaja, Nacionalni inštitut za biologijo, Piran, 76 str.

Frantar, P., in Ulaga, F. (2015): Visoke vode planinskega polja leta 2014. *Ujma*, 29, str. 66–73.

Gabrovec, M., in Kumer, P. (2019): Land-use changes in Slovenia from the Franciscan Cadaster until today. *Acta geographica Slovenica*, 59(1), str. 63–81. DOI: 10.3986/AGS.4892.

Gantar, D., in Mlakar, A. (2024): *Krajinska zasnova Kozjansko in Obsotelje: strokovna podlaga za regionalna prostorska plana Savinjske regije in Posavske regije: vzorčni primer krajinske zasnove za regionalni prostorski plan*. Ljubljana: Urbanistični inštitut Republike Slovenije. Str. 100.

Goličnik, B., Gulič, A., Radovan, D., in Kovačič, B. (2018): Razvoj procesa in postopkov priprave integralnega pomorskega prostorskega načrtovanja. CRP V5-1653. Končno poročilo. Urbanistični inštitut Republike Slovenije in Geodetski inštitut Slovenije. Ljubljana.

Golobič, M., Penko Seidel, N., Bevk, T., Pipan, T., Hudoklin, J., Hočevar, I., idr. (2024): Prenova Regionalne razdelitve krajinskih tipov in izjemnih krajin v Sloveniji ter njihova digitalizacija. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Acer in ZRC SAZU.

Goluža, M., in Zorn, M. (2017): Spremembe škodnega potenciala na poplavnih območjih Ljubljanskega barja med letoma 2003 in 2015. V: Zorn, M., idr. (ur.), *Trajnostni razvoj mest in naravne nesreče*, str. 125–132. *Naravne nesreče*, 4. Ljubljana, Založba ZRC. DOI: 10.3986/9789612549947.

Grgič, M. (2024): Petkrat več nepremičnin za oddajanje na platformah. Dostopno na: <https://www.delo.si/novice/slovenija/petkrat-vec-nepremicnin-za-oddajanje-na-platformah> (sneto: 15. 1. 2025).

Kazalci okolja (2024): Zunanji stroški prometa. Dostopno na: https://eionet.arso.gov.si/sites/default/files/2024-12/ARSO_zunanji-stroski-prometa-SLO%20%281%29_Zadnja10122024.pdf (sneto: 20. 12. 2025).

Kobold, M., idr. (2013): Poplave v oktobru in povodenj v novembru 2012. V: 24. Mišičev vodarski dan, str. 1–11. Maribor, Vodnogospodarski biro.

Komac, B. (2022): Veliki gozdni požari v Sloveniji. *Geografski vestnik*, 94(2), str. 21–43. DOI: 10.3986/GV94202.

Komac, B. (2023a): Regionalne spremembe morske gladine: podatki, vplivni dejavniki in posledice. *Geografski vestnik*, 95(2), str. 9–32. DOI: 10.3986/GV95201.

Komac, B. (2023b): Podnebno pogojene naravne nesreče in odziv sistema ZRP v Republiki Sloveniji. Ljubljana, ZRC SAZU Geografski inštitut Antona Melika.

Komac, B., idr. (2006): Ogroženost Zgornje Savinjske doline zaradi recentnih geomorfnih procesov. V: Šalej, M. (ur.), Šaleška in Zgornja Savinjska dolina, str. 88–99. Velenje, Erico.

Komac, B., idr. (2021): Natural hazards in Slovenia. V: Perko, D., Ciglič, R., in Zorn, M. (ur.), The Geography of Slovenia: Small but Diverse, str. 259–277. Cham, Springer, Cham. DOI: 10.1007/978-3-030-14066-3_17.

Komac, B., in Zorn, M. (2007): Pobočni procesi in človek. Geografija Slovenije, 15. Ljubljana, Založba ZRC. DOI: 10.3986/9789612545307.

Komac, B., in Zorn, M. (2013): Extreme floods in Slovenia in September 2010. V: Lóczy, D. (ur.), Geomorphological Impacts of Extreme Weather: Case Studies from Central and Eastern Europe, str. 121–139. Dordrecht, Springer. DOI: 10.1007/978-94-007-6301-2_8.

Komac, B., Natek, K., in Zorn, M. (2008): Geografski vidiki poplav v Sloveniji. Geografija Slovenije, 20. Ljubljana, Založba ZRC. DOI: 10.3986/9789612545451.

Komac, M. (2005): Intenzivne padavine kot sprožilni dejavnik pri pojavljanju plazov v Sloveniji. Geologija, 48(2), str. 263–279. DOI: 10.5474/geologija.2005.022.

Komac, M., idr. (2007): Slovenian national landslide database – a promising approach to slope mass movement prevention plan. Geologija, 50(2), str. 393–402. DOI: 10.5474/geologija.2007.027.

Zavodnik Lamovšek, A., in Drobne, S. (2017): Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050. Sklop 1, Funkcionalna urbana območja: končno poročilo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.

Lebar, E., in Kerbler, B. (2023): Dejavnosti Stanovanjskega sklada Republike Slovenije na področju reševanja stanovanjske problematike mladih. Urbani izziv – strokovna izdaja, leto 2023, št. 2. Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Ljubljana.

Mihalič, T. (2019): *Prekomeren ali podmeren turizem – primerjalna analiza ekonomske trajnosti slovenskega turizma*. Economic and Business Review, 21(4). <https://doi.org/10.15458/2335-4216.1090>.

Mikoš, M. (2020): Po zemeljskem plazu Stože leta 2000: Del I – razvoj raziskovanja zemeljskih plazov v Sloveniji. Acta hydrotechnica, 33(59), 129–153. DOI: 10.15292/acta.hydro.2020.09.

MJU (2023): Vsebinsko poročilo o delu upravnih enot za leto 2023, Ministrstvo za javno upravo, marec 2024.

MKGP (2024): Naravne nesreče, ki so prizadele kmetijsko proizvodnjo med leti 2003 in 2024. Dostopno na: <https://www.gov.si teme/posledice-naravnih-nesrec-v-kmetijstvu/> (sneto: 14. 11. 2024).

MNVP – Ministrstvo za naravne vire in prostor (2024): Pregledna tabela o udejanjanju kazalnikov in posamičnih nalog nosilcev urejanja prostora v okviru spremljanja izvajanja Pomorskega prostorskega plana Slovenije. Interno gradivo. Ljubljana.

MOP – Ministrstvo za okolje in prostor (2002): Načrt upravljanja z morskim okoljem 2022–2027. Ljubljana.

Nared, J., idr. (2016): Policentrično omrežje središč in dostopnost prebivalstva do storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena. Končno poročilo. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/Urbani-razvoj/b1debbb47c/policentricno_omrezje.pdf (sneto 14. 2. 2021).

Nared, J., idr. (2018): Projekt V6-1652: model povezovanja prostorskega in razvojnega načrtovanja na regionalni ravni v okviru ciljnega raziskovalnega programa "CRP 2016" v letu 2016: končno poročilo. Ljubljana, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Inštitut za ekonomska raziskovanja, Novo mesto, Acer.

Nared, J., idr. (2019): Celovita demografska analiza s projekcijami za podeželska in urbana območja. Končno poročilo. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/Prostorski-razvoj/SPRS/Celovita_demografska_analiza_podezelska_urbana_obmocja.pdf (sneto 5. 2. 2021).

Natek, K. (1992): Geokološke značilnosti in grožnje prihodnjih katastrof v porečju Savinje. V: Orožen Adamič, M. (ur.), Poplave v Sloveniji, str. 171–174. Ljubljana, Ministrstvo za obrambo, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. DOI: 10.3986/8677590641.

Natek, K. (2005): Poplavna območja v Sloveniji. Geografski obzornik, 52(1), str. 13–18.

Neubauer, S. (2024): Koliko ekološke in lokalno pridelane hrane je na krožnikih slovenskih šolarjev? N1 Slovenija (2. 9. 2024) Dostopno na: <https://n1info.si/novice/slovenija/koliko-ekoloske-in-lokalno-pridelane-hrane-je-na-kroznikih-slovenskih-solarjev/> (sneto 22. 1. 2025).

NIB (2020): Možnosti za povečanje potenciala lokacij za marikulturo na obali v Slovenskem morju. Dostopno na: https://www.ribiski-sklad.si/f/docs/Dokumenti/MOZNOSTI_ZA_POVECANJE_POTENCIALA_LOKACIJ_ZA_MARIKULTURO.pdf (sneto 15. 1. 2025).

Pavšek, M. (2002): Snežni plazovi v Sloveniji. Geografija Slovenije, 6. Ljubljana, Založba ZRC. DOI: 10.3986/9789612545000.

Perko, D. (1992): Ogroženost Slovenije zaradi naravnih nesreč. Ujma, 6, str. 74–77.

Portal GOV.SI (2024): Pomorski promet. Dostopno na: <https://www.gov.si/zbirke/storitve/nacionalno-enotno-okno-za-pomorski-promet/.com> (sneto 14. 1. 2025).

Portal GOV.SI (2025): Nacionalno enotno okno za pomorski promet. Dostopno na: <https://www.gov.si/podrocja/promet-in-energetika/pomorski-promet/> (sneto 14. 1. 2025).

Prostorski informacijski sistem (2024): Kazalniki prostorskega razvoja. Dostopno na: <https://pis.eпростor.gov.si/pis-sspr-jv/zemljevid> (sneto 19. 9. 2024).

Rabuza, M. (2023): Golob na strehi: Koliko stanovanj bodo v prihodnjih letih zgradili stanovanjski skladi. Dostopno na: <https://forbes.n1info.si/nepremicnine/koliko-stanovanj-bodo-v-prihodnjih-letih-zgradili-stanovanjski-skladi/> (sneto 26. 10. 2024).

Računsko sodišče Republike Slovenije (2021): Revizijsko poročilo: Zagotavljanje prehranske varnosti s pomočjo prehranske samooskrbe. Ljubljana. Dostopno na: https://www.rs-rs.si/fileadmin/user_upload/Datoteke/Revizije/2021/Samooskrba/Samooskrba_RSP_RevizijskoP.pdf (sneto 5. 11. 2024).

SURS (2022): Proizvodnja v akvakulturi za 1 % večja kot leto prej. Dostopno na: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10489#:~:text=Proizvodnja%20v%20akvakulturi%20za%201,je%20bilo%20za%206%20%25%20ve%C4%8D> (sneto 13. 1. 2025).

SURS (2024): V pristanišču precej več pretovorjenega blaga. Dostopno na: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/13085> (sneto 13. 1. 2025).

SURS (2024): Podatki na podatkovni bazi SiStat. Dostopno na: <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl> (sneto v letu 2024).

Sušnik, A., idr. (2023): Kmetijske suše. V: Kazalci okolja v Sloveniji. Ljubljana, Agencija Republike Slovenije za okolje. Dostopno na: <https://kazalci.arso.gov.si/sl/content/kmetijske-suse> (sneto: 15. 8. 2024).

Šimac, J. (2025): Najnovejši podatki: Koliko je zdaj praznih stanovanj v Ljubljani? Dostopno na: <https://www.finance.si/najnovejsi-podatki-koliko-je-zdaj-praznih-stanovanj-v-ljubljani/a/9030514> (sneto 24. 1. 2025).

Šturm, T., Fernandes, P. M., in Šumrada, R. (2012): The canadian fire weather index system and wildfire activity in the karst fores management area, Slovenia. *European Journal of Forest Research*, 131, str. 829–834. DOI: 10.1007/s10342-011-0556-7.

Trobec, T. (2016): Prostorsko-časovna razporeditev hudourniških poplav v Sloveniji. *Dela*, -46, str. 5–39. DOI: 10.4312/dela.46.5-39.

Trontelj, M. (1997): Kronika izrednih vremenskih dogodkov XX. stoletja: Pomembni vremenski dogodki v zgodovini: vreme ob pomembnih dogodkih. Ljubljana, Hidrometeorološki zavod Republike Slovenije.

Uredba o zelenem javnem naročanju. Uradni list RS, št. 51/17, 64/19, 121/21 in 132/23.

UMAR (2024): Poročilo o razvoju 2024. Dostopno na: https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/razvoj_slovenije/2024/slovenski/POR_2024_01.pdf (sneto 12. 8. 2024).

Vlada Republike Slovenije (2022): Uredba o Pomorskem prostorskem planu Slovenije. Uradni list RS, št. 116/21. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2021-01-2528> (sneto 21. 6. 2024).

Vlada Republike Slovenije (2025): Sheme kakovosti in promocija lokalne hrane. Dostopno na: <https://www.gov.si/podrocja/kmetijstvo-gozdarstvo-in-prehrana/varnost-in-kakovost-hrane-in-krme/sheme-kakovosti-in-promocija-lokalne-hrane/> (sneto 22. 1. 2025).

Zakon o urejanju prostora (ZUreP-3) (Ministrstvo za naravne vire in prostor) (2021): Zakon o urejanju prostora (ZUreP-3). Dostopno na: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO8249> (sneto 19. 7. 2024).

Zakon o vodah. Uradni list RS, št. 67/2002.

Zavod za gozdove Slovenije (2021): Poročilo Zavoda za Gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2020. Dostopno na: http://www.zgs.si/zavod/publikacije/letna_porocila/index.html (sneto 27. 1. 2025).

Zavod za gozdove Slovenije (2022): Poročilo Zavoda za Gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2021. Dostopno na: http://www.zgs.si/zavod/publikacije/letna_porocila/index.html (sneto 27. 1. 2025).

Zavod za gozdove Slovenije (2023): Poročilo Zavoda za Gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2022. Dostopno na: http://www.zgs.si/zavod/publikacije/letna_porocila/index.html (sneto 27. 1. 2025).

Zavod za gozdove Slovenije (2024): Poročilo Zavoda za Gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2023. Dostopno na: http://www.zgs.si/zavod/publikacije/letna_porocila/index.html (sneto 10. 9. 2024).

Zorn, M. (2002): Rockfalls in Slovene Alps. *Geografski zbornik*, 42, str. 124–16.

Zorn, M., in Komac, B. (2008): Zemeljski plazovi v Sloveniji. *Georitem*, 8. Ljubljana, Založba ZRC. DOI: 10.3986/9789612545505.

Zorn, M., in Komac, B. (2011a): Naravne nesreče v Sloveniji. *Idrijski razgledi*, 56(1), str. 16–25.

Zorn, M., in Komac, B. (2011b): Damage caused by natural disasters in Slovenia and globally between 1995 and 2010. *Acta geographica Slovenica*, 51(1), str. 7–41. DOI: 10.3986/AGS51101.

Žiberna, I., in Konečnik Kotnik, E. (2020): Spremembe rabe tal v Sloveniji med letoma 2000 in 2020. *Geografija v šoli*, 28(3), str. 6–17. DOI: 10.59132/geo/2020/3/6-17.

Žižič, B. (ur.) (2018): *Arhitektura za ljudi; Arhitekturna politika Slovenije*. Ljubljana, Ministrstvo za kulturo republike Slovenije.

Žlender, V., Šuklje Erjavec, I., Kozamernik, J., Koblar, S., in Brišnik, R. (2024): Priprava kazalnikov za oceno preskrbljenosti naselij z zelenimi površinami za telesno dejavnost v odprtem prostoru (PREZENCA); Končno poročilo projekta. Ljubljana, Urbanistični inštitut Republike Slovenije.

7 Priloge

Priloga 1: Pregled kazalnikov

Priloga 2: Podrobnejša analiza FUO